

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**POSTMODERN DÖNEMDE DEĞİŞEN KİMLİK ALGISI VE KİMLİK İNŞASI:
EKŞİ SÖZLÜK ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tuğçe Fulya Özata

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Neval Karanfil

Nevşehir 2021

POSTMODERN DÖNEMDE DEĞİŞEN KİMLİK ALGISI VE KİMLİK İNŞASI: EKŞİ SÖZLÜK ÖRNEĞİ

Tuğçe Fulya Özata

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı,
Yüksek Lisans Öğrencisi, Ocak 2021, Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Neval KARANFİL

ÖZET

Kimlik en genel tanımı ile kişinin kendini nasıl gördüğü ve toplumun bireyi nasıl gördüğü ile ilgilidir. Bireyin ne ve kim olduğu anlamına gelen kimlik, bireyin aslında en önemli özelliklerinin toplamı ve onun niteliğidir. Geleneksel, modern ve postmodern dönemde farklı biçimlerde inşa edilen kimlikler, günümüzde özellikle teknolojik gelişmelerden etkilenmektedir.

Araştırmanın konusunu, postmodern dönemde, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel şekilde yaygınlaşan sosyal medya platformlarında inşa edilen kimlikler oluşturmaktadır. Söz konusu kimliklerin özelliklerini ve yapısını ele almayı amaçlayan çalışmada, sanal kimliklerin anonimlik, kolay vazgeçilebilirlik, çeşitlilik, değişkenlik ve akışkanlık gibi nitelikleri tartışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın kuramsal çerçevesinde Baudrillard'ın hipergerçeklik, simülasyon ve anlam kaybı kavramlarından yararlanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi kullanılan araştırmanın örneklemini, Ekşi Sözlük kullanıcıları arasından kartopu örnekleme tekniği ile belirlenen 16 katılımcı oluşturmaktadır. Bu katılımcılarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın başlıca sonuçları arasında kimliklerin anlam kaybı yaşadığı, kimliklerin değişkenlik ve çeşitlilik gösterdiği, özellikle sanal kimliklerin daha kolay inşa edilebilen ve vazgeçilebilen kimlikler olduğu yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekşi Sözlük, Modernizm, Postmodernizm, Kimlik, Kimlik inşası.

THE CHANGING IDENTITY PERCEPTION AND IDENTITY BUILDING IN THE POSTMODERN PERIOD: THE CASE OF EKŞİ

SÖZLÜK

Nevehir Hacı Bektaş Veli University Social Sciences Institute Department of Sociology
Master of Degree Student, January 2021 Supervisor: Dr. Neval KARANFİL

ABSTRACT

Identity, in its most general definition, is about how a person sees herself and how society sees the individual. Identity, which means what and who the individual, is actually the sum of the most important characteristics of the individual and his or her quality. Identities built in different ways in the traditional, modern and postmodern periods are nowadays particularly affected by technological developments.

The subject of the study is the identities built in social media platforms that have become spreading in parallel with the developments in communication technologies in the postmodern period. In the study aiming to discuss the characteristics and structure of these identities, the characteristics of virtual identities such as anonymity, easy dispensability, diversity, variability and fluidity were discussed. For this purpose, Baudrillard's concepts of hyperreality, simulation and loss of meaning were used in the theoretical framework of the research.

The sample of the study, in which qualitative research method was used, consists of 16 participants selected by the snowball sampling technique among Ekşi Sözlük users. Semi structured in depth interviews were conducted with these participants. Among the main results of the study, it is stated that identities lose meaning, identities show variability and diversity, and especially virtual identities are identities that can be constructed and abandoned more easily.

Keywords: Ekşi Sözlük, Modernism, Postmodernism, Identity, Identity construction.

TEŞEKKÜR

Tez konunun belirlenmesinde ve çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren ve yardımcı olan değerli tez danışmanım, Dr. Öğretim Üyesi Neval Karanfil'e ve hayatım boyunca beni hiç yalnız bırakmayan, her daim arkamda olan, beni destekleyen ve bu uzun, yorucu dönemde her türlü desteği sağlayan anne ve babama sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK:	II
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK:	III
KABUL VE ONAY:	IV
ÖZET:	V
ABSTRACT:	VI
TEŞEKKÜR:	VII
İÇİNDEKİLER:	VIII
GİRİŞ:	1

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı:	3
1.1. Araştırmanın Konusu:	3
1.2. Araştırmanın Amacı:	4
1.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları:	5
2. Araştırmanın Yöntemi:	6
2.2 Araştırmanın Veri Toplama Metodu:	7
2.3. Araştırmanın Örneklem Belirleme Metodu ve Örneklemi:	9
2.4. Araştırmanın Veri Toplama Süreci:	10

2.5. Araştırma Problem Cümleleri:	11
2.6. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi:	11
2.7. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi:	13
2.8. Literatür Taraması:	23

II. BÖLÜM

MODERNİZM, POSTMODERNİZM VE KİMLİK

2.1. Modernizm:	27
2.1.1. Giddens ve Modernizmin Sonuçları:	29
2.1.2. Habermas ve Tamamlanmamış Bir Proje “Modernite”:	32
2.1.3. Bauman ve Akışkan Modernite:	34
2.2. Postmodernizm:	37
2.2.1. Lyotard ve Dil Oyunları:	41
2.2.2. Baudrillard ve Simülasyon Evreni:	44
2.2.3. Foucault ve Öznenin Soykütüğü ve İktidar:	48
2.2.4. Fredric Jameson ve Kapitalizm ve Kimlik:	53
2.3. Kimlik:	55
2.3.1. Modern Kimlik:	59
2.3.2. Postmodern Kimlik:	63
2.3.3. Sanal Kimlik:	67
2.3.4. Geleneksel Dönemden Postmodern Döneme Kimlik İnşası:	70
2.3.5. Bir Sosyal Medya Platformu Olarak Ekşi Sözlük:	76

III. BÖLÜM

3.1. ANLAM KAYBI:	83
3.2. ANONİMLİK:	98
3.3. HİPERGERÇEKLİK VE SİMÜLASYON:	109

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:	126
KAYNAKÇA:	136
EKLER:	146
EK 1: Görüşme Soruları:	146
ÖZGEÇMİŞ:	148
EK 2: Etik Kurul Raporu:	149

GİRİŞ

Geleneksel, modern ve postmodern dönemlerde toplumların geçirdiği değişimlerden etkilenen kimlik kavramı postmodern dönemde değişken, çeşitli ve akışkan bir forma bürünmüştür. Bu araştırma, postmodern dönemde değişken ve çoğulcu bir yapıya bürünen kimlik inşasının geleneksel toplumlardan postmodern toplumlara kadar nasıl bir yapısal dönüşüm geçirdiğini ve kimliklerin sahip olduğu çeşitli özellikleri, postmodern kimliklerin bir uzantısı olan “sanal kimlikler” üzerinden “Ekşi Sözlük” aracılığıyla ele almaktadır.

Bireysel kimliğin inşa süreci, toplumun üyeleri olan bireylerin birbirleri ile kurdukları etkileşim süreçlerinin sonucunda şekillenir. Bu nedenle, bireysel kimlik inşasında bireyin yaşadığı toplumun ve dönemin belirleyici olduğu söylenebilir. Postmodern öncesi dönemi kapsayan kavramsallaştırma geleneksel kimlik olarak işaret edilmiş ve özellikle toplumsal cinsiyet, din, azınlık, etnisite, yabancılaşma gibi kavramlar etrafında incelenmiştir. Postmodern dönemde ise kimlik kavramı ve tanımı toplumsal süreçler paralelinde değişikliğe uğramıştır. Postmodern dönemde kimlikler daha akışkan ve geçişken bir hale gelmiştir. Bunun nedenlerinin başında teknolojik gelişmeler gelmektedir (Uzundumlu, 2015, s. 121).

Kişiler hayatları boyunca çeşitli kimliklere bürünürler. Kişiler bu kimlikleri inşa ederken hem kendi hayatlarından hem de toplumsal çevrelerinden etkilenmektedirler. Kimlik kavramı 1970’lerden itibaren sosyolojinin ana kavramlarından birisi olmuştur. Geleneksel kimlik sosyolojide toplumsal cinsiyet, din, azınlık, etnisite, yabancılaşma gibi kavramlar etrafında incelenmiştir. Geçmişten günümüze dek kimlik kavramının inşası değişikliklere uğramıştır. Geleneksel dönemden, modern döneme, bu dönemden ise postmodern döneme geçişte kimlik kavramı da kendi değişikliğini yaşamıştır (Aka, 2010, s. 18).

Postmodern dönemde kimlikler değişime uğramıştır. Modern dönemde kimlikler daha toplumsal bir yapıya sahipken postmodern dönemde kimlikler daha bireysel bir hale dönüşmüştür. Postmodern dönemde meydana gelmiş olan bu kimlik değişimi kimliklerin ifade edilme şeklini de ifade edilme alanını da değiştirmiştir. Postmodern dünyada zaman ve mekân algısının değişmesi ve teknolojinin de gelişmesiyle birlikte sanal kimlikler ortaya çıkmıştır. Postmodern dönemdeki en önemli kimlik algısı değişimi de özellikle sosyal medyada kullanılan sanal kimlikler üzerinde gerçekleşmiştir.

Sosyal medya ortaya çıkışı ile birlikte bireylerin kimliklerini sergiledikleri bir alan haline gelmiştir. Sosyal medya bir vitrin görevi görerek bireylerin istedikleri kimliklere bürünmesine olanak sağlamıştır. Sosyal medya sayesinde bireyler istedikleri özelliklerini kimliklerinde

göstermeyi tercih etmiş istemedikleri özelliklerini ise gizlemişlerdir. Sosyal medya sayesinde bireyler kimliklerinin ve sanal dünyada inşa ettikleri kimliklerinin beğenilmesi amacı ile bu kimlikleri oluşturmuşlardır. Sosyal medya sayesinde inşa edilmiş olan kimlikler kimlikleri sabit bir halden çıkararak akışkan bir hale getirmiştir (Bauman, 2000, s. 125).

Geleneksel kimlik inşasından farklı olan bu süreçler, sosyal medya kullanımına paralel olarak büyük oranda değişiklik göstermiştir. Söz konusu değişikliğin başlıca nedeni, sosyal medya aracılığıyla bireylerin kimliklerini inşa etmede farklı araç ve yöntemler geliştirmeleri, kendilerini ifade etmeleri için yeni ortam ve yöntem bulmuş olmalarıdır. Sosyal medya ve gelişen teknoloji insanlar ve mekânlar arasındaki ayrımları kaldırmıştır. Artık postmodern dönemle birlikte kişilerin çevrimiçi ve çevrimdışı kimlikleri oluşmaya başlamıştır. Kimlikler artık sabit ve durağan kimlikler değildir. Kolaylıkla değiştirilebilen, vazgeçilebilen ve istenilen her şekle bürünebilen kimlikler artık geleneksel kimlik anlayışını da yıkmışlardır (Girgin, 2018, s.205).

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

1.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusunu postmodern dönemde değişen kimlik algısı ve kimlik inşası oluşturmaktadır. Araştırmada ele alınan kimlik inşası gelişen teknolojiye paralel biçimde, sosyal medya platformlarında üretilen sanal kimlikleri ve bu kimliklerin inşa edilme biçimleri ile çeşitli özelliklerini içermektedir. Bu özellikler arasında çoklu kimlikler, kimliklerde anonimleşme, kolay vazgeçilebilirlik, kimliklerin çeşitli olması, farklı kimliklere kolayca bürünebilmek ve akışkanlık vardır.

Araştırmada postmodern dönem toplum ve kimlik algısına paralel olarak tartışılmış ve postmodern dönemin belirli özellikleri ele alınmıştır. Bu noktada, araştırmanın kuramsal altyapısını da teşkil eden, Baudrillard'ın hipergerçeklik ve simülasyon kavramlarından faydalanılmıştır. Söz konusu kavramlar çerçevesinde, sanal kimliklerin yeni bir hipergerçeklik oluşturan bir simülasyonun parçaları olma niteliği ile bu hipergerçekliğin asıl gerçekliğin anlam kaybı yaşamasına neden olması süreci ele alınmıştır. Söz konusu süreçlerin ele alınması amacıyla içerik üretimi; kolay ulaşılabilirlik, imaj ve görünüş, ikiz kimlikler, hızlı bilgi üretimi, gibi anlam kaybına neden olan unsurlar tartışılmıştır.

Kimlik, bireylerin “kendisini ne olarak tanımladıkları ya da kendisini diğer bireylerden ya da gruplardan ayıran özelliklerin neler olduğu” sorusuna dayanır (Güleç, 1992, s. 14). Bu nedenle kimlik kavramı hem kişisel bir kavramdır hem de bireylerin yaşadığı toplumdan etkilenen bir kavramdır. Kimlik inşası bireylerin kendisi kadar dış dünyayla kurduğu bağlantı ile de inşa edilir. Kimlik inşası bu nedenle hem bireyin yetenekleri ile ilgilidir hem de içinde bulunduğu grup ve toplumla olan ilişkisi ile ilgilidir. Modern kimlikler postmodern kimliklere göre daha toplumsal ve belirli kurallara göre inşa edilen kimliklerdir. Modern kimlikler yapısı itibari ile durağan, stabil ve katı bir forma sahip kimliklerdir. Postmodern kimlikler ise dinamik, değişken ve akışkan bir forma sahip olan kimliklerdir. Postmodern kimliklerin çoğulcu ve değişkenlik özelliğini taşıyan kimlikler ise araştırmanın konusu dahilinde ele alınan sanal kimliklerdir. Sanal kimlikler yapısı itibari ile postmodern kimliklerin çoğulculuk, kolay vazgeçilebilirlik ve akışkanlık özelliklerini göstermektedir (Girgin, 2018, s. 205).

Araştırmanın konusu dahilinde ele alınan sanal kimlikler her sosyal medya platformunda farklı şekillerde inşa edildiği için yapılan çalışmada, sanal kimliklerin incelenme noktası olarak Ekşi Sözlük seçilmiştir. Bunun nedeni sanal kimliklerin görsel olarak inşa edilmesinden daha çok

fikirselsel olarak inŒa edilme sreclerinin ele alınmasıdır. EkŒi Sözlük’de sanal kimlikler fikirselsel olarak inŒa edildikleri ve bireylerin gerçek kimliklerinden görsel izler taŒımadıkları için bu kimliklerin anonimlik durumu söz konusudur. Anonim kimlikler sanal kimliklerin vazgeçilebilir olmasını ve eŒitli Œekillerde inŒa edilmesini kolaylaŒtırmaktadır. Bireylerin anonimlik sayesinde istedikleri kimliklere kolayca bürünebiliyor olması postmodern kimliklerin çoğulcu yapısını ve özelliklerini ortaya koymaktadır.

1.2. AraŒtırmanın Amacı

Postmodern dönem kimlik inŒasının araçlarından biri olan sanal kimlikleri ele alan araŒtırmanın amacı, bu kimliklerin inŒa sürecini ve kolay vazgeçilebilirlik, anonimlik, deiŒkenlik ve eŒitlilik özelliklerini tartıŒmaktır. AraŒtırmada postmodern dönemin özellikleri, kimlik algısı ve bu kimliklerin inŒa edilme süreçleri ele alınmıŒtır. Postmodern kimliklerin özelliklerini ele almak için Baudrillard’ın hipergerçeklik, simülasyon ve anlam kaybı kavramlarından yararlanılmıŒtır. Postmodern kimliklerin deiŒkenlik ve akıŒkanlık özelliklerini taŒıyan sanal kimlikler araŒtırmada hipergerçeklik olarak kabul edilmiŒ ve bu sayede sanal kimlikler üzerinden postmodern kimliklerin özellikleri tartıŒılmıŒtır.

Kimlik en genel tanımı ile ‘‘ben kimim’’ sorusuna cevap veren bir kavramdır. Modern kimlikler yapısı itibari ile daha toplumsal ve genel bir yapıdan oluŒmaktadır. Yani modern kimlikler bireysel özelliklerden ziyade bireylerin toplumla ve içinde bulunduğu gruplar sayesinde inŒa edilmiŒ olan kimliklerdir. Postmodern kimlikler ise daha bireysel ve bireylerin yeteneklerine göre inŒa edilen ve daha deiŒken özelliklere sahip kimliklerdir (Girgin, 2008, s. 203). Postmodern kimliklerin eŒitlilik ve çoğulculuk özelliklerini gösteren sanal kimlikler ise araŒtırmada postmodern kimliklerin özelliklerini ele almak amacıyla kullanılmıŒtır. Sanal kimlikler anonimlik durumu nedeniyle postmodern kimliklerin kolay vazgeçilebilen kimlikler olduğunu ortaya koymaktadır. AraŒtırma bu nedenle sanal kimliklerin anonimlik özelliği üzerinde durmuŒ ve bu sayede postmodern kimliklerin özelliklerini ortaya koymayı amalamıŒtır.

AraŒtırmanın amacı postmodern kimliklerin özelliklerini sanal kimlikler üzerinden ortaya koymak olduğu için sanal kimliklerin anonimlik özelliğinin kullanıldığı EkŒi Sözlük araŒtırmanın inceleme noktası olarak seilmiŒtir. Sanal kimlikler EkŒi Sözlük’de fikirselsel olarak inŒa edildiği için sanal kimlikler görsel ya da gerçek kimlik özellikleri olarak öne çıkmaktan ziyade anonim olarak inŒa edilmiŒtir. Sanal kimliklerin anonim bir Œekilde inŒa edilmesi ise bu kimliklerin eŒitli olmasını ve istenilen Œekilde inŒa edilmesini kolaylaŒtırmıŒtır. Bu nedenle de

araştırmanın amacı sanal kimliklerin anonimlik özelliğinden yararlanılarak postmodern dönemde bireylerin kimlik algısının, kimlik inşasının ve postmodern kimliklerin sahip olduğu değişkenlik, akışkanlık ve çeşitlilik özelliklerinin sanal kimlikler üzerinden ortaya konulmasıdır.

1.3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı dahilinde, modern dönem ve postmodern dönemdeki kimliklerin algısının değişmesi üzerinde durulmuştur. Kimlik tanımı modern dönem ve postmodern dönemde bir değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliğin en temel nedeni gelişen teknoloji ile birlikte iletişim sistemlerinin de değişmesi olmuştur. Bu değişim sosyal medya kavramının doğmasına ve bu platformlarda bireylerin, sosyal medyada kendilerini ifade etmesini sağlayan ve kendilerine has olan kimlikler inşa etmesine neden olmuştur. İnşa edilen bu kimlikler ise sanal kimlikler olarak adlandırılmıştır. Araştırmada kimlik algısının değişimini incelemek için söz konusu sosyal medya platformlarından yararlanılmıştır. Araştırma sosyal medya platformları arasından Ekşi Sözlük ile sınırlandırılmış, araştırmanın örneklemini de bu platformun kullanıcıları arasından seçilmiştir. Bu platformda diğer sosyal medya sitelerine göre bireyler kendilerini fotoğraflar ya da kişisel bilgileri ile ifade etmemektedirler. Bireyler bu platformda kendilerini ve kimliklerini yazı dili ile ifade etmektedirler. Kişisel bilgileri bu platformda olmadığı için kimliklerini daha özgürce ifade etme imkânına da sahiptirler. Ekşi Sözlük bireylere anonim kimlikleri nedeniyle özgür bir ortam sunmaktadır. Diğer sosyal medya platformlarında farklı olarak kişilerin gerçek kimlikleri belli olmadığı için bireylerin istedikleri kimliklere bürünmesi daha kolay olmaktadır. Bu durum da araştırmada kişilerin inşa ettikleri çeşitli sanal kimlikleri daha kolay tartışılmasını sağlamıştır. Facebook ya da Instagram gibi sosyal medya platformlarında bireyler ya kendi gerçek kimliklerini kullanmak zorundadır ya da gerçek kimlikleri ile hiçbir ilgisi olmayan sahte hesaplar açmak zorundadır. Ekşi Sözlük’de ise bireyler anonim olmanın rahatlığı ve nick¹ kullanma imkânına sahip oldukları için birçok kimliğe bürünme olanağına da sahiptirler.

Sanal kimlikler üzerinden yapılan çalışmaların genellikle Facebook, Instagram gibi sanal kimlerin daha çok görsel olarak öne çıkarılan platformlar üzerinden yapılmaktadır. Bu araştırmada ise sanal kimliklerin görsel özelliğinden ziyade bu kimliklerin anonimlik ve fikirler üzerinden inşa edilmesi ve bu farklılığın ortaya konulmasıdır. Yapılan çalışmalar gerçek kimliklerin bir parçası olan sanal kimlikler üzerinden yapılmıştır. Yani daha önce yapılmış olan

¹ Ekşi Sözlük’de yazarların gerçek kimliklerini gizlemesini sağlayan takma isimler

çalışmalar kişilerin gerçek kimliklerini ve gerçek isimlerini kullanarak yeni bir kimlik yarattıkları sosyal medya platformları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise kişilerin kendi kimliklerinden bağımsız olarak anonim kimlik kavramını kullanarak birden fazla kimlik yaratma imkânından ve bu kimliklerden istediği zaman vazgeçebilme gücüne vurgu yapılmıştır.

Ekşi Sözlük platformunda kullanıcı hesapları bulunan 16 katılımcı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların hepsi büyükşehirde yaşamaktadır ve hepsi üniversite mezunu bireylerdir. Ekşi Sözlük 2020 yılının Şubat ayı istatistiğine göre 157.154 tane yazar sayısına sahiptir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanıldığı ve genelleme amacı taşınmadığı için araştırmanın örnekleme 16 katılımcı ile sınırlıdır. Bu nedenle ortaya konulan sonuçlar tam anlamıyla geneli kapsamamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun temel nedeni, bireylerin oluşturduğu bu anonim kimliklerin ve bu kimlikleri ifade ediş şekillerinin derinlemesine ve kişiler bazında incelenmek istenmesidir. Araştırmada, postmodern dönemin en önemli savlarından birisi olan “her bireyin kendine özgü olduğu” düşüncesinden yola çıkılarak kimliklerin de her bireye özgü olduğu ve inşa ediliş süreçlerinin bireylerin yaşamları, içinde buldukları ortamların yani kişilerin yaşanmışlıklarının bu kimliği şekillendirdiği fikrinden yola çıkılarak her birey için sanal kimliklerinin anlamı derinlemesine ele alınmış, katılımcıların görüşlerini detaylandırması sağlanmıştır.

Yapılan çalışmada nitel yöntemin kullanılma nedenlerinden diğeri de katılımcıların sanal kimlik inşasında kendi izlenimlerinden, fikirlerinden ve görüşlerinden yararlanmaktır. Katılımcıların düşüncelerini, tutumlarını daha derinlemesine inceleyip daha derin bir anlayış oluşturmaktır. Katılımcıların sanal kimlikler oluşturma nedenlerini anlamak için bu yöntem tercih edilmiştir. Nitel çalışmada asıl amaç üzerinde çalışılan durumdur. Yapılan çalışmada değişkenler iç içe geçmiş olduğu için olayları daha yakından izlemiş olmak daha doğru bilgilere ulaşmaya neden olmuştur. Araştırmada nitel araştırmanın özellikleri dahilinde, sanal kimliklerin anlamı ve bu anlamın inşasına odaklanılmış, kuramsal bir alt yapıdan faydalanılmıştır. Örneklem 16 katılımcı ile sınırlı tutulmuş, genellemelerden kaçınılmıştır (Bal, 2015, s.177; Neuman, 2006, s.22).

Nitel araştırmacılar; toplumsal tarihsel bağlamda konumlandırılmış olarak kendileri hakkındaki düşünceleri ve bir öz değerlendirme ile başlar. Nitel araştırmacı verileri aynı anda hem toplar hem analiz eder hem de yorumlar ve bu adımlar arasında sürekli gidip gelir. Bu adımlar esnasında var olan kurama dayanmanın yanı sıra yeni kuramlar oluşturmakla uğraşır. Nitel yöntemin temel amacı yeni kavramlar yaratmak ve kuramsal yorumların inşasını vurgulamaktır. Nitel araştırmacının arkasında yatan fikir araştırma problemini en iyi anlatmasına yardımcı olacak katılımcıları veya çalışma yerlerini (veya dokümanlar veya materyaller) amaca yönelik olarak seçmektir. Katılımcıların ve yerlerin sayısı genellikle azdır (Bal, 2015, s.184-190).

Araştırmada nitel yöntemin bir diğer seçilme nedeni katılımcıların sanal kimliklerini nasıl inşa ettiklerini anlamaktır. Sanal kimlikler teknolojinin gelişmesi ile kullanılmaya başlanmış kimliklerdir. Nitel yöntemin veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kullanılmış ve bu sayede katılımcıların sosyal medya kullanma amaçları, sosyal medya platformları arasında neden Ekşi Sözlüğü seçtikleri ve kimliklerinin anonim olmasının katılımcıların kimliklerini ifade etme yöntemlerinde nasıl değişikliklere neden olduğunu tartışılmıştır. Sosyal medya kavramı çok geniş bir kullanım alanına sahip olduğu için sanal kimliklerin belirli bir sosyal medya ağında inşa edilme süreçlerini anlamak için nitel yöntem kullanılmıştır. Bu yöntem sayesinde araştırmaya katılan katılımcılarla ilgili daha derinlemesine bilgiler elde edilmiştir. Sanal kimliklerin ve katılımcıların bu kimlikleri istedikleri gibi ve hangi şekillerde kullandıkları verisi elde edilmiştir.

2.1. Araştırmanın Veri Toplama Metodu

Araştırmada veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tercih edilmiştir. Bunun nedeni kimlik inşasının ve kişinin kimliğini ifade etme biçiminin her bireye göre farklılık gösterdiği düşünöldüğü için kişilerin kendi kimliklerini ifade etme biçimlerinin katılımcılar tarafından dile getirilmesi sağlanmıştır. Özellikle postmodern dönemde kişiler kendilerini birçok değişik kimlikle tanımlamaktadır. Kimlikler hızlı bir şekilde değişmekte ve çok hızlı bir şekilde tüketilmektedir. Postmodern dönem bireylere sunduğu çeşitli imkânlarla birlikte kimlikleri de çoğullaştırmış ve kişilere birden fazla kimlik seçeneği sunmuştur.

Postmodern dönem, yapısı itibari ile sürekli değişen ve yeniliklere açık bir dönemdir. Postmodern felsefe kendini ifade ederken çoğulculuk kavramını seçmiştir ve modernizmin getirdiği tekdüzeliği reddetmiştir. Modernizm insanlara belli kalıpları dayatırken postmodernizm insanlara bu kalıpları yıkmayı öğretmiştir. Postmodernizm insanlara farklılıklarına sahip çıkmayı ve bunları ifade edebilmeyi göstermiştir. Bu nedenle her kimliğin

kişiyeye özel ve biricik olduğu düşünöldüğü için ve kimlikler aynı olsa bile insanların ifade edişlerinin farklı olduğu savından yola çıkarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğıyle bireylerin kimliklerini nasıl ifade ettiklerinin verisi elde edilmiştir.

Yapılan çalışmada derinlemesine görüşmenin seçilme nedeni, görüşölen kişilerin sanal kimlikleri hakkındaki fikirlerini, bakış açılarını derinlemesine incelemeye çalışmaktır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde kişilerin beden dilleri de dikkatle incelenmiştir. Katılımcıların kendi dünyalarına ayrı bir pencereden bakmak ve onları objektif olarak değerlendirmek için yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tercih edilmiştir. Katılımcılara yöneltilen açık uçlu sorularla bireylerin konuyla ilgili daha ayrıntılı bir şekilde fikirlerinin verisi elde edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme, araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına imkân veren yüz yüze birebir görüşölecek bilgi toplanmasına olanak sağlayan bir veri toplama tekniğıdir. Karşıdaki kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır. Derinlemesine görüşmede iki temel aktör vardır. Bunlardan ilki görüşmeci diğeri ise bilgisine başvuru olan kişidir. Derinlemesine görüşme araştırmacının görüşme yaptığı kişiden aldığı cevapları sınıflayarak ve o cevaplardan hareketle yeni sorularla konuyu mümkün olduğunca detaylı bir şekilde incelemeye çalıştığı esnek ve keşfedici bir veri toplama tekniğıdir. Derinlemesine görüşmenin en önemli avantajı gayet esnek, zengin ve olabildiğince detaylı bir şekilde veri toplamasına imkân sağlamasıdır. Bu teknik sayesinde başka şekilde elde edilmesi mümkün olmayan verilere ulaşılması söz konusudur (Tekin, 2012, s.101-104).

Görüşmelerin bir kısmı yüz yüze bir kısmı ise telefon üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bunun en önemli nedeni kişilerin bir kısmının anonim kalma isteğinden kaynaklanmaktadır. Yüz yüze yapılan görüşmeler kafe gibi ortamlarda yapılmıştır ve konuşmalar ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Telefon üzerinden yapılan görüşmelerde ise konferans yöntemi kullanılmış, görüşme öncesinde katılımcılardan kayıt cihazı kullanımı ile ilgili izin alınmıştır ve görüşmeler yine ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Telefon üzerinden yapılan görüşmelerde kişilerle bağlantıyı koparmamak ve onların stres seviyesini azaltmak adına bazen söyledikleri cümlelere şaşırılmış ya da “bunu mu demek istediniz, hımm” gibi cümlelerle dikkati canlı tutucu ve onları dinlediğimi belirten bir yol izlenmiştir. Görüşmeler ortalama olarak 1 saat ya da 2 saat arasında değişiklik göstermiştir.

2.2. Araştırmanın Örneklem Belirleme Metodu ve Örnekleme

Sanal dünyada sosyal medya olarak adlandırılan birçok platform mevcuttur. Araştırmada bu platformlar arasından internet sitesinde “kutsal bilgi kaynağı” olarak temalaştırılan Ekşi Sözlük seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise, Ekşi Sözlük’de kullanıcı hesabı bulunan katılımcılar oluşturmaktadır.

Araştırmada, kartopu örneklem belirleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik gereğince, başlangıçta bir grup ya da kurumdaki birkaç kişi seçilir ve onlardan gerekli bilgiler alınır. Daha sonra bu kişilerden başka grupların ya da kişilerin ismini verilmesi istenir. Bu şekilde giderek daha fazla kişi çalışmaya katılmış olur (Atak, 2011, s.221). Araştırmada katılımcıların kimlik algısı öğrenilmek istenildiği için ve bu kimlik algısı sanal kimlikler üzerinden araştırıldığı için bir sosyal medya platformu seçilmiştir. Bu sosyal medya platformunda öncelikle birkaç kişiye ulaşılmış ve sonrasında onların tanıdığı kişilerden yararlanılarak, bu kişilerde çalışmaya dahil edilmiştir. Bu teknik, zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanmakta ve evrene, bu kişi ve kritik durumları takip ederek ulaşmaktadır (Creswell, 2013, akt; Baltacı, 2018, s.253). Araştırmacının zincirleme bir şekilde sürdürdüğü araştırma sonucunda veri doygunluğuna ulaşıldığı anda araştırmanın veri toplama aşaması tamamlanır (Kerlinger & Lee, 1999, akt; Baltacı, 2018:253). Araştırmada sosyal medya üzerinden gideceği için öncelikle bu platformları kullanan birkaç kişiye ulaşılmıştır ve onların yardımıyla diğer katılımcılar belirlenmiştir. Özellikle sosyal medyanın çok geniş bir kitleye hitap ettiği ve çok büyük bir kullanıcı kitlesine sahip olduğu gerçeği göz önüne alınırsa çalışmanın örneklemini oluşturan katılımcılara ulaşmak kartopu yöntemiyle mümkün olmuştur. Özellikle incelenmiş olan sosyal medya platformuna üye olan kişi sayısı tam olarak bilinmediği ve bu kullanıcıların tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için de bu yöntem tercih edilmiştir.

Ekşi Sözlük’ de hesabı bulunan kullanıcılar arasından kartopu örneklem belirleme tekniği ile belirlenen 16 kişiyle görüşme yapılmış ve onlara açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcıların cinsiyet dağılımı ise 9 kadın 7 erkek şeklindedir. Katılımcıların tamamı üniversite mezunudur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu büyükşehirde yaşamaktadır. Katılımcıların 5’i Ankara’da, 2 tanesi İzmir’de, 5’i İstanbul’da yaşamaktadır. Katılımcıların tamamı bekârdır. Eğitim seviyeleri oldukça yüksektir. Katılımcıların hepsi üniversite mezunu ve yüksek lisans ya da doktora yapan bireylerdir. Hepsi kendi işlerinin sahibi ya da kamuda çalışan bireylerdir. Yaş ortalamaları 30 üzerindedir. Görüşmeler katılımcıların anonim kalma isteklerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir ve isimlerine ve diğer kimlik bilgilerine yer verilmemiştir.

Tablo 1: Örneklemin özellikleri

	CİNSİYET	YAŞ	ŞEHİR	EĞİTİM	MEDENİ DURUM
1. Katılımcı	Kadın	28	Ankara	Yüksek lisans	Bekâr
2. Katılımcı	Kadın	46	Ankara	Lisans	Bekâr
3. Katılımcı	Kadın	40	İzmir	Yüksek Lisans	Bekâr(boşanmış)
4. Katılımcı	Kadın	33	Sakarya	Doktora	Bekâr
5. Katılımcı	Kadın	34	İstanbul	Lisans	Bekâr
6.Kkatılımcı	Erkek	29	Kayseri	Yüksek lisans	Bekâr
7. Katılımcı	Erkek	34	İstanbul	Doktora	Bekâr
8. Katılımcı	Kadın	26	Manisa	Lisans	Bekâr
9. Katılımcı	Kadın	34	İzmir	Doktora	Bekâr
10. Katılımcı	Erkek	38	İstanbul	Lisans	Bekâr
11. Katılımcı	Erkek	35	İstanbul	Lisans	Bekâr
12. Katılımcı	Erkek	35	Ankara	Lisans	Bekâr
13. Katılımcı	Erkek	33	İstanbul	Lisans	Bekâr
14. Katılımcı	Kadın	44	Sakarya	Doktora	Bekâr
15. Katılımcı	Erkek	30	Ankara	Lisans	Bekâr
16. Katılımcı	Kadın	35	Ankara	Lisans	Bekâr

2.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi etik kurulundan izin alındıktan sonra 2 aylık bir sürede tamamlanmıştır. Veri toplama süreci etik kurulun 2019 yılının Şubat ayında verdiği izinle Nisan ve Mayıs aylarında tamamlanmıştır. Toplamda 16 kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bir kısmı yüz yüze bir kısmı ise telefon üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların seçilmesi kartopu yöntemi ile yani yönlendirmeler ile gerçekleşmiştir. Katılımcıların bir kısmı, kimliklerinin anonim kalmasını istediklerini belirtmiş, araştırmaya katılmayı görüşmeleri telefon aracılığıyla yapmak koşulu ile kabul etmişlerdir.

Katılımcılar yapılan görüşmeler kayıt altına alınmış ve daha sonra çözümlemesi yapılarak yazıya dökülmüştür. Nitel analiz yöntemleri uygulanarak görüşmeler analiz edilmiştir. İlk olarak ses kaydı alınan görüşmeler deşifre edilerek yazıya dökülmüştür. Sonraki süreçte deşifre edilen bu cümleler problem soru cümleleri altında gruplandırılarak açık kodlara ulaşılmıştır. Ulaşılan bu açık kodların benzer özelliklere sahip olanları eksen kodların altında gruplandırılmıştır. Eksen kodlar üzerinden de selektif kodlara ulaşılmıştır. Bu kodlar sayesinde de temalar oluşturulmuştur. Temalardan yararlanılarak da araştırmanın analiz kısmı tamamlanmıştır.

2.4. Araştırma Problem Cümleleri

- 1) Kişilerin gerçek hayatta oluşturduğu kimlikleri ile sanal dünyada oluşturdukları kimlikleri arasındaki farklar ve benzerlikler nelerdir? (sanal ve reel kimlik farkı/benzerlikleri, bireylerin kendini ifade etmesi ve kimlik inşa sürecinde ekşinin rolü)
- 2) Sanal kimlikler gerçek bir kimlik tanımı için kullanılabilir mi? Eğer kullanılırsa sanal kimlikler kimlik inşasının hangi tarafında kişilerin hayatına girmektedir? (sanal kimlik ve reel kimliğin birbirine olan etkileri/sanal ve reel kimlik arasındaki geçişlilik, inşa edilen kimlik sonucunda ortaya çıkan tutum ve davranışlar)
- 3) Anonimlik durumu sanal kimlikleri nasıl etkilemiştir?

2.5. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

Kimlik: Kimlik en genel tanımıyla “ben kimim” sorusuna verilen cevaptır. Kimlik kavramı sosyolojide, psikolojide, felsefede, edebiyatta çeşitli yönleri ile ele alınmış bir kavramdır. Aydoğdu; kimlik tanımlarını çok yönlü olmasına rağmen tanımların merkezinde özne olma vurgusunun olduğunu belirtmektedir. Kimliğin aynı zamanda bir aidiyet kavramı içerdiğine de dikkat çekmektedir. Connolly’ye ise kimliğin kişinin kendini ne olarak tanımladığı, farkını ortaya çıkarmak istediği ve bu farkı güvence altına almaya çalıştığı bir kavram olarak ifade eder. Gleason, kimliği birey ve toplum arasında kurulan köprü ve ilişki olarak ifade eder. Bauman kimliği kişinin kendi belirsizliğinden kaçışı olarak ifade eder. Kişinin kendi belirsizliği üzerine düşünmeye başlaması ile birlikte kimlik kavramı üzerini de düşünmeye başlar. Kimlik aynı zamanda kişinin bir arayışa girerek olmak istediği ya da olduğu şeyi tanımlama biçimidir (akt; Dalbay, 2018; 162-163).

Sanal Kimlik: Sanal kimlikler tanımı ve oluşturulduğu mecra itibariyle sanal dünyaya ait bir terimdir. Aynı zamanda kişinin çevrimiçi kimliğine de işaret etmektedir. Sanal kimlikler yapısı itibari ile din, dil, ırk, mekân, zaman ayrımı gözetmeyen kimliklerdir. Sanal kimliğin asıl amacı sanal dünyada burada olduğunu kanıtlamaktır. Sanal kimlikler bedensel bir yapıya sahip olmadıkları için çok kolay değiştirebilir ve bu kimliklerden kolaylıkla vazgeçilebilir. Sanal kimlikler sanal dünyada bir simülasyon ve yansıma görevi görmektedirler. Sanal kimlikler sanal bir gerçeklik üzerine kurgulanmış kimliklerdir (Arslan, Uysal, 2017, s. 36-41)

Modernizm: Modernizm kelime anlamı olarak yenilenme ve yenileşmeyi ifade etmektedir. Habermas, *Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje (1996)* adlı eserinde moderniteyi kendini sürekli olarak eskiden yeniye doğru taşıyan ve geçmiş ile geleceği ayırmak için kullanılan bir terim olduğunu belirtmiştir (Habermas, 1996, s.31). Modern deyince aklımıza kavram olarak yeni düşüncesi gelmektedir. Modernite yapısı itibari ile sürekli olarak geçmişten bir kopuşu ifade etmektedir. Rönesans dönemi ile birlikte aydınlanma düşüncesini temele alarak modernite kendini inşa etmiştir. Modernizm temeline akıllı, bilimi, aydınlanma düşüncesini ve ilerleme olgusunu almıştır. Modernite kendine bilimi temel almış ve bu şekilde bireyin aklına ve bireyselliğine vurgu yapmıştır. Modernizm 18. Yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır. Modernizm bireylere kişisel mutluluğun formülünü getireceğini ve temeline aldığı akıl ve bilimle tüm toplumları kurtaracağı vaadinde bulunmuştur (Yıldırım, 2009, s. 382- 383).

Modernizmi ve temeline aldığı kavramları şu şekilde açıklamak mümkündür. Modernizm bireyleri bir düzen ve hiyerarşi altında merkezi otorite içine almak istemiştir. Büyük söylemler ve büyük yatırımlar ile ortaya çıkmıştır. Ulus devletler, büyük partiler ve milletlerin ortaya çıkışı modernite sayesinde olmuştur. Milli bir kimlik yaratma amacı güderek toplumların etnik kökenlerinin derinine inmeye çalışmıştır. Bilimi ve teknolojiyi merkezine alarak toplumların büyük ilerlemeler sağlayacağını iddia etmiştir. Bireylere ve toplumlara bilgede uzmanlaşma ve her şeyi bilme fırsatını sunmuştur. Büyük söylemler ortaya atmış toplumlara merkezileşmiş bilgiler sunmuştur. (Birkök, 1998, s.3-4)

Postmodernizm: Bu kavram ilk olarak 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle modernizmin ortaya çıkardığı kapitalizmin üretim sistemler değişmeye başlamış ve bu durum da postmodernizmin doğmasına neden olmuştur. Kapitalizmin karşı karşıya kaldığı ekonomik krizler ve ortaya çıkan sorunlar postmodernizmin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Ortaya çıkan krizler insanları ve toplumları yeni arayışlara itmiş ve ortaya çıkan çözüm önerileri ise toplumları bambaşka oluşumlara itmiştir. Postmodern söylemler yapısı itibariyle modern söylemleri sürekli eleştirmektedir. Postmodernizm modernizmin kapsayıcı bakış açısından

ziyade bireyselliği ve farklılıkları temel almaktadır. Postmodernizm farklılıklar üzerine kurulmuş bir düşünce sistemidir. Postmodernizm büyük ve ortak söylemler yerine farklılıklar üzerine kurulduğu için postmodernizm ile ilgili ortaya atılan kuramların arasında büyük farklar ve çeşitlilikler söz konusudur. Postmodernizm genelleştirici ve bütünleştirici olan bütün söylemleri reddeder (Yıldırım, 2009, s. 387-388).

Postmodernizm genel olarak bir belirsizliği ifade eder. Postmodernizm bütün büyük anlatılara karşı çıkararak onları reddetmiştir. Postmodernizm modernizmin temel dayanaklarından olan pozitivizmi, rasyonalizmi ve determinizmi reddeder. Postmodernist anlayış, gerçeklerin de yapay ve kurmaca olduğunu, bunların mevcut kültürler tarafından insanlara dayatıldığını; böyle teknoloji, bilim ve kültür ortamında bireyin yok olduğunu dile getirir. Bireyler, kitleleştirilerek yok edilmektedir. Kimlikler gruplara göre tayin edilmekte ve insanlar birtakım kategorilere ayrılmaktadır. Şu hâlde kavramlar sorgulanmalı, körü körüne benimsenmemelidir. Toplumdaki azınlık grupların, etnik hareketlerin, homoseksüalite gibi hareketlerin ön plana çıkmasına meydan verilmelidir. Postmodernizm marjinal grupların öne çıkarılmasını isteyen ve modernizme tepki olarak doğan bir düşünce sisteminin genel adıdır (Bayram, 2007, s. 37-39).

2.6. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Kimlik kavramı sosyolojide birçok yönden ele alınmış bir kavramdır. 1970'lerden itibaren kimlik kavramı sosyoloji literatüründe araştırılmaya başlanmıştır. Kimlik kavramı en genel tanımı ile “ben kimim?” sorusuna verilen cevaptır. Kimlik oluşumu kişinin gündelik hayatı ile oldukça ilişkilidir. Kişinin içinde bulunduğu toplum, çevresi, ailesi, eğitimi, hayata bakışı gibi konular kimlik oluşumunu hem içselleştirmektedir hem de toplumun bir etkisiyle oluştuğu için dışsallaştırmaktadır. Kişi çevresinin etkisiyle oluşturduğu kimliği bir anlamda miras almaktadır. Çünkü kişi kimliğinin bir yanını kendisi inşa ederken bir yanını ise ailesinden ve çevresinden almaktadır (Tamer, 2014, s. 85).

Kimlik ilk aşamasını ve şekillenmesini kişinin aile yaşamında almaya başlar. Bu şekillenme ailesinde gördüğü ve daha sonraki sosyal yaşamında meydana gelen olaylarla ve girdiği ortamlarla şekillenmeye devam eder. Bireyler gerçek kimliklerini sosyal çevresi ile birlikte inşa ederken sanal kimliklerini ise sanal dünyanın içeriği ile birlikte inşa etmeye başlarlar. Sanal kimliklerin ilk çıkış noktası kişilerin gerçek kimlikleri iken daha sonraki süreçte artık sanal kimlikler kişilerin olmasını istediği kimlikleri ifade etmeye başlarlar. Bireyler sanal kimlikler ile kendilerini sanal dünyada ifade ederken bu kimliklere olumlanmış özelliklerini yüklemektedirler (İsmayılzada, 2017, s. 228).

Günümüz dünyası gerçek bir toplum değildir. Baudrillard; günümüzde artık gerçekliğin yerini semboller, imajlar ve sanal bir gerçekliğin aldığını söyler. Artık inşalar günümüzde maddi ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade daha çok imajlar ve semboller üzerinden psikolojik olarak bir tatmin sağlamaya çalışmaktadırlar. Modern dünyada teknoloji faydalı bir araç olarak görülmüştür ve insani değerlere katkıda bulunacak bir ürün olarak düşünülmüştür. Ancak teknoloji zaman içinde bu özelliğinden uzaklaşmış ve tüketim topluma hizmet eder bir hale gelmiştir. Teknoloji bireyleri gerçek dünyadan uzaklaştırmaktadır (Baudrillard, 2003, s. 13-20).

Baudrillard televizyonun hakikati öldürdüğünü söyler. Yani televizyonda yayınlanan şeyler aslında televizyonun hakikatidir, gerçek dünyanın hakikati değildir. Televizyon bakılan arasında kurulan bir karşıtlığa dayanır. Yani aslında televizyon sizin izlediğiniz bir alet olmaktan çıkarak sizi izleyen bir alet olmaya başlıyor. Bu sayede de televizyon artık sizi kendinize yabancılaştıran, güdümleyen, kontrolü altına alan bir alet olmaktadır. Televizyonda yaratılan imajlar kurgusaldır. Bireyi gerçek olduğuna inandırdığı bir evrene yerleştirir. Aynı şekilde sosyal medya ve ekşi sözlükte yaratılan imajlar da kurgusaldır (Baudrillard, 2003, s. 114-120). Ekşi Sözlük 'de inşa edilmiş olan kurmaca evren kişilerin burada inşa ettiği kimliklerine yansır bu evrenle ilgilenmeyi kaçınılmaz kılar.

Ekşi sözlük kişilerin kimliklerini onların farkına varmadan güdümü altına almaktadır. Kişiler kimliklerini burada inşa ederken kendi kimliklerinden daha bağımsız bir kimlik oluşturmaktadırlar. Kişiler farkında olmadan sosyal medyanın gücüyle kendi kimliklerinin sanal bir kopyasını oluşturmaktadır. Fakat bu kopya kendi gerçek kimliklerinden oldukça farklıdır. Bireyler bu kimliklerin kendi kimliklerinin bir parçası olduğunu düşünüyor olsalar bile bu kimlikler sosyal medyanın kendi evreninin yarattığı daha doğrusu doğurduğu kimliklerdir. Bireyler aynı televizyon ekranının karşısında onu izlerken olduğu gibi Ekşi sözlükte de bu kurmaca evrenin sunduğu sanal gerçekliğe mahkûmdur. Televizyon nasıl gerçekleri sunarken sunduğu gerçekliğin aslını değil de bir kopyasını sunarken sanal kimliklerde kimliklerin bir kopyasını sunmaktadır. Bu kimlikler gerçek olmaktan çok öte bir şekilde bu gerçekliğin çok daha farklı bir boyutundadır.

Gerçeklikten kopuk olarak yaratılan bu kimlikler kendisiyle ilgilenilmesini de kaçınılmaz kılar. Çünkü ekşi sözlük kendi evreninde kendi gerçekliğini oluşturmuş bir sistemdir. Bu sistem Baudrillard'ın deyimiyle bir makinadır aslında (Baudrillard, 2003, s. 115). Var olan dünyanın gerçekliğini asimile ederek yeni bir gerçeklik oluşturur ve bu yeni gerçeklik topluma yayılır. Üretilen bu gerçeklik aynı şekilde kimliklere etki ederek asimile edilmiş sanal kimlikler oluşturur. Ekşi sözlük yarattığı gündemle yeni bir gerçeklik üretimine sebep olurken bu sözlüğü

kullanan kullanıcılar da kimlikleri ile gerçeklik üretim sürecinde farkında olarak ya da olmayarak fiilen yer alırlar. Ekşi sözlükte kullanıcılar tarafından üretilen içerikler sanal olarak paylaşılır. Yaratılan her içerik sınırsız sayıda üretilebilir ve sürekli paylaşılabilir. Aynı şekilde bu sistemin ürettiği kimliklerde sınırsız sayıda üretebilir, herkesle paylaşılabilir ve istenildiği zaman vazgeçilebilir.

Somut dünyadaki iletişim süreci asimile edilerek ekşi sözlük yeniden oluşturulur. Bu nedenle kimlikler de gerçek dünyadaki kimliklerin inşa süreçleri asilime edilerek yeniden oluşturulur. Bu şekilde de ortaya hipergerçekleşmiş kimlikler ve düşünceler ortaya çıkar. Hipergerçeklik bir köken ya da gerçeklikten yoksun bir gerçeğin modeller aracılığıyla türetilmiş simülasyonudur. (Baudrillard, 2003, s. 109). Baudrillard hipergerçekleşen her şey gerçek anlamını yitirmiş hakiki olanın benzer görünümüdür der. Bu yüzden ekşi sözlükte inşa edilen kimlikler de artık gerçek anlamını yitirmiş kimliklerdir. Bireyler bu kimlikleri gerçek kimlikleri olarak görürler fakat bu sanal kimlikler artık gerçek kimliğin yerini alan ona çok benzeyen ama aslında gerçek kimliklerden de bir o kadar uzak kimliklerdir.

Baudrillard günümüz dünyasında haber ve bilgiye ulaşımın daha çok artmasıyla birlikte bu kavramların daha az anlam içerdiği bir dünyada yaşadığımızı ifade eder. Anlam içeriğinin azalmasını ise 3 basamakta yani varsayımla açıklar. Birinci varsayıma göre bir haber üretildikten sonra artık anlam kaybına uğramaktadır. Yani haber gerçekten yola çıkılarak bir kopyalama ile ortaya çıkarılır fakat bu esnada da gerçek ile olan bağlantısını kaybeder. Ortaya konulan haber o kadar hızlı yayılır ki bu hızla senkronize bir şekilde hareket edebilmek için ortaya yeni iletişim araçları çıkarılır (Baudrillard, 2003, s. 114).

İkinci basamakta ise artık üretilen haberin gerçekle yani anlamla hiçbir ilişkisi kalmamıştır. Çünkü üretilen haberin üretilmesini sağlayan etmek iletişim araçlarıdır ve bu iletişim araçlarının ortaya koyduğu haberlerin anlam ve değer yargısını belirleyen gene bu iletişim araçları olduğu için onlar tarafından oluşturulmuş bir kod haline gelmektedir. Son basamakta ise haber onu üreten iletişim araçları ile arasında zorunlu bir ilişki kurmuştur. Haberin anlamını yitirmesine sebep olan etmen gene iletişim araçlarıdır. Yani iletişim araçları haberin gerçek anlamını yok ederek kendi istediği biçime sokmuş ve gerçeğe müdahale etmiştir. Haberi ikna edici biçime getirmek için müdahale eden iletişim aracı haberin gerçekle ilişkisini yok edip onu başka bir forma sokmuştur. (Baudrillard, 2003, s. 115) Baudrillard'ın açıklamalarından hareketle sanal kimliklerin inşa süreci şu şekilde yorumlanmıştır:

Sanal kimliklerin inşa süreci 3 basamaktan oluşmaktadır:

1. Basamak kopyalama basamağıdır. Bireyler gerçek kimliklerinin sanal dünyada bir kopyasını oluştururlar. Bu kimlikler görünüş ve inşa tarzı bakımından birbirine oldukça benzer kimliklerdir. İnşa edilme süreçleri aynı şekilde işlerken bireyler farkında olmadan gerçek kimliklerinin bir benzeri olmayan sanal bir kimlik üretmektedirler. Bu sanal kimlik gerçek kimliğe birçok yönden benzerken aslında gerçek kimliğin özünü kaybetmiş bir kimliktir. Yaratılan sanal kimlik gerçek kimliğin asimile edilmiş halidir. Artık gerçek kimlikle bağlantısı kopmuştur ve sanal kimlik kendi sanal gerçekliğini üretmeye başlamıştır.
2. Basamak üretim basamağıdır. Bireyler sanal kimliklerini kopyaladıktan sonra bu kimliği üretim aşamasına geçerler. Üretilmiş sanal kimlikler hem kopyalanmış kimliklerdir hem de kendi özellikleri açısından bağımsız kimliklerdir. Gerçeğin izlerini taşıyor olsalar bile bu gerçeklik kendi gerçeklikleridir. Kişiler bu kimliklerini üretirken gerçek kimliklerinin özelliklerinden yardım alırlar ve ürettikleri yeni kimliğin bu kimliğin gerçek bir kopyası olduğunu düşünürler. Üretilen kimlik bir kopyadır fakat artık gerçek kimliğin özelliğini yitirmiş yapay ve yeni bir kimliktir.
3. Basamak simülasyon basamağıdır. Bu basamakta artık gerçek kimliğin yerini simüle edilmiş yeni bir kimlik almıştır. Simüle edilmiş kimlik artık her bakımdan yeniden üretilmiş bir kimliktir. Gerçeklikten bağımsız olarak kendi evrenini yaratmış ve kendi gerçekliğini inşa etmiş bir kimliktir. Bu noktadan sonra yeniden üretilmiş, bağımsız, kolayca vazgeçilebilen ve kolayca yeniden üretilebilen bir kimlikten bahsetmek gerekecektir.

Simülasyon dünyasında olduğu gibi kimliklerde de bir iç içe geçme durumu olmuş ve artık hangi kimliğin gerçek hangi kimliğin sanal olduğu birbirine karışmıştır (Baudrillard, 2003, s. 116). Bu noktadan sonra artık her şey yeniden üretime girmiştir. Hipergerçeklik gerçek olan ikizinin yalnızca görünüş olarak benzeridir. Görünen ve üretilen kimlik hakikatin önüne geçmektedir. Hakikat ve gerçek ayırt edilemez hale gelmiştir. Bu yüzden de gerçek kimlik ve üretilen sanal kimlik artık birbirinin içine geçmeye başlamış ve bireyler de bu kimlikleri ayırt edemez hale gelmişlerdir. Bireyler ürettikleri sanal kimliklerin kendi gerçek kimliklerinin bir parçası hatta çoğu zaman için bu kimliklerinin tıpatıp aynısı olarak görmüşlerdir

Baudrillard sanal dünya tarafından silinen bir dünyada yaşadığımızı söyler. Artık gerçeklik yerine görüntüler önemlidir. Baudrillard'a göre işte bu durum gerçeğin sahte temsilcileri olan simülasyonların çoğalmasındır (Baudrillard, 2003, s. 134-136). Bireyler var olanı kabul etmek zorunda değillerdir. Yani idealize edilmiş, mükemmelleştirilmiş bir kimliğin ortaya çıkması var

olan kimlikle yaşama zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Bu durum da sanal dünyayı ve sanal kimlikleri kullanan kişilerin artmasına yol açmıştır. Bireyler sanal dünyada kendilerini ifade etmek sanal kimliklere bürünmüşlerdir. Sanal dünya bireylere kendi istedikleri kimlikleri oluşturma hakkı vermektedir. Sanal kimlikler bireylerin gerçek hayatta var olan kimlikleri değil olumlu özelliklerini aktardıkları kimlikleridir. Sanal kimliklerle bireyler kendilerini ifade ederler.

Sanal kimlikler kişilerin sahip olmak istedikleri ama gerçek hayatta bunu yapmayı başaramadıkları kimlikler olmuştur (Baudrillard, 2003, s. 134-136). Bireyler gerçek kimliklerinin kopyasından yarattıkları sanal kimliklerle ekşi sözlükte kendilerini ifade etmektedirler. Ekşi sözlük kendi içinde bir gerçekliğin yeniden üretildiği bir simülasyon evrenidir. Burada inşa edilen kimliklerde kendi gerçekliğini oluşturmuş olan simüle edilmiş kimliklerdir. Bireyler sanal dünyada yarattıkları kimlikleri ile yeni bir kimlik kurgulamışlardır. Bu kurgulanan kimlik bireylerin gerçek kimliklerinden bir kaçış noktası olmuştur. Var olan kimliğinden memnun olmayan bireyler yeni bir kimlik yaratarak olmak istedikleri asıl kimliğin özelliklerini bu kimliğe yüklemişlerdir. Sanal dünyanın insanlara sunduğu istediğin kimliğe bürünebilme imkânını kullanarak yeniden inşa ettikleri kimliklerine olumlu özellikler yüklemişlerdir.

Sanal kimliklerde zaman ve mekân anlayışı yoktur. Sanal kimlikler inşa edilirken din, dil, ırk ve cinsiyet gibi konularda istediğimiz seçimleri yapabiliriz. Sanal kimliklerde hayal gücü devreye girer. Var olanı değil var olması gerekeni yansıtan sanal kimlikler idealize edilmiş kimliklerdir. Gerçek hayatta yaşanan dezavantajlar sanal kimliğe yansıtılmaz. Sanal kimlik insanın gerçek kimliğinden yarattığı bir ikizi olarak düşünülür. Baudrillard bu durumu eski gerçekliğin yerini yeni bir simülasyon ilkesinin aldığını söyleyerek açıklar (Baudrillard, 2003, s. 134-136).

Sanal kimlikler insanın kendi yarattığı ikizi gibidir. Baudrillard bu durumu “protez” kavramı ile açıklamaktadır. Protezler vücudun ikizleri olarak görülmektedir. Vücuda takılan ve gerçeğin aynısı gibi görünen protezler kişiler tarafından gerçekliğin bir ikizi olarak görülmektedir. Çünkü gerçeğin aynısını yapay bir şekilde de olsa görünüşte kopyalayan bu sistem gerçekte bağlantısının kopmuş olduğu düşünülmeden kişiler için gerçeğin yerini almaktadır. Aslında yapılan şey gerçeğin kendisini değil de yansımısını gerçeğe dökmek anlamına gelmektedir. Yani ortaya yeni bir gerçeklik konulmaktadır. Bu düşünce sistemi de toplumları “klonlama” hayaliyle baş başa bırakmaktadır (Baudrillard, 2003, s. 134-136).

Baudrillard klonlama işlemiyle öznenin yok edileceğini ortaya çıkan yeni kimliğin tekrarı söz konusu olacağından gerçek olan özneye bağlantısının kopacağını belirtmektedir (Baudrillard, 2003, s.137). Ortaya çıkan klonlanmış özne artık bir ayna görevi görecek. Ortaya çıkan özne kimliğin aynısı olsa bile özne anlamını yitirdiği için artık kendisine yabancılaşmış olacaktır. Ortaya çıkan özne kişinin narsist yönünün aynadaki yansıması haline gelecektir. Kimlik aynaya her baktığında kendisinin tam olarak yansımasını görecek fakat bunun ayartıcı bir kimlik olduğunu fark etmeyecektir.

Klonlama işleminin evreleri aynı şekilde kimlik kavramının inşasında da geçerlidir (Baudrillard, 2003, s. 137-141). Tıpkı bir solucanın her bir parçasından yeni bir solucan üremesi gibi sanal kimliklerde özel ve kutsal yönünü kaybederek artık birbirinin aynısı olmaya başlar. Bu şekilde sanal kimlikler özgünlüğünü yitirir ve sürekli olarak yeniden üretilebilen birbirinden hiçbir farkı kalmayan kimlikler haline gelirler. İstenilen her zaman yeni kimlikler üretebilir, bunlardan vazgeçilebilir, istenilen özellikler yeni kimliklere yüklenebilir. Bireylerin bu kimlikleri üretebilmesi için artık bir gerçekliğe ihtiyaçları yoktur. Çünkü üretilen her kimlik birbirinin yansıması olmaya devam edecektir. Gerçekle bağlantısı kopan kimlikler tıpkı bir hologram gibi bir önceki hologramın özelliklerini ortaya koymaya devam edecektir.

Artık ortaya konulan her kimlik bir protez haline gelmiştir. Yani gerçeğin aynısı olduğu düşünülürken aslında üretilen bütün sanal kimlikler bir simülasyondur. Protezler gerçek bir vücutta gerçek bir organın yerine getirmesi gereken işlevleri yerine getiren bir araçtır. Bu protezler doğal değildir ve yapay bir şekilde işlevlerini yerine getirmektedir (Baudrillard, 2003, s. 137-141). Aynı şekilde üretilen sanal kimliklerde bir protez gibi gerçek kimliğin yerini alan yapay bir araçtır. Gerçek kimlikle aynı görünen fakat özü itibari le onlardan çok farklı kimliklerdir. Sanal kimlik üretimi üretimin yerini, yeniden üretim ile alan bir kavrama dönüşmüştür. Teknolojik gelişmeler ile birlikte bu üretimin devamlı olması sağlanmıştır. Artık aynı kimliklerin yani kimliklerinin kopyasının sürekli olarak oluşturulması konusunda bir engel yoktur. Çünkü tek bir kalıpla sonsuz sayıda kimlik üretebilmek mümkün hala gelmiştir.

Sanal kimlikler özle bağlantısını kaybettiği için artık kimliğin elinde kalan tek şey kimliğin görüntüsü olmuştur. Sanal kimlik gerçek kimliğin bir parçası olmasına rağmen (görünüm bakımından) artık bu kimlik sahte bir hale bürünmeye başlamıştır. Sanal kimlik gerçek kimliğe göre çok daha küçük bir gerçeklik oranına sahiptir. Sanal kimlik birbirinin içine geçen birçok veri içermesi nedeniyle görünümün olarak sanal kimliğin ikizi olsa bile yine de farklı bir varlık olacaktır. Baudrillard bu durumu çocuk babasının mavi gözlerine sahip olsa bile bunun yeni bir olay olmadığını belirterek açıklar. Aynı şekilde kimlikte gerçek kimliğin bazı özelliklerine

sahip olsa bile bu sanal kimliğin gerçek kimliğin ne ikizi olduğunu gösterir ne de onun bir devamı olduğu anlamına gelmektedir (Baudrillard, 2003, s.144)

Baudrillard sanal kimlikler ve gerçek kimlikler arasındaki sınırın kaybolması olayını sudaki yansımasına âşık olan Narcissus'a benzetir. Suya yansıyan görüntüsüne bakan Narcissus kendini görür görmez kendinin ikizine âşık olur. Baudrillard bu görüntüyü yaşadığımız dönemde hologramik görüntülerle bağdaştırır (Baudrillard, 2003, s.145-146). Televizyon insanları holografik kişiliklere ya da kimliklere büründürür. Kişinin karşısında gördüğü o hologramik görüntü ona kusursuzluğunu gösterir. Kişi bu kusursuzluğun peşinden koşarken de aslında kendi ikizinin peşindedir. Yani ikizinin kusursuz olması kişinin yarattığı düşsel bir illüzyondur. Artık hologramda gördüğü o imge ya da kimlik gerçekle olan bağlantısını yitirdiği için sahtedir ve kişiye sahta bir haz vermektedir.

Sanal kimlikler yaratan insanlarda bu dünyada yarattıkları idealize edilmiş kimliklerinden büyülenmiş ve bu dünyada kaybolmuşlardır. Bireyler artık yarattıkları kimliklere bağımlı hale gelmişlerdir ve bu kimlikler onların gerçek hayattan kopmalarını sağlayan kimlikler olmuştur. Sanal kimlikler kişilerin gerçek hayattaki kimliklerinden kopmalarını sağlayan kimlikler olmuştur. Kişi sanal dünyada kendi aksini görmeye başladıkça bir hayalete de bağımlı hale gelmeye başlamıştır. Çünkü kişiler sanal dünyada kurdukları kimlikleri gerçek kimliklerinin bir benzeri olduğunu düşünmektedirler. Bireyler sanal dünyada seçtikleri ve kurguladıkları kimliklerle bir anlamda olmak istedikleri kimlikleri ima etmektedirler.

Baudrillard hologramın düşlerimizi ya da duygularımızı dile getiren bir göz yansıması olduğunu belirtir. Hologram yaptığı tasvirle aslında gerçeği tam olarak yansıtmayı başaramaz. Gerçeğin ikizini yaratma amacını güden hologram aynadaki ikizi yansıtmaya çalıştıkça bizi başka bir evrene doğru götürür. Kendi ikimizi görmeyi sağlayan hologram bizi kendi duygularımızla karşı karşıya getirir. Bize kusursuz kimliği sunmuş olan hologram aslında düşsel gerçekliğin de sonu demektir. Hologram artık simülasyon dünyasının soyut, görünmez ve yansıtıcı bir özellik taşımayan imgesi haline gelmeye başlar. Baudrillard bu simülasyon evreninin bir lazer ışığı ile kişiyi ikizinden kurtardığını belirtir (Baudrillard, 2003, s.147). Bu ikiz vücudumuzda görünmez bir haldeyken simülasyon dünyası onu görünür bir hale getirir.

Artık hologramlar ve sanal kimlikler sayesinde zihinsel bir simülasyon dünyasının kapıları aralanmış olur. Bu kimlikler bizi bir masal dünyasına yaşatmaya başlar ve bu dünya bize mutluluğun anahtarını da vermiş olur. Bu masal dünyasının yani sanal kimliklerin verdiği mutluluğun da artık bir sonu yoktur. Simülasyon dünyası giderek kusursuz bir görünüm

kazanmaya başladıkça gerçekliğin gücüne de sahip olmaya başlar. Bu dünya artık kişiye sonsuz üretim gücünü vermeye başlar ve birey kimliklerini yeniden canlandırma, vazgeçme, kendi ikizini üretme gibi sonsuz olasılıklarla simülasyon dünyasının büyümesine kapılır. Gerçeğe art arda eklenebilen yeni gerçeklerle birlikte kimlik üretiminde de hızlı bir artış görülmeye başlar (Baudrillard, 2003, s.148).

Artık kişi istediği kimlikleri üretebildiği için bu üretimin bir sonu olmaz. Baudrillard bu durumu “çünkü bir nesne bir başka nesnenin tıpatıp aynısı ise bu o nesnenin kusursuz bir benzeri olduğu anlamında değil ondan daha da kusursuz bir şey olduğu anlamına gelir.” (Baudrillard; 2003; 148) cümlesiyle açıklamaktadır. Kişi ürettiği kimlikle kusursuz bir kimlik yarattığını düşünürken aslında bu kimlikte ne kusursuzluk ne gerçek kimliğin bir ikizi olma durumu ne de benzerlikten söz edilebilir. Çünkü kişi yarattığı kimlikle gerçek kimliğinin kusursuz bir kopyasını yarattığını düşünürken tıpkısının aynısı olması aslınsa benzerliğin bile ötesine geçildiğini gösterir. Benzerlikten söz edilebilecek olursak yalnızca hakikate benzediğini ve hakikatin kendisi olmadığını iddia edenler konusunda bir benzerlikten söz edilebilir.

Baudrillard üretilen ya da yeniden ortaya konulan hiçbir şeyin birbirinin tıpatıp aynısı olamayacağını belirtmektedir (Baudrillard, 2003, s. 149-150). Ortaya konulan ya da üretilen bütün kimlikler aynı hologramlar gibi yapay bir gerçekliğe sahiptir ve bu yapay gerçeklik gerçeğin kendisi olmaktan çıkarak hipergerçekleşmiş olasına neden olmaktadır. Yani üretilen kimlikler hiçbir zaman gerçek olamamıştır tam tersine simülasyon dünyasına ait olarak kalmışlardır. Bu dünyaya ait oldukları için de simülasyon dünyasının hakikati haline gelmeye başlamışlardır. Yani ortaya konulan sanal kimlikler gerçek dünyanın hakikati değil de simülasyon dünyasının hakikatleri olmuştur. Sanal kimliklerin gerçek dünyadaki kimlikler gibi bir anlama geldiğini düşünmek nesnelere ya da kimliklerin saçma bir görünüme bürünmesine neden olmaktadır.

Baudrillard kuramında 3 adet simülakr düzeni olduğunu ifade eder.

- Uyumlu, iyimser ve Tanrı'nın yarattığı ideal doğanın tıpkısını/ikizini oluşturmayı amaçlayan imge, taklit ve kopyalama üstüne oturan doğal, doğalcı simülarklar
- Tüm üretim düzenini kapsayan, enerji ve güce dayalı makinelerle somutlaşan üretici, üretken simülarklar. Bu simülarklar sürekli olarak yayılma enerjisindedirler.
- Bilgi, model ve sibernetik oyunlardan oluşan, tamamen işlemsel, hipergerçek ve mutlak bir denetimi hedefleyen simülasyon simülarkları. (Baudrillard; 2003; 163)

Baudrillard'ın bu simülarklar düzenini sanal kimlikler düzleminden ele aldığımız zaman ilk düzende gerçek kimliklerle sanal kimlikler arasındaki bağlantıya bakmamız gerekir. Bu bağlantı şu şekildedir: üretilen sanal kimlikler gerçek kimliklerin ikizini oluşturmayı amaçlayan kimliklerdir. Gerçek kimlikler taklit edilerek sanal kimlikler inşa edilmektedirler.

Burada bireylerin amacı ideal olarak gördükleri gerçek kimliklerini sanal dünyaya da yansıtmaktır. Sanal kimlikler kişilere göre gerçek kimliklerinin bir kopyasıdır. İnşa edilen sanal kimlikler doğaldır ve gerçek kimlikleri taklit ederek onlardan izler taşımaktadır.

İkinci düzende ise üretilen sanal kimlikler artık somutlaşan kimliklerdir. Üretilen sanal kimlikler artık kendi üretim gücünün farkında olan kimliklerdir. Sanal dünyada kendi gücünün farkına varan birey sanal kimliğini de bu farkındalık ile kullanmaya başlar. Bu kimlikler artık sanal dünyada “çevrimiçi kimlikler” haline gelmeye başlamıştır. İstenilen zaman kullanılıp istenilmeyen zaman vazgeçilen ve rafa kaldırılan kimliklerdir. Bu kimlikler sanal dünyada artık istedikleri şekilde kendi üretimlerini yapabilmekte ve kendi fikirlerini öne sürebilmektedirler.

Sanal dünyada kendi gücünün farkına varan kimlikler artık hipergerçek hale gelir ve gerçek kimlikle tüm bağlantısını kaybeder. Son düzende kimlik artık sanal dünyanın denetimi altına giren bir kimlik haline gelir. Sanal kimliğin ortaya çıkış nedeni kişinin gerçek kimliğinden ve onun baskısından kurtulmak iken ortaya çıkan sanal kimlikte artık sanal dünyanın kuralları çerçevesinde var olmaya devam eder. Sanal dünyanın kendi bilgisi çerçevesinde gelişen sanal kimlik yeni bir kimlik modeli oluşturur ve gerçekle bağlantısını kaybeder.

Simülasyon dünyasında artık gerçek bir şeyin varlığını kanıtlamaktan başka bir işe yaramamaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde simülasyon dünyası ile gerçeği bir ütopyaya dönüştürdük. Artık içinde bulunduğumuz simülasyon dünyası gerçeklikten yoksun bir hale gelmiştir. Artık gerçekliğin en belirgin özelliği bile en önemsiz olduğu düşünülen olgulardaki sahteliğin yerini almıştır. Gerçeklik kavramı simülasyon dünyasında gerçekliğini yitirmiş ve artık “mış gibi” olmaya başlamıştır.

Simüle etmenin bir diğer tarafı ise sahip olunmayan bir şeye sahipmiş gibi davranmaktır. Birey sahip olmadığı bu şeye sahipmiş gibi davranarak gerçekliğin yerini almasına da izin vermiştir. Artık sanal kimliklerde gerçek kimliklerin yerini aldığı için inşa edilen sanal kimliklerin gerçek kimliği temsil ettiği konusunda bir belirsizlik söz konusu olmuştur. Simülasyon dünyasının ortaya çıkardığı en büyük sorulardan birisi de şudur; sanal kimlikler gerçek kimliklerin birer temsilcisi olduğunu kabul edersek simülasyon dünyasının gerçekliğinden ve nesnelliğinden yani kimliklerin gerçekliğinden ve nesnelliğinden nasıl emin olacağız? Çünkü simülasyon

dünyasının en önemli özelliklerinden biri de gerçeği taklit ederek yeni ve kusursuz bir gerçeklik yaratmaktır.

Birey sahip olduğu kimliği ile yani inşa ettiği sanal kimliği ile olmak istediği kimliği ifade eder ver bu esnada da “mış gibi” bu kimliğe sahipmiş gibi davranır. Bu şekilde davranıyor olması da gerçekliğe zarar vermez. Çünkü kişi inşa ettiği kimliği ile simülasyon dünyasının gerçekliğine uyum sağladığı için bu kimliğin gerçekliği de simülasyon dünyasının kendi gerçeği olmaya başlar. Bir şeye sahipmiş gibi davranmak onun gerçek olmasına zarar vermez. Düşsel bir gerçeklikten bahsedilmeye başlanır ve bu düşsel gerçeklik simülasyon dünyasında aslında gerçekten vardır. Gerçek olanla ilişkisini yitirmiş olmasına rağmen bu sanal kimlik kendi gerçekliği ile var olmaktadır.

Simülasyon dünyası kusursuz bir dünya olarak kendini gösterir. Fakat ne insan ne de dünya mükemmel ve kusursuz varlıklar değildir. İnşa edilen sanal kimlikler ise idealize edilmiş ve kusursuz olan kimliklerdir. Bu nedenle sanal kimlikler simülasyon dünyasına ait olan kendi gerçeklerini üretmiş ve gerçekten gerçek olanla bağlantısını koparmış kimliklerdir. Bir imgenin ya da bir olayın gerçek olmasının en temel şartlarından birisi kusurlu olmalarıdır. Gerçek dünyada inşa edilen kimliklerin gerçek olması onların kusurlu olmasından dolayıdır. Nesnelere sahip olduğu kusurlar onları gerçek hale getirmektedir. Fakat simülasyon dünyasında bu kusurluluk kavramından bahsedilemez. Simülasyon dünyasının temel var oluş amacı kusursuz bir imge, gerçeklik ve kimlik yaratmaktır.

Bu nedenle de inşa edilmiş sanal kimlikler artık kusursuz kimlikler ve sahip olunmak istenen kimlikler olduğu için gerçeklikle bağımlı koparmış kimliklerdir. Sanal dünyada kimlikler tamamen özgürleştiği için kişiler istedikleri kusursuz kimliklere istedikleri zaman ve istedikleri şekilde bürünme imkânına sahip oluyordur. Sanal kimlikler istenilen kadar üretilebildiği için sanal kimliklerde aşırı bir üretim söz konusudur. Simülasyon dünyasının getirdiği kavramlar artık kimliklerinde yeni şekiller almasına yol açmış ve bu kimlikler kişilere kendilerini istedikleri gibi ifade etme şansını vermiştir.

2.7. Literatür Taraması

İsmayılzada (2017); yaptığı çalışmada sanal dünyanın ve sanal kimliklerin çok daha çekici olduğu sonucuna varmıştır. Kişilerin sanal kimlikler oluşturma nedenini ideal bir kimliğe sahip olmak ve sanal dünyanın istenilen kimliklere kolayca bürünmeyi sağlayan bir ortam olmasına

bağlamıştır. Sanal dünyaya daha kolay adapte olunduğunu ve sınırsız bir şekilde bürünlebilen kimlik ya da kimlikler imkânına sahip olduğu için sanal dünyanın daha ilgi çekici olduğunu belirtmiştir. Sanal dünya ve sanal kimlikler kişilere hem bir eğlence ortamı sunmaktadır hem de ciddi bir şekilde idealize ettikleri kimlikleri ortaya çıkarma imkânını sunmaktadır.

Özkök (2019); yaptığı çalışmada sanal kimliklerin beğenilme, takdir edilme, onaylanma, kabul edilme arzusuyla üretildikleri sonucuna varmıştır. Bu duyguları hissetmek isteyen kişiler sanal dünyada yeni kimliklere bürünmektedir. İnsanlar sosyal medya sayesinde kendi yaşamlarını başkalarıyla kıyaslama ve kendi düşüncelerini başkalarına ulaştırma imkânına sahiptirler. Bu nedenle de sanal kimliklerini inşa ederken kendileri gibi değil de toplum tarafından ideal kabul edilen kimlikler oluşturma güdüsüne sahiptirler. Bu nedenle de ortaya konulan kimlikler kişilerin kendi gerçek kimlikleri değil de toplumun ve kendilerinin istediği ideal kimlikler olmuştur.

Armağan (2013); yaptığı çalışmada daha çok modern dönem ve postmodern dönemdeki kimlik inşasına dikkat çekmiştir. Postmodern dönemin getirdiği teknolojik imkânlar sayesinde kimliklerin kurgusal bir şekle büründüğüne dikkat çekmektedir. Sanal kimliklerin artık sanal imajlara büründüğünü ve sanal kimliklerin kişilerin gerçek kimliklerine göre daha çok rol yapma amacıyla oluşturulduğunu sanal ortamların bir tiyatroya dönüştüğünü belirtmektedir. Her sanal kimlik üreticisi kendilerine uygun olan bir şekilde kimliklerini idealize ederek bir sanal kimlik oluşturmuştur.

Sütlüoğlu (2015); yaptığı çalışmada sanal kimlikleri Facebook üzerinden bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. Yapılan çalışmada örneklem grubu gençler üzerinden seçilmiştir. (15-19 ve 2025 yaşları arası) örneklem grubunun çevrimiçi ve çevrimdışı olma süreleri arasında çok kısa süreler olduğu gözlemlenmiştir. Yaş arttıkça kişilerin sanal kimliklerindeki özel bilgileri verme oranı daha da azalmıştır. Yapılan paylaşımlarda sanal kimliklerinin en güzel taraflarını ortaya koydukları ve sanal kimliklerini duygularının aktarılmasında bir aracı olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Paylaşımlarda popülerliğe önem verildiği ve sanal kimliklerini idealize ederek ortaya koydukları anlaşılmıştır. Sanal kimliklerin bireyin gerçekte sahip oldukları ile sahip olmayı istedikleri arasında yeniden inşa edilen melez kimlikler olduğu ortaya çıkmıştır.

Karagülle ve Çaycı (2014); yaptıkları çalışmada sosyal medyanın kimlik inşasındaki rolü ve yalnızlaşma kavramı üzerinde durmuşlardır. Sosyal medyanın gelişimi ile birlikte bireylerin sosyalleşme biçimleri de farklılıklar göstermeye başlamıştır. Sosyal medya kişilerin yaşayış biçimlerini, alışkanlıklarını, sosyalleşme biçimlerini de değiştirmiştir. Bireyler sanal kimlikleri

ile birlikte uzak olanla bağlarını daha da geliştirirken yakın olanlarla bağlantılarını daha da azaltmıştır. Sanal kimlikler kişileri yakın çevresinden uzaklaştıran kimlikler haline gelmeye başlamıştır. Kişilerin oluşturduğu sanal kimlikler kişilerin sosyal medyada geçirdikleri zamanı daha da artırmaya başlamıştır. Bu nedenle de sanal kimlikler kişileri gerçek dünyada bir yalnızlığa iterken sanal dünyada kişilerin yalnız hissetmeyeceği yeni ortamlara olanak sağlamaktadır.

Güzel (2016); yapılan çalışmada teknolojinin gelişmesiyle birlikte bireylerin sayısız ve sınırsız olanaklara sahip oldukları ve bu nedenle de sınırsız bir iletişim imkânına sahip oldukları belirtilmektedir. Bu imkânla birlikte bireyler de kimlikler de hızlı bir şekilde dijital dünyaya ayak uydurmaktadırlar. Artık kimlikler sanal dünyada kendini sergileme imkânı bulmaktadırlar. Sanal kimlikler zamanda ve mekândan bağımsız olarak inşa edilmektedirler. Yapılan çalışmada sanal kimliklerin idealize edilmiş kimlikler olduğu belirtilmektedir. Artık sosyal medyada filtre imkânları ile birlikte kişiler en güzelini seçmeye başlamışlardır. Kişiler aldıkları beğeni ölçütlerine göre sanal kimliklerini daha da geliştirmek ya da ondan vazgeçmek imkânına sahiptirler. Kişiler sanal kimlikleri sanal dünyada kendi dünyalarını oluşturmaya başlamışlardır. Kişiler sanal kimliklerini olumlandırarak onları içselleştirip istedikleri kadar kimlik yaratma imkânına sahiptirler.

Özdemir ve Yıldırım (2019); yaptıkları çalışmada kimliğin sosyal medya ile gerçek hayattaki sunumları arasındaki farklılığı ortaya koymuşlardır. Çalışmanın örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Gençler ürettikleri sanal kimliklerini sosyal medyada istedikleri şekilde sunma imkânına sahiptirler. Sanal kimlikler üzerinden gençler sanal bir gerçeklik oluşturmaktadırlar. Bu sanal gerçeklik ise sanal kimlikleri kendi içerisinde bir döngüye sokmaktadır. Sanal kimlikler artık kendi gerçeklerini oluşturmuş durumdadır. Sınırsız imkânlar sunan sosyal medya sınırsız kimliklerinde oluşumuna izin vermektedir. Kişiler gerçekte sürdürdükleri davranışlarını sosyal medyada devam ettirmeyerek kendi ideal kimliklerini oluşturmaktadırlar. Bunun sonucunda ise gençler sosyal medyada ürettikleri kimliklerini gerçek hayatta da istemektedirler.

İlhan (2017); yaptığı araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin Facebook kullanma alışkanlıklarını incelemiştir. Araştırma sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin Facebook kullanma oranlarının fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %84,8'i İnternet kullanıcısı olduklarını ifade etmişlerdir. İnternet kullanan bu grubun yaklaşık %82'si de Facebook kullanıcısı olduğunu belirtmiştir. Facebook kullanıcısı olan ortaöğretim öğrencilerinin %66'sı Facebook profillerinin gerçek kimliklerini yansıttığını ifade etmiştir. %18,8'i profillerinin

gerçek kimlikleriyle yarı yarıya örtüştüğünü belirtirken, sadece %3'lük bir kısmı gerçek kimlikleriyle Facebook'ta inşa ettikleri sanal kimliğin birbirleriyle uyuşmadığını ifade etmişlerdir. Araştırmada ortaya çıkan sonuç Facebook'da inşa edilen sanal kimliklerin öğrencilerin gerçek kimlikleri ile uyuştüğünü göstermektedir. Facebook görsel bir sosyal medya platformu olduğu için katılımcılar gerçek kimliklerini buraya da taşımışlardır.

Kavut (2018); yaptığı araştırmada üniversite öğrencilerinin Instagram üzerinden sanal kimliklerini nasıl inşa ettiklerini ortaya koymuştur. Bireylerin Instagram'da ortaya koydukları gerçek kimlikleri ve gerçek kimliklerini yansıtmayan sanal kimlikleri incelenmeye tabi tutularak katılımcıların takipçi sayıları ortaya çıkarılmıştır. Araştırma sonucunda en çok takipçi sayısına sahip olan K3 kodlu öğrencinin günlük yaşamdaki kişiliği ile Instagram'da algılanan kişiliği arasında farklılıklar olduğunu belirttiği görülürken, en az takipçi sayısına sahip olan K6 kodlu öğrencinin gerçek yaşamda sunduğu benliği ile sosyal medya araçlarında yansıyan benlik imgesi arasında farklılık olmadığını belirttiği gözlenmiştir. Bu durum ise araştırmanın ana çıkış noktası olan gerçek yaşam ile sanal yaşam arasındaki farkın arttığı yönündeki iddiayı doğrulamıştır.

Dursun ve Tuğtekin (2020) yaptıkları araştırmada sosyal ağ kullanıcılarının sanal kimlik profillerini çeşitli açılardan incelemişlerdir. Araştırma 252'si kadın, 419'u erkek olmak üzere toplam 671 sosyal ağ kullanıcısıyla gerçekleştirilmiştir. Yöntem olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sanal kimlik kullanımının arttığı görülmüştür ve bunun nedenin ise sanal ortamın cazibesi, bireysel beklentiler ve sosyal iletişim olanakları olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde birden fazla sosyal ağ profili kullanan sosyal ağ kullanıcılarının beğeni alabilecekleri şekilde profillerini düzenledikleri ve gizlilik ayarlarını bu doğrultuda yaptıkları görülmüştür. Aynı zamanda araştırma sonucunda sosyal ağların kullanım süresi arttıkça beğenilme beklentisinin artması benzer şekilde beğenilme beklentisi arttıkça bu ortamların daha fazla kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Biçer (2014); yaptığı araştırmada akademisyenlerin sosyal ağlarda bulunma motivasyonlarını incelemiştir. Araştırmada yöntem olarak karma yöntem kullanılmıştır. Araştırma da nitel veriler ile nicel veriler eşzamanlı olarak toplanmış, nicel veriler nitel verileri destekleyecek şekilde kullanılmıştır. Karma yöntemin bu çeşidine "Eşzamanlı Gömülü Tasarım" denilmektedir. Görüşülen akademisyenlerden 5'i Öğretim üyesi 5'i ise Öğretim elemanıdır. Akademisyenlerin 7'si kadın, 3'ü ise erkektir. Araştırmanın sonucunda iletişimin akademisyenlerin Facebook'u temel kullanma motivasyonunu oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Bunun dışında kullanım

motivasyonları ise haber ihtiyaçlarını giderme, profesyonel amaçlı kullanım ve mesleki iş birliği olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sonuç akademisyenlerin sosyal medya kullanma nedenlerinin diğer bireylerden farkını ortaya çıkarmıştır.

Kandil (2019); yaptığı araştırmada Instagram'ı örneklem alanı olarak seçerek bireylerin benliklerini nasıl ortaya koyduğunu incelemiştir. Araştırma Afyonkarahisar ve Antalya illerinde yaşayan 18-25 yaş aralığındaki Instagram kullanıcısı kadınlar üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise belirlenen evrenden seçilen 20 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak derinlemesine mülakat kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Instagram kullanıcılarının bağımlılık oranına varacak şekilde Instagram'ı kullandığı ortaya çıkmıştır. Instagram'da sunulan benlik ile gerçek benlik arasında önemli farklılıkların bulunduğu kullanıcılar tarafından doğrulanmaktadır. Bireyler, fotoğraflarına erişebilen Instagram kitlesine, kendini en güzel bulduğu haliyle göstermeyi hedeflemektedir. Bu çaba, kullanıcıların Instagram'ı bir sahne gibi nitelendirdiğini göstermektedir. Aynı zamanda elde edilen bulgulara göre beğeni sayısının birçok katılımcı için önemli olduğu görülmektedir.

Arslan (2017); yaptığı araştırmada Twitter'daki anonim kimlikleri incelemiştir. Araştırma yöntemi olarak 12 maddelik anket soruları anonim kullanıcılara uygulanmıştır. Katılımcılar 17-32 yaş aralığındadırlar. Katılımcıların 102'si kadın 78'i ise erkektir. Araştırma sonucunda sanal kimliklerde anonimlik durumu arttıkça kullanıcıların daha cesur olduğu ve düşüncelerini daha rahat bir şekilde dile getirdikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcılar anonim kimliklerinde aslında olmak istedikleri bireyleri bu kimliklere yüklemiş ve anonim kimliklerini kendileri için ideal bir kimlik haline getirmişlerdir.

II. BÖLÜM

2.1 MODERNİZM

Modernizm, 18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmaya başlayan, aydınlar tarafından ortaya konulan ve temeline ilerlemeyi alan bir kavramdır. Modernizm bireyleri ve toplumları birçok alanda etkilemiştir. Merkezine akli ve bilimi yerleştirmiş olan modernizm bireylerin aklını kullanması sayesinde toplumları refaha ve mutluluğa ulaştıracağını vaat etmiştir. Modernizm temeline sürekli olarak ileri gitmeyi ve eski ile olan bağlarını koparmayı koymuştur. Modernizm eski ile olan ilk kopuşunu Rönesans ve Reform dönemlerinde yaşamıştır. Modernizm yapısı itibari ile geleneksel düşünceye savaş açmıştır ve her alanda geleneksel bakış açısını reddetmiştir. Modernizm için en önemli olan kavram ilerleme kavramıdır. İlermeyi sağlamanın yolunu ise bilimsel gelişmeler ve temeline bireyi ve bireyin aklını koyarak bulmuştur. Bilimsel gelişmeleri merkezine alan modernizm aynı zamanda bu gelişmeler ile birlikte sanayi devrimini de beraberinde getirmiş ve toplumların kapitalizm sürecine girmesine zemin hazırlamıştır. Kapitalizm aynı zamanda modernitenin getirdiği ve geliştirdiği bir kavramdır. Toplumları her alanda etkileyen modernizm ekonomik anlamda da kapitalizm düşüncesinin doğmasına neden olmuştur (Şimşek, 2017, s. 162).

Modernizm ortaya çıkmaya başlaması birlikte eskiyi reddetmiş ve bu durum da toplumların hızlı bir biçimde değişmesine neden olmuştur. Modernizm ortaya çıkışı ile birlikte modern kentlerinde oluşmasına neden olmuştur. Ortaya çıktığı dönemde imparatorlukların yıkılmasına sebep olmuş ve ortaya çıkardığı düşünce akımları nedeniyle ulus devletlerin kurulmasına neden olmuştur. Ulus devletler yapı itibari ile daha modern devletler olarak görülmektedir ve bu devletler sanayileşme ve uzmanlaşma ile birlikte hızlı bir değişim sürecine girmişlerdir. Bilimsel gelişmeler sayesinde sanayileşme ve buna bağlı olarak fabrikalaşma süreci hızlanan toplumlar hızlı bir şekilde kırsal yapıdan kentleşme yapısına doğru kaymaya başlamıştır. modernizm aynı zamanda günümüz modern kentlerinin de kurulmasını sağlamıştır (Aktay, 2008, s.10).

Modernizm ortaya çıktığı ilk andan itibaren merkezine bilimi ve akli koymuştur. Modernite öncesi dönemlerde toplumlar yaşadıkları her şeyi din ve tanrı adı altında açıklamaya çalışırken modernizm bu düşünceleri yıkarak yerine tek gerçeğin bilim ve akıl olduğu düşüncesini yerleştirmiştir. Modernizmin ortaya çıkışı birbirini peşi sıra izleyen olaylarla meydana gelmiştir. Modernizm ilk olarak Coğrafi Keşifler ile başlamış devamında eski Yunan kültürüne yeniden dönmeye çalışan ve sanatta, edebiyatta gelişme sağlayan Rönesans ile devam etmiş, dini olguları reddeden ve dini yeniden yorumlayarak bireylerin ve toplumların inandıkları

dinleri anlamasını sağlayan Reform hareketleri ile hız kazanmış ve gelişen teknoloji ile birlikte sanayileşme ve uzmanlaşma dönemine giren toplumlarla birlikte de zirve dönemine ulaşmıştır. Modernizm ortaya çıkışı ile birlikte tüm toplumlara gelişme ve sonsuz mutluluğa ulaşmanın sözünü vermiştir. Fakat yaşanan savaşlar, ortaya çıkan ekonomik krizler, bireylerin mutsuzluğuna neden olmuş ve bu durum da modernizmin sorgulanmasına neden olmuştur (Koçakoğlu, 2012, s.7).

Geleneksel olan her şeyle bağlarını koparmak isteyen modernizm insanı merkezine alarak bireyin aklını kullanmasını sağlamış ve akli merkeze koyduğu için de bilimsel ilerlemeyi sağlamıştır. Modernizm ortaya çıkışı itibari le Batı kaynaklı bir düşünce sistemidir. Bu nedenle ilk ortaya çıkışını ve yayılmasını Coğrafi Keşifler sayesinde gerçekleştirmiştir. Avrupa'da ortaya çıkan modernizm yayılmak için büyük devletlerin sahip oldukları sömürgeleri kullanmıştır. Bu sömürgeler sayesinde modernizm yayılma imkânı bulmuş ve bu yayılma imkânı beraberinde ucuz iş gücünü ve kapitalizm kavramını da beraberinde getirmiştir. Ekonomik alanda toplumları etkileyen modernizm aynı zamanda sanat, edebiyat, mimari gibi birçok alanda da etkisini göstermiştir. Artık tüm alanlarda bilim ve bilimsel düşünce öne çıkmış ve geleneksel düşünceler tam anlamıyla terk edilmiştir (Şimşek, 2017, s. 165)

Modernizm aydınlanma düşüncesi ile birlikte ortaya çıkan ve çoğu düşünöre göre 20. yüzyılın ortalarına kadar devam eden bir süreçtir.(bazı düşünürler 20. yüzyılın ortalarında postmodern döneme geçildiğini düşünmektedirler.) Modernizm ortaya çıkışı ile birlikte pek çok alanda değişimi de sağlamıştır. Modernizm reform hareketleri ile düşünsel alanda, ortaya çıkardığı kapitalizm düşüncesiyle birlikte ekonomik alanda, toplumları merkezine alması ile birlikte ulus devletlerin ortaya çıkmasına, teknoloji ile birlikte de şehirleşmeye neden olmuştur. 20 yüzyılın ortalarına doğru Marx, Weber, Simmel ve Durkheim modernizmin son temsilcileri olarak görülmüştür. Bu düşünürlerin ölümüyle birlikte artık yeni bir tartışma meydana gelmeye başlamıştır. Bazı düşünürler modernizmin devam edeceğini (Habermas, Giddens, Bauman, Castells gibi) bazı düşünürler ise yeni bir dönemim ortaya çıkacağını (Baudrillard, Lyotard, Jameson gibi) iddia etmişlerdir. Ortaya çıkan bu dönem ise postmodern dönem olarak adlandırılmıştır (Saygın, 2016, s.69-70).

2.1.1. Giddens ve Modernizmin Sonuçları

Giddens modernizmi eskiyle olan bağların koparılması ve adetlerin, rutinlerin, alışkanlıkların, inançların etkisini yitirmesi olarak ifade eder. Ona göre modernizmle birlikte geçmişten kopmayı sağlayan yeni bir toplum düzeni kurulmuştur. Geçmişte bağlı olunan her şey yerinden edilmiş ve bunların yerine yeni alışkanlıklar ve düzenler getirilmiştir. Giddens modern çağın 3 özelliğini şu şekilde sıralar: değişimin hızı, değişimin alanı ve modern toplumların kendine özgü doğası (Giddens, 2012, s.10-11). Ona göre modern dönem kendi içinde çok büyük bir dönüşüm hızına sahiptir. Bu değişim hızı her alana yayılmıştır ve kendini her alanda göstermiştir. Modern dönem ile birlikte artık değişimin alanı da artmaya başlamıştır. Modern öncesi dönemde yaşanan değişimler çok küçük bir alanı etkilerken artık yayılma hızı ve alanı artmaya başlamıştır. Modernizm aynı şekilde kendi doğasını ve kendi toplumlarını da yaratmaya başlamıştır. Kendi toplumsal doğasını da ulus devletler ile ortaya çıkarmıştır (Giddens, 2012, s.10-11).

Modernizm yapısı itibari ile ulus devletleri yaratmıştır ve etkileri de ulus devletler üzerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Ulus devletler modern öncesi dönemden farklı olarak sağlık ve eğitim gibi unsurları da üstüne almıştır. Ulus devletler bireyler hakkında bilgi sahibi olma, kendi denetim unsurlarını yaratma ve bireyler üzerinde denetim kurma gibi yetkilere sahip olmaya başlamıştır. Artık modern devletler kişileri gözetleme hakkına da sahiptirler ve bunun için kendi denetimlerinde olan askeri güçleri de dizayn etmeye başlamışlardır. Bu gözetim ve kişiler hakkında bilgi sahibi olmak da aynı zamanda kişilerin kimlik oluşumuna da etki etmeye başlamıştır. Bu gözetleme sadece siyasal alanda meydana geliyor gibi gözükse de aslında her alanda bireylerin gözetlenmesi söz konusudur (Giddens, 2012, s.5-59). Foucault'a göre bu gözetmeler sadece hapisane gibi alanlarla sınırlı değildir. Foucault modernizmin ortaya çıkardığı her kurumun hapisaneler, okullar, hastaneler, fabrikalar gibi her kurumun bu gözetlemeyi sağladığını belirtir.

Giddens modernizmin ortaya çıkardığı gözlemlenebilir faaliyetleri ile birlikte artık modern öncesi dönemden farklı olarak "nerede ve ne zaman" sorularına cevap verildiğini belirtir (Giddens, 2012, s.22-23). İnsanların ve toplumların zamanı organize edebilme yeteneği modernizmin en önemli temellerinden birini oluşturmaktadır. Bireylerin nerede olduğuna kolaylıkla karar veren ulus devletler aynı şekilde kişileri gözetleyerek onların kimlik oluşumlarını da değiştirmeye başlamışlardır. Modernite öncesi dönemlerde kişilerin kimlik oluşumunda etnik kökenlerden çok söz edilmezken modernizm kişilerin etnik kökeni ile birlikte bir kimlik oluşturmasını sağlamıştır. Ulus devletlerin temeli de bu kimlik değişiminden kaynaklanmaktadır. Geleneksel

toplumlarda kişiler daha kollektif bir yaşam tarzını benimsemişlerdir. Fakat modernizm geçmişle ilgili olan her şeyi reddettiği için kendi doğasında yeni bir toplum ve kimlik yapısı üretmeye başlamıştır. Kişilerin etnik kökeni artık onların kimliklerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Kişiler modern kimliklerini tarif ederken içinde yaşadıkları ülkeleri ve o ülkelerin onlara sağladığı sıfatları kullanmaya başlamışlardır. Modernizmin en önemli değişikliklerinden biri de kişilerin kimlik oluşumunda yarattığı farklar olmuştur (Giddens, 2012, s.24-26).

Modernizmin getirdiği en temel değişimlerden birisi de toplumdaki iş bölümünün değişmesi ve uzmanlaşmanın ortaya çıkması olmuştur. Artık her işin bir uzmanı vardır ve bu işlerin uzmanı olmayan kişiler bu kişilerden yardım isterler. Yaşadığımız evler, kullandığımız arabalar, aldığımız sağlık ve eğitim hizmetleri gibi bütün alanlarda artık bir uzmanlaşma söz konusu olmaya başlamıştır. Uzmanlığın ortaya çıkması modernizmin kendi doğasını oluşturmasına neden olmuştur ve modernizmin ortaya çıkarken iddia ettiği geleneksel olan her şeyle bağıni koparma savını destekleyen bir etmen olmuştur (Giddens, 2012, s.30-31).

Uzmanlaşma faktörü kişilerin kimlik oluşumunun da değişmesine neden olmuştur. Geleneksel toplumlarda kişiler kimliklerini ifade ederken uzmanlaşma alanlarını kimlik oluşumu içerisinde değerlendirmemişlerdir. Modern toplumlarda artık meslekler kimliklerin bir ifade edilme biçimi haline gelmiştir. Kişiler kimliklerini ifade ederken uzmanlaşmış oldukları meslek alanlarını da belirtmeye başlamışlardır. Geleneksel toplumlarda belli başlı uzmanlık alanlarından söz edilirken modern toplumlarda bu alanlar artış göstermiştir. Modernizmin ortaya çıkardığı ve ulus devletlerin üzerine aldığı eğitim alanı uzmanlaşmanın da birçok alanda farklılaşmasına neden olmuştur (Giddens, 2012, s.60-65). Geleneksel toplumlarda genellikle ailenin sahip olduğu uzmanlaşma alanını devam ettirmek gibi bir şeyden söz edilirken modern toplumlarda artık bu durum değişmiştir. Kişiler artık kendi kimliklerinin bir parçası olan uzmanlaşma alanında daha farklı yollar izlemeye başlamışlardır ve bu farklılaşma onların kimliklerini oluşturan süreçleri de etkilemiştir. Kişiler uzman olmayı seçtikleri alanlarla birlikte sosyal çevrelerini de ona göre oluşturmaya başlamıştır. Kişilerin içinde buldukları sosyal çevrede kimlik oluşumuna doğrudan etki ettiği için modern toplumun getirdiği uzmanlaşma kimlik oluşumunun da geleneksel kimlikten ayrılmasını sağlamıştır.

Giddens modern dünyayı “ezici bir makine olarak tanımlamaktadır. Modern dünya ona göre kusurlu bir dünyadır. Modern dünyayı dizayn eden düşünürler en başında hatalı davranmışlardır. Modernizm geçmişle bağlarını koparıken bu kopmada hatalı bir davranış sergilemiştir. Geçmişin getirdiği her şeyi reddederek zaman kavramını yok saymıştır.

Modernizmin bir diğerk hatası ise bireyi merkeze alarak kullanıcı hatalarının oluşmasına neden olması olmuştur. Giddens sistem ne kadar iyi tasarlanmış olursa olsun birey merkeze alındığı zaman kullanıcı hatalarının meydana gelmesinin olağan bir sonuç olduğunu belirtir. Bireylere ciddi bir eğitim verilse bile bu hataların yok edilemeyeceğini dile getirir. Giddens bu hatalar yüzünden modern dönemin ve kurduğu sistemin insanları tam olarak etkisi altına alamayacağını ve sistemin bir yerlerde hata vereceğini iddia eder. Çünkü modernizm tüm toplumları ve dünyayı etkisi altına almaya çalışan bir düşünce sistemidir ve ortaya çıkışı ne kadar mükemmel olsa da geniş bir evren söz konusu olduğu için sistemin bir yerlerde tıkanması olasıdır.

Modern koşullarında toplumsal dünya, kendi karakteri ve işleyişiyle ilgili yeni bilgi girdisi açısından hiçbir zaman istikrarlı bir çevre oluşturamaz. Yeni bilgi (kavramlar, kuramlar, bulgular) toplumsal dünyayı yalnızca daha saydamlaştırmakla kalmaz, onu yeni yönlerle doğru döndürerek yapısını da değiştirir. Bu olgunun etkisi modernliğin 'juggernaut' (ezici makine) benzeri niteliğinde temel önemdedir ve toplumsal kurumların kendisini olduğu kadar toplumsallaşmış doğayı da etkiler. Çünkü toplumsal bilginin düşünümüllüğü, her ne kadar doğal dünyaya ilişkin bilgi dünyayı doğrudan doğruya etkilemese de soyut sistemlerin teknolojik bileşenleri yoluyla doğal öğeleri de içine katar (Giddens, 2012: 133).

Hiçbir sistem bir toplumu tam anlamıyla kontrol altına almayı ve sistem ne kadar mükemmel olursa olsun bireyleri kendi istediğı doğrultuda yönetmeyi başaramaz. Bireyi merkeze oturtan modernizm düşüncesi bireylerin yaptıkları seçimlerin sonuçlarını öngörme yeteneğine sahip değildir. Bu nedenle de hem modern dünya hem de insanlar birbirleri üzerinde denetim kuramayacaklardır.

Giddens postmodern dönemi ve onun ilkelerini reddeden bir düşünce yapısına sahiptir. Çünkü ona göre modernizm hala tamamlanmamıştır ve devam etmektedir. Bu nedenle de postmodern dönem diye bir şey yoktur ve bu dönem modernizmin devamı olan ve onun içinde olan bir dönemdir. Postmodern dönem ona göre hala modern dönemin ortaya koyduğu kurumlar üzerinden varlığını sürdürmektedir. Modernizm geleneksel olanla bağını koparıırken kendi yapılarını ve kurumlarını ortaya çıkarmıştır. Fakat yeni bir dönem olarak düşünülen postmodern dönem bütün varlığını modern dönem içindeki kurumlardan devam ettirmektedir. Modernizm kendini sanat, edebiyat, mimari gibi alanlarda nasıl geçmişle bağlarını kopararak var ettiyse postmodernizmin de aynısı yapıyor olması gerektiğini iddia eder (Giddens, 2012, s.46-47). Eğer postmodern döneme girmiş olsaydık modern dönemin ortaya attığı bütün savlardan da uzaklaşmış olmamız gerekmektedir. Ancak modern kurumlar henüz terk edilmemiştir. İçinde

olduğumuz ulus devletler ve modernizmin ortaya çıkardığı kapitalizm sistemi hala devam etmektedir.

Giddens postmodern dünyayı modernizmin bitmesi olarak düşünmemektedir. Ona göre postmodern dönem olarak adlandırılan bu dönem aslında modernizmin kendini yeniden anlamlandırma ve yeniden anlama çabasıdır. Dünyada yaşanan gelişmeler modernizmin bitmesine sebep olmaktan ziyade modernliğin ötesinde bir dönemin oluşmasına neden olmaktadır. Fakat bu yeni dönem modernizmin bitişi anlamına gelmemektedir. Çünkü artık modernizm yaşanan yeni gelişmelerle birlikte kendini yeniden inşa etme çabasına girmiştir. Giddens ortaya çıkan düşünsel gelişmelerin modernliğin ortaya çıkışında yaşanan hataları yok edeceğini ve modern düşüncenin bu şekilde kendini daha da netleştireceğini ifade eder. Giddens postmodern düşüncenin savunulmasının aksine bireyi merkezden uzaklaştığını belirtir. Modernizmin bireye temele koyan düşünce yapısı ona göre postmodern dönemde yok edilmiştir. Giddens modernizmin radikalleşmeye başladığını ve bu durumun da yeni bir döneme girildiği sanısına yol açtığını ifade eder. Postmodernizm ona göre bireyi güçsüzleştirmiştir ve modern dünyanın getirdiği derin düşünce boyutunu reddetmiştir. Ona göre modernizm daha da radikal bir halde ve küreselleşme ile birlikte hala devam etmektedir (Giddens, 2012, s. 46-47).

2.1.2. Habermas Tamamlanmamış Bir Proje “Modernite”

Modernizmin tamamlanmamış bir proje olduğunu düşünen ve yeni bir döneme girilmediğini ifade eden bir diğer düşünür ise Habermas’tır. Modernizmin ilk derin kavramsal kavgaları 1950’li yıllarda başlar. Bu dönemde modernizm düşüncesinin ortaya çıktığı Batı toplumlarında modernizmin ortaya çıkardığı kapitalizm düşüncesi ile birlikte bir refah ve büyüme dönemine girilmiştir. Aynı zamanda modernizmin ortaya çıkardığı küreselleşme ve kapitalizm kavramları kendi anti tezini üretmekle karşıt düşünce sistemlerinin oluşmasına da neden olmuştur. Ortaya çıkan liberal politikalar ve modernizme karşı üretilen anti tezler yeni bir döneme girildiği düşüncesini yaygınlaştırmaya başlamıştır. Ortaya çıkan yeni düşünce sistemleri karşılıklarında buldukları diğer düşünce sistemlerini yenmeyi başararak 1980’lerden sonra tüm dünyada liberal ve kapitalist politikaların etkili olmasını sağlamıştır. Bu dönemde çoğu düşünür için yeni bir döneme girildiğinin işareti olarak görülmüştür (Özdikmenli, 2006, s.8-9).

Habermas 1980 yılında “*Modernite: Tamamlanmamış Bir Proje*” başlıklı konuşmasında şu soruları postmodern düşünürlerle sorar: Postmodern düşünürlerin iddia ettiği gibi modern dönem gerçekten geride mi kalmıştır? Postmodern düşünce gerçekten var mıdır? Bu düşünce yeniden inşa edilmiş ve özgün bir düşünce sistemi midir? Yoksa bu dönem bir düzmece mi

ibarettir ve moderniteye karşı en başından beri üretilen anti tezlerin yeniden bir üretimi midir? Habermas yaptığı bu konuşma ile birçok düşünür tarafından modernliği savunan ve onun devam ettiğini iddia eden bir kişi olarak görülmeye başlamıştır (Habermas, 1996, s. 38- 39) Habermas kapitalizmin getirdiği sorunların modernizmin düşünsel temelleri üzerine yıkılmaya çalışıldığını ifade eder (Habermas, 1996, s. 43). Yani ortaya çıkan liberal akımlar ve kapitalizm dünyayı ekonomik anlamda bir sıkıntıya sürüklemiştir ve bu düşünceler modern dönemde ortaya çıktığı için de modernizmin kültürel kodları suçlanmıştır.

Habermas modernizm krizi altında yatan en önemli nedenin ortaya çıkan ekonomik sorunların kültürel alana yüklenmesi olduğunu belirtir. Habermas modernitenin en önemli savları ortaya çıkan bilimsel gelişmelerin doğa üzerinde bir güç sağlayacağını, bireyi merkeze alması nedeniyle ve aklın öncülüğünü kabul etmesiyle bireye sonsuz bir mutluluk vereceğini, inşa ettiği yeni toplumsal kurumlarla birlikte adaleti sağlayacağını ve kişilerin kendini daha iyi anlamasını sağlayarak geleneksel dönemin sorunlarını çözeceğini iddia etmiştir. Fakat 20. Yüzyılın ortalarına doğru aslında bu durumun böyle olmadığı anlaşılmaya başlanmıştır. Habermas tüm bu gelişmelerden sonra modernitenin terk edilerek yeni bir döneme geçilmesi mi gerektiği sorusunu sormuştur. Bu nedenle de modernitenin devam etmesi gerektiğini ve modernitenin ortaya çıkardığı sorunları yine kendisinin çözeceğini belirtmiştir (Habermas, 1996, s. 44-46).

Habermas modernizm eleştirisi yapan düşünürleri yeni muhafazakârlar olarak adlandırır. Ona göre modernizm eleştirisi yapan bu düşünürler yani yeni muhafazakârlar postmodern döneme yani aslında yeni bir döneme girildiğini ifade eden postmodern düşünürlerdir. Habermas bu muhafazakârlara karşı çıkan tarafın ise modernizmin hala devam eden ve tamamlanmamış bir proje olduğunu iddia eden düşünürler olduğunu ifade eder. Postmodern dönemin ve düşüncenin temelini modernizm eleştirisi üzerinden inşa edildiğini belirtir. Ona göre modernizm geçmişten yani geleneksel olandan bir kopuş anlamına gelmektedir. Modernizmin ortaya attığı düşünce temelleri ile birlikte geçmişle bağını koparmış ve kendi doğasını yaratmıştır. Modernizm yapısı itibariyle sürekli geleceğe bakan ve geleceği daha iyi bir şekilde inşa edeceğini iddia eden bir düşünce sistemidir. Ona göre moderniteye yapılan saldırıların temeli geçmişe dayanır ve zaten en başından beridir modernizme karşı yapılan bir saldırı varken postmodern dönemin modernizmi eleştirdiği savlar yeni bir düşünce sistemine mi dayanmaktadır yoksa geçmişle olan bir bağı mı vardır? (Habermas, 1996, s. 44-46). Habermas yaptığı çalışmalarla bu soruya bir cevap bulmaya çalışır ve postmodernizmi modernizme bağlı

olan bir düşünce sistemi olarak değerlendirir. Yani ona göre modernite tamamlanmamış bir proje olduğu için postmodernizm de temel dayanağını modernizimden almaktadır.

Modernizmin ekonomik ve kültürel alanda yaşadığı sorunlar bu düşüncenin sorgulanmasına neden olmuştur. Modernizm insanlara sonsuz mutluluğu vaat ederken karşısına çıkan sorunlar modernizmin tıkanması olarak düşünülmüştür. Vaatlerini yerine getirmek konusunda sıkıntılar yaşayan modernizm kişilerin bireysel hayatlarını da etkilemeye başlamıştır. Yaşanılan sorunlar kişilerin kimliklerini inşa ederken de belli sorunlarla karşılaşmasına neden olmuştur. İnsanlara aydınlanma ile birlikte stabil ve mutlu bir hayat öne süren modernizm ekonomik sıkıntılarla birlikte toplumların ve kişilerin de değişmesine sebep olmuştur. Liberal politikalar modernizm düşüncesinin yarattığı bir ekonomik sorun olarak görülmektedir. Ekonomik sorunlar ise kültürel hayatı doğrudan etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Modernizm ortaya çıkışı itibarıyla kültürel ve düşünce odaklı bir sistem olduğu için modern dönemde ortaya çıkan ekonomik problemler de modernizmin kültürel yönünün sorgulanmasına neden olmuştur.

2.1.3. Bauman ve Akışkan Modernite

Modernizm ve postmodernizm tartışmalarına katılan bir diğer sosyolog ise Bauman'dır. Bauman modernizmi katı ve akışkan modernizm olarak iki ayrı koldan ele almaktadır. Bauman katı modernizmin ciddi bir eleştirisini yapmıştır. Küreselleşme ile birlikte artık zaman ve mekân kavramları daha akışkan bir hale gelmeye başlamıştır. Akışkanlık yapısı itibarı ile sürekli değişime uğrayan ve asla durağan kalmayan bir kavramdır. Bauman akışkanlığı şu şekilde anlatır: “Sıvılar katı cisimler gibi belli şekle sahip değildirler. Belirli bir şekilleri yoktur ve sürekli olarak değişime uğrarlar. Aynı zamanda buldukları kabın ya da yerin şeklini alarak sürekli olarak şekil değiştirirler. Bu nedenle de moderniteyi akışkan bir kavrama benzeterek hiçbir şeyin yerinde sabit olarak duramayacağını ve sürekli olarak değişeceğini ifade eder (Bauman, 2017, s. 26).

Bauman katı moderniteyi ise gruplaştırdığı öteki insanların yok olması gerektiğini düşündüğü için eleştirir. Modernitenin özellikle 20. yüzyıl başarısında ve Sovyetlerin dağılmasına kadar katı bir biçimde süregeldiğini belirtir. Yaşanan gelişmeler akışkan bir moderniteye geçilmesine neden olsa da akışkan modernizmde insanların hissettiği o güvensizlik duygusunun yok olmasını sağlayamamıştır. Çağdaş dünya ona göre hala yönünü bulmaya çalışan bir dünyadır. Bu esnada hem toplumlar hem de bireyler oradan oraya savrulmaktadır ve hissedilen güvensizlik duygusu ise kişilerin geleceğe korkuyla bakmasına neden olmaktadır. Bu belirsizlik ve korku da moderniteyi akışkan modernite kavramına daha da yaklaştırmaktadır.

Bauman “*Akışkan Modernite*” (2017) isimli kitabında bu kavramı şu şekilde açıklar:

Kampingler, bir karavanı olan ve konaklama ücretini karşılayacak parası olan herkese açıktır. Yolcular gelir, yolcular gider... Bütün sürücüler kamping yöneticilerinden, kendilerini rahat bırakmalarından ve ortalıkta fazla dolaşmamalarından fazla bir şey istemezler ama bu onlar için çok önemlidir... Madem para ödüyorlar istekleri de olacaktır... Karavan sahipleri paranın karşılığını alamadıklarını veya vaatlerin tutulmadığını düşünürlerse şikâyet edebilir ve paranın iadesini talep edebilirler- fakat hiçbirinin aklına kamping işletmesinin felsefesini sorgulamak ve bir çözüm yolu bulmaya çalışmak gelmediği gibi kimse yönetimi üstlenmek istemez. En fazla, bir daha oraya gitmemeye ve orayı kimseye tavsiye etmemeye karar verirler. Zamanı gelip oradan ayrıldıklarında kamp yeri onlar gelmeden önceki haline döner; giden gitmiştir; yeni gelecek kampçılar beklenmektedir. (Bauman; 2017: 52-53)

Ona göre modern toplum bir “tüketici toplumdur.” Modern hayatı akışkan bir şekilde tanımlarken bu akışkanlığın katı modernizmde olmadığını da belirtir. Bauman komünizmin çöküşünü katı modernizmin de çöküşü olarak dile getirmektedir. Bu çöküşten sonra akışkan modernizme geçiş yapılmıştır ve akışkan modernite kısa süreli bir modernizm halidir. Yani istikrarlı kurumlardan ya da uzun süreli olaylardan bahsetmek mümkün değildir. Olayların kısa sürede olup bitmesi akışkan modernizmin doğasında olan en temel özelliklerdendir. Bireyler artık daha kısa süreli amaçlar edinirler ve kısa vadeli hayat programlarını için çabalarlar. Birey geleceğe karşı güvensiz bir tutumla hayatına devam etmeye çalışır. Bu güvensizlik ise kişilerin ahlaki benliğini oluşturur. Akışkan modernizmde güç ve siyasette birbirinden ayrılmıştır. Artık sosyal devlet “devlet ana” olma özelliğini kaybetmiştir. Sosyal gücünü ve denetim gücünü yitiren devletler karşısında hukuksal özelliklere bakılmadan güçlü olanın kazandığı bir dünya sistemi söz konusudur.

Bauman akışkan modernite ile birlikte modern dünyadaki bütün ilişkilerin daha akışkan bir hale geldiğini belirtir. Modern dünyanın getirdiği bireyi merkeze alma düşüncesi ile birlikte bireyleşme düşüncesi daha da artmış ve bu da bütün ilişkilerde kişilerin kendini merkeze koymasına neden olmuştur. Modern dünya getirdiği teknolojik gelişmeler ile birlikte ilişkilerinde sanal bir hale bürünmesine neden olmuştur (Bauman, 2012, s.9-14). Sanal ilişkiler ve sanal kimlikler insanlara gerçek ilişkilerden daha kolay gelmektedir. Sanal ilişkilerden kurtulmak gerçek ilişkilerden kurtulmaktan çok daha kolaydır. Kişiler sanal dünyada yarattıkları kimliklerden ve sanal dünyada elde ettikleri arkadaşlardan tek bir tuşla kurtulma imkânına sahiptirler. Yüz yüze bir görüşmeye bile gerek kalmadan kişiler kendi kimliklerini

yok edebilir ya da bu kimlikleri istedikleri zaman kullanabilmektedirler. Ortaya çıkan bu belirsiz ve akışkan yaşam artık bireylerin bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Bireylerin hissettiği bu belirsizlikler de onların güvenlik ve gözetlenme ihtiyacını daha da arttırmıştır.

Bauman modernitenin en önemli savlarından birisi olan refah ve iyimser ortamı oluşturamadığından ve aslında modernitenin gerçek yüzünün tam tersine mutsuz insanlar yarattığını ifade eder. Bauman modernitenin getirdiği yıkıcı etkileri *Modernizm ve Holocaust* kitabında şu şekilde ifade eder:

Modern bürokrasi ve onun emrindeki beceri ve teknolojiler, iç düzenindeki bilimsel ilkeleri olmaksızın yapılmış birçok kitle kıyımı, pogrom, toplu cinayet, gerçekte soykırımdan pek farklı olmayan birçok olay biliriz. Ancak açıktır ki, Holocaust, böyle bir bürokrasi olmaksızın düşünülemez. Holocaust, kökü tümüyle kurutulmamış modernlik öncesi barbarlık kalıntılarının akıldışı bir taşma olayı değildi. O, modernlik evinin meşru bir sakiniydi; o bir başka evi, yuvası olarak kabul edemezdi (Bauman; 1997: 37).

Kendisi de bir Yahudi olan Bauman modern dönemde meydana gelen soykırımların modernitenin kendi yarattığı etkiler olduğunu ve modernitenin yıkıcı etkilerinin nedeninin modernitenin kendisinden kaynaklandığını belirtir. Yani modernitenin getirdiği bütün sorunlar geçmişle ya da geleneksel olanla ilgili değildir tam tersine modernitenin iç yüzü onun getirdiği yıkımlardır.

Bauman modern dönemi ve modern devletleri bir bahçıvan olarak ele alır. Bahçıvanların görevi nasıl ki yabancı otları temizleyip o bahçeye çekidüzen vermekse aynı şekilde modern devletler de nüfusu terbiye etmeyi kendilerine görev edinmiş mekanizmalardır. Modernite getirdiği uzmanlaşma prensibi ile modern nüfusu ikiye bölmüştür. Akıllı ve bilimi merkezine koyan moderniteye göre ilk grup desteklenecek olan grubu oluştururken ikinci grup ise faydasız olduğu için yok edilmesi gereken grup olmuştur (Bauman, 2003, s.34). Modern devlet elinde bulunan denetim mekanizmalarıyla birlikte bu iki grubun da kendi haklarında karar verme haklarını ellerinden almıştır. Yok, edilmesi gereken ikinci grup, modernizme daha doğrusu modern devletlere göre ötekileştirilmiş olan gruptur. Öteki haline getirilen grup yok edilmezse diğer grubun arasına karışarak onları da zehirleyecektir. Bauman'ın burada bahçıvan dediği grup ise modern devletin başında olan iktidarlardır.

Bauman modern devletlerin denetim mekanizmaları sayesinde grupları kontrol altında tutarak güvenliği sağladığını belirtmektedir. Çünkü modernizm yapısı itibari ile yapılacak olan şeyleri öngörmeye çalışan bir sistemdir. Modernizm temeline koyduğu akılcılık ile güvenliğin

toplumların devamı ve sağlığı için gerekli olduğunu vurgular. Modernizm bireyi onun için koruduğunu iddia ederek yaptığı denetim mekanizmalarını da bir Şekilde meşru hale getirir. G¼venlik demek daha fazla d¼zen anlamına geldiği için bir s¼re sonra ¼zg¼rl¼đ¼n¼ yitiren bireyler hoŐnutsuz olmaya başlarlar. Modernite ortaya koyduğu d¼Ő¼nce sistemi ve getirdiği g¼venlik anlayışı ile birlikte insanlara uygar bir topluma ulaşma d¼Ő¼ncesini getirmiştir. Modernizm uygar toplumların Őiddetten uzak, mutlu ve huzurlu toplumlar olacağı iddiası ile ortaya çıkmıştır. Bauman ise modernizmin bu savını reddeder ve modernizmin karanlık y¼z¼n¼n yıkıcı bir etkisi olduğunu belirtir (Bauman, 1997, s.131). Modernite kendi doğası ile birlikte yeni Őiddet alanlarının aŐılmasına neden olmuştur. Modernite yarattığı yeni toplum sistemi ile birlikte Őiddetle iş işe geŐmiŐ bir hale gelmeye başlamıştır. Yani modernite iddia ettiği gibi huzurlu ve barıŐıŐil toplumlar yaratmak yerine tam tersine soykırımların yapıldığı, insanların ¼tekileŐtirildiđi ve kontrol altına alınmaya ŐalıŐıldıđı bir toplumsal sistemin ¼retimine neden olmuştur.

2.4. POSTMODERNİZM

Postmodernizmin ortaya ŐıkıŐı 1950'li yıllarda olmaya başlamıştır. Postmodernizm bazı d¼Ő¼n¼rlar tarafından modernizmin bir devamı olarak kabul edilirken (Habermas, Foucault) bazı d¼Ő¼n¼rlar tarafından ise (Baudrillard, Jameson) modernizmden bir kopuş olarak g¼r¼lmektedir. Bunun en ¼nemli nedeni postmodernizmin ortaya Őıktıđı 1950'li yıllarda modernizmin tam olarak sonlanmamıŐ olması ve modernizm ile postmodernizm arasında b¼y¼k bir zaman farkının olmamasıdır. Postmodernizm modernizm gibi bir isyan hareketidir. Modernizmin geleneksel d¼Ő¼nceye karşı Çıkması gibi postmodernizm de modernitenin b¼y¼k őr¼ylemlerine karşı ŐıkmıŐtır. Modernitenin baŐarısızlıđa uğradığını d¼Ő¼nen kesimler modernitenin ortaya attığı projeleri, aydınlanma d¼Ő¼ncesini ve her Şeyin daha iyiye gideceğine olan inancı rafa kaldırmıŐlardır. Bu nedenle Habermas gibi d¼Ő¼n¼rlar postmodernizmi ortaya atan d¼Ő¼n¼rlerin yeni muhafazakârlar olduğunu iddia etmektedir (Bal, 2015, s.121-123).

Giderek yayılmaya başlayan ve g¼çlenen modernizm 1950'li yıllarda yaŐanmaya baŐlanan krizlerle birlikte kendine tepki olarak ortaya Çıkan postmodernizmin doğmasına neden olmuştur. Postmodernizm ilk olarak edebiyat ve mimari alanında ortaya ŐıkmıŐ daha sonraki s¼reŐlerde b¼t¼n alanlarda kendini g¼stermeye başlamıştır. modernizmden postmodernizme geŐmeyi sağlayan en ¼nemli etmenlerden birisi modernizmin ortaya attığı evrensellik, seŐkinlik ve b¼y¼k őr¼ylemlerin ¼neminin kaybolmasıdır. Bir diğer etmen ise ¼zellikle ekonomik alanda uzmanlaşmanın daha da artması ile birlikte ¼retim sistemlerinde meydana gelen deđiŐimlerdir.

Günümüzde artık sanayileşme kavramı önemini yitirmiş bunun yerine temeli bilgi birikimine ve entelektüel bilgiye dayanan hizmet sektörü önem kazanmaya başlamıştır. modernizm kendini ürettiği sanayi mallarının kapasitesi ile ortaya çıkarırken postmodernizm ise kendini bilgiyi nasıl ürettiği ve yaygın hale getirdiği ile ortaya çıkarmaktadır (Birkök, 1998, s.5-6).

Postmodernizm çoğu düşünür tarafından modernizme karşı çıkan bir düşünce sistemi olarak tanımlanıyor olsa da aslında postmodernizmin tanımı üzerinde tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bunun nedenler postmodernizm yapısı itibari ile tanımlamalara e büyük söylemlere karşı çıkan bir sistemdir. Postmodernizmin en önemli temellerinden olan belirsizlik kendisinin keskin sınırlar ile tanımlanmasına izin vermemektedir. Postmodernizm sürekli olarak değişen ve sabit kalamayan bir yapıya sahiptir. Postmodernizm modernizm gibi belli bir düşünce sistemine ya da felsefeye yakın olan bir kavram değildir. postmodernizmi tanımlayacak olan tam bir düşünce sistemi yoktur. Postmodernizm her şeyden biraz alarak karma bir düşünce sistemi geliştirmiş ve karma sistemlerin ortaya koyduğu bir bileşen olmuştur. Son olarak ise postmodern olduğu düşünülen hiçbir düşünür Lyotard, Foucault, Baudrillard gibi postmodernizmin tanımı tam olarak açıklamış ve postmodernizmi keskin hatları ile bir çerçeveye oturtmamıştır. Postmodernizm en kabul edilen tanımı ile modernizme karşı ortaya çıkan ve farklı bakış açılarının birleşiminde doğan ve içine her düşünce sisteminden bir şeyler katan bir felsefedir (Yılmaz, 2013, s. 199-200).

Postmodernizm ortaya çıkışı itibari ile II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlere denk gelmektedir. Modernizmin ortaya çıkardığı bilimsel düşünce ve teknolojik gelişmeler insanları daha iyiye götüreceği iddiası yaşanan savaşlar yüzünden ciddi bir darbe almıştır. Kişiler kendilerine ve çevrelerine karşı yabancılaşmaya başlamış ve ortaya çıkan güvensizlik ortamı ciddi krizlere yol açmıştır. Bu ortaya çıkan krizler ise insanları yeni arayışlara itmiştir. Modernizmin ortaya attığı iddialar başaramamış olması modernizmin ciddi anlamda sorgulanmasına neden olmuştur (Doyuran; 2002, s. 12). Postmodernizm ile modernizm arasındaki farklar birkaç madde ile açıklanmaktadır.

İlk olarak postmodernizm modernitenin ortaya koyduğu bütünleşme kavramına parçalanma kavramı ile karşı çıkmaktadır. Modernite farklılıkların sentezlenerek ve bütünleşerek bir bütün haline geleceğini iddia ederken postmodernizm ise farklılıklar yok edilemez ancak ve ancak birbirine eklenerek anlamlı hale gelir iddiasından yola çıkar. Yani postmodernizm farklılıkların yok edilemeyeceğini tam tersine bu farklılıkların birbirinden beslendiğini dile getirir. İkinci olarak postmodernizm modernitenin getirdiği bütün kurallara karşı çıkar. Modernite için mutlak gerçek yani tek bir gerçek tek bir anlam düşüncesi vardır. Postmodernizm ise bu anlayışa tek

bir gerçek yoktur. Bütün mutlak gerçekler yok edilebilir ve tek gerçek düşüncesi yerine çok gerçek, çok anlam düşüncesini yerleştirir. Üçüncü olarak ise potmodernizm modernitenin getirdiği özne yani ben kavramını modernitenin dile getirdiği anlamı ile kabul etmez. Modernizm özneyi derinliği olan bir kavram olarak ifade ederken Potmodernizm Ben'in yani öznenin yüzeysel bir kavram olduğunu iddia eder. Postmodernizme göre özne uydurulmuş bir kavramdır (Özsevgeç, 2017, s. 137-138).

Dördüncü olarak ise modernite geleneksel bilgilere bilimsel ve akılcı bir yöntemle karşı çıkarken postmodernizm ise farklı bir yolla karşı çıkar. Tek ve mutlak bir bakış açısı yerine farklı bakış açıları sunar ve oyun yöntemi ile bu gerçeklere kafa tutmaya çalışır. Beşinci olarak ise postmodernizm orijinal olanın yerine onun bir kopyasını yani simülasyonu koyar. Modernizmin temel amacı gerçeği bulmak ve onun üzerinden dünyayı yeniden inşa etmek iken postmodernizm tek bir gerçekliği kabul etmez. Postmodernizm için gerçek değil gerçeklikler vardır. Gerçeklik zıt kutuplar ile inşa edilir ve postmodernizm zıtlıkları bir arada kullanır. Orijinal olan ve kopyası olan simülasyon hem orijinalin aynısı hem de farklı bir yanıdır. Altıncı olarak ise postmodernizm zaman kavramını birleştirici bir unsur olarak kullanır. Yani postmodernizm için geçmiş ve gelecek birlikte kullanıldığı sürece anlamlıdır. Geçmiş geçmişin şartlarında değerlidir. Şimdi ise günümüz şartlarında değerlidir. Geçmiş ile gelecek arasındaki bağlantı hiçbir zaman kopmamalıdır. Yedinci olarak ise postmodernizm olaylara bütüncül olarak yaklaşır. Yani bir şey ya tam olarak her şeyiyle doğrudur ya da tam olarak yanlıştır. Bu şekilde doğru ile yanlış arasındaki zıtlığı ortadan kaldırmaya çalışır. Evrensel kültürü ve doğruları reddeder. Postmodernizm çoğulcu bir kültür anlayışını benimsemiştir. Bu kültür anlayışında her görüşe yer vardır (Özsevgeç, 2017, s. 137-138).

Sekizinci olarak ise postmodernizm bütün büyük söylemlere karşı çıkar. Modernizmin ortaya attığı liberalizm, kapitalizm, marksizm gibi bütün büyük anlatıları işlevsiz hale getirir. Modernizm evrensel doğruları ve bütünlüğü savunurken postmodernizm bütünlüğü reddederek çoğulcu bir anlayışı benimser. Postmodernizm bütün ideolojilere ve felsefeye karşı çıkarak mutlak ve evrensel bir doğrunun olmadığını iddia eder. Postmodernizm modernizmin getirdiği bütün değerlere karşı çıkar ve onları eleştirir. Kesin doğrular olmadığı için postmodernizm göreceli bir bakış açısı ile bütün değerleri yargılar ve tavrını ona göre oluşturur. Modernizmde din kavramı geçmişle olan bağı gösterir. Yani modernizm ortaya çıktığı dönemlerde reform hareketlerine dayanarak dine bir karşı çıkış tavrı geliştirmiştir. Postmodernizm ise dine karşı daha ılımlı bir tavır sergilemiştir. Farklılıkları kabul eden bir düşünce sistemi olduğu için tüm dinlere karşı pozitif bir bakış açısına sahip olmuştur (Özsevgeç, 2017, s. 137-138).

Postmodernizm modernizmin ortaya attığı ve toplumlara vaat ettiği mutluluk söylemlerini gerçekleştiremediği için gelişme fırsatı bulmuş bir sistemdir. Modernizmin bütün söylemlerini akılcı bir temele dayandırması ve büyük söylemlerden bahsederek temeline rasyonaliteyi koyması nedeniyle toplumlar bu katı düşünce tarzından uzaklaşmak için yeni bir düşünce sistem arayışına girmişlerdir. Modernizmin en güçlü zamanlarını yaşadığı dönemlerde ortaya çıkan dünya savaşları ve bu savaşların getirmiş olduğu ekonomik yıkımlar ve olumsuzluklar toplumların modernizmin getirdiği sisteme inançlarını kaybetmesine neden olmuştur. Toplumlar ve bireyler bir farklılık arayışına girerek modernizmin dayattığı katı düşünce sisteminden çıkış yolu bulmaya çalışmıştır. Postmodernizm de aynı modernizm gibi ilk önce sanat, edebiyat ve felsefe gibi alanlarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Zaman içinde ise modernizmin etkisi altında olan her alanda postmodernizm de etkisini hissettirmeye başlamıştır. (Bayram; 2007: 38)

Postmodernizmin en önemli özelliklerin de birisi de kendi içinde tutarlılık gösteren bir düşünce sistemi olmamasıdır. Postmodern düşünce büyük söylemleri reddettiği için bilimi ve akli da bir eleştiriye tabi tutmaktadır. Postmodernizm insanlık tarihinin en başlangıcından itibaren tüm ortaya konulan değerleri eleştirmektedir. Postmodernizm temelini aydınlanma düşüncesinden alan modernizme bir karşı çıkış düşüncesi olmuştur. Modernizmin kendi içinde yaşadığı sıkıntılar sonucunda ortaya attığı büyük mutluluk söylemleri yok olmuştur ve bu durum da postmodern düşüncenin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Postmodernizm çıkışı itibari ile modernizmi ve değerlerini eleştirirken bu değerlerin yerine yenilerini koymayı da başaramamıştır. Postmodernizm yapısı itibari ile farklılıkları ve heterojen yapıyı savunan bir sistemdir. Postmodernizm modernitenin ortaya attığı gibi sorulan soruların tek bir cevabı olduğunu kabul etmez. Postmodernizme göre bir sorunun birden fazla cevabı olabilir ya da bir sorunun bütün cevapları yanlış olabilir. Modernizmin iddia ettiği gibi tek ve mutlak bir doğrunun varlığına inanmaz. Modernizmin ortaya attığı düşünceleri gerçekleştirememiş olması postmodernizmin ilerlemesini de hızlandırmıştır (Aslan, Yılmaz, 2001, s. 99-102).

Postmodernizm bütüncül olmayı ve birlik olmayı hiçbir zaman kabul etmez. Ona göre her şey heterojendir ve bütünsel olarak değil parçalı şekliyle daha anlamlıdır. Modernizmin ortaya attığı aklın hâkim olduğu ve her şeyin akıl ekseninde tekdüze bir şekilde ilerlediği sistemi reddederek bilgiyi açık hale ve çoğulcu bir biçime getirmeye çalışır. Modernizm sorguladığı her şeyi bir kalıba sokmaya çalışırken postmodernizm ise sorguladığı kavramları kalıplara sokmak yerine var olan düşünceyi ya da bilgiyi kabullenerek onu reddetmek ve tekdüze hale getirmek yerine meşru hale getirmeye çalışır (Özsevgeç, 2017, s. 138-141). Postmodernizm modernizmin

ortaya attığı her şeye karşı çıkış anlamına gelmektedir. Yani modernizmin ortaya attığı kapitalizme, ulus devlet anlayışına, bürokrasiye uzmanlaşmaya karşı çıkararak bunların yerine kültürel çoğunluğa, alt kültürlere, çoğulculuğa, yerelliğe destek vererek farklı seslerin oluşmasına ve bütünlük yerine çoğulculuğa izin veren bir düşünce sistemi olmuştur. Postmodernizm modernizmin ortaya attığı tek seslilik düzenine karşı çok seslilik düzenini benimsemiştir. Postmodernizm çok seslilik kavramına önem verdiği için farklı yerlerde farklı koşullarda gelişme göstermiştir ve bu nedenle de her toplumdaki gelişme süreci ve ortaya çıkışı farklı şekillerde olmuştur. Postmodernizm gerçekliği ret ederek modernizmin ortaya attığı klasik dünya anlayışına karşı çıkmıştır. Artık modernizmin ortaya attığı gibi aklın önderliğinde olan evrensel gerçekler vardır ve bu gerçekler tekdir anlayışı yıkılmıştır. Modernizmin kesin kurallardan beslenirken postmodernizm belirsizlik kavramını temel felsefesi haline getirmiştir.

2. Dünya savaşından sonra modernizmin sorgulanmaya başlaması insanları yeni arayışlara itmiştir ve postmodernizm kültür, felsefe, mimari gibi alanlarda gelişmeye başlamıştır.

2.4.1. Lyotard ve Dil Oyunları

Postmodern düşüncenin en önemli düşünürlerinden birisi Lyotard'dır. *Postmodern Durum (2014)* ismini verdiği kitabında modernizmin ortaya attığı temsil krizini çözmeye çalışmıştır. Bilgi kavramını ciddi bir sorgulama sürecine tabi tutmuştur. Bilimin dili kullanarak kendini meşru hale getirdiğini belirtmektedir. Bilim ve felsefe modernizmin getirdiği üst söylemler ile kendini meşru hale getirmektedir. Anlamın içerdiği derinlik ve zenginlik bu üst söylemi oluşturmaktadır. Lyotard postmodernizm bu üst anlatılar karşı çıktığı için artık bu söylemlerin yıkıldığını belirtir. Üst anlatılara karşı çıkılması bir bilgi krizini de beraberinde getirmiştir. Modernizmde bilgi iktidarların aracı olarak kullanılırken postmodernizm ise farklılıklara dikkat çekerek, ortak olmayana da kabul ederek evrensel bilgileri yıkmaktadır. Ona göre modernizm ile birlikte ulus devletler bilginin gücünü ve iktidarını da ellerine almışlardır. Bilginin ve aklın kontrolü ulus devletlerin eline geçmiştir ve bu şekilde kendi iktidarlarını meşru hale getirmektedirler. (Tekeli, 2017, s. 13-14)

Lyotard bilimin meşruluğunu sorgulayarak neyin doğru olduğuna karar verenlerin bunu nasıl yaptığını da sorgulamaya başlamıştır. Günümüzde bu kararın verilmesini sağlayan şeyin ise bilim yani gelişen teknolojiler olduğunu belirlemiştir. Hangi bilginin iktidar olacağına karar veren etken iktidarlardır ve bu durum güç ile doğru orantılıdır. Lyotard bu durumu çözümlemek için Wittgenstein'in "dil oyunları" kavramından yararlanmıştır. Bu dil oyunlarının özelliklerini Wittgenstein şöyle tanımlamıştır;

- 1) dil oyunlarının kuralları kendi içlerinde kendi meşruluklarını taşımazlar, ama oyuncular arasında açık ya da üstü kapalı olarak üzerinde uzlaşmışlardır.
- 2) eğer kural yoksa oyunda yoktur, kuraldaki en küçük değişiklik oyunu değiştirir. Kurala uymayan bir ifade ya da hamle oyuna dâhil değildir.
- 3) her ifade oyunda bir hamledir. Konuşmak mücadele etmektir. Bu mutlaka kazanmak anlamında değildir. Bir hamlenin keşfedilmesinden alınan tat için de yapılmaktadır. Dil ve sözün gelişimi sürecinin arkasındaki kelimelerin, ibarelerin anlamının sürekli değişiminin keşfi de büyük haz vermektedir. Ama bu haz bile bir tür başarıya bağlı olacaktır. Bir toplulukta heterojen öğelerden oluşan, değişik dil oyunları yer almaktadır. Bunlara dayanarak sadece yerel determinizmler oluşturulabilmektedir (Lyotard, 2000, s. 16).

Lyotard modernizmin toplumu iki türlü bir çatışmaya ittiğini belirtmektedir. Bunun için ise bilgiyi ikiye ayırmıştır. İlki toplumları üretici bir güç olaya iten ve maddi dünyanın gerçeklerine dayanan, bilimi temel alan pozitivist düşüncedir. İkincisi ise sistemleri yargılayan, eleştiren ve yorumlayan bir düşünce sistemidir. Postmodernizm modernizmin ortaya attığı bu iki düşünce ve bilgi sistemini ret etmiştir. Artık ulus devletler, üst anlatılar, tarihsel gerçekler anlamını ve gerçekliğini kaybetmiştir. Artık toplumların üst anlatılarda birleşmeyeceği tam tersine bireyselliğin öne çıkacağı düşünülmüştür. Artık toplumlarda bir ilişki ağı söz konusudur (Tekeli; 2017: 14-16). İlişki ağı içinde bireylerin kuracağı toplumsal bağların açıklanması artık bir dil sorunu haline gelmiştir. Kurulan bağları ve toplumu anlamak için dil oyunlarına gereksinim vardır. Dil oyunları toplumsal sınırları değiştirmeden kurumların ortaya koyduğu sınırları anlamayı sağlamaktadır. Dil oyunlarında kullanılan bilgi türü anlatıdır. Kullanılan bu anlatı türü olayların bugününü anlatmaktadır. Geçmişe ait gibi görünse de aslında güncel olaylardan beslenmektedir. Geçmiş sadede yaşanmış ve hafızalarda kalarak ezberlenmiş bir şeydir. Bu nedenle bilimsel bilgilerin yanlış çıkma olasılığı da vardır. Bilimsel bilgi kendini diğer bilgi türlerinden bu şekilde ayırır. Birikerek ilerlediği için yanlış çıkan bilginin yerine yenisini koyarak açıklamaya çalıştığı olayların daha fazlasını açıklamış olacaktır. Bilimsel bilgi bu nedenle sürekli gelişen bir yapıdadır.

Lyotard Postmodern Durum isimli eserinde yaşanan bilgi krizine çözümler bulmaya çalışmıştır. Bilgiyi meşru hale getirmek için kullanılan üst anlatılara (meta anlatılar) yönelik bir kuşku ve inanmazlık durumu hâkimdir. Bunun nedeni ise bilimsel gelişmelerde yaşanan ilerlemelerdir. Lyotard üst anlatıların metafizik ya da mitler olarak görüldüğü dönemlerin

geride kaldığını öne sürmüş olsa da krizin kaynağı aslında epistemolojik bilgi alanında ortaya çıkmıştır. Bilginini tanımını onun doğru olup olmamasından ziyade o bilginin nasıl ifade edildiği ile ilgilidir. Lyotard bilimsel bilginin doğruluğunun hangi şartlara göre ortaya konulacağına cevap bulmaya çalışmıştır. Doğruluk kavramı bilimsel bilginin otoritesine yönelik bir kavramdır. Üst anlatılar bilimsel bilgiyi meşru hale getirirken onu diğer bilgilerden de üstün hale getirmiştir. Lyotard bilimsel bilginin ilerlemeye başladığı ve bilimsel bilginin yöntemlerinin oluşturulmaya başladığı zamanların Avrupa'da meydana gelen aydınlanma ve bilimsel devrim olduğunu belirtir (Anlı;2010: 37-38). Bu dönemlerde bilimi bilim olmayandan ayırmak, bilimsel bilgilerin gerçekliği belirlemek ve bu gerçekliklerin doğru olduğunu kanıtlamak bilimsel bilginin gelişmesini sağlayan itici güç olmuştur. Bu dönemlerin ve modernizmin bir getirisi olarak bilginin üretim süreci bir başarı olarak görülmüş ve bilimsel yöntemlerle elde edilmemiş bütün bilgiler ret edilmiştir ve bu bilgiler metafizik bilgiler olarak adlandırılmıştır. Bu metafizik bilgiler yerine bilimsel bilgilere bırakmak zorunda kalmıştır. Postmodernizm ise modernizmin getirdiği üst anlatıları ret ederek bilimin aslında bir üst anlatı olduğu düşüncesi ortaya atılmıştır. Postmodernizm bilimin kendisini ve gerçekliğini sorgulayarak evrensel bilgiyi reddetmiştir.

Lyotard 1950 sonrası toplumların post endüstriyel çağa geçiş yapmasıyla birlikte postmodern dönemde başladığını belirtmektedir. Bu geçiş dönemi ile birlikte bilginin konumu ve tanımı da değişiklik göstermeye başlamıştır. Bilimsel bilgi modernite ile birlikte toplumları ileriye taşıyabilecek tek bilgi olarak görülmeye başlanmıştır. Bu düşünce bilimsel bilginin diğer tüm bilgilerden üstün görülmesine ve bilimsel bilginin diğer bilgi türleri arasında otorite kurmasına yol açmıştır. Modernite bilimsel bilginin ilerlemesini diğer alanlara da yansıtarak bilimsel bilginin model olarak alınmasını sağlamıştır. Lyotard tüm bunlara karşın bilimsel bilginin bir söylem türü olduğu ve bilimsel bilginin bütünlüğünü temsil etmediği ve başka tür bir bilgiye ilave olarak, onunla rekabet ya da çatışma içerisinde bir bilgi biçimi olarak var olduğu dile getirmiştir. Ortaya attığı bu düşünce ise bilimsel bilginin konumu sorgulatır hale getirmiştir. Lyotard artık bilginin kullanım değerinin kaybolduğunu ve bilginin artık amaç olmaktan çıkıp ekonomik bir değere ulaştığını belirtmektedir. Yani artık bilgiye sahip olmak ya da üretebilmek için insanların zihinsel olarak geliştirilmesinin bir önemi kalmamıştır. (Lyotard; 2000: 17-26) Lyotard bilimsel bilginin temelinde anlatsal bilginin, anlatsal bilginin temelinde ise bilimsel bilginin olup olmadığını, bu bilgilerin geçerliliğini sorgulamanın mümkün olmadığını belirtir. Ona göre bütün yapabileceğimiz tıpkı gezegen ya da hayvan türlerinin farklılığında yaptığımız gibi, söylemsel türlerin farklılığındaki şartlılığa bakmaktır. (Lyotard; 2000: 64)

Postmodernizm evrensel gerçeklere karşın farklılıkların kendini ifade etmesini sağlayan bir düşünce sistemidir. Modernite bilimsel bilgide tek bir gerçekliği kabul ederken postmodernizm farklı anlatıların varlığına olanak sağlar. Postmodernizm egemen ve tek bir gerçekliğe dayanan anlatılar yerine fark ve çokluğun anlatısını oluşturur. Bu nedenle de postmodernizm bilginin, söylemlerin, düşüncelerin yeni olanaklarını oluşturur. Lyotard bu durum üzerine düşüncenin sürekli olarak kendini yenilemesi gerektiğini ve bilginin meşrutiyyetinin dil oyunları ile yıkılması gerektiğini belirtir. Ona göre özellikle bilimde geçerli olmakla birlikte; her söylem bilinenden farklı bir anlam içeriyorsa ciddiye alınabilir, akıl yürütmeye konu olabilir ve kanıtlanabilir.(Lyotard; 2000: 121) Aynı zamanda Lyotard için bilgi ve bilimin yanında sanatın ve politikanın işlevi de insanlara hayal ettirmek ve arzularını yerine getirmektir; dünyayı dönüştürmek, yaşamı değiştirmektir.

2.4.2. Baudrillard ve Simülasyon Evreni

Postmodern felsefeyi benimseyen düşünürlerden birisi de Baudrillard'dır. Baudrillard düşünce sistemini ilk açıklamaya başladığı zamanlarda postmodern düşünceye karşı çıkarken sonraki süreçlerde bu düşünceyi kabul etmiştir. Baudrillard çalışmalarında içinde bulunduğumuz dönemi bir gerçeklikten kopuş ve hem üretimin hem de tüketimin kolaylıkla yapıldığı bir dönem olarak ifade eder. Baudrillard günümüz toplumunda öznenin değerini kaybettiğini ve öznenin yerini artık kitlelerin aldığını belirtir. Toplumsallığın yerini almaya başlayan kitleler özneyi yok ederek onu pasif bir hale getirmiştir. Artık toplumlarda en önemli şey görünürlük olmuştur ve bu durum da her şeyin hızlı bir biçimde üretilip tüketilmesine yol açmaya başlamıştır. Toplumunu meydana getiren bütün değerler anlamını yitirmiş ve bu nedenle de bireyler pasif bir hale gelerek özne konumundan nesne konumuna geçiş yapmışlardır. Baudrillard toplumların bu geçişten habersiz bir şekilde simülasyon dünyasının aldatıcı ve kopyacı evreninde yaşadıklarını belirtir (Baudrillard, 1991, s. 13-14)

Baudrillard dünyadaki gerçeklerin yerini simülakrların aldığını belirtir. Madan Sarup'a göre, Baudrillard'ın simülakr kavramsallaştırmasının üç dönemden oluştuğunu söylemek mümkündür: Erken modernlik, modernlik ve postmodernlik.

Erken modernlik: Rönesans'la başlayıp Sanayi Devrimi'ne kadar uzanan zaman dilimidir. Toplumda belirli statüler vardır ve bu statülerin değişmesi imkânsızdır. Bu tür toplumda şeyler açık seçiktir ve böyle olduğu için bireyin konumu da sabittir.

Modernlik: Sanayi Devrimi ve sonrası simülakrların ikinci evresini oluşturur. Feodal toplumda var olan bireyin merkezî konumu burjuva sınıfının ortaya çıkmasıyla

yıkılmıştır. Modern dönemde artık sinema ve fotoğraf vardır. Oysa erken modern dönemde ayrıcalıklı konuma sahip olan resim ve tiyatro bu konumunu kaybetmiştir.

Postmodernlik: Baudrillard'ın içinde yaşadığımız evreni nitelediği son evre postmodern dönemdir. Bu dönem, II. Dünya Savaşı ile başlamıştır ve iktidar simülakrı, Marxçı siyasal ekonomiden yapısalcı göstergibilime aktarılmaya başlanmıştır. Marx'ın Kapital'inde özel bir alan olarak düşünmediği reklamcılık, medya, enformasyon ve iletişim ağları artık özel birer alana dönüşmüştür. (Sarup akt: Dikmen, 2016, s. 10-11).

Baudrillard'a göre yaşadığımız dünyada yani simülasyon evreninde belli bir öznen söz etmek mümkün değildir. Çünkü simülasyon dünyası göstergelerden oluşmaktadır ve bu dünyada gerçeklikten bahsetmek mümkün değildir. simülasyon dünyası gerçeğin peşine düşerek onu yok etmiş ve ürettiği yapay gerçekleri gerçeklerin bir kopyası olarak kitlelere kabul ettirmiştir (Baudrillard, 1991, s. 17-19) Simülasyon dünyasında sürekli olarak bir üretim söz konusudur. Simülasyon dünyası yaptığı bu yoğun bilgi üretimi ile birlikte gerçeği yakalamayı imkânsız hale getirmiştir. Bu üretimi o kadar hızlı bir halde yapmaktadır ki ne gerçeği yakalayabilmek ne de gerçeği kanıtlayabilmek artık mümkün değildir. Ortaya konulan yapay gerçeklerin doğru ya da mantıksal olması da gereksizdir. Önemli olan tek şey gerçeklerin yerine geçecek olan kopyalarının yani ikizlerinin üretilmesidir.

Baudrillard kuramında 3 adet simülakr düzeni olduğunu ifade eder.

- Uyumlu, iyimser ve Tanrı'nın yarattığı ideal doğanın tıpkısını/ikizini oluşturmayı amaçlayan imge, taklit ve kopyalama üstüne oturan doğal, doğalcı simülarklar
- Tüm üretim düzenini kapsayan, enerji ve güce dayalı makinelerle somutlaşan üretici, üretken simülarklar. Bu simülarklar sürekli olarak yayılma enerjisindedirler.
- Bilgi, model ve sibernetik oyunlardan oluşan, tamamen işlemsel, hipergerçek ve mutlak bir denetimi hedefleyen simülasyon simülarkları.(Baudrillard; 2003; 163)

Baudrillard postmodern dönemi ve içinde yaşadığımız dönemi simülasyon dünyası ile anlatmaya çalışmıştır. Aynı zamanda modernizmden kopuşunda simülasyon dünyası ile ortaya çıktığını belirtmiştir. Baudrillard modernizmin Batı kaynaklı bir sistem olduğunu ve öncelikle Avrupa'da ortaya çıkarak tüm dünyaya yayıldığını ve özellikle modern dönem özellikleri ve temelleri bakımından Batı toplumlarına has özellikler taşıdığını açıklar. Modernizm Batı'nın bütün özelliklerini taşıırken bu sistemi diğer toplumlara da zorunlu bir hale getirmiştir. Bu zorunluluk ise zaman içinde toplumların kendine yabancılaşmasına ve modernizmin kendi içinde bir deformasyona uğramasına sebep olmuştur. Modernizmin kendi içinde yaşadığı bu

deformasyon ise zaman içinde toplumların modernizmi sorgulamasına neden olmuştur. Baudrillard Batı toplumlarını ve modernizmi bütün dünyaya yaymaya çalıştığı özellikleri yüzünden bir yamyama benzetir. Modernizm Batı toplumlarının sahip olduğu özelliklerin modernizme yüklenmesini ve bunun tüm dünyaya kabul ettirilmek istemesini bir komedi olarak niteler. Çünkü toplumlar farkında olmadan modernizmi ve Batı'nın dayattığı özellikleri kabul etmişlerdir. Baudrillard' a göre ise ne modernizm bunun olacağını düşünmüş ne de diğer toplumların kendilerine dayatılan bu düşünce sistemini sorgusuz sualsiz kabul etmesini beklemiştir (Baudrillard, 2003, s.8). Modernizmi kabul eden toplumlar Batı kendilerini bu düşünceye mecbur kılarken ondan kurtulmak yerine modernizmin ilkelerini daha da sıkı sıkıya muhafaza etmişlerdir.

Baudrillard postmodern dönemin aynı zamanda bir iktidar problemini de beraberinde getirdiğini belirtir. İktidar kavramı modernizm döneminde temelini aydınlanma düşüncesinden alarak merkezine akıllı yerleştirmiş ve bu şekilde toplumları kontrol etmeye çalışmıştır. İktidarlar en temel özellik olarak olayları kendi algıladığı şekliyle toplumlara da aynı bakış açısı üzerinden kabul ettirmeye çalışır. İktidarların iktidarda kalmasını sağlayan şey toplumları kendi istediği şekliyle dizayn etmeye çalışmasıdır. Baudrillard iktidarların iktidarda kalabilmek için akıllı olmasını gerektiğini belirtirken aynı zamanda iktidarı elinde tutan kesimin zaman içinde iktidarın gücü ile birlikte aptallaşmaya başladığını belirtir. Postmodern dönem iktidarı elinde tutan kesime büyük bir güç vermiştir. Bunun nedeni ise simülasyon dünyasının gerçekliği yok ederek toplumları bir kitleye dönüştürdüğü için kitleler artık iyi bir yönetici seçmek yerine onları kontrol altına almaya çalışan yöneticileri iktidara getirmektedirler. Baudrillard bu durumdan kurtulabilmek için değişmesi gereken şeyin iktidarı ele geçirenler değil de iktidar kavramının tamamen yok edilmesi gerektiğini belirtir (Baudrillard, 2003, s.11-30). Çünkü iktidar kavramı yok olmadıkça yerine gelen bir başka yönetici de önceki yöneticiden farklı bir şekilde davranmayacaktır.

Baudrillard modern dönemin ortaya koyduğu akılcılık, merkezileşme ve geleneksel olanla bağın koparılması gibi özelliklerin artık önemini kaybettiğini ve postmodern dönemin ise bu maddelerin tam tersi özellikler üzerine özgürlük, çoğulculuk gibi maddeler üzerinden kendini kurduğunu belirtir (Baudrillard, 2005, s. 85). Postmodern dönemle birlikte yapaylık ve görünüm oldukça önem kazanmıştır. Bu durum ise özenenin gerçek anlamını kaybetmesine neden olmuştur. Gerçeklik anlamını kaybettiği andan itibaren özne de etkisini yitirmeye başlamıştır. Özne artık tam anlamıyla bir uydu konumunda olduğu için hiçbir anlamı kalmamıştır. Bunun nedeni postmodernizm ile birlikte göstergeler dünyasında yaşamaya

başladığımız için özne artık nesne yerine geçmiştir ve nesnelerin amacı bir şeyi kopyalamak olduğu için de varlıkların yapay bir ikizi haline gelmişlerdir. Artık önemli olan gerçeği bulmak ya da özneyi eleştirmek değildir önemli olan tek şey üretmek ve gerçeğin yerini kopyalar ile doldurmaktır.

Baudrillard modernizm ile postmoderniz arasındaki ayrımı öteki anlayışı ile de açıklamaya çalışır (Baudrillard, 2005, s. 40-49). Modernizmin kendini ifade etmesini sağlayan şey sürekli olarak ileriye gitme düşüncesi ve öteki kavramı üzerinden varlıkları tanımlamasıdır. Modernizmi var eden şey öteki düşüncesi iken postmodernizm ise çoğulculuk anlayışı ile öteki kavramını yani farklı olanı içselleştirir. Postmodern dönemde önemli olan şey öteki değildir ötekilerin tanımından ziyade onların kabul edilmesidir. Modernizm her alanda ötekiyi üreterek kendini anlamlı hale getirmektedir. Bu öteki olarak ifade edilen şeyin ise sevilmesi ya da sevilmemesi önemli değildir. Önemli olan tek şey ötekinin üretilmesi ve kavramların kendini öteki üzerinden ifade etmesidir. Modern dönem gerçeği öteki üzerinden ifade eder ve iktidarını bu şekilde kurmaya çalışır.

Baudrillard modern dönemi sanayi toplumu ya da sanayi dönemi olarak ifade ederken postmodern dönemi ise sanayi sonrası toplum olarak ifade eder (Baudrillard, 2012, s. 9-10). Postmodern dönemde insanlar artık hakikati aramak yani bilme isteklerini, arzularını doyurmak yerine imajlar ve gösterişlere yönelmiştir. Bu yönelim ise postmodern dönemde hakikatin önemini kaybetmesine neden olmuş ve gerçeğin yerini kopyalar almaya başlamıştır. postmodern dönem hakikati reddetmek yerine onu kopyalar haline getirerek daha kolay kabul edilebilir hale getirmiştir. Postmodern dönem yapısı itibari ile gerçeğin esas anlamını yok etme çabası içindedir. Modernizmin temel amacı hakikate ulaşmak iken postmodern dönemim amacı hakikatin altını boşaltıp, yarattığı kopyalar ile birlikte onu anlamsız hale getirmektir. Postmodern dönem bireylere sonsuz bir özgürlük alanı sunarken aynı zamanda bu özgürlüğü kendi yarattığı sistem ve senaryolar üzerinden yaşamaya mecbur bırakmıştır. Yani postmodern dönemde bireyler ve toplumlar kendi seçimlerini yaptığını düşünürken aslında sistemin belirlediği bir simülasyon dünyasının kurallarına göre oynamaktadırlar.

Modern dönemde toplumlar ve bireyler gerçekliği tanımlama ve anlama çabası içine girmişlerdir. Fakat postmodern dönemde ise bu anlama çabası yerini gerçeklerin kopyasına bırakarak bireyleri yapay bir dünyada yaşamaya mecbur bırakmıştır. Artık önemli olan hakikati bulmak ya da öğrenmek değildir tam tersine önemli olan sadece tüketerek yaşamaktır ve gerçek anlamını bu nedenle de kaybetmiştir. Baudrillard bu nedenle de modernizmin belki de postmodernizmin içinde az da olsa yaşamaya devam ettiğini söyler. Çünkü bilginin anlamını

kaybetmeye başladığı dönemler aynı zamanda modernizmin en güçlü zamanını yaşadığı dönemlerdir. Postmodern dönemde imgeler ve göstergeler öne çıkmış, gelişen teknoloji her şeyin sanal bir makineye dönüşmesine neden olmuş ve bireyler de bu makineler arasında yapay bir gerçeklikle yaşamak zorunda kalmıştır (Baudrillard, 2012, s.9-11)

2.4.3. Foucault'un Öznenin Soykütüğü ve İktidar

Foucault postmodernizm tartışmalarına dâhil edilen bir düşünürdür. Foucault'un yaptığı çalışmalar modernizmin kuruluşunu ele almak ve modernizmin temelinde dayandığı kavramları eleştirmek üzerine kuruludur. Foucault modernleşme sürecinde bireyselliğin ve sosyal yaşantıların üzerinin örtüldüğünü ve bunun nedeninin ise modernleşme sürecinde ortaya konulan tarih yazımı anlayışından dolayı meydana geldiğini savunur. Foucault çoğu düşünür tarafından bir "izm" ile bağdaştırılamaz olarak görülmektedir. Çünkü Foucault yaptığı çalışmaları sistematik ve büyük söylemler haline getirmeyi reddetmiştir. Bu durum da onun yaptığı çalışmaların herhangi bir düşünce sistemi ile birlikte düşünülmesine engel olmuştur (Alkın, 2014, s.199).

Foucault tarih anlayışında Hegel'in görüşlerine karşı çıkarak Nietzsche'nin tarih anlayışını savunmaktadır. Foucault ortaya koyduğu düşünce sisteminde dünyanın tüm yönleriyle açıklanmasının mümkün olmadığını ve bu nedenle de bu görüşü savunan her türlü sisteme karşı çıkmıştır. Foucault tüm dünyanın çözümlenebileceği düşüncesine karşı çıkar ve bu yüzden de modernizm düşüncesinden ayrılır. Çünkü modernizm ortaya attığı büyük söylemler ile tüm dünyayı belli bir kalıba ve dizgiye oturtmaya çalışmıştır. Foucault modernizmi tarihi ilerleyen bir süreç olarak ele alınmasından ve tarihe bütüncül bir bakış açısı ile bakılması yönünden eleştirmiştir ve bu nedenlerden dolayı da modernizmin temellerini dayandırdığı Hegel'in tarih anlayışına karşı çıkmıştır. Hegel tarihteki ilerlemenin eksik olandan daha eksiksiz olana doğru olduğunu savunur. Tarih karşıtlarını savuşturarak kendi doğrusunu muğlak bir hale getirmeye çabalar. Foucault Hegel'in tarihi ilerleyen bir süreç olduğunu iddia etmesini kabul etmez. Çünkü tarihin ilerleyen bir süreç olduğu ve eksiksiz olana doğru gittiği düşüncesi Foucault'a göre modernizmin dayandığı tarih anlayışıdır. Tarih ilerleme anlayışı ile yazılırken Foucault ilerleme anlayışının modernizmin bir miti olduğunu düşünmektedir. Foucault'a göre ise önemli olan ilerleme ve bu ilerlemenin toplumları ya da kişileri götüreceği idealler değildir. Ona göre önemli olan tak şey "şimdi" kavramıdır. Tarih kişileri ya da toplumları şimdi düşüncesinden uzaklaştırıp geleceğe yönelik bir düşünme sistemine sevk eder (Bayar, 2004, s. 245-246).

Foucault değişmez olarak görülen her Şeye karşı çıkar. Yani var olan Şeylerin var olmasını sağlayan süreçlerin, etmenlerin çeşitliliği üzerinde durur. Özellikle tarihsel süreçlerde var olan Şeyin ortaya çıkmasını sağlayan koşullar üzerinde durur. Bu nedenle de onun için önemli olan geçmiş ya da tarihsel süreçler değil de Őimdidir. Foucault geçmişin tarihini değil de Őimdinin tarihini yazmakla ilgilenir. Geçmişte ortaya çıkan tarihsel gerçekleri geçmişi değerlendirerek değil de Şimdiki durumumuzla değerlendirmemiz gerekir. Foucault nesnelere, kavramların ya da geçmişin konumu belirleyen koşullara “tarihsel a priori” adını vermektedir. Bu kavramda önemli olan Şey gerçekliğin kendisini değil de gerçekliğin koşullarını vermiş olmasıdır. Tarihsel a priori sadece ortaya konulmuş olan gerçeklerle ilgilenir. Olası gerekenle değil de olan Şeyle ilgilenir (Bayar, 2004, s. 246-252). Foucault ise bu gerçekleri ortaya koyan bütünsel kavramları eleştirerek bu duruma karşı çıkar. Çünkü ona göre bütünsel olan her Şey modernizmin eseridir. Foucault tarihte olan bitenin nedenleri ile ilgilenmeye karşı çıkmaktadır. Tarih sürekli olarak yeni koşullarla yeniden değerlendirilmelidir.

Foucault düşünce sisteminde öznenin soykütüğü üzerinden giderek Nietzsche sistemini takip ederek bireyin kendini gerçekleştirme ve ortaya koyma fırsatlarını açıklamıştır.

Batı toplumunda, Avrupa’da, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra “zne” merkezi bir konum almış ve özne felsefesine ilişkin yoğun çalışmalar başlamıştır. Bu yöndeki çalışmalar iki ana gruba ayrıldı: Bu çalışmalardan birincisi, sembol sistemlerinin analizi Foucault’nun Yöntemi: Hakikatin Söylemsel İnaşının Arkeolojisi ve Soykütüğü olan göstergebilim (semiology), nesnel bilginin teorisi (mantıksal pozitivizm) niteliğinde idi. Bir diğerisi ise yapısalcılık adı altındaki dilbilim, psikanaliz ve antropoloji okuludur.(Foucault; 1994:34)

Foucault çalışmalarında arkeolojik bir yöntem kullanır ve öznenin soykütüğü üzerinden tarihi açıklar. Foucault tarih hakkında değerlendirmeler yapılırken özellikle de tarihçilerin baktıkları ve değerlendirdikleri objelere Őimdinin gözüyle baktığını ifade eder. Değerlendirilen objelerin, kuramların, anlatıların hepsi Őimdinin bakış açısına, ihtiyaına ve çıkarlarına göre değerlendirilir. Foucault Őimdinin de sürekli olarak bir değişim içinde olduğunu belirtir ve bu nedenle de geçmişin de sürekli olarak en baştan yeniden değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Bu nedenle de arkeolojinin tarihsel bir araştırma yöntemi olduğunu ve arkeolojinin ortaya koyduğu Şeyleri kendileri üzerinden tanımladığını, onları kendi yapıları içinde incelediğini, objeleri bu Şekilde incelerken de her Şeyi bütünüyle ele aldığını ve tekrara düşmeden onları kendi içinde ayırarak bir çözümlleme yaptığını belirtir. Soykütüğü ise Şimdiye göre ve ihtiyaç

duyulan çıkarılara ve ihtiyaçlara göre yazılan bir tarih anlayışını ifade eder (Foucault, 2000, s. 178-179).

Foucault toplumun bir söylem evreni olduğunu ifade eder. Söylemlerin bireyi etkisi altına alarak onu bireyden özneye dönüştüren ve söylemler üzerinden iktidarların nasıl kurulduğunu ve iktidarın bunu gerçekleştirmek için tarihsel bir süreç izleyerek soykütüğü yöntemini kullandığını belirtir. Foucault 17. yüzyıl itibari ile bireylerin iktidarlar tarafından özneye dönüştürülmesi sürecinin başladığını ve bunu yapabilmek için de akıl hastanesi, cezaevleri gibi kurumların ortaya çıktığını ve iktidarların bu kurumları kullanarak toplumsal kuralları ve normları yeniden düzenlediğini belirtir. Foucault söylemler aracılığıyla normalin anormal hali ortaya konularak kabul ettirildiğini ifade eder. Söylemler normal olanı tanımlamak yerine kendisinin karşıtı yani değili olan anormali tanımlayarak normale bir anlam kazandırır (Foucault, 2003, s. 178-179). Normal olmayanlar toplumdan soyutlanarak belli kurumlarda ıslah edilmeye çalışılır ve bu şekilde birey kendisinin normal olup olmadığını anormal üzerinden değerlendirir. Artık bireyin referans noktası normal olmayandır. İktidarın ortaya koymuş olduğu bireyi özne haline getirme çabaları ise tüm toplumsal normlar üzerinden bireyi sarmış durumdadır. Çünkü Foucault' göre iktidar her yerdedir.

İktidar gücünü kullanarak bireyi hem pasif bir hale getirir hem de onu özgür kılacağını iddia ederek bireye bir yol haritası çıkarmaya çalışır. Aslında iktidar yaptığı şeylerle bireyi özgür kılma amacı gütmeyiz. Çünkü iktidar yaptığı oyunlarla bireyi özgürleştirme adı altında onu hem etken hem de edilgen bir halde tutmaktadır. İktidar ilk olarak toplumsal normları bireylerin bedeni üzerinden gerçekleştirmiştir. Foucault "*Büyük Kapatılma*"(2005) adlı eserinde Aydınlanma düşüncesi ile birlikte bireye ve akla önem verilmeye başladığını belirtir. 17. yüzyıldan sonra iktidarlar toplumları düzenlemeye ve disipline etmeye başlamışlardır. Bu nedenle de normal ve anormal kavramlarını ortaya atarak normal olmayan kişileri akıl hastaneleri ya da cezaevlerine hapsederek onları toplumdan soyutlayıp bir arada tutmaya başlamışlardır. İktidar bu şekilde davranarak bireylerin normal olmayan kişilerin varlığını hissederek onları normal olmaya devam etmeleri konusunda uyarır (Foucault, 2005, s.73).

Foucault aydınlanma düşüncesinin akıl kavramını tam merkezine koyduğunu ve bireyin kendisini akıl ekseninde tanımlaması gerektiğini bu durumda normal olmayan şeylerin ortaya konmasını hem daha kolay hale getirdiğini hem de normal olmayan şeylerin kabul edilmemesini daha da kolay hale getirdiğini belirtmektedir. Bu ikili durum ise iktidarın daha düzenleyici ve daha kontrol edici hale gelmesini kolaylaştırmıştır. Foucault bu durumu *İktidarın Gözünden Seçme Yazılar 4* (2003) adlı eserinde şu şekilde açıklar:

XIX. Yüzyılın en büyük getirisi olan Sanayileşme ve sanayi üretiminin yol açtığı değişim, denetimi gerekli kılmıştır. Disiplin tekniğinin denetim ile dönüşümü, bireylerin bedenleri üzerinde etkisinin azalmış olması ile paralellik göstermiştir. Örneğin yeni iktidar biçimi içinde işkence fikrinin yer almıyor olması, iktidarın bireylere karşı ani bir iyileşme durumu anlamına gelmez. Yeni iktidar düzeni ile gelen strateji değişikliği, iktidarın bireyler üzerindeki etkinliğini farklı tür bir işleyiş ve farklı mekanizmalar ile yürüttüğü anlamına gelir. Bedenleri tımarhane, karantina, hapisane gibi yerlere kapatmak sureti ile hizaya sokma amacındaki teknikler, bedenlerin uysallaştırılması amacı ile kurulmuş olan disipline edici mekanizmalardır. Bedenin aile, okul, gündelik yaşam, normlar ve stratejik ilişkiler ile kontrol altına alınması, disiplinci mekanizmaların üzerine eklenen düzenleyici mekanizmalardır. Bu mekanizmalar, bedenleri; zaman, uzam ya da hareket içinde homojen bir şekilde bölmek için dayatılan, sistematik bir çerçevenin devamı olarak rasyonel, eğitsel bir işlevle donanmış düzenleyici mekanizmalar işlevi görürler. (Foucault; 2003: 248).

Foucault iktidarın bireyleri kontrol altına alma ve düzenleme çabasının açık açık yapılmadığını belirtir. Yani iktidar “bunu yapmazsan seni öldürürüm, sana işkence ederim” gibi söylemlerle toplumlara düzenlemeye çalışmaz. İktidarın toplumlar üzerinde tahakküm kurmasını sağlayan şey güç ilişkileridir. İktidarın toplumları kontrol ederken kullandığı yöntem toplumsal kurallar ve baskılar aracılığıyla bir suçu işlemeyen önce bu suçu işlemek isteyen kişinin var olan iktidarın gücünü kabul etmesini sağlamaktır. Bu şekilde suç işlenmeden kişi normal olanın dışına çıkmadan olaylar engellenmiş olacaktır. Toplumsal normları ihlal edenlerin düştüğü durumu gören bireyler de bu kurallara aykırı davranmayı düşünmeyeceklerdir. Foucault bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Bireyler toplumsal düzlem dışına alınma hali olan; tecrit etme, cezalandırma gibi düzenleyicilerden sakınmak için düşünme, hissetme ve davranma biçimlerine gönüllü olarak kısıtlama getirmeye başlarlar. Örneğin, birey, hırsızlığın yanlış bir davranış olduğunu düşünmese de; hırsızlık yapan birinin maruz kalacağı tutuklama denetiminden dolayı, çalmaktan kaçınabilir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda manipülatif işlev çok daha kapsayıcı olabilir çünkü bu denetim aracı hem hırsızlık yapan kişiyi kontrol altında tutmaya hem de aynı tutuklama denetimine maruz kalmak istemeyen bireylere emsal teşkil etmeye yarar. Sonunda bu kısıtlama ve davranış kontrolleri bireyler üzerinde belirleyici ve içselleştirdikleri hareketler haline dönüşerek toplumun genelinin rızası ile kabul edilmiş sayılırlar. (Foucault; 2003: 15)

Foucault bireylerin iktidarın gözetleme ve onları kontrol altında tutma isteğini içselleştirdiklerini belirtir. Bunu açıklamak için de “Panoptikon modelini” kullanır. Bu model hayata geçirilmemiş bir cezaevi modelidir. Günümüzde kullanılan cezaevi modellerinden farklı olarak sekizgen bir yapıya sahip olan bu cezaevleri aynı zamanda bir gözetleme kulesine de sahiptirler. Cezaevinde bulunan suçlular gözetleme kulesinde birisinin olup olmadığını bilmedikleri için yani kimlerin onları gözetleyip gözetlemediklerini bilmedikleri için her zaman için dikkatli olmak zorundadırlar. Foucault’a göre iktidarlarda aynı yöntemi kullanarak bireyleri ve toplumları sürekli olarak gözetilme endişesi ile baş başa bırakarak onların kontrol altında tutmaktadırlar. Sürekli olarak gözetildiğini düşünen bireyler ve toplumlar bu sayede kötülük yapmaktan hatta kötülüğü düşünmekten bile vazgeçmektedirler. Bu model sayesinde iktidarlar silaha, şiddete, işkenceye gerek duymadan toplumları kontrol altında tutabilmektedirler. Gözetlenme baskısını hisseden bireyler ve toplumlar ise bunu içselleştirip artık kendi kendini gözetlemeye başlar (Foucault, 2003, s. 94-95).

Foucault bu iktidarın ortaya koyduğu bu mekanizmadan sonra bireyin hem özne hem de nesne olma sürecinin başladığını belirtir. Modernizmin getirdiği evrensel akıl ilkesi nedeniyle birey kendi kararlarını özgürce ve kimseden etkilenmeden, müdahale altında kalmadan verebildiğini, kendi hayatında aktif bir role sahip olduğunu düşünerek özne konumuna gelmektedir. Ancak iktidar tarafından sürekli gözetlenen ve aslında vermesi gereken kararlar iktidar tarafından çok daha önceden şekillendiği için de pasif bir durumda kalmakta ve nesne konumuna düşmektedir. Foucault bu noktadan sonra “özgürlük” kavramına dikkat çekmektedir (Foucault, 2002, s.42-45). Çünkü özgürlük en temel anlamıyla bireye kendi özgür hür iradesi ile kendi seçimini kendisinin yapması hakkını verir. Birey özgür olduğu zaman üzerinde kısıtlamalar ve baskılar yoktur. Fakat gözetim toplumunda birey yani özne yaptığı her şeyin iktidar tarafından gözlem altında tutulduğunu bildiği için hareketlerinde ve kararlarında kısıtlamaya gitmek zorundadır. Birey bu kısıtlamaya kendi kendine karar verdiği için de gözetim mekanizmasını içselleştirmiş durumdadır. Özne her hareketinde farkında olmadan ve gözetimi içselleştirdiği için de verdiği her kararda, uyguladığı her hareketin donucunun iktidar tarafından belirlendiğini gözden kaçırmaktadır.

Foucault yaptığı çalışmalarda birey ve iktidar ilişkisini farklı yönleri ile ele almıştır. Nietzsche’nin yolundan giderek onun soykütüğü düşüncesini temel alarak tarihi bu şekilde değerlendirmiştir. Foucault “*Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2*” kitabında soykütüğünü şu şekilde tanımlamıştır:

Soybilim bize verilmiş olan kimliklerin reddedilmesinin yöntem bilimsel aracıdır. Geleneksel tarih, geleneksel metafiziğe bağımlıdır; tarihini yazdığı şeyin kökenini arar, tarihi çizgisel bir gelişme olarak betimler ve yazılan şeyin bu gelişme sürecinde anlamını koruduğunu, tek bir yönde hareket ettiğini varsayar. Bir tarih yöntemi ve karşı- hafıza (contre-memoire) olarak soybilim sabit özleri reddeder ve farklı kimlikler olabileceğini varsayar; verili bir kimliğin kökenini bulmak yerine bu kimliği çözmeyi, ayrıştırmayı hedefler. Soybilim tarihini yazdığı şeyin değişmez bir doğruluğu olduğunu reddeder. Her şeyden önemlisi, soybilim, tarihini yazdığı şeyin ortaya çıkışından sonra anlamı muhafaza eden bir süreklilik izlemediğini; tersine bu süreçte dışarıda birçok müdahale, sapma, hata ve durumun etken olduğunu; sürecin farklı güçler arasında mücadeleler içerdiğini, varılan noktanın bu etkenler ve mücadelelerin bir sonucu olduğunu gösterir. Yani köken tek ve mükemmel, varılmış olan nokta ise zorunlu değildir. (Foucault; 2005: 23)

Foucault yaptığı çalışmalarla bireylerin ne kadar özgür olabildiklerini, iktidarın kontrolü altında olan bireylerin nasıl hareket ettiklerini, her adımda izlendiğini bilen öznenin ve her davranışı iktidar tarafından değerlendirilen bireyin farkındalık yaratarak özgürleşme yolunda neler yapabileceğini anlamaya çalışmıştır (Durutürk, 2018, s. 970-971). Foucault özne bu bilince varmayı başardığı zaman ise iktidara karşı en büyük direncini gerçekleştirmiş olacağını da ifade etmiştir. Foucault modern toplumun insanları denetleme ve sorgulama çabalarını yıkmaya çalışmış ve bunları sorgulamıştır.

2.4.4. Fredric Jameson ve Kapitalizm

Jameson ortaya koyduğu düşünce sisteminde diğer düşünürlerden daha farklı olarak Marksist bir bakış açısına sahiptir. Jameson toplumun ve toplumsal gelişmelerin sürekli olarak yeni aşamalar kaydederek yeni bir evreye girildiğini ve buna neden olan en önemli etmenin de modernizm ile birlikte ortaya çıkan kapitalizm sisteminin olduğunu belirtmektedir. Postmodernizmi anlatabilmek için kapitalizmin ve toplumun içine girdiği yeni evrenin açıklanması gerekmektedir. Tıpkı kapitalizmi ortaya çıkaran modernizm gibi kapitalizm de modernizmin yaptığı gibi kendi düşünce sistemlerini evrensel hale getirmiş ve postmodernizmi kendi içinden doğurarak postmodern düşüncüyü de evrensel bir hale getirmiştir. Kapitalizmin etkisiyle birlikte sınıf çatışmaları yumuşamış, sınıflar arasındaki keskin ayrımlar belirginliğini kaybetmiş ve medya gibi organların faaliyetleri hızlı bir biçimde artmıştır (Jameson, 2004, s. 13).

Jameson kapitalist sistemde kültürün kendi içinde bir meta haline gelerek artık kendi pazarını oluşturduğunu belirtir. Jameson modernizmin bu metalaşmaya karşı bir eleştiri getirebileceğini düşünürken potmodernizmi ise bu metalaşmanın ta kendisi olarak görür. Jameson geç kapitalizm kavramını postmodernizmin ürettiği bir yapı olarak görür ve iki sistemin de birbirini beslediğini belirtir. Jameson *Postmodernizm ya da geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı* (1994) adlı eserinde geç kapitalizmi şu şekilde tanımlar:

Bu kuramsal belirsizliklere rağmen bugün, geç kapitalizm adı verilen bu yeni sistem ile ilgili kabaca bir fikir sahibi olduğumuzu söyleyebiliriz. Geç kapitalizmin özelliklerinin arasında, yeni bir uluslararası iş bölümü, uluslararası bankacılığın ve borsaların kazandırdığı baş döndürücü dinamizm, medyalar arası yeni ilişkilerin gelişimi, bilgisayarlar ve otomasyon, üretimin gelişmiş 3. Dünya alanlarına kaydırılması ile birlikte, geleneksel işgücü krizinin yeni bir kesimi ortaya çıkarması ve artık globalleşen bir boyutta tabakalaşmanın oluşumu gibi oldukça iyi bilinene sonuçların da ortaya çıkması yer almaktadır. (Jameson; 1994: 20-21)

Jameson kapitalizmin ve ortaya koyduğu yeni ekonomik koşulların postmodernizm adı verilen dönemdeki yansımalarından bahseder. Bu yapıyı oluşturan etmenler belli bir sıra ile ilerlemezler ve rastgele bir şekilde birleşerek bütüncül bir sistem oluştururlar. Postmodernizmin diğer bir kolu olan kültürel etmenler Jameson'a göre 1960'ların duygusal ve ruhsal özellikleri ile ortaya çıkmıştır. Daha sonra tüm dünyada meydana gelen ekonomik krizler bu kültürel etmenleri daha farklı boyutlara taşımıştır (Jameson, 1994, s. 24).

Bu kültürel kopuşlar modernizmden kopuşları da beraberinde getirmiştir. Bu kopuş çoğu alanda kendini göstermiştir. Müzikte, edebiyatta, resimde, mimaride, sinemada, bilgisayar ve onun getirdiği video salanlarında yepyeni kültürel şeyler ortaya çıkmaya başlamıştır. Jameson bu konudaki düşüncelerini açıklamak için Van Gogh'un "Köylü Ayakkabıları" resmi ile Warhol'un "Elmas Tozu Ayakkabıları" resmini karşılaştırır. Ona göre Van Gogh'un eseri modernizmin bir temsilcisi iken, Warhol'un eseri postmodern düşünceyi yansıtmaktadır. Van Gogh'un eseri köy yaşamının gerçekliğini sade ve olağan bir biçimde sunmaktadır. Warhol'un eseri ise sunduğu şey, aynı kapitalizmin yaptığı gibi metalaşmış bir halde insanlara sunmaktadır. Eserde bulunan yavanlık, yüzeysellik ve derinlikten yoksun olması postmodernizmin de yüzeyselliğinin en net kanıtıdır. Kapitalizmde aynı şekilde bütün anlamları ve derinliği yok ederek her şeyi metalaştırıp yüzeysel bir hale getirmektedir. Tüm bunlara rağmen üretilen her şeyin postmodern olmadığını da belirtmektedir. Ona göre postmodern döneme en uygun sanat dalı videodur. Çünkü videonun ortaya çıkışındaki ve yayılmasındaki

sebebi postmodern düşüncesinin de dayanmış olduğu can sıkıntısı ve zaman geçirme özellikleridir (Jameson, 1994, s.38).

2.5. KİMLİK

Kimlik en genel tanımı ile “ sen kimsin?” sorusuna verilen bir cevaptır. Kimlik bireyin kendini nasıl tanımladığı, çevresindeki diğer bireylerle ilişkilerini nasıl düzenlediği, tercihlerini ya da sevdiği ve sevmediği şeyleri içine alan toplumsal bir kavramdır. Birey kimliği ile kendini ve düşüncelerini ifade eder ve hem kendine hem de çevresine tercihlerinin nedenini açıklar (Erdoğan, 2006, s.1-2). Kimlik bireyi bir bütün olarak ifade eden bir kavramdır. Bireyin zaman içinde sabit kalan ve değişen her özelliği kimlik kavramının içine girmektedir. Kimlik bireyin hem doğuştan getirdiği biyolojik özellikleri ile ortaya çıkarken hem de sosyal çevresinden etkilenmesi ile ortaya çıkan bir kavramdır. Bu nedenle de kimlik tanımı yapılırken bireyin sosyal, toplumsal çevresi göz önüne alınarak ve kendi tercihleri üzerinden değerlendirme yapılarak bir kimlik tanımı yapılmalıdır (Birkök, 1994, s.64).

Kimlik inşasına ilişkin yaklaşımlar modernizm, postmodernizm, din, etnik köken gibi alanlarda farklılıklar göstermektedir. Kimlik inşası modernizmin ve modern toplumun getirdiği bir sorun olarak görülmektedir. Bunun en önemli nedeni geleneksel toplumlarda kimliklerin geleneksel kurallarla oluşturulmuş olması ve aileden gelen bazı özelliklerin bireylerin kimliklerini ifade etmesinde bir aracı olarak kullanılmasıdır. Modern toplumlarla birlikte bireylerin belli alanlarda uzmanlaşması, eğitime daha çok önem verilmesi gibi nedenlerden dolayı kimlik inşasında önemli olan faktör soy değil de bireysel kabiliyet olmaya başlamıştır. Geleneksel toplumlarda kimlik tartışmaları önemli değilken modern dönem ve postmodern dönemin en önemli tartışma konularından birisi olmuştur. Modernleşme ile birlikte insanlar toplum düzenini yeniden inşa etmişlerdir. Batılı toplumlar kendilerini yönetecek yasaları kendileri yapmaya başlamışlar ve demokrasiye dayalı bir ulus sistemi inşa etmişlerdir. Geleneksel aidiyetlerinden ve birincil ilişkilerinden kopan insanlara modern kentlerde yaşam, ikincil ilişkiler ve vatandaşlık üst kimliği verilmiştir. Kimlik bu nedenle günümüzde pratik değerini halen devam ettiren, etnik ve kültürel kimliklerin ötesinde bir üst-kimlik inşası olarak da okunabilir. Fakat modernleşme aynı zamanda inşa edilen bu üst kimliklerin de bir krize girmesine neden olmuştur. Kendi içinde de sorunlar yaşayan modernizm, yaşamaya başladığı sorunlarla birlikte bir kimlik krizinde de söz edilebilmektedir. Nuri Bilgin bu krizin/iflasın nedenini:

Bu anlayışın, katı bir şekilde formelleştirilmesine ve toplumun ihtiyaçlarına kendini uyarlayamamasına bağlamaktadır: modernleşme politikalarının başarısızlığı ve katı

evrenselci görüşlerin iflasıyla birlikte sivil toplum ön plana çıkmış “küreselleşmeye paralel olarak farkçı, kutsalcı, komiteci, ayrılıkçı hareketler ve tepkiler yükselmeye başlamıştır. (Bilgin; 1999: 40)

Modern ve postmodern dönemlerde kimlik tartışmaları bazı düşünörlere göre çok fazla farklılık göstermemektedir. İki dönem arasında büyük farklar ve kopuşlar olduğunu düşünmeyen bireyler tarafından modernizm döneminde başlayan kimlik tartışmaları postmodern dönem modernizmin devamı olduğu içinde çok farklılık göstermemektedir. Bazı düşünörlere ise modern dönem ile postmodern dönem arasında çok ciddi bir kopuş olduğunu iddia etmektedir. Hasan Bülent Kahraman *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye (2007)* kitabında modernitenin insanlar üzerinde bir iktidar kurma amacı güderken postmodernizmin ise insanları özgürleştirmek isteyen bir sistem olduğunu ifade eder:

“Kısacası, bireylik olgusu, modernist devletin gücü ve iradesi önünde gerilemiş yeni bir kul tipi olan yurttaşkul doğmuştur(...)Modernite, nesnellığın bir meşrulaştırma düzlemi olduğunu düşünür. Bilimsellik nesnellik söz konusu edilerek otoritenin yapmaktan kendini alıkoyacağı hiçbir şey yoktur. Bu bilgi-iktidar arasında modernitenin kurduğu açık ve gizli ilişkinin doğduğu noktadır. Gene bu bağlamda modernite nesnenin her aşamada, her düzlemde özneyi(subject) ortadan kaldırmasına kabul gösterir, hatta bunu bir koşul olarak benimser. Bu, bilgiye sahip olanın, onu elinde bulunduranın bir otorite olmasını öngörür(...)Postmodernite, modernitenin öngördüğü tanımlanmış ve sonul olan bir kimlik düşüncesinden uzaklaşır. Kimliğin bir süreçlenme olduğunu varsayar. Kimliğin oluşumu kendinden daha önemlidir. Bu da ancak etkileşimli bir gelişmeyle gerçekleşebilir.” (Kahraman; 2007: 16-17)

Modernleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte kişiler bir kimlik bunalımına sürüklenmeye başlamışlardır. Bauman bu durumu: “kişi, ne zaman kendisinin nereye ait olduğundan kuşku duyarsa, kimlik üzerine o zaman düşünüyor” cümlesiyle kişilerin kimlik üzerine neden düşünmek zorunda hissettiklerini de belirtmiş oluyor. Yine Bauman “Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik modernliğin sloganıydı. Özgürlük, farklılık ve hoşgörü ise postmodernliğin ateşkes formülüdür” diyerek iki dönem arasındaki kavramsal farkı ortaya koymaktadır (Bauman, 2003, s. 131).

Postmodern literatürde kimliğe, farklılık ve çeşitlilik gibi çekici çağrışımlar yüklenmekle birlikte bu dönemde kimlik kavramına yönelik yapısal bir dönüşümün gerçekleştiğini ve marjinal kimliklere yönelik bir eğilim olduğunu söylemek mümkündür. Postmodern söylem;

toplumsal sınıf, ulus gibi evrensel kimliklerin artık tedavülden kalktığını bunun yerine toplumsal aktörlerin tikel kimlikler inşa ettiğini ileri sürmektedir. Postmodern dönemin hoşgörü ve toleransın hâkim olduğu çok kültürlü yaşam vaadi tutmamış evrenselci modernite dönemindeki “biz” ve “öteki” ayırımını daha şiddetli hale getirmiştir. Postmodernizm kapitalizme karşı bir duruş değildir onun karşı olduğu, kapitalizmin modernist ideolojisidir. Dolayısıyla kapitalist sömürü ve “dengesiz iktidar ilişkilerinin hâkim olduğu dünyada” sömürge halkları, etnik ve ırksal azınlık, kadınlar gibi marjinalleştirilmiş kimlikler daha da zayıflatılmış hale gelecektir. Gelip geçiciliğin, parçalanmışlığın ve süreksizliğin kutsandığı postmodern dönemde kimlikler de akışkan ve değişken hale gelmiş dolayısıyla bireyler uyumlu ve tutarlı olabilmek için benlik ve kimliklerini, üzerinde çalışılması gereken bir “proje” gibi algılamaya başlamışlardır (Avcı, Dalbay, 2018, s.20).

Kimliğin oluşumunda bireyle toplum arasındaki etkileşim önemlidir. Bu etkileşim neticesinde birey toplumu inşa ederken toplumun da bireyi inşa ettiği söylenebilir. Kimliğin içselleştirilmesi sürecinde bu içselleştirmeyi etkileyen birçok faktörün varlığından söz etmek mümkündür. Öncelikle kimliğin büyük oranda yerleşmesi çocukluk dönemini kapsayan ilk sosyalizasyon sürecinde gerçekleşir. Sonraki aşama olan sosyalizasyon sürecinde daha çok, yerleşmiş olan kimliğin biçimlendirilmesi söz konusudur. Modern devletler kolektif bir kimlik yaratma çabası içindedirler. Modernist felsefe kimlikleri inşa ederken sınırları özenle çizilmiş, yurttaşlık ve vatandaşlık kimlikleri öne çıkarılmış ve bu dönemde diğer kimlikler göz ardı edilmiştir. Postmodernizm kimlik ilişkilerini daha iyi anlayabilmek için postmodernizm kavramını biraz daha açmak gerekmektedir. Bilindiği üzere postmodernizm kimine göre modernizmden tamamıyla kopuşu ifade etmekteyken, kimine göre ise modernizmin kılık değiştirmiş versiyonudur (Avcı, Dalbay, 2018, s. 21-23). Kimi düşünür postmodernizmi, tarihin sonu ve ulus devletlerin yok oluş fermanı olarak algılayıp derin endişelerin içinde kaybolurken; kimi de en silik kimlikleri dahi görünür kıldığını, toplumsal temsiliyeti öne çıkardığını, sınırları saydamlaştırdığını, sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik bentleri yıktığını ve böylece insanlara şimdiye değin görülmemiş bir fırsat eşitliği sağladığını iddia ederek kutsamaktadır.

Modernizmin kimlik anlayışı daha çok idealize edilmiş, bir kimlik anlayışıdır ve kimlik, modern toplumun bir sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel bağlar yerine bireyciliği ikame eden Batı modernizmi, sonrasında postmodernizm süreciyle birlikte kimlikleri, büyük ölçüde tercih edilebilir olgulara dönüştürmüş ve “özgür” bireylerin tercihine sunmuştur. Modernizmle postmodernizmin kimlik anlayışına dönük olarak belirgin farklılıklardan birisi de, dine yaklaşım biçimlerinde görünür: Postmodernitenin en belirgin özelliklerinden birisi ise ‘dine

dönüş'e de imkân tanınmasıdır. Postmodernizmle birlikte özellikle modernitenin siyasal ve ekonomik biçimlerinden etkilenen, onun üretimsel yapısı tarafından nitelenen ve moderniteye ve onun mutlak akılcı süreçlerine karşı sorumlu olan bireysel kimlik düşüncesi, kültürel biçimlenimin toplumsal hayatta ön plana çıkmasıyla değişim ve dönüşüm süreci içine girmiştir. Bauman da kimliğin anlamının hem kişilere hem de şeylere ilişkin olduğunu söyler. Modern toplumla birlikte hem kişiler hem şeyler sağlamlıklarını, kesinlik ve sürekliliklerini yitirmişlerdir. Ona göre, dayanıklı nesnelere oluşan dünyanın yerini artık, anlık tüketim için tasarlanan ve bir kere kullanıldıktan sonra atılan ürünlerin doldurduğu bir dünya almıştır (Bauman, 2000, s.124).

Bauman'ın da ifade ettiği gibi çağımız artık "rehber"ler çağı olmuştur. Neredeyse her sokağın başında bir psikolojik danışman ya da psikolog bürosu açılmış bunların dışında "yaşam koçluğu" diye yeni bir meslek türemiştir. Bunun yanında birçok kurum kendi bünyesinde danışmanlık departmanları oluşturmuştur. Artık toplumun birçoğu kendine ya da ailesine hayatın bütününe ya da herhangi bir bölümüne dair rehberlik yapacak bir "kimlik uzmanı" bulma telaşındadır. Yine bölünerek çoğalan cemaat ve tarikatlar hiçbir dönemde bu denli niceliksel büyüme göstermemişlerdir (Bauman, 2000, s. 254-255).

Modern dünya ile birlikte değişikliğe uğrayan kimlik tanımı postmodern dönem ile birlikte daha da bireysel hale gelmeye başlamıştır. Postmodern dönem ile birlikte gelişmeye başlayan teknoloji sayesinde sanal dünya hayatımıza girmeye başlamıştır. İnternet kullanımı ile birlikte sosyal ağlar hayatımıza girmeye başlamış ve bu sosyal ağlarda bireyler sanal kimlikleri ile kendilerini ifade etmeye başlamışlardır (Arslan, Uysal, 2017, s. 36-41). Sanal kimlikler bireylerin kimliklerini ifade etmelerini sağlayan yeni bir alanın oluşmasına neden olmuş ve bu durum da bireylerin kimliklerini ifade etme tarzlarını değiştirmiştir. Sanal kimlikler tanımı ve oluşturulduğu mecra itibariyle sanal dünyaya ait bir terimdir. Aynı zamanda kişinin çevrimiçi kimliğine de işaret etmektedir. Sanal kimlikler yapısı itibari ile din, dil, ırk, mekân, zaman ayırımı gözetmeyen kimliklerdir. Sanal kimliğin asıl amacı sanal dünyada burada olduğunu kanıtlamaktır. Sanal kimlikler bedensel bir yapıya sahip olmadıkları için çok kolay değiştirilebilir ve bu kimliklerden kolaylıkla vazgeçilebilir. Sanal kimlikler sanal dünyada bir simülasyon ve yansıma görevi görmektedirler. Sanal kimlikler sanal bir gerçeklik üzerine kurgulanmış kimliklerdir.

Arslan ve Uysal'ında belirttiği gibi modern dünya ve postmodern dünya ile birlikte kimlik kavramının tanımı da anlamı da değişikliğe uğramıştır. Sanal kimlikler hayatımıza girmeye başlamış ve bunun sonucunda da sanal kimlik tanımı ortaya çıkmıştır. Modern ve postmodern

kimlikler yapısı itibari ile hem birbirine benzemek de hem de ayrılmaktadır. Modernizm daha kolektif ve tahmin edilebilir kimlikler yaratmaya çalışırken postmodern kimlikler bireyi daha da merkeze alan kimlikler üretme çabasıdır. Modern kimlikler geçmişten ve geleneksel olanda keskin bir kopuşla meydana gelmişken postmodern kimlikler modern kimliklerin biraz daha revize edilmiş halidir. Postmodern kimlik inşasında modern kimlikte olduğu gibi keskin bir kopuştan bahsetmek mümkün değildir. Postmodern kimlikler teknolojinin gelişmesi ile sanallaşmaya başlamış ve bu sanallık kimliklerin daha kolay bir şekilde vazgeçilebilir olmasını sağlamıştır. Modern kimlikler insanların sosyal hayatında üzerinde olan ve kolay kolay değişmeyecek kimlikler olurken postmodern kimlikler sanal kimlik inşasına izin verdiği için bu kimlikler daha kolay vazgeçilebilir kimlikler olmuşlardır.

2.5.1. Modern Kimlik

Kimliğin bir kavram olarak ortaya çıkması ve akademik anlamda incelenmeye başlanması modern dönemin getirdiği bir özellik olmuştur. Kimlik kavramı çok uzun bir tarihe sahip olmasına rağmen asıl önemini ve anlamını 20. yüzyılda kazanmaya başlamıştır. Kimlik en genel tanımı ile benzer ya da farklı olmayı ifade eden bir kavramdır. Kimlik kişinin kendisini bulunduğu toplumda ve sahip olduğu psikoloji içinde tanımlamasıdır. Kimlik kavramı hiçbir zaman durağan ve sabit bir kavram olmamıştır. Kimlik kavramı sürekli olarak değişen bir kavramdır. Kimlik kavramı tek bir alan ya da değişken üzerinden incelenemez. Kimlik kavramı tarihsel süreç içerisinde bile sürekli olarak değişime uğrar ve yeniden yorumlanıp, yapılandırılır. Kimlik kavramı bir tarihsel süreç içerisinde başka bir anlamda ve başka bir açıdan ele alınırken şartlar ya da sistemler değiştiği zaman bambaşka açılardan ele alınabilir (Şimşek, 2017, s.13-18).

Kimlik kavramındaki en önemli değişim modernleşme süreci ile birlikte ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç içerisinde ve modernizmin kendisiyle birlikte ortaya çıkardığı yeni kavramlar ile birlikte kimliği tanımlayan temel kavramlar da değişmeye başlamış ve bu değerlerin yerini yeni değerler almıştır. Modernleşme ile birlikte toplumlar ve bireyler çok hızlı bir değişim sürecine girmiş ve bu süreç tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir ilerlemeye sebep olmuştur. Bu ilerleme tüm toplumsal süreçleri etkilediği gibi kimlik kavramının da yapılarını köklü bir biçimde değiştirmiştir. Modernleşme ve onun getirdiği ilerleme toplumun her kesiminde etkisini göstermiştir. Sanayileşme, iletişimin daha hızlı hale gelmesi, bilgiye çok daha kolay ulaşabilme imkânı, ulusal devletlerin ortaya çıkışı, kentleşme, uzmanlaşma, demokrasinin

gelişimi ve hukukun daha da kurumsal hale gelmesi gibi birçok alanda modernleşmenin etkilerini görmek mümkündür (Aktaş, Çiydem, 2016, s. 106).

Modernleşme ile birlikte tüm dünyada yeni bir sisteme geçilmiştir. Artık her şeyin merkezinde birey ve onun özgür aklı vardır. Modernleşme ile birlikte artık kişilerin kendi kimlikleri hakkında karar verme yetkisi onların özgür iradelerine bırakılmıştır. Örneğin kişinin kimlik kavramlarının bir kolu olan sahip olduğu işi ve bu iş üzerinden kimliğini tanımlaması modernleşme öncesinde ailesinden ya da bulunduğu sosyal sınıftan kaynaklanan bir seçimken modernleşme ile birlikte bu durum zorunluluk olmaktan çıkmıştır (Bauman, 2010, s. 20-30). Kişinin içine doğmak zorunda olduğu toplum ve bu toplumun ona biçtiği rol modernleşme ile birlikte artık kader olmaktan uzaklaşmıştır. Kişi zorunluluktan dolayı değil kendisinin istediği ve kendine uygun bir biçimde kesip, biçip oluşturduğu kimliği kullanabilmiştir. Modernleşme bireyselleşme kavramını da içerdiği için bireyin kimliğinin ve toplumsal karakterinin miras yoluyla ya da doğuştan alınan bir şey olmaktan çıkıp kişinin kendi kimliğini oluşturmasına ve inşa etmesine izin vermiştir.

Modernleşme ile birlikte sadece bireysellik olgusu ön plana çıkmamıştır. Aynı zamanda modernleşme ile birlikte sanayileşme, kentleşme ve ulus devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte toplumlar değişime uğramıştır ve tüm bu değişimler yeni bir toplumsal düzenin ve sistemin oluşmasına neden olmuştur. Sanayileşme ile birlikte modern toplumlarda fabrikalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kurumlar daha önceki toplumsal sistemde olmayan kurumlardır. Modernleşme öncesi toplumlar daha çok tarımsal ve ticari faaliyetler ile ilgili bir toplumsal düzen kurmuşken sanayileşme ile birlikte bir işçi sınıfı ve işçi sınıfı kimliği ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi daha önceki toplumlarda olmayan bir kitlenin ve kimliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni kitlenin ve kimliğin kontrol edilmesi gerekmiştir. Bu kitleyi dizayn edebilmek için devlet denetimini ve gücünü arttırmak zorunda kalmıştır. Sosyal devlet kavramı bu şekilde ortaya çıkmış ve devlet eğitim de dâhil olmak üzere çoğu alanda etkinliğini arttırmıştır (Giddens, 2001, s. 15-20).

Modernleşme ile birlikte iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve insanların bilgiye daha kolay ulaşır hale gelmesi toplumların kendi bölgelerinden çok uzakta gerçekleşen olaylardan bile kısa sürede haberdar olmalarını sağlamıştır. Bu durum aynı zamanda birbirini hiç tanımayan kişilerin ya da toplumların ortak duygular ve düşünceler üretmesine sebep olmuştur. Bilgiye ulaşmak kolaylaştığı için de modernizm hem bireysel ve özgün bir kimlik anlayışını getirmiştir hem de evrensel bir kimlik anlayışının oluşmasına neden olmuştur (Aktaş, Çiydem, 2016, s.107-108). Modernleşme gelişen teknoloji ile birlikte artık evrensel bir değer haline gelmiştir.

Batı'da başlayan bu hareket bütün dünyaya yayılmıştır. Bu yayılma kimlikleri de etkilemiştir. Bir taraftan Batı'da ortaya çıkan ve onun değerlerini savunan modernizm batı kaynaklı bir kimlik anlayışı geliştirmiştir. Diğer yünden ise bu kimlik anlayışına karşı çıkan muhafazakâr kimliklerin oluşmasına neden olmuştur.

Modernleşme ortaya çıkışı ile birlikte bir kimlik krizini de ortaya çıkarmıştır. Geleneksel toplumlarda da bir kimlik kavramı söz konusudur ama bu kimlikler sosyal kimliklerdir ve geleneksel toplumlarda bir kimlik krizinden söz edebilmek pek mümkün değildir. Bunun nedeni geleneksel toplumlarda kimliğin aile, din, akrabalık gibi geleneksel bağlardan beslenerek oluşturulmuş olması ve bu bağların kimliğin oluşumuna yön vermesidir. Geleneksel toplumlarda kişi kendi kimliğini sahip olduğu bağlarla ve din gibi kavramlarla oluşturmakta ve kimliğini bir kader gibi sabitlemektedir. Geleneksel toplumlarda kimliği meydana getiren çok az ve sabit faktörlerden söz edilebilirken modernizm ile birlikte bu faktörler fazlasıyla artış göstermiştir. Geleneksel toplumlarda kimlikler kan bağı nedeniyle doğar doğmaz verilmektedir. Geleneksel toplumlarda kişinin sahip olduğu bağları çok önemliken modernizm ile birlikte bu bağlar zayıflamış ve kimlik doğuştan veriliyor olma özelliğini kaybetmiştir. Kimlik modern toplumlarda artık kişinin içinde olduğu toplumsal roller, içinde bulunduğu toplumsal iş bölümü gibi etmenlerin birbiri ile etkileşimi sonucunda oluşur. Modernleşmenin getirdiği bireysellik anlayışı kimliği inşa edilen bir olgu haline getirmiştir (Girgin, 2018, s. 210).

Modernleşme ile birlikte toplumsal bağlar biraz daha zayıflamış bireyler kimliklerini bireyselleşme ile birlikte ulus çatısı altında içselleştirmiştir. Ulus devletler modernizmin getirdiği bir oluşum olduğu için kimliklerin inşa edilmiş sürecinde önemli bir etmen olmuşlardır. Bilgin bu durumu "*Kollektif Kimlik Evrenselcilik Farkçılık Geriliminde*" adlı eserinde şu şekilde ifade eder: "Kolektif kimlik belirli bir alanda kök salmış bir takım grupların (etnik toplulukların) diğer gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama talebidir" (Bilgin, 1995: 59). Modernizm ortaya koyduğu düşüncelerle ve bireyselleşme ile birlikte geçmişe yönelik imgeler ve bağlar yok sayılarak evrensel bir kimlik oluşturmaya çalışmıştır. Modernizmin amacı ortaya attığı değerler ile birlikte bireyselleşme, yerel değerler ve akıl kavramını aynı süzgeçten geçirip birleştirerek bir evrensel kimlik oluşturmaktır. Modernizm bireyi özne haline getirerek kişisel deneyimleri ve kendi özgür aklıyla birlikte bir kimlik inşa ettirir. Modern dönemde aile kimlik inşasında çok önemli bir yere sahiptir. Birey kimlik oluşumunun ilk sürecini ailesinde oluşturmaya başlar (Girgin, 2018, s. 211).

Modernleşme ile birlikte kimlikler yeniliklere açık hale gelmiştir. Çünkü kimliklerin inşa sürecinde artık birçok etmen söz konusudur ve bu durum da kimlikleri daha kapsamlı ve çok

yönlü bir hale getirmektedir. Kimlikler ifade edilirken artık ne kadar geleneksel olanla bağlarını koparmış olsa da hem toplumsal bağlardan hem de bireysellikten söz edilmektedir. Modern toplumlarda kimlik kavramından ve tanımından bahsedilirken öteki kavramı büyük bir önem taşımaktadır. Kimlikler ya da kişiler kendi kimliklerin öteki üzerinden ifade etmektedirler. Birey modern toplumda kimliğini inşa ederken kendi aklından ve iç dünyasından faydalanırken aynı zamanda dış dünyaya göre de yani bir başkasına bakarak da inşa etmektedir. Kişi kimliğini inşa ederken aynı zamanda içinde olduğu toplumsal grubu da örnek alacaktır. Çünkü içinde olduğu toplumsal grupla aynı değerlere, aynı inanç sistemine ya da ortak bir kültüre sahiptir. Kişi bu şekilde toplumsal kimliğini oluşturur ve kendini bir gruba ait hissederek. Ait hissettiği grubu içselleştirirken ortak değerlere sahip olmadığı grubu ötekileştirir (Güven, 2015,s. 274). Kişi aslında grupları ya da kendinden farklı düşünenleri dışlayarak kendi kimliğinin özgünlüğünü ve farklılığını ispatlamaya çalışır. Birey modern toplum ile birlikte kendi kimliğini ifade edebileceği birçok etmene sahip olmuştur. Toplumun ona sunduğu roller, içinde bulunduğu toplumsal sınıf ve statüsü ya da sahip olduğu meslek gibi etmenler kişinin kimliğini ifade ederken kullandığı en önemli etmenlerdir. Kişiye bu rolleri ve yeni kimlik inşasını veren ise modernizm ve onun ortaya çıkardığı modern devletlerdir.

Modernizm ile birlikte bireylerin devlet yaşamına olan katkıları ve rolleri artmıştır. Modernizm büyük devletlerin ve feodal yapıların yıkılmasına sebep olarak ulus devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum ise bireylerin içinde yaşadıkları gruplar nedeniyle milli bir kimlik oluşturmalarına neden olmuştur. Bu kimlik bireyleri içinde bulunduğu toplum ve devletle bütünleştirmiştir ve kimliklerini ifade ederken kullandıkları bir diğer kavram haline gelmiştir. Modern devlet ve içinde bulunduğu toplum ile kendini özdeşleştiren kimlik bu grubun dışında kalanları öteki kabul etmiştir. Özne yani kimlik kendisini ait olduğu topluluk ya da ulusla ifade etmeye başlamıştır. Kimliğin kendini bu şekilde ifade etmesine neden olan kavram ise aidiyet kavramı olmuştur. Kimlik kendini aidiyet hissettiği modern devletle ifade ederken kendinden farklı olan toplulukları ötekileştirmektedir. Modernizm kimlikleri oluştururken farklılıklara ve öteki kavramına fazlasıyla önem verse de aslında kimliklerin oluşumunda evrensel bir kimlik oluşturup, bu kimliklerin içine değişkenler koyup, kimlikleri bir çimento gibi karıştırmayı amaçlamıştır (Zizek, 2004, s. 40). Bu şekilde bireylerin geleceğe daha umutlu bakmasını ve homojen kimliklerle bireylere özgür akılları ile birlikte kimliklerini yeniden inşa etme şansını vermiştir. Fakat modern dönemin iddia ettiği şeyleri başaramamış olması modernizme olan güveni sarsmıştır. Modernizmin sorgulanmaya başlaması ise yerini kimliklerin farklılıkları ve çoğunluğu ile daha güzel olduğunu iddia eden postmodern düşünceye ve kimliklere bırakmıştır.

2.5.2. Postmodern Kimlik

Postmodernizm çoğu düşünür tarafından kapitalizmin gelişme ve ortaya çıkış süreci ile birlikte değerlendirilir. Küreselleşme söylemleri 1980'lerin başında ortaya çıkmaya başlamış ve bu dönemler aynı zamanda modernizmin sorgulanmaya başladığı dönemler olarak kabul edilmektedir. Postmodernizm çoğu düşünürü göre çoğulculuk ve çok seslilik kavramına dayanan bir sistemdir. Postmodernizm başka seslere önem veren, olayları bütünüyle değil de parçalayarak anlamaya çalışan ve iktidarın kişiler üzerindeki baskısını ortaya koymaya çalışır. Postmodernizmin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli etmen modernizmin değişime uğraması ve bu değişimin modernizmin ortaya koyduğu ilkelere karşı bir güvensizlik oluşturmasıdır. Bunun en büyük örneklerinden birisi Lyotard'ın gelişen teknolojiler ile birlikte iletişim sistemlerinin değişmesi ve bu değişimin de modernizmi değiştirerek postmodernizmin ortaya çıkmasını sağladığı düşüncesidir. Çünkü postmodern toplum hızlı bir enformasyon sürecine giren, bilgisayar çağıyla birlikte hızlı bir bilgi akışının olduğu çağdır (Karaduman, 2010, s.2894).

Postmodern düşünürler göre birey sürekli olarak hareket ve dönüşüm halindedir. Bulunduğu çevreye göre şekil alır ve kendi bakış açısı, kendi duyguları ile bulunduğu ortamı ve çevreyi yorumlar. Kişi hem kendi düşünceleri ile çevresini değerlendirirken aynı zamanda çevresinin etkisiyle de bir dönüşüm haline girer. Hem kendi gözlerinden hem de çevresinin gözlerinden bulunduğu çevreyi yorumlar ve kendini belli bir yere oturtur. Bu iki faktör bir arada çalıştığı için de kişinin kendi kendine karar veren özgür ve özgün bir birey olduğu iddia edilemez. Postmodern düşünürler bu nedenle modernizmin getirdiği evrensel kimlik anlayışını ve modernizmin ortaya çıkardığı birey kurgusunu reddetmişlerdir. Örneğin Foucault'a göre kimliğin kimlik iktidarlar tarafından ortaya atılan büyük söylemler ile oluşturulmakta ve daha sonrasında birey bu söylemleri içselleştirerek bir kimlik oluşturur. Bu kimliğin içerisinde ırk, cinsiyet, etnik köken gibi bir sürü faktörden söz etmek mümkündür. Bir başka örnek ise Dunn kimliğinin kolaylıkla vazgeçilebilir olmasını ve kolaylıkla tüketilebilmesini tüketim toplumuna bağlar. Kimlik teknolojik süreçlerle birlikte kolaylıkla tüketilebilir hale gelmiş ve bu tüketim süreci kimliklerin sürekli olarak yeniden inşa edilmesine neden olmuştur (Dunn, 1998, s.666).

Postmodern dünya ya da düşünce artık hızlı yaşamak ve hızlı bir şekilde yer değiştirmek anlamına gelmektedir. Artık zaman ve mekân kavramları anlamını yitirmiştir. Mekân ve zaman kavramları öylesine iç içe geçmiş bir haldedir ki bu kavramları ayırmak ve bunların hızına yetişmek mümkün değildir. modernizm ortaya yeni düşünceler koymuş olsa bile ortaya çıktığı

ve kendini inşa ettiği mekânlar eski mekânlardır. Postmodernizm ise gelişen teknoloji ile birlikte kendini mekânlar üstü bir koşulda inşa etmiştir. Postmodernizm modernizmin ortaya koyduğu zaman ve mekân algısına karşı çıkmıştır. Modernizmin kurallarla bir şeyler inşa etmeye çalışırken postmodernizm ise kuralsızlık düşüncesi üzerinden kendini var etmiştir. Postmodernizm düşünce yapısı olarak modernizmin önem verdiği her şeye karşı eleştirel bir duruş sergiler. Postmodernizm özgün olmanın, farklı olmanın ve olaylara bütünsel olarak değil de onları katmanlara ayırarak bakmanın önemini vurgular. Bu düşünce nedeniyle de kimlik kavramı da farklılıklar, dağınılıklar, benzerlikler ve karmaşık yapılar üzerinden şekillenir (Karaduman, 2010, s 2889). Kimlik kavramı artık postmodern dünyada fazlasıyla değişken, kolaylıkla vazgeçilebilir, yeniden inşa edilebilir ve oldukça karmaşık bir yapıdadır. Zamanın ve mekânın anlamını yitirdiği yeni dünya düzeninde özne her geçen gün değerini yitirmektedir. Postmodernizm kimliğin yeniden yorumlanması ve inşa edilmesi gerektiğini iddia eder. Bireylerin içinde bulunduğu zaman ve mekân kavramları fazlasıyla kaygan bir hale geldiği için kimliğini nasıl ve nerede ifade etmesi gerektiği konusunda çelişkilere düşmüştür.

Postmodern dünya kişileri değişik zamanlarda iç ve dış faktörlerin bir araya gelmesiyle bitlikte kişilerin farklı kimliklere bürünmesine izin vermiştir. Çünkü kimlikler arasındaki sınırlar ortadan kalkmış ve bu sınırlar akışkan bir hale gelmiştir. Özne farklı zamanlarda istediği kimliğe bürünebildiği için birbirini içinde çelişen ve çok farklı yönlere hitap eden kimliklerin oluşmasına neden olmuştur. Kişinin içinde bulunduğu toplum ya da o çevrede kimliğinin neden olduğu rollerde artık önemli değildir. Çünkü sınırlar belirsiz bir hale geldiği için bu rolü bir başkasının da doldurması olasıdır. Kişi postmodern dünyada ürettiği kimlik ya da kimlikler beni ifade eder. İstedğim zaman istediğim kimlikler içerisine girerek kendimi istediğim şekilde ifade eder ama istediğim zaman da bambaşka kimlikler içerisine girerek kendimi farklı bir şekilde ifade edebilirim diye düşünür. Postmodern düşünürler arasında görülen Baudrillard teknoloji ve ortaya çıkan bilgi dünyası sayesinde dünyanın teknolojik gelişmelere dayalı bir üst gerçeklik olarak algılanmaya başlandığını belirtir. Ona göre artık bilgi çok daha fazla üretilirken ve bilgi fazlalığından bahsetmek mümkünken bilginin anlamının azaldığını dile getirir. Bilgi dünyası artık toplumu ve kimlikleri eğlence ve imaj sağlayan kavramlar haline getirmiş ve bu da kitleleri buna uyum sağlamak zorunda bırakan ve buna uyum sağlayan sessiz yığınlar haline getirmiştir (Baudrillard, 1991, s.22).

Postmodern düşünürlere göre özgün ve kendi kendini üreten özne modern dünyada bireylerin kendi başarısı olarak lanse edilirken gelişen teknoloji ve sürekli tüketmeye başlayan dünya yüzünden üretilen bu kimlikler parçalanmaktadır. Postmodernistler birey kavramı yerine özne

kavramını koyarak modernizmin getirmeye çalıştığı kimlik kavramını kabul etmemektedirler. Postmodern kimliği oluşturan ana öğelerin başında imaj ve görünüş kavramı gelmektedir. Kimliğin oluşturulma nedenlerinden birisi olan imaj; kimliklerin kolay inşa edilir, kolay vazgeçilir, değişken, akışkan ve çoklu kimlikler olmasına neden olmaktadır. Postmodern dünyada bir tüketim çağına girildiği için kimlikler kişilerin özgürce seçtiği, özgürce vazgeçtiği bir yapıdadır. Bu nedenle postmodern düşünürler kimliklerin çoğulculuk ve çeşitlilik yönünden değerlendirilmesi gerektiğini belirtirler (Harvey, 1997, s.21). Modernizm kimlikleri evrensel ve bütünsel bir anlayış üzerinden inşa etmeye çalışır. Postmodernizm ise bu evrenselliğe karşı çıkararak kimliklerin çoğulcu bir anlayışa değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Postmodernizm modernizmin getirdiği bütüncül söylemlere karşı çıkararak yerel özelliklere önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Postmodern düşünürler artık evrensel bir kimlik anlayışının var olamayacağını iddia ederler. Çünkü artık kimlikler çoğul bir halde bulunmakta, istenilen şekle getirilebilmekte, hatta insanların bulunduğu çevre ve çalıştığı yere göre bile şekillenebilmektedir. Artık kimlikler ortak ve evrensel değerler üzerinden değil de yerellikleri ve özgünlükleri ile var olmaktadır. Modernizmin getirdiği etnik ve evrensel kimlikler postmodernistler tarafından reddedilmiştir. Çünkü artık birey kendini tanımlarken birden fazla seçeneğe sahiptir ve bu seçeneklerden istediğini seçebilmektedir. Postmodernistlere göre kimlikler ayrı ayrı incelenmek yerine onların bir bütün haline getiren kavramlar ve etmenler incelenmelidir. Modernizmin ortaya çıkardığı bireysellik vurgusu postmodern dönemde iyice artmış ve bu durumda kimliklerin daha da parçalanmasına neden olmuştur. Bu parçalanmışlık ise kişilerin kimliklerini bir bütün olarak ele almasını ve kendilerini ifade etmesini zorlaştırmıştır. Postmodern dünyada tüketim toplumunun ve kapitalizm etkisi ile birlikte sürekli ve hızlı bir şekilde değişen dünyada bireyler kimliklerini nerede ve nasıl konumlandırmaları gerektiği konusunda güçlük çekmeye başlamıştır. Hall bu konuda postmodern dünya ile birlikte değişmeye başlayan dünyada kimliklerin dağılmaya başladığını ve bireyselliğin daha da öne çıktığını belirtir. Bu nedenle yurttaşlık kimliğinin bile değişmesi gerektiğini ve modernizmin öne sürdüğü tanımdan vazgeçilerek yeni bir yurttaşlık tanımlaması yapılması gerektiğini iddia eder (Hall, 1995, s. 110-124)

Modern dönemde büyük anlatılarla ve evrensel değerlerle ifade edilen kimlik kavramı postmodern dönemde ise çoğul bir anlayışa dayanmaya başlamış ve kendini kaygan bir zeminde bulmuştur. Bauman "*Bireyselleşmiş Toplum*" (2005) isimli eserinde, kimlik sorununun artık geçmişteki gibi olmadığını, sorunların boyut değiştirdiğini belirtmektedir. Bauman, bu durumu

şu örnekle açıklığa kavuşturur. Modernleşme sürecinde kimlik arayan kişi, uçsuz bucaksız çöllerde, kum fırtınaları sırasında kutsal tapınağa ulaşmaya çalışan bir hac yolcusu gibidir. Oysaki postmodern dönemde kimliğini arayan kişi, bir gezgin ya da turisttir. Hac yolcusu, kum fırtınalarının her gün sil baştan yarattığı yollarda izini kaybetmeden ilerlemeye çalışmaktadır. Çünkü yol ne kadar karmaşık olursa olsun hac yolcusunun ulaşmak istediği hedef değişmez (Bauman, 2005, s. 126). Modern insan da tıpkı hac yolcusu gibi ne kadar çetrefilli yollardan geçerse geçsin kendine sunulan değerleri içselleştirerek bir kimlik bütünlüğüne ulaşmayı düşünmektedir. Modern toplumda kimlik, uzun uğraşlar sonucunda elde edilebilen, ulaşılması gereken hedeftir. Bu yüzden modern kimliklerin değişimi çok hızlı gerçekleşmemektedir. Diğer yandan örneğin ikinci öznesi gezgin, sürekli dünyayı dolaşmakta, birbirinden farklı mekânları ziyaret etmekte dolayısıyla birçok farklı kimlikle temas etmektedir. Postmodern dönemde kimlik, ulaşılması gereken bir hedef değil, bir süreliğine refakat edilen sonrasında terk edilen bir yol arkadaşına benzer. Değişken, parçalı, dağınık ve değişimlere açıktır.

Postmodern dönemde kimlikler artık çevrimiçi dünyada istenildiği gibi şekil verilebilen ve yeniden inşa edilebilen kimlikler haline gelmişlerdir. Modern dönemde öteki anlayışına göre geliştirilen kimlik kavramı postmodern dönemde büyük anlatılarla inşa edilmiş bir kimlik olarak görülür ve bu kimlik modernizmin bir yanılması olarak değerlendirilir. Postmodern dönemde değişen toplum yapısı ile birlikte kimliğin ilk defa ifade edilmesini ve içselleştirilmesini sağlayan aile kavramı da büyük bir deformasyona uğramıştır (Bekiroğlu, Hülür, s.2016: 158). Bu durum ise kişilerin kimliğini inşa etmesini ve kendini herhangi bir gruba ait hissetmesini zorlaştırmaya başlamıştır. Bu nedenle de bireyler kimliklerini ifade etmek için farklı gruplara ve alanlara ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Gelişen teknoloji ile birlikte artık zaman ve mekân ayrımı ortadan kalkmış ve farklı kültürler kendilerine yaşam alanı bulmaya başlamıştır. Bu sayede kültürler kendilerini üretmek için birçok yola sahip olmuşlardır. Kültürlerin yeniden üretimi ise ulus devletlerin temelini sarsmaya başlamış ve bu durum da ulus devletlerin çoğulculuk kavramı nedeniyle sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Ortaya çıkan sosyal ağlarla birlikte zaman ve mekân kavramı önemini daha da yitirmiştir. Sanal dünya kimliklerin parçalanmasını daha da hızlandırmış ve bu kimliklerin sanal dünyada ifade edilmesini kolaylaştırmıştır.

Sonuç olarak kimlik kavramı modern dönemde de postmodern dönemde de farklı şekillerde ele alınmış ve incelenmiştir. Değişen toplumsal yapı, üretim sistemleri ile birlikte karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olan kimlik kavramının temelini oluşturan etmenler ve parametrelerde değişime uğramaya başlamıştır (Karaduman, 2010,s. 2896-2897). Modern öncesi dönemde

kimlik aile, soy, kanbağı gibi etmenler üzerinden değerlendirilirken modern dönemde ise bireysellik ve akıl vurgusu öne çıkmış ve toplumun merkezine bireyin kendisi konulmuştur. Modern dönemde kimlik yavaş bir şekilde çoklu ve hareketli bir yapıya kavuşmaya başlamıştır. Modern dönemde birey yani kimlik kendini öteki üzerinden var etmiş ve tanımlamıştır. Kişi öteki kavramı üzerinden ait olduğu yeri seçmek ve bir tercih yapmak zorunda kalmıştır. Modern sonrası dönemde yani postmodern dönemde ise kimlik zaman ve mekân algısını yitirerek sınırları aşan bir özelliğe bürünmüştür. Postmodern dönemde dönemin ve postmodernizmin sahip olduğu özellikler ve bu özelliklerin özü kendini kimlik kavramında da göstermiştir. Postmodern dönemde farklı olmanın önemi üzerinde durulmuş ve gelişen teknoloji ile birlikte sanal kimlikler ortaya çıkmaya başlamıştır.

2.5.3. Sanal Kimlik

Sanal kimlik kavramı bilgisayar sistemlerinin gelişimi, bu sistemlerin ortaya çıkardığı internet kavramı ve bu kavramla birlikte ortaya çıkan sosyal ağlar ile birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Sanal kimlik çevrimiçi görünme isteği ile birlikte ortaya çıkmış, her an vazgeçilebilir, yeniden inşa edilebilir ve akışkan kimlikler olarak tanımlanmış kimliklerdir. Goffman sanal kimlik kavramını en iyi açıklayan düşünürlerden birisidir. Erving Goffman'ın *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (2014)* kitabında, kimliğini izleyenlere sunan kişiler, “görenlerin olumlu düşüncelere sahip olmalarını, kendisinin onlar hakkında olumlu düşünceler taşıdığını düşünmelerini, gerçekte ne tür düşüncelere sahip olduğunun anlaşılmasını ya da net herhangi bir izlenim edinmemelerini isteyebilir.” (Goffman; 2014:17) Goffman'a göre, bireyin bir kişisel vitrini ve bu vitrinin parçaları bulunmaktadır. “Kişisel vitrinin parçaları arasında şunları sayabiliriz: Cinsiyet, yaş ve ırksal özellikler; boy ve görünüş; duruş şekli; konuşma kalıpları; yüz ifadeleri; vücut ifadeleri vb.” (Goffman; 2014: 35). Bireyler sosyal medya ve sanal kimlikleri sayesinde bu vitrine istediklerini çıkarma imkânına sahiptirler. Sosyal medya kişiye özel bir olgu ve kişinin bireysel alanını temsil ettiği için bireylerin kimliklerini istedikleri gibi en baştan inşa etmelerine fırsat vermektedir.

Sosyal medya kişilere kimliklerini sanal olarak tasarlama ve inşa etme fırsatını vermektedir. Sosyal medya sayesinde sanal kimlikler tamamen bireysel bir alanı kapsıyor olup bu durumda kimliklerin istenildiği gibi kişiselleştirilmesini sağlamaktadır. Bireyler sanal kimliklerine istedikleri özellikleri yüklenip istemedikleri özellikleri saklama imkânına sahiptirler. Bu durum bütün sanal kimlikleri için geçerlidir. Birey yarattığı sanal kimliği ile kendini yansıtmaktadır bireylerin sanal kimliğinin başkaları açısından nasıl görüldüğü çok önemlidir. Çünkü sosyal

medyada bir beğenilme arzusu vardır ve bu arzu sanal kimliğin nasıl yansıtıldığı ile doğru orantılıdır. Kimlikler gerçek dünyada eserler nasıl bir sergi alanına getirilip beğenilme arzusu ile vitrine konuyorsa sanal kimliklerde aynı düşünce ekseninde vitrinlere konulup beğenilme arzusunun doyurulmasını beklemektedir. Gelişen teknoloji kişiler arasındaki iletişimi değiştirmiştir. Değişen bu iletişim şekli bireylerin kimlik inşa sürecine de etki etmiştir. Oluşturulan sanal kimlikler sanal dünyada o platformun oluşturduğu iletişimin de bir parçası haline gelmiştir. Bu nedenle de “Sosyal medya, kimliği inşa etmek ve akranlarla birlikte güzellik standartlarını tekrar belirlemek için yeni interaktif platformlar sunmaktadır” (Meier, Grey, akt: Chua, Chang, 2016, s.191).

Riva ve diğerlerine göre, sosyal ağlar bireylerin belirli kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaktadır, buna göre aşamalar şu şekilde gerçekleşmektedir: Bireyler güvenlik ihtiyacı nedeniyle ilk aşamada yalnızca tanıdığı kişilerle sosyal ağlarda iletişim kurmaktadır. Yabancı bir kimse ile iletişime geçmemektedir. İkinci olarak ise birleştirici ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada kişi arkadaşları ile iletişim kurar ve fikir alışverişinde bulunur. Eğer ihtiyaç duyarsa, bir ruh eşi bile arayabilir. Bir diğer aşama ise bireyin değer biçme ihtiyacıdır. Bireyler, ne kadar çok kişi tarafından arkadaş olarak eklenirse, kendilerini, o kadar çok arkadaş olmaya değer biri olarak görür. Son olarak ise bireyler Kendini gerçekleştirme ihtiyacı ile hareket ederler. Birey bu esnada, kendini istediği gibi gösterebileceğine inanır. Eğer yardıma ihtiyacı olan bir arkadaşı varsa, ortaya koyduğu özellikleri aracılığı ile ona yardım edebileceğini düşünür (Riva, akt, Kır, 2019,s. 65).

Sosyal medyanın sunduğu bu imkânlar sayesinde kişiler hem psikolojik hem de bu ağlardan aldıkları doyumları karşılayabilmektedirler. Bireyler sosyal medya ve sanal kimlikleri sayesinde hem kendi ihtiyaçlarını gerçekleştirmiş oluyorlar hem de bu ağlarda paylaştıkları ve inşa ettikleri kimlikleri sayesinde sosyal anlamda bir destek görmüş oluyorlar. Birey sosyal medya sayesinde birçok kişi ile iletişime geçme imkânına sahiptir. Bu imkân bireylerin kimliklerini istedikleri gibi şekillendirme ve kimliklerini gerçekleştirme ihtiyacını karşılamaktadır. Aynı zamanda sosyal medya bireylerin kontrol altında tuttıkları kimlikleri açığa çıkarma imkânını da vermektedir (Wood, Smith, akt; Kır, 2019: 65). Sosyal medyada inşa edilen ve sunulan sanal kimlikler cinsiyet, ırk, din, giyim kuşam gibi etmenlerden çoğu zaman için arınmıştır. Bu arınma sayesinde kişilerin kimlikleri sözsüz iletişim yoluyla da anlaşılmaktadır. Bedeni ve bedensel etmenleri ortadan kaldıran sanal kimlikler bu sayede sürekli olarak yeniden üretilebilmektedir. Sanal kimlikler söz konusu olduğu zaman bireyin sanal kimliğinin cinsiyetini değiştirmesi bile başlı başına yeni bir kimlik inşasıdır. Çünkü birey

gerçek hayattaki kimliği ile sanal kimliğinin cinsiyet faktörünü farklı bir hale getirerek kendine yepyeni bir kimlik inşa etmektedir.

Birey sanal kimliği sayesinde çoğu zaman için kendini içinde bulunduğu sosyal medya platformuna ve o platformda oluşturduğu gruba ait hissetmektedir. Kişi aynı zamanda sanal kimliği sayesinde kendini benzersiz bir şekilde görmenin doyumsamasını yaşamaktadır. İnternet üzerinde yaratılan sanal kimliklerin kolayca vazgeçilebilir, kolayca inşa edilebilir olması kimlikleri daha özgürleştirici ve daha belirsiz bir hale getirmektedir. Kişiler sanal kimlikleri sayesinde istedikleri gibi rol yapabilme imkânına sahiptirler. Bu rol yapabilme imkânı ise kimliklerin oldukça akışkan ve belirsiz olmasına yol açarak sanal dünyayı tehlikeli hale getirmektedir. Örneğin Çok oyunculu zindanları (MUD) ele alan Rheingold (2005, s. 90), buraya giren bireylerin, isterlerse erkek, isterlerse kadın olabileceğinden hatta istedikleri herhangi bir şey olarak rol yapabileceklerinden bahseder. Burada yaratılan kimlikler önce bir isim seçmeyle başlar sonra karakterin tanımlanması aşamasına geçilir. Bu aşamada amaç, aynı zindanda bulunan oyuncular için zararlı mı yoksa faydalı bir karakter mi yaratmış olduğunuzun açıklanmasıdır. Rheingold (2005), MUD'lardaki kimlik yaratımı ile ilgili olarak, yeni bir kimlik yaratımında, bir dünya yaratmaya yardım edildiği görüşünü savunmaktadır (Rheingold, akt, Kır, 2019, s.66).

Sanal dünya ve sanal kimlikler herkesin görünmesini istediği kadarını ve herkesin görmek istediğini yarattığı bir ortamdır. Aynı sosyal medya platformunda etkileşim içine giren insanlar da aslında ortak bir grubu ya da yaşam alanını paylaşmaktadır. Örneğin internet üzerinden online oynanan ve çoklu oyunculara sahip olan oyunlarda bu mecralarda yaratılan karakterler ve paylaşılan alan ortak bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Aynı zamanda sosyal meydanın ve sanal kimliklerin hayatımızın içine bu derece girmiş olması da sanal ve gerçek dünya arasındaki ayrımın belirsiz bir hale gelmesine neden olmuştur. Sanal kimlikler kişilere aynı anda bir ya da birkaç farklı kişi gibi davranabilme imkânını da vermektedir (Marwick, 2013, s. 360). Bu durum da kimliklerin istenildiği gibi inşa edilebileceği ve herkesin olmak istediği kişi gibi davranarak gerçek hayatta bireyler arasında var olan eşitsizliklerinde kalkabileceği düşüncesine yol açmıştır. Bu düşünce bireyler her ne kadar yeni kimlikler yaratıyor olsalar bile gerçek hayattaki kimliklerinden çok farklı kimlikler değil de bu kimliklere benzer kimlikler yaratıyor olmaları, ırkçılık ve cinsiyet farklılıklarının ya da nefretlerinin bu platformlarda da ortaya çıkması ve kişilerin sosyal medya platformlarında takma isimler yerine gerçek isimlerini kullanıyor olmaları sebebiyle geçerliliğini yitirmiştir. Sanal kimliklerini inşa eden kişiler sosyal medyada nasıl bir kimliğe bürünürse bürünsünler yine de gerçek kimliklerinden bir parça

yansıtmaktadırlar. Çünkü kişilerin gerçeğin dışına tam anlamıyla çıkarak yepyeni bir kimlik inşa etmesi mümkün değildir.

Sosyal ağlar bazı durumlarda kişilerin gerçek hayatta ya da gerçek kimliklerinde sergileme imkânı olmadığı davranışları ya da fikirleri sergileyebilme imkânı vermiştir. Kişiler sanal kimlikleri üzerinde rol yapabilme imkânına da sahiptirler. Bu sayede din, dil, ırk, cinsiyet gibi özellikler sanal kimliklerde kişilerin istediği şekle bürünebilmektedir. Sanal dünya kişilere istedikleri gerçekliği yaratabilme imkânı vermiştir. Bu durum da kişilere gerçek hayatta içinde olmak zorunda kaldıkları kalıpları sanal kimlikleri ile yıkmaya ve yeniden şekillendirme fırsatı vermiştir. Sanal dünyada kişiler kendi istedikleri şekilde bedense tasvirlerini yapabilmektedir. Yazım dilinin aktif olduğu platformlarda kişiler ince ya da uzun olduklarını söyleyebilirler veya kişilerin kendi fotoğraflarının yüklü olduğu platformlarda ise fotoğrafların üzerinde oynamalar yaparak gene istedikleri tarza sahip olabilmektedirler. Sadece metin içeren ve yazım dilinin hâkim olduğu platformlarda kişiler sözel davranışları ve yazım dilini kullanma kabiliyeti ile tanınır. Kişiler bu mecrada kimlik inşalarını dil kullanımı sayesinde gerçekleştirir. Dil burada kişinin kendini ifade etmesi ve o mecrada yer alan kişileri algılaması için en önemli araçtır. Bireysel dil sayesinde kendilerine bir tarz geliştirir ve kimliğini bu tarz etrafında şekillendirmeye devam eder (Kır, 2019, s.68-69)

2.2.4. Geleneksel Dönemden Postmodern Döneme Kimlik İnşası

Geleneksel toplumların modern toplumlardan ayrılmasını sağlayan en önemli etken modernizmin ortaya çıkışı olmuştur. Modernizm ortaya çıkışı itibari ile geleneksel olan her şeyle bağını koparmayı amaçlamıştır ve bu nedenle de kendinden önceki toplumları geleneksel toplumlar olarak adlandırmıştır. Geleneksel toplumların en önemli özelliği geleneksel yapıların ve davranışların bu toplumlarda bulunmasıdır. Geleneksel toplumlar modernizmin en önemli kavramı olan “öteki” kavramı içinde değerlendirilmektedir. Çünkü bu toplumlar modernizmin sahip olduğu akılcılık, bireysellik, kentleşme, demokrasi, sanayileşme gibi kavramları içinde barındırmayan toplumlardır. Geleneksel toplumlarda iletişim modern toplumlardan çok daha faklıdır. Geleneksel toplumlarda iletişim genellikle yüz yüze yapılır ve geleneksel toplumlar yapısı itibari ile durağan bir yapıya sahiptirler. Gelenekler bu toplumlarda çok önemli bir yere sahiptir ve bireylerin ve toplumların konumu bu geleneksel rollere göre belirlenir. Toplumların ve bireylerin değişimi geleneksel toplumlarda oldukça yavaş bir biçimde gerçekleşir hatta çoğu zaman için geleneksel toplumlarda bir değişimden söz edebilmek mümkün değildir (Armağan, 2012, s.25).

Geleneksel toplumlarda toplumsal kuralların hepsi gelenekler çerçevesinde oluşturulur ve bireyler bu kurallara uymak zorundadır. Geleneksel toplumlarda bireyler ve toplumlar hem üretici hem de tüketici konumundadır. Geleneksel toplumlarda toplumsal kuralların belirlenmesini sağlayan ve bireylerin konumlarını belirlemelerini sağlayan en önemli faktör dindir. Bu nedenden dolayı da din adamları geleneksel toplumlarda oldukça önemli bir konumdadır ve oldukça kutsal bir yere sahiptirler. Modern toplumlar ile geleneksel toplumlar arasındaki en önemli farklardan birisi modern toplumlarda din faktörünün etkisini ve gücünü tamamen kaybetmiş olmasıdır. Geleneksel toplumlarda zaman modern toplumlara göre daha yavaş ilerlemektir. Modern toplumlarda zaman en önemli kavram iken ve daima ileriye doğru akarken geleneksel toplumlarda zaman geçmişi daha çok ifade etmektedir. Geleneksel toplumların modern toplumlardan diğer bir farkı ise insan ilişkileri geleneksel toplumlarda sınırlı bir alanı kapsamaktadır. Geleneksel toplumlarda ilişkiler akrabalık bağı üzerinden kurulur ve toplumlar az bir nüfusa sahip oldukları için herkes birbirini tanır. Bu nedenle de ortaya çıkan yanlış davranışlar kolaylıkla cezalandırılır ve kontrol sistemleri modern toplumlara göre çok daha katıdır. Fakat bu cezalandırma kanun ya da hukuk çerçevesinde değil de din ve geleneksel yollar ile yapılır. Geleneksel toplumların modern toplumlardan bir diğer farkı ise geleneksel toplumlarda uzmanlaşma ve bireyselleşme olmadığı için iş bölümü geleneksel toplumlarda gelişmiş bir durumda değildir ve üretim sadece bireylerin kendilerine yeteceği kadardır (Çoşkun, 1994, s.47).

Geleneksel toplumlarda kimlik inşası da bu kurallar çerçevesinde inşa edilmiştir. Geleneksel dönemin en belirgin özelliği olan din kavramı bireylerin kimliklerini inşa etmelerini sağlayan en önemli etmen olmuştur. Geleneksel dönemde bireyler kimliklerini ifade ederken mensup oldukları dini, içinde yaşadıkları aileyi, kan bağı sayesinde akraba oldukları diğer bireyleri ve soylarını tanımlayarak kimliklerini ifade etmektedirler. Geleneksel toplumlarda bireyselleşme gibi bir kavramdan söz etmek mümkün olmadığı için bireyin kimliğini inşa etmesini sağlayan en önemli şey geleneksel bağlarıdır. Geleneksel toplumlarda bireyler kimliklerini toplum içinde sahip oldukları konuma göre değil de ailesinin ve akrabalarının sahip olduğu konuma göre inşa etmektedirler. Geleneksel toplumlarda bireyler genellikle ailesinin sahip oldukları mesleği devam ettirdikleri için ailelerinden gelen kimliklerini devam ettirmek zorundadırlar. Geleneksel toplumlarda aidiyet duygusu gelişmiş olduğu için bireyler kimliklerini bu duyguya göre inşa etmektedirler. Geleneksel toplumlarda evrensel kurallardan bahsetmek mümkün olmadığı için her toplumun kendine has kuralları vardır ve bireyler bu kurallar çerçevesinden kimliklerini inşa ederler. Geleneksel toplumlarda değişim mümkün olmadığı için de bireylerin inşa ettikleri

kimlikler kolay kolay değişiklik göstermez ve hayatları boyunca oldukça stabil ve durağan bir biçimde devam eder. Aynı zamanda geleneksel toplumlarda din toplumsal yaşamda çok kuvvetli bir etken olduğu için bireylerin kimlik inşasında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Bireyler çoğu zaman için dini kurallara göre kimliklerini inşa etmişler ve dinin yasakladığı hiçbir kuralı yıkmamışlardır. Modern dönemle birlikte değişen toplum yapısı da kimliklerin inşasını değişime uğratmıştır (Yavuz, Zavalı, 2015, s. 127-129).

Modernizmin ortaya çıkışı geleneksel olan her şeyle bağını koparmak düşüncesi üzerinden olmuştur. Modernizmin temelini atan düşünce sistemi ise Avrupa’da ortaya çıkan, akli ve bilimi merkezine yerleştiren Aydınlanma Düşüncesidir. Modernizmde aynı Aydınlanma Düşüncesi gibi sürekli olarak ileriye bakan, kendini geliştirmeye çalışan ve ideal bir düzen yaratma amacıyla olan bir sistemdir. Modernizmin Batı’da ortaya çıkmış ve tüm toplumları sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanda etkilemiş ve tüm toplumların değişmesine neden olmuştur. Modernizm geleneksel olan her şeyden kopuşu ifade ederken geleneksel toplumlarda var olan imparatorluklar yerine ulus devletleri, geleneksel üretim yöntemleri yerine kapitalizmi ve sanayileşmeyi, geleneksel toplumlarda fazlasıyla kuvvetli bir etmen olan din olgusu yerine akli ve bilimi ve geleneksel toplumlarda var olan kırsal yerleşmeler yerine kentleşmeyi getirmiş bir sistemdir (Pektaş, 2006, s. 73).

Giddens modernlik kavramını “17. yüzyılda Batı Avrupa’da başlayıp, zamanla bütün dünyaya yayılan, yaşantı ve örgütlenmede ortaya çıkan yeni durum” olarak tanımlarken modernliğin zaman içinde kendi kurallarını ortaya koyan ve uzun bir süre boyunca gelişmeye devam bir sistem olduğunu da belirtmiştir (Giddens, 2012, s. 18). Bu nedenle modernizm kaynağını Batı’dan alarak ve tüm dünyaya yayılarak Doğu toplumlarını da dönüştürmeyi başarmış bir düşünce sistemidir. Modernizm ortaya koyduğu kurallar ve temeline yerleştirdiğı düşünceler ile toplumların hızlı bir değişim sürecine girmesini sağlamıştır. Modernizm toplumlara dünden kopmak gerektiğini ve aklın ve bilimin önderliğinde sürekli olarak ileriye doğru devam etmeyi aşıl原因 bir sistemdir. Modern toplumlar bu nedenlerden dolayı yaşadıkları hızlı değişimler ile birlikte geleneksel olan her şeyle bağlarını koparmış ve modernizmin temeline yerleştirdiğı akıl ve bilimin önderliğinde evrensel hukuk kurallarına bağlı toplumsal bir sistem geliştirmişlerdir. Modernizm ile birlikte geleneksel toplumlarda var olan dinin etkisi yok edilmiş ve bunun yerini özgürlükler ile birlikte akıl ve bilim almıştır. Dinin etkisinin azalması ile birlikte modern toplumlarda demokrasi kavramı gelişmeye başlamış ve bu durum da ulus devletlerin kurulmasına neden olmuştur (Yaşar, 2011, s. 10).

Geleneksel toplumlarda bireyler doğuştan ya da akrabalık bağları sayesinde statü sahibi olurken modernizm bireylere kendi yetenekleri ve imkânları ile toplumda statü sahibi olma imkânını vermiştir. Modern toplumlarda teknolojinin gelişmeye başlaması ve eğitimin artması nedeniyle sanayileşme toplumlarda gittikçe hız kazanmış ve bu durum da uzmanlaşma ile birlikte çeşitli iş kollarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsan ilişkileri gittikçe hız kazanmaya başlamış ve toplumlar gelişen kitle iletişim araçları sayesinde ilişkilerine farklı yönler vermeye başlamıştır. Modernizm geleneksel olan her şeye bağımlıyı kopardığı için ve geleneksel olan her şeyi ilerlemeye engel olarak gördüğü için geleneksel toplumları değiştirmiş ve bu sayede hem bireyleri hem de toplumları değiştirerek bireylerin yaşadığı dünyanın da değişmesine sebep olmuştur. Modernizm ile birlikte üretim sistemlerinin değişmesi de bireylerin kırdan kente doğru bir göç yaşamasına sebep olmuş ve bu durum da üretim ve tüketim ilişkilerini değiştirmiştir. Modernizm sağladığı tüm imkânların yanında gelişen teknoloji nedeniyle bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan savaşlar, küresel felaketler, salgınlar, nüfus patlamaları gibi olaylar ise modernizmin beraberinde getirdiği sonuçlardır (Giddens, 2012, s. 110).

Modernizm ve onun getirdiği düşünceler ile birlikte bireyler dünya üzerinde bilim ve aklın ışığı ile birlikte hâkimiyet kurmaya başlamışlardır. Geleneksel dönemlerde bireyler kimlikleri tanrı, din, soy ve aile bağları düzleminde inşa ederken modern dönemli birlikte bireyler kendi kimliklerini kendileri inşa etmeye başlamış ve bu şekilde kendilerini ifade etmişlerdir. Geleneksel toplumlarda toplumlar ve bireyler birbirine benzediği için ve insan ilişkileri çok dar bir alanda belli kurallar üzerinde şekilleniyor olduğu için bireyler bir kimlik sorunu yaşamıyorlardı. Ancak modern dönemle birlikte insan ilişkilerinin ve toplumsal düzenin değişmeye başlaması ile birlikte bir kimlik sorunu ortaya çıkmıştır. Modern dönemle birlikte üretim şartları değişmeye başlamış ve gelişen teknoloji ile birlikte bireyler artık üretici bir konuma geçmişlerdir. Bireylerin üreten bir konuma gelmesi ise kimliğe yüklenen anlamları da değiştirmiştir. Modernizm ile birlikte bireyler özgür olmayı ve kendilerini merkeze alarak akılları ile hareket etmeyi öğrenmişlerdir. Bireyleşmenin ve eğitime bağlı olarak uzmanlaşmanın artması bireylere artık kendi kimliklerini kendilerinin inşa etmesi imkânını vermiştir. Modern dönemde artık bireyler tercihleri yönünden daha özgür bir hale geldikleri için sorumlulukları artmış ve her bireyin ve kimliğinin kendine özgü olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır (Yavuz, Zavalı, 2015, s. 136-138).

Modernizm yapısı itibari ile farklılıklar yerine bütünleştirmeyi hedefleri arasına koyan bir düşünce sistemidir. Bu nedenle de modernizm kimlik inşasında farklılıklar yerine homojen bir

yaklaşım sergilemiştir. Modernizm tek yönlü ve bütünsel bir toplum yaratmayı amaçlamış ve bu nedenle de bireylerin kimliklerinin farklılığı yerine bu kimliklerin ortak yönleri üzerine vurgu yapmıştır. Geleneksel dönemde bireyler birbirleri ile daha yakın ilişkiler kuruyor ve bu durum da kimliklerini toplumsal bir biçimde belli kurallar çerçevesinden inşa etmelerini sağlıyordu. Modernizm ile birlikte bireyselleşme artmış ve bu durum da bireyleri yalnızlığa iterek kimliklerini kendi çabaları ile inşa etmesine neden olmuştur. Modern toplumlarda kimlik sabit, belirlenmiş ve tutarlı kimlikler değildir. Kimlik sürekli olarak inşa edilen ama hiçbir şekilde tamamlanamayan bir kavramdır. Modern toplumlarda kimlik geleneksel toplumlarda olduğu gibi atfedilen bir kimlik değil de inşa edilen bir kavrama dönüşmüştür. Modern toplumlarda kimlik eğitim, iş yaşamı, sosyal konum ile ilişkilendirilen ve bireysel yetenekler ile inşa edilen bir kavram haline gelmiştir. Modernizm insan ilişkilerini, iletişim sistemlerini ve üretim şekillerini değiştirdiği için bireysellik ve uzmanlaşma öne çıkmış ve tüm bunlarda modern dönemdeki kimlik inşasını geleneksel dönemden ayırır hale gelmiştir (Yanıklar, 2018, s. 234-235).

Postmodernizm modernizmin ortaya attığı düşünceleri ve toplumlara sunacağını iddia ettiği sonsuz mutluluğu yaşadığı krizlerden dolayı yapamadığı ve toplumlarında içine düştükleri krizden çıkabilmek için yeni düşünceler ürettiği bir zamanda ortaya çıkmıştır. Postmodernizm modernizmin ortaya attığı her şeyi eleştirmekte ve modernizmin ortaya koyduğu büyük söylemleri ve tek tip birey ve toplum inşa etme çabasını eleştirerek farklılıklara ve çoğulculuğa vurgu yapmaktadır. Postmodern dönemde geçmişe bir özlem vardır ve modern dönemin unutturmaya çalıştığı geleneksel değerler yeniden ön plana çıkarılmaktadır. Postmodern dönemde farklılıklar öne çıkarılmış ve modernizmin genelleyici özellikleri reddedilerek parçalanmışlıklara önem verilemeye başlanmıştır. Postmodernizmde modernizmin öne çıkardığı ve kutsal saydığı her düşünceye karşı bir eleştiri ortaya konulmuştur. Modernizmde önemli olan kurallar ve doğrulardır. Modernizm insanın aklı sayesinde her şeye çözüm bulabileceğini ve bu şekilde doğruya ulaşabileceğini ifade eder. Postmodernizm ise hiçbir şeyin net olmadığını ve her şeyin eleştirebilir olduğunu ve doğrunun tek olmadığını iddia ederek her kavramı bir belirsizlik evrenine tabi tutmuştur (Çağlar, 2008, s.369- 374).

Postmodern dönemde yerel kimlikler ulusal kimliklerin önüne geçmiş ve modernizmin birleştirici kimlik unsuru bir eleştiriye tabi tutulmuştur. Modern dönem özneyi bir bütün olarak ele alırken postmodern dönemde özne parçalanmış ve bu parçaların farklılıklarına vurgu yapılmıştır. Modernizm merkezine aklı ve bilimi koyarak sürekli olarak ilerlemeyi hedeflerken postmodern dönemde artık önemli olan bireylerin arzu ve istekleri olmuştur. Postmodernizm

bireyin kimliğini arzu ve istekleri sayesinde inşa edebileceğini iddia etmiştir. Postmodern dönemde teknolojinin daha da gelişmesi ve internet kavramının bireylerin ve toplumların hayatına girmesi sonucunda artık zaman ve mekân kavramları ortadan kalkmış ve toplumlar kısa süre içinde yaşanan olaylardan haberdar olmaya başlamışlardır. Bu durum postmodern dönemde sınırların kalkmasına ve farklılıkların daha da belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Postmodernizm modernizmin getirdiği bütün ilkelere karşı çıkmış ve bu nedenle de modernizmin ortaya attığı kentleşme, evrensel ahlak ve hukuk sistemi, ilerlemecilik gibi kavramları eleştirmiştir. Postmodernizm için önemli olan nesnelere ya da kavramlar değildir. Önemli olan bireylerin bu kavramlara yüklediği anlamlardır. Postmodern dönemde artık farklılıklar dönemi başlamış ve her şey eleştirilerek tek doğru yerine çoğulculuk kavramı öne çıkmıştır (Bıçkı, 2001, s. 12).

Modern toplumlarda birey kendini ve kimliğini öteki üzerinden inşa edip, kimliğini tanımlarken postmodern dönem ile birlikte bireyler bu kimlik inşasından vazgeçerek kimliklerini farklılıkları üzerinden inşa etmeye başlamışlardır. Artık önemli olan öteki değil bireyin kendisi, istekleri ve arzularıdır. Postmodernizm modernizmin ortaya attığı her düşünceyi eleştirirken modernizmin büyük söylemlerini parçalara ayırır ve belirsizliği savunur. Postmodernizm her şeyi parçalara ayırdığı için de bu durum kimlik inşasından da kendini gösterir. Artık kimlikler tek parça değil parçalanmış ve çeşitli olmasıyla değer kazanmaktadır. Modernizm homojen ve tek tip bir toplum yaratmayı hedeflemiştir. Modernizm kimlik inşasında farklılıklar üzerinden değil de benzerlikler üzerinden giderek bireylerin kimliklerini bu şekilde inşa etmesine izin vermiştir. Modern toplumlarda farklı kimliklere yer yoktur. Postmodern toplumlarda ise modernizm tarafından dışlanan kimlikler kabul görmüş ve onların hakları savunulmuştur. Modernizm toplumlara ve bireylere sonsuz mutluluk vadetmiş fakat yaşanan krizler ile birlikte modernizm bu savını yerine getirememiştir. Postmodernizme göre modernizmin inşa ettiği dünya toplumları ve bireyleri mutlu etmemiş tam tersine onları yabancılaştırmıştır. Bu nedenle de modernizmin ortaya attığı homojen kimlikler yerine heterojen kimlikler inşa edilmiş ve bireyler çoğulcu kimlikleri ile var olmaya başlamışlardır (Göktolga, 2012, s. 85-87)

Postmodern dünyada teknolojinin hızla gelişmesi ve zaman mekân ayrımının ortadan kalkması ile birlikte bireyler istedikleri kimliklere bürünebilmekte, inşa edebilmekte ve birkaç farklı kimlik ile var olabilmektedirler. Postmodern dönemde bu nedenle kimlikler kolaylıkla vazgeçilebilen ve yeniden inşa edilebilen kavramlar haline gelmiştir. Postmodern dönemin hızlı değişim özelliği bireyleri de etkilemiş ve postmodern bireyler elindeki ile yetinmeyen, sürekli daha iyisini arayan çabuk sıkılan bireylere dönüşmüşlerdir. Postmodern bireyin tek amacı

tüketmektir ve bu durum kimliklere de yansımıştır. Artık kimlikler de kolayca inşa edilen ve modası geçtiği zaman ya da bireyler bu kimlikten sıkıldığı zaman kolayca vazgeçebilmektedirler. Kimlikler postmodern dönemde tüketim kültürünün etkisi altında kalmış ve kolaylıkla tüketilen kavramlar haline gelmiştir. Postmodern bireyler için önemli olan tek şey arzu ve istekleridir. Postmodern bireyin aidiyet duygusu yoktur. Onun için önemli olan tek şey bulunduğu ortamda birey olarak var olmasıdır. Birey bu nedenle de bulunduğu ortamlara göre özellikle de sanal dünyada o an var olmasını sağlayan sanal kimlikler inşa edip bu kimliklerden kolayca vazgeçebilmektedir. Postmodernizm belirsiz bir sistem olduğu için bu dönemde inşa edilen kimlikler de belirsiz ve çoğulcu bir yapıya sahip olan kimlikler olmuşlardır. Geleneksel toplumlarda kimlik bireye doğuştan verilen ve onun dışında inşa edilen bir kavram iken modern dönemde kimlik bütünleştirici, düzenli, sistemli ve tek tip bir kimlik anlayışına ve inşasına bürünmüştür. Postmodern dönemde ise kimlikler çoğulcu anlayışa vurgu yaparak çok farklı biçimlerde ve çok çeşitli biçimlerde, bireylerin isteklerine göre inşa edilen bir kavram haline gelmiştir (Möngü, 2013, s. 34).

Sonuç olarak kimlik inşasında etkili olan faktörler geçmişten günümüze kadar sürekli olarak değişimlere uğramıştır. Geleneksel dönemde kan bağı, soy, aile gibi bireye doğuştan verilen ve bireylerin etkisi olmadan inşa edilen kimliklerden söz edilirken modern dönemle birlikte aklın ve bilimin öne çıkması ile bireyselleşme ve özgürlük kavramları kimlikler öteki üzerinde bütünleştirici ve homojen bir şekilde inşa edilmişlerdir. Teknolojinin gelişmesi, üretim sistemlerinin değişmesi ve hızlı tüketimin başlaması ve internet kavramı ile bireylerin hayatına giren sosyal medya kavramı postmodern dönemde kimliklerin çoğulcu, farklılıklara dayanan ve belirsizliğin hâkim olduğu kimliklerin inşa edilmesine sebep olmuştur. Sürekli tüketen postmodern bireyler inşa ettikleri kimlikleri de aynı hızla tüketmektedir. Bu nedenle postmodern bireyler sabit, değişmez, uzun süre kullanılabilen kimlikler yerine belirsiz, çoğulcu, parçalanmış ve kolay vazgeçilebilen kimlikleri inşa etmeyi tercih etmektedirler (Yavuz, Zavalı, 2015, s. 138-141).

2.3.5. Bir Sosyal Medya Platformu Olarak Ekşi Sözlük

Ekşi Sözlük ilk defa 1999 yılında yayın hayatına başlamıştır. Sitenin kurucusu “ssg” nikini (takma adını) kullanan Sedat Kapanoğlu'dur. İlk kurulduğu zaman 200-300 arasında değişen bir yazar sayısına sahiptir. Ekşi Sözlük 2005 yılında 4000 yazar sayısına ulaşmıştır. 2019 yılı itibari ile 119. 087 yazar sayısına sahiptir ve 559. 937 kayıtlı kullanıcısı vardır. Bu yazarların ürettiği toplam entri sayısı 36. 133. 544'tür. Ekşi Sözlük 3. 849. 847 adet başlık içermektedir. Ekşi Sözlüğü her ay 35. 759. 823 kişi ziyaret etmektedir. Ekşi Sözlüğün aylık olarak bu

ziyaretçiler tarafından gösterim sayısı ise 480. 194. 714'tür. Bu nedenle Ekşi Sözlük hem Türkiye'nin hem de dünyanın en çok ziyaret edilen siteleri arasındadır. Şu an dünyada en çok ziyaret edilen siteler arasında 300. sıradadır. Ekşi Sözlüğün başına 2004 yılından itibaren Sedat Kapanoğlu'nun Amerikaya taşınmasından dolayı "kanzuk" nikini kullanan Başak Parut geçmiştir (Ekşi Sözlük 20. Yıl belgeseli).

Ekşi Sözlük 1999 yılında ilk kurulduğu zaman sadece entri okuma ve entri yazma imkanına sahipti. Yazarlar entrilerini yayınlamak için kullanıcı girişi ve şifre gibi faktörlere gerek duymadan sadece Ekşi Sözlüğe girerek yazma imkanına sahipti. Sol frame (gündem) başlığı ise sadece tek sayfalık bir yerdi. Ekşi Sözlük'de bir yazarın yazmış olduğu entriyi bir başka kullanıcının sahiplenmesi üzerine kullanıcı girişi oluşturuluyor. Kayıt olmak için ilk başlarda 3 yıl kadar ssg'ye mail atılarak yazar olunmuştur. Ekşi Sözlük 1999 yılının sonunda 1500 kullanıcıya ulaşmayı başarıyor. Arda Uskan Ekşi Sözlük ile ilgili bir köşe yazısı yazarak siteye olan ilginin daha da artmasına sebep olmuştur. 2000 yılından sonra ise Ekşi Sözlüğün popülerliği daha da artmaya başlıyor ve bu popülerlik nesil yazarlar kavramının ortaya çıkmasına sebep oluyor (Ekşi Sözlük 20. Yıl belgeseli).

Ekşi Sözlüğün popülerliğinin artması ile birlikte reklam alımlarına başlıyor ve sitenin kurucuları bu şekilde gelir elde etmeye başlıyor. Ekşi Sözlük üzerinden "ekşi şeyler" sitesi oluşturularak yazarların Ekşi Sözlük'de yazdığı entri editörler tarafından düzenlenerek burada yayınlanmaya başlıyor. 2018 Şubat ayında ise "pena" isimli bir video kanalı oluşturuluyor. Ekşi Sözlük günümüzde oldukça popüler olan bir bilgi paylaşma platformudur. Açılan başlıklar sayesinde bireyler çok kısa süre içerisinde dünyada ve Türkiye'de olup bitenleri öğrenebilmektedir. Kullanıcılar Ekşi Sözlük sayesinde birçok bilgiye ulaşma imkanına sahiptirler ve Ekşi Sözlük birçok farklı düşüncenin bir araya geldiği bir platformdur. Ortaya çıkışı "kutsal bilgi kaynağı" olan Ekşi Sözlük günümüzde de bu durumunu korumaktadır.

Ekşi Sözlük farklı fikirlerin bir arada olduğu ve yazarların kendi fikirlerini dile getirerek pek anlayamadıkları bir yer olarak yazarlar tarafından ifade edilmektedir. 1999 yılında ilk entrisi "pena" olan ve yaptığı bu tanımla yayın hayatına başlayan bir sitedir. Her yazarın fikrini ifade etme imkanı vardır. Ekşi Sözlüğün ilk kurulduğu zamanlarında yazar alımları referans sistemiyle yapılmaktaydı. Yani bir yazar oraya üye olduğu zaman direkt olarak yazar olduğu için bir başka tanıdığı insanın üye olmasını sağlayarak onun da yazar olmasını sağlamaktaydı. Günümüzde ise yazar alımları oldukça uzun bir süreye tekabül etmektedir. Çaylak olarak başlayan yazarlar bazen çok uzun yıllar boyunca çaylak olarak kalmaktadır.

Yazar alımlarının bu şekilde yapıyor olması Ekşi Sözlüğün ilk kurulduğu zamanlarda “nesil” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nesil kavramı ise yazarların sözlük kurulduğundan itibaren hangi zamanlarda yazar olduklarını göstermektedir. Ekşi Sözlüğün ilk yıllarında ve devam eden yıllarında nesil kavramı oldukça önemli bir haldeyken zaman içerisinde yazar alımlarının artması nedeniyle nesil kavramı önemini yitirmiştir. Ekşi Sözlüğün takip ettiği politikadan dolayı birçok eski nesil yazarın yazmayı bırakması da nesil kavramının değerini yitirmesine neden olmuştur.

Ekşi Sözlük günümüzde sosyal hareketliliğin bir yansıması olarak da kabul edilmektedir. Toplumda meydana gelen çoğu olay Ekşi Sözlük’te de tartışmaya açık bir hale gelmektedir ve gündemdeki yerini almaktadır. Kişilerin kendini daha rahat ifade etmesini sağlayan bir platform olduğu için toplumsal yaşamda dile getirilemeyen birçok düşünce burada dile getirilmektedir. Aynı zamanda Ekşi Sözlük toplumun eğitilmiş kesimini de temsil etmektedir. Ekşi Sözlüğe üye olan yazarların birçoğu eğitim seviyesi ve toplumsal bakış açısı olarak toplumun üst sınıflarında yer almaktadır. Ekşi Sözlük yapısı itibarıyla sol düşünceye daha yakın bir yerde yer almaktadır.

Ekşi Sözlük yazar olarak benim de aktif bir şekilde yer aldığım ve yazılarımı paylaştığım bir alandır. Ekşi Sözlük yapısı itibarıyla “kutsal bilgi kaynağı” olarak görülse de burada yazılan entriyer genelde yazarların kendi fikirleri ile oluşturulmuş yazılardır. Bu yazıların bilimsel ya da akademik anlamda fazla bir değeri yoktur. Genel olarak kişisel deneyimler üzerinden yazarlar fikirlerini dile getirmektedirler. Ekşi Sözlüğün eski üyeleri bilgi veren entriyer girmeyi tercih ederken yeni nesil yazarlar daha çok kendi deneyimleri üzerinden olayları yorumlamaktadırlar.

Ekşi Sözlük mekan ve kavram olarak son yıllarda kullanılmaya başlayan post-truth kavramı ile de ifade edilebilecek bir yapıya sahiptir. Bu kavram en genel tanımı ile “hakikatin yitirilmesi” olarak tanımlanabilir. Bu kavram ilk olarak 2004 yılında Ralph Keyes tarafından kullanılmıştır fakat popüler hale gelmesi ve dikkat çekmesi ise 2016 yılında Oxford Dictionary tarafından yılın sözcüğü seçilmesi ile olmuştur. Post-truth kavramı artık günümüzde içinde olduğumuz çağı ifade etmek için kullanılmaktadır. Post-truth kavramının günümüzde önem kazanmasının en önemli nedenlerinden birisi devletlerin siyasi bir araç olarak yalan söylemesi ve günümüz teknolojileri sayesinde bu yalanların yayılmasının ve üretiminin kolay hale gelmesi ile birlikte insanların bu yalanlara inanmaya başlamasıdır (Şimşek, 2018, s. 5-6).

Günümüzde internette herhangi bir ortamda kolayca yalan bilgi üretilebilir ve bunun yayılımı kolaylıkla sağlanabilir, binlerce kişinin ise bu yalanlara inanması oldukça kolay bir hale

getirilebilir. Sosyal medyaya bakıldığı zaman kaynağı belli olmayan binlerce haber insanların karşısına çıkmaktadır ve insanların büyük bir çoğunluğu bu bilgilerin doğruluğunu araştırmadan bu bilgilere inanmaktadır. Aynı durum Ekşi Sözlük içinde geçerlidir. Yazarlar Ekşi Sözlük’de kaynağı belli olmayan bilgiler paylaşmaktadır. Çünkü Ekşi Sözlük mekan olarak kamuoyunda oluşan nesnel olgulardan çok kişisel duygu ve inançların yoğun olduğu bir alandır. Bireyler kendi gibi düşünen kişilerin inançlarını ve duygularını kabul etmeye daha yatkındırlar. Bu duygular hakikat olmasa bile kişiler kendi düşüncelerine daha yakın olduğu için bu düşünceleri hakikatin yerine kabul etmektedirler. Çünkü insan 20. Yüzyılın başlarında da belirtildiği gibi rasyonel davranmaktan ziyade irrasyonel davranmaya daha yatkındır. Artık günümüzde irrasyonel kavramlar rasyonel kavramlardan daha fazla ilgi görmektedir. Aynı durum Ekşi Sözlük’te de söz konusudur. Yazarlar çoğu zaman bir bilginin gerçek olup olmadığını araştırmadan o bilgilerin popülerliğine göre onaylama ihtiyacı hissetmektedirler.

Gerçeklik simülasyon dünyasında inşa edilen bir kavram olduğu için Ekşi Sözlük’te de gerçeklik yazarlar sayesinde yeniden inşa edilmektedir. İnşa edilen bu gerçekliğin rasyonel dünyada gerçek olmasına ya da bir gerçekliğe dayanmasına gerek yoktur. Önemli olan o bilginin ne kadar inanadırıcı olduğu ve insanların o bilgiye ne kadar inandığının sağlanmasıdır. Sosyal medya bilgilerin hızlıca yayılmasını sağladığı için hakikat kavramına yeni bir boyut getirmiştir. Ortaya çıkan bilgilerin çok hızlı bir biçimde yayılıyor olması artık bilgilerin gerçekliğinin o kadar da önemli olmadığını göstermiş ve asıl önemli olanın o bilgilere kaç kişinin inandığı gerçeğini ortaya koymuştur. Postmodern dönemde hakikat artık görünenin arkasında kalmış ve sınırsız sayıdaki kopyalar gerçeğin yerini almaya başlamıştır.

Keyes televizyonun kurmaca bir sistemle birlikte sürekli olarak popülerizm ürettiğini belirtir. Televizyon her zaman için duyguları gerçeklere tercih etmektedir. Artık önemli olan bir şeyi kavram olarak anlatmak değil de o kavramın nasıl gösterildiği ile ilgilidir. Keyes post-truth kavramının da bu modern teknoloji ile ortaya çıktığını belirtir. Keyes’in televizyon ile ilgili ortaya koyduğu gerçekler günümüz sosyal medyasında da geçerli olan kavramlardır. İnternet ve sosyal medya post-truth kavramının gelişmesi için gerekli olan bütün şartları sunan bir alandır. İnternet ve sosyal medya bilgileri üretirken çoğu zaman için anonimliği merkeze alır. Anonim olmak dikkatli davranmak ya da ihtiyatlı olmak zorunluluğunu da ortadan kaldırır. Sorumsuzca içerik üretebilen sosyal medya kullanıcıları bu bilgilerin de gerçekliğini araştırmak zorunda değillerdir (Keyes, 2017, s. 231-259).

Bu durum Ekşi Sözlük’te de söz konusudur. Paylaşılan bilgiler ve yazılan entriyeler doğruluğu göreceli hale getirmekte ve aynı zamanda doğru olmayı da anlamsız bir hale getirmektedir.

Anonim olmak çoğu zaman kullanıcıları ihtiyatsız bir şekilde bilgi üretmeye teşvik etmektedir. Paylaşılan bilgiler aynı zamanda yüzeyselliği de neden olmaktadır. Çünkü Ekşi Sözlük'te de önemli olan şey bilginin doğruluğundan ziyade ne kadar ilgi çektiği ve ne kadar hızlı yayılıp gündemde kalmasıdır. Artık yazarlar sadece eğlenebilmek için çeşitli hikayeler yazarak gündemde kalmayı sağlamakta ve bu sayede de popüler olmaktadır. Yani gerçek bilgiler paylaşan yazarlar pek gündeme gelemezken çeşitli şekillerde hikayeler meydana getiren ve bir diğer adıyla trol olan yazarlar daha çok popüler hale gelmektedirler.

Bilgilerin doğruluğunun araştırmadan paylaşılması aynı zamanda post- truth kavramının getirdiği kutuplaşma düşüncesinin de oluşmasına neden olmaktadır. Bireyler popüler olan şeyleri daha çabuk kabul etmektedirler (Güven, 2020, s. 31-32). Bu durum ise bireylerin sosyal medyada kendi gibi düşünen insanları bulmasını daha kolay bir hale getirmektedir. Bulunan bu kişilerle gruplar kurarak diğer gruplardan farklı olduklarını da göstermiş olmaktadır. Bireyler kendi gibi düşünen insanlar sayesinde fikir ve görüşlerini bir destek bularak daha da keskin hale getirmektedirler. Bu sayede bireyler savundukları düşüncelere daha da sıkı bir şekilde bağlanıp, ortak değerlere inanmaya başlarlar. Bu inanış ise bireylerin daha da radikal olmasına yol açmaktadır. Kutuplaşma rasyonel olmayan bir gerçekliğe dayanan ve iki tarafında post- truth bir gerçekliğe sahip olması ile ortaya çıkan bir kavramdır. Bu durum sosyal medya da “benzer sever” kavramı ile açıklanmaktadır (Şimşek, 2018, s. 6-7).

Aynı durum Ekşi Sözlük'te de söz konusudur. Yazarlar bilgilerin doğruluğuna ya da yanlışlığını araştırmadan paylaşılan o bilgilerin ya da düşüncelerin kendi fikirlerine ve inanışlarına ne kadar uyumlu olduğuyula ilgilenmektedirler. Yazılan entriyer yazarların düşünceleri ile uyumlu bir haldeyse o entriyeri beğenip, favoriye alırken bu yazılar onların düşünceleri ile uyumsuz bir haldeyse de o entriyeri eksileyip beğenmemeyi tercih etmektedirler. Aynı kutuplaşma yani benden ya da onlardan olma düşüncesi de Ekşi Sözlük'te görülmektedir. Yazarlar onlar gibi düşünen diğer yazarları desteklerken onlar gini düşünmeyen yazarları sosyal medyada oldukça yaygın olan “linç” kavramı ile red edebilmektedirler.

Bu kutuplaşma aynı zamanda bir bilginin doğruluğundan ziyade popüler olması ve kabul edilmesi ile de ilgilidir. Yani Ekşi Sözlük'te bir yazının başka yazarlar tarafından sürekli beğeniliyor olması ya da favorilenmesi diğer yazarları da bu düşüncüyü beğenmeye teşvik etmektedir. Ekşi Sözlük'te de diğer sosyal medya platformlarında olduğu gibi diğerlerini taklit etme düşüncesi oldukça yaygındır. Önemli olan farklı olmaktan ziyade diğer kişilerin görüşlerine uyabilmektir. Çünkü o yazı popüler bir haldedir ve fazlasıyla beğenildiği için diğer

yazarlarında o gruptan kopmasını önlemek için ya da o gurubun içinde olmaya devam edebilmek için o duruma uyması gerekmektedir.

Kısaca Ekşi Sözlük mekan olarak diğer sosyal medya platformlarından anonimlik ve ortaya konulan bilgilerin yazı diliyle ifade edilmesi noktasında ayrılmaktadır. Ekşi Sözlük bir bilgi platformu olarak ortaya çıkmış ve uzun yıllar boyunca da bunu devam ettirmiştir. Sosyal medyada geçerli olan çoğu kavram ve karşılığı Ekşi Sözlük'te de geçerlidir. Kullanıcılar bu platformda sadece düşünceleri ve yazıları ile var olmaktadır. Anonim olmak çoğu yazar için hala önemini koruyan bir kavramdır. Her geçen gün gelişmeye devam eden sosyal medya kavramı günümüzde bu kadar önemli bir kavram haline gelmişken ileride de önemini korumaya devam edecektir. Ekşi Sözlük ise Türkiye'nin en çok ziyaret edilen platformlarından birisi olmaya devam etmektedir.

III. BÖLÜM

Araştırmada postmodern dönemde değişen kimlik inşası ve kimlik algısı üzerinde durulmuştur. Kimlik geleneksel dönemden postmodern döneme kadar her zaman için inşa edilen bir kavramdır. Kimliğin inşa edilmesini sağlayan etmenler dönem dönem değişiklik gösterse de kimlik kavramı bireylerin ve toplumların hayatında en önemli kavramlardan biri olmuştur. Geleneksel dönemde kimlik bireyin inşa ettiği bir kavram olmaktan ziyade bireye doğuştan başkaları tarafından atfedilen bireyin aile bağları, akrabalık bağları ile ortaya çıkan bir kavramdır. Modern dönemle kimlik inşası bireyin doğar doğmaz kazandığı bir kavram olmaktan çıkarak bireyin kişisel yetenekleri, eğitimi, iş yaşamı, çevresi ile birlikte inşa ettiği ve kendini tanımladığı bir kavram haline almıştır. Modernizm kimlik inşasında bir amaç belirleyip ortak bir kimlik anlayışı yaratmaya çalışmıştır. Postmodernizm ise kimlik inşasında bireyselliğe, farklılığa ve çoğulcu bir anlayışa önem vermiştir. Postmodern kimlik inşasında ortak bir amaçtan ziyade belirsizliği ve farklılıkları öne çıkaran bir kimlik inşası söz konusudur (Girgin, 2018, s. 210).

Postmodern kimliklerin çoğulcu anlayışını en iyi görebileceğimiz yer ise sanal kimliklerdir. Sanal kimlikler teknolojinin gelişmesi ile birlikte bireylerin hayatına girmiş ve özellikle anonim özellikleri sayesinde bireylerin isimsiz ve bedensiz kimlikler inşa etmesini sağlamıştır. Bedensiz anonim kimliklerin en büyük avantajı ise bireylerin bu kimlikleri istedikleri gibi inşa etmelerini sağlayıp, gerçek kimliklerinin sahip olduğu negatif özellikleri gizleyerek bu kimliklerine olumlu özelliklerini yüklemelerini sağlamıştır (Barut, Dursun, 2016, s. 545). Sanal kimliklerin anonimlik durumunu en iyi araştırabileceğimiz platformlardan birisi de Ekşi Sözlük'dür. Bireyler bu platformda gerçek kimliklerini gizlemeyi tercih ederek genellikle düşüncelerini yazı yoluyla anonimlik kimliğinin arkasına sığınarak ifade etmektedirler.

Bu nedenle de araştırmada, araştırma yöntemi olarak nitel araştırma tekniği ve kartopu örneklem belirleme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmış ve 16 kişi üzerinden postmodern dönemin kimlik özellikleri ve bu kimlik inşasında yaşanan değişimler ortaya konulmuştur. Ekşi Sözlük evreni Baudrillard'ın hipergerçeklik ve simülasyon evreni olarak düşünülmüş ve bu evrende sanal kimliklerin yaşadığı anlam kaybı ortaya konmuştur. Araştırmanın sonucunda katılımcıların sanal kimliklerini gerçek kimlikleri ile eş değer tutuyor olsalar bile sanal kimliklerinin yaşadığı anlam kaybını görmezden geldikleri ve hipergerçek bir evren olan Ekşi Sözlük'ün sanal dünyası içinde bu sanal dünyanın büyümesine kapıldıkları görülmüştür. Baudrillard'ın belirttiği gibi simülasyon evreni yani Ekşi Sözlük gerçekliğin asıl anlamını yok edip onun yerini alarak katılımcıların

sanal kimlikleri ile gerçek kimliklerini özdeşleştirmesini sağlamıştır. Katılımcılar aynı zamanda sanal kimliklerinin anonimlik özelliğinin etkisi altında kalarak sanal kimlikleri ile kendilerini daha rahat ifade ettiklerini belirtmiş ve sanal kimliklerinde gerçek kimliklerinde olmayan özellikler yüklediklerini de ifade etmişlerdir. Bu durum ise anonim kimliklerin bireylerin olmasını istedikleri kimliklerini olduğunu, bu kimliklerin gerçek kimliklerinden çok daha farklı şekilde inşa edildiğini ve istedikleri zaman da bu kimliklerden kolayca vazgeçebildiklerini göstererek postmodern dönemin çoğulcu ve belirsiz kimlik inşasını bireylerin sanal dünyada ortaya koyduğunu göstermektedir.

3.1. ANLAM KAYBI

Baudrillard anlam kaybını gittikçe gelişmeye başlayan medyanın artık iletişimi olanaksız hale getirdiği, aslında bir objenin ya da konunun var olan anlamını yok ettiğini ve izleyiciyi de pasif bir hale getirdiği bir kavram olarak açıklar. Günümüz toplumunu modern bir toplum olarak adlandırılır. Modern toplumlarda sanal olanla gerçek olanın yer değiştirmesinden dolayı ve bu durumun toplum tarafından kabul edilmesi bir anlam kaybına neden olmuştur (Baudrillard, 1991,s. 15). Artık sosyal medya üzerinden kendini gösteren ve ifade eden yeni bir medya oluşumu söz konusudur. Ortaya çıkan bu yeni oluşum ise gerçeğin yerini almaya başlamıştır. Yaşadığımız sanal dünyada insan, söylemler, duygular ve düşünceler artık gerçek dışı unsurlar haline gelmiştir ve bu durum da anlam kaybına yol açmıştır. Gerçekliği yok eden yani anlamı yok eden ve onu yeniden üreten şey sanal dünyadır. Sanal dünya gerçekliği yok ederek yani onun anlamının yok olmasını sağlayarak kendi gerçekliğini üretmeye çalışır. Gerçek dünyanın anlamını kaybetmesine neden olan en önemli durum gerçekliğin yerini göstergelerin almış olmasıdır. Gerçekliğin yok olmasını sağlayan şeyler; göstergeler, imgeler ve simülasyon olmuştur.

Baudrillard bu durumu Lascaux örneği ile açıklamaktadır. Mağaranın orijinalini korumak için esas yani gerçek mağara ziyarete kapatılmış ve yanı başına bir kopyası inşa edilerek ziyarete açılmıştır. Bu durum da aynı günümüzde geçerli olan her şey gibi orijinaline benzeyen bir dünyada yaşamamıza sebep olmuştur. Ortaya çıkan her şey bir şekilde kendi ikizini üretmeye çalışmaktadır. Bu durum da insanların kusursuz bir dünya beklentisi ile gerçek dünyanın kopyası olduğunu anlamadığı kusursuz bir evrende yaşamasına neden olmaktadır (Baudrillard, 2005, s. 67-68).

Araştırmada aynı durum Ekşi Sözlük’de de söz konusudur. Artık bireylerin sosyal medya üzerinden kendilerini ve kimliklerini ifade etme imkânı bulunmaktadır. Ortaya çıkan sanal

platformlar artık gerçeğin yerini alarak, gerçeği gerçek dışı bir unsur haline getirerek, gerçeğin anlamını kaybetmesine yol açmaktadır. Sanal dünyanın bir unsuru olan Ekşi Sözlük gibi platformlar sayesinde gerçek sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Üretilen bu gerçeklik gerçeğin anlamını kaybetmesine ve bireylerin bir illüzyon dünyasında yaşamasına neden olmaktadır. Ekşi Sözlük’de de artık önemli olan sanal kimliklerin gerçek anlamından ziyade bu kimliklerin nasıl gösterildiğidir. Baudrillard’ın Lascaux örneğinde olduğu gibi Ekşi Sözlük gerçeğin bir kopyasını yaratarak bireylerin kimliklerini orijinalinden izler taşıyan sanal bir dünyada ifade etmelerini sağlamıştır. İfade edilen bu sanal kimlikler ise aynı sanal dünyanın kendisi gibi gerçek anlamını yitirmiş kusursuz kopyalardır.

Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Sanal kimlikler gerçek anlamlarını kaybetmiş kimliklerdir. Bunun nedenleri; sanal kimlikler sayesinde hızlı bir şekilde bilgi üretimi olmaktadır ve bu durum anlam kaybını hızlandırmaktadır, sanal dünya bireyleri ve toplumları kitleler haline getirmiştir ve bu kitleler sanal dünyanın illüzyonu içinde kaybolmuştur, sanal dünyada ve sanal kimliklerde artık önemli olan imajlar ve görünüştür. Sanal kimliklerde artık anlamdan ziyade önemli olan şey bu kimliklerin nasıl sunulduğu ve başkaları tarafından beğenildiğidir. Sanal dünya gerçekliğin bir kopyasını yaratmış ve bu kopyalar gerçeğin yerini almaya başlamıştır. Sanal dünya sayesinde bilginin üretimi ve bilgiye ulaşmak çok daha kolay bir hale gelmiştir ve bu durum bilginin iletilmesini kolaylaştırmıştır. Sanal dünyada üretilen kimlikler kusursuz kimliklerdir ve bu durum gerçeğin kusurlu olması gerekliliğini yok ederek bireyleri anlamını yitirmiş sahte bir gerçeklik içine koymaktadır.

3.1.1. Hızlı Bilgi Üretimi

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de sanal dünyanın gerçekliğine göre sanal kimliklerini inşa etmişlerdir. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de hızlı bir biçimde içerikler üretip bilgilerini ve kimliklerini paylaşmaktadırlar. Sanal dünyanın getirdiği hızlı bilgi paylaşımı ve yoğun miktarda olan içerik üretimi Ekşi Sözlük evreninde de kendini göstermektedir. Örneğin bir katılımcı, Ekşi Sözlük’de bu hızlı içerik ve bilgi üretimine yetişemediğini, kullanıcı olmasına rağmen gündemi yakalamakta zorlandığını ifade etmiştir:

“ Sözlükte gündem çok hızlı bir biçimde değişiyor ve çoğu zaman bunu yakalamak da zorlanıyorum. Günümün çoğunu burada geçirmeme ve dünyada ya da ülkede olan olaylar hakkında burada bilgi sahibi olmama rağmen ben bir şeyler yazana kadar çoğu zaman gündem değişmiş oluyor. Aynı zamanda bazen çok önemli olan olaylar gündeme gelmezken çok saçma olaylar sözlükte büyük ses getirebiliyor.” (Kadın, 28, Ankara)

“ Sözlüğün hızlı bir şekilde değişmesi sürekli olarak sözlüğü takip etmeme neden oluyor ve bu durumda benim için bir bağımlılık haline gelmiş oluyor. Yani sözlüğe girmediğim zamanlarda sanki bir şeyleri kaçırmış gibi düşünüyorum ve bu durum da beni sürekli olarak sözlükte yazmaya itiyor”(Kadın, 46, İzmir).

“ Sözlükte gündem ve bugün başlığı sürekli olarak değişiyor. İnsanlar o kadar hızlı bir şekilde entri giriyor ki çoğu zaman için yetişmek mümkün olmuyor. Özellikle ilk sayfayı ve ilk entriyeri yazmak isteyenler hızlıca ilk sayfayı dolduruyorlar.” (Erkek, 25, Bursa).

Hızlı bilgi üretimini ortaya koyan en önemli etmenler ise; bilginin kolay ulaşılabilir olması, bilginin kolaylıkla üretilebilmesi, bilginin gündemde kalması ve bilgi kirliliğidir. Bu etmenlerin bir araya gelmesi bilginin daha hızlı ortaya konmasına ve aynı hızla tüketilmesine neden olmaktadır.

3.1.1.1. Kolay ulaşılabilirlik: Günümüzde Ekşi Sözlük her saniye yayın halindedir, günün her dakikasında yeniliğe, güncelliğe, bilgi üretmeye, sanallığa ve yapaylığa hazır bir haldedir. Sürekli aktif bir halde olan ve sürekli olarak yeni bilgiler üreten bir sistemdir. Katılımcılar artık evde otururken, seyahat ederken, toplu taşıma kullanırken, çay içerken, yatağında yatarken rahatlıkla Ekşi Sözlüğe erişme imkânına sahiptirler. Baudrillard’ın da belirttiği gibi gelişen iletişim araçları sayesinde bireyler ve toplumlar bilgiye çok daha kolay bir şekilde ulaşmaktadır. Bireyler artık evlerinde, odalarında ya da toplu taşıma da bile kolaylıkla dünyada olup bitenlerden haberdar olmaktadır. Katılımcılar bu nedenlerle Ekşi Sözlüğü kullandıklarını belirtmektedirler. Ekşi Sözlük’de gündem ve bugün başlıkları sayesinde kolaylıkla bilgiye ulaşma imkânına sahiptirler. Katılımcılar bu sayede dünyada olup bitenden haberdar olmaktadır ve bilgiye sanal kimlikleri sayesinde kolayca ulaşmaktadırlar.

“Sözlük sayesinde bilgilere çok daha kolay ulaşma imkânım oluyor. Açılan başlıklara bakarak ülke gündemini ve siyaseti takip edebiliyorum genellikle Sözlüğü gündemi takip etmek için kullanıyorum.” (Erkek, 34, İzmir)

“Dünyada ya da ülkede meydana gelen olaylar çok kısa süre içinde Sözlük’de paylaşılıyor ve bu sayede otobüste ya da toplu taşımada bile ülke gündeminden ya da yaşanan olaylardan haberim olmuş oluyor.”(Kadın, 40, Ankara)

Katılımcılar Ekşi Sözlüğü bilgiye ve ülke gündemine ya da yaşanan olaylara kolaylıkla ulaşabildikleri için kullanmayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Örneğin bir katılımcı ülkede ya

da dünyada meydana gelen olaylar hakkında bilgi sahibi olmak için öncelikle Ekşi Sözlüğe girmeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

“ Ülkede meydana gelen bir olay ya da önemli bir haberin Sözlükte genelde bir başlığı açılmış oluyor. Özellikle kaynak gösterilerek açılan başlıklarda hem insanların yorumlarını okuyorum hem de bilgi sahibi olmuş oluyorum.” (Kadın, 33, İstanbul)

Sosyal medyanın kolay ulaşılabilir olması aynı oranda kullanım durumunu da arttırmaktadır. Katılımcılar gündemde olan olayları en rahat takip ettikleri yerin Ekşi Sözlük olduğunu belirtmişlerdir. İnsanlar artık dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayı sosyal medya sayesinde hemen öğrenebilmektedir. Örneğin bir katılımcı Ekşi Sözlük sayesinde ülkemizde ya da dünyada meydana gelen depremleri takip ettiğini belirtmiştir.

“Sözlük’de sismik dediğimiz insanlar sayesinde meydana gelen depremlerin daha deprem bitmeden açılmış olan başlığı ile karşılaşma imkânımız oluyor. Bir yazar deprem oldu diyerek bir başlık açıyor ve açıklaması herkesten önce bundan haberim oluyor. Hatta olan depremleri kontrol etmek için buraya daha çok güvendiğimi söylemem gerekiyor.”
(Kadın, 26, Manisa)

Bilgiye kolay ulaşmak bir süre sonra bilginin anlamını kaybetmesine neden olmaktadır. Çünkü hızlı üretilen bilgi aynı zamanda çabuk tüketilmek de, aynı oranda da hızlıca unutulmaktadır. Gündemde olan başlıklar kısa süre içinde gündemden düşerek, yerini yeni bilgilere bırakmaktadır. Bu bilgiler de bir süre için ilgi gördükten sonra kişiler ilgilerini çeken yeni bilgilere yönelmektedirler. Bu yönelim ise bilginin daha kolay üretilmesine neden olmaktadır.

3.1.1.2. Kolay bilgi üretimi: Katılımcıların bilgiye kolaylıkla ulaşabiliyor olması aynı zamanda bilginin üretimini de kolaylaştırmaktadır. Bireyler günümüzde dünyada olan olaylardan çok hızlı bir şekilde haberdar olmaktadır. Bireyler haberdar oldukları bu konulardan başka insanların da haberdar olmasını istedikleri için sahip oldukları bilgileri diğer insanlarla paylaşmaktadırlar. Bu istek ise bilginin çok daha kolay bir şekilde üretilmesine neden olmaktadır. Bilgi kolay üretildiği için katılımcılar Ekşi Sözlük sayesinde bu bilgileri diğer insanlarla rahatlıkla paylaşma imkânına sahip olmaktadır. Katılımcılardan birisi bu durumu bir yerde öğrendiğim bir haberi ya da bilgiyi Ekşi Sözlük’de paylaşarak ve bu olayın başlığını açarak diğer insanların da bu durumdan haberdar olmalarını sağlıyor olmanın hoşuna gittiğini belirtmiştir.

“ Bir yerde bir haber okuduğum zaman bunun başlığını Sözlük’de açıyor olmak hoşuma gidiyor. Kaynak göstererek bu haberi paylaştığım zaman diğer kullanıcılar bu başlığın altında çeşitli yorumlar yaparak olayın gündemde kalmasını sağlıyorlar. Benim haberim olan bir olayı başkalarıyla paylaşmak ve bu haberin önemli bir hale gelmesi beni mutlu ediyor.”(Erkek, 29, Ankara).

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de yoğun bir şekilde bilgi üretmektedirler ve bunu da sanal kimlikleri sayesinde yapmaktadırlar. Sanal kimlikler katılımcıların hem bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmakta hem de bu bilgilerin üretimini daha da kolay bir hale getirmektedir. Bireyler gelişen teknoloji sayesinde haberdar oldukları olayları çok kısa bir süre içinde dünyayla paylaşma imkânına sahiptirler. Sanal kimlikler sanal dünyada hem bilginin üretiminin kaynağı hem de yayılmasını sağlayan en önemli kavramdır. Bireyler sanal kimlikleri sayesinde bilgiyi hem kendileri üretmek de hem de bunun yayılımını sağlamaktadırlar. Ekşi Sözlük’de de katılımcılar sanal kimlikleri sayesinde burada var olarak bilgiyi üreten ve yayan kişilerdir. Yani sanal kimlikler bilginin özünü ve kaynağını oluşturmaktadır. Katılımcılardan birisi bu durumu sahip olduğum bir bilgiyi başkaları ile paylaşarak bu bilginin daha da bilinir hale gelmesini sağlamayı Ekşi Sözlüğün bir kuralı olarak görüyorum diyerek belirtmiştir.

“ Sözlüğün en sevdiğim başlığı öğrenildiğinde ufku iki katına çıkaran şeyler başlığı. Burada genelde az bilinen ya da bilindiği halde çok önem verilmeyen bilgileri paylaşmaya çalışıyorum ve bu başlıktan bilmediğim bir sürü şey öğrenmiş oluyorum. Bu başlık tam anlamıyla bir bilgi üretim ve paylaşma başlığı bana göre.” (Erkek, 38, İstanbul).

Üretilen bilgiler sanal dünyanın gerçekliği içinde üretilmektedir ve bu durum da sanal kimliklerin gerçek anlamlarını kaybetmesine neden olmaktadır. Üretilen bilgiler gerçek olsalar bile sanal dünyanın gerçekliği ve kuralları içerisinde insanlar tarafından oluşturulmaktadır. Yani bir bilginin sanal dünyada yer alabilmesi için Ekşi Sözlük kurallarına göre, o evrenin istediği şekilde yazılmak ve paylaşılmak zorundadır. Çünkü Baudrillard’ın da belirttiği gibi simülasyon dünyası anlamın katilidir. Simülasyon gerçeğin yerini alarak gerçekliği “hipergerçeklik” ile takas etmektedir. Bu durum da tüm anlamların yıkımına neden olmuştur. Günümüz dünyası ona göre kendine özgü bir düzen oluşturmuş ve belirli kuralları olan her şey anlamını yitirmiştir (Baudrillard, 2003, s. 133).

Bilginin hızlı bir şekilde üretilmesi, anlam yitimini daha da etkili ve hızlı bir hale getirmektedir. Sanal gerçeklik kitle iletişim araçları ve teknoloji kavramı içinde makyajlanarak daha güzel

hale getirilmiştir. Bireyler bu gerçekliğin içinde bu durumu kabullenmiş olarak sürü mantığı içerisinde bir sahte illüzyon içinde bulunur. Bireylerin İçinde bulunduğu sanal gerçeklik farkında olmadan duygularını yönlendiren bir kavramdır. Bireyin duygularını bir etki ve tepki mekanizması ile kontrol eden bu sistem Baudrillard'ın çalışmalarında da belirttiği gibi sahte gerçeklik anlamına gelen sanal bir gerçeklik yaratmaktadır. Bu durum ise Baudrillard'ın ifade ettiği gibi 'Daha çok bilgi, daha az anlam!' anlamına gelmektedir (Baudrillard, 2003, s.15). Bu nedenle de araştırmada hızlı bilgi üretiminin bireylerin sanal dünyada kaybolmasına ve üretilen bu bilgilerin gerçeğin içini boşaltarak anlam kaybını hızlandırdığı ortaya çıkmaktadır.

3.1.1.3. Gündemde kalma: Katılımcılar Ekşi Sözlük'de gündemde olan başlıklara entriyer yazarak belli konuların gün boyunca gündemde kalmasını sağlamaktadırlar. Bu konuda belirleyici olan, kullanıcıların gündemdeki başlıklara duyduğu ilgi ve bu başlıklar hakkında yaptığı yorumlardır. Ekşi Sözlükte üretilen bilgi ve içeriğin hızına paralel biçimde, gündem belirlenmekte, bu gündem kullanıcıların yazdığı başlıklar etrafında şekillenmektedir. Diğer bir deyişle, bilgiyi üreten de onu gündemde tutan da kullanıcıların kendileridir. Bu şekilde üretilen gerçekler bir süre sonra sanal dünyanın gerçekliği içinde kendi gerçekliğini yeniden kurmaktadır. Bu noktadan hareketle, Ekşi Sözlük platformunun gerçeklikten kopuk, kendi bilgi ve gündemini üreten bir hipergerçeklik özellikleri gösterdiği ifade edilebilir. Bu hipergerçeklik de kullanıcı kimliklerinin bu gerçeklikte şekillenen bağımsız kimlikler olmasını olanaklı kılar. Katılımcıların da belirttiği gibi onlar artık Ekşi Sözlüğün içinde yaşayan ve bu evrenin kurallarına uyan birer sanal kimlik gerçeği haline gelmişlerdir.

“Sözlükte yazdığım yazılar ve paylaştığım bilgileri sözlüğün sahip olduğu kurallara göre oluşturmam gerekiyor. Bir başlığa bir bilgiyi yazdığım zaman bunun sözlük formatına uygun bir şekilde, tanım içeren bir yapıya sahip olması gerekiyor. İşin özünde sözlükte kafana göre bir paylaşım yapma imkânın da pek olmuyor. Yani çoğu zaman içinden geçeni değil de sözlüğün istediği şeyi, istediği şekilde yazmak zorunda kalıyoruz.”(Erkek, 35, Bursa).

Üretilen bilgilerin doğruluğu bilinmeden katılımcılar düşüncelerini ifade etmektedirler. Bu durum da üretilen bilgilerin kaynağı belli olmadan gündemde kalmasını sağlamaktadır. Gündemde kalmaya devam eden başlıklara ise katılımcılar entri girmeye devam etmektedir ve bu şekilde de bilginin üretimi devamlı bir hale gelmektedir. Gündemde kalan başlık bilgi üretirken gündemde kalmayı sağlarken katılımcılar ise bu başlığa entri girerek başlığın gündemde kalmasını sağlamaktadır. İki tarafında birbirine bağımlı olduğu bu durumda bilgiyi üretenler aslında katılımcılardır. Bu nedenle de Ekşi Sözlük katılımcılara buldukları her

yerden bilgiye ulaşabilme imkânı verdiği için bilgiyi üreten ve yayan kişiler aslında katılımcılar olmaktadır. Katılımcılar açılan başlıklara entri girerek bu başlıkların gündemde kalmasına ve birçok insana ulaşmasına neden olmaktadır. Çünkü açılan her başlık gündemde kalmayı başaramaz. Başlıkların gündemde kalmasını sağlayan şey katılımcıların bu başlıklara sürekli olarak entri girmesidir.

“Gündemdeki başlıkları takip etmeyi ve bu başlıklara yazmayı genellikle tercih ediyorum. Gündemde olmayan bir başlığa yazdığım zaman boşa vakit kaybettiğimi düşünüyorum.”
(Kadın, 34, İzmir)

“Ben ekşi sözlüğü bazen kafamı dağıtmak için kullanıyorum. Canım çok sıkıldığı zaman girip bir şeyler yazmak hoşuma gidiyor. Sanki gerçek hayattan bir kaçış yolu oluyor benim için. Bazen ise açılan başlıklara sinir olduğum için yazma gereği duyuyorum. Özellikle kadınları aşağılayan başlıklara dayanamıyorum.” (Kadın, 28, Ankara)

“çok sık olmasa da, bazen kendimi iyi hissettiğimi söyleyebilirim. Çünkü bazen gerçek hayatta karşılaştığın sorunları burada yazmak kendini daha iyi hissetmeni sağlıyor. Bazen ise yaşadığınız mutlu olayları anlatıyorsunuz. Hayatta kimseyle paylaşmadığınız ya da içinize atmak zorunda kaldığınız şeyler burada açığa çıkıyor. Terapi gibi geliyor bana bazen.” (Erkek, 29, Ankara)

Gündemde kalan ve katılımcıların sürekli olarak entri girdikleri başlıklar bir süre sonra bilgi kirliliğine neden olmaktadır. Katılımcılar yoğun bir şekilde bilgi bombardımanına maruz kaldıkları için ortaya konulan bilgilerin doğruluğundan emin olamadan diğer kullanıcıların düşüncelerini okumaktadırlar.

3.1.1.4. Bilgi kirliliği: Bilginin fazla üretilmesi ve katılımcıların kendilerini rahatlıkla ifade edebilmesi ise bilgi kirliliğine neden olmaktadır. Ekşi Sözlük katılımcıların görmeye alışık olmadığı şeyleri sürekli olarak gösterir ve gerçeği yeniden üreterek onu ayırt edilemeyecek bir biçimde tekrar tekrar insanlara sunar. Bu yöntemle de Ekşi Sözlük kesintisiz bir şekilde katılımcıların bu platformun içinde olmasını sağlar. Medya araçları ve internet sayesinde günümüz dünyasında artık yaşanan olaylar ya da ortaya konulan bilgiler bir sahneye, bir mekâna ve zamana ihtiyaç duymamaktadır. İnternetin hâkimiyet kurduğu bu çağda artık bireylerin tüm yaşamı, bedeni ve tüm dünya kontrol altına alınmıştır. Katılımcılardan birisi Ekşi Sözlüğü açtığı zaman fazlasıyla bilgiye maruz kaldığını belirtmektedir. Bu bilgilerin bazı başlıklarda gerçek bilgilere dayanırken bazı başlıklarda tamamen öznel olaylara ve kişisel yaklaşımlara göre oluşturulduğunu düşünmektedir.

“ Sözlük’de en sinirime dokunan şey özellikle kadınlarla ilgili başlıklarda yazarların özellikle de erkek yazarların kendi deneyimleri ile sürekli olarak Türk kadınlarını aşağılaması oluyor. Hiçbir temele dayanmayan görüşler burada paylaşılıyor. Bazen Rus kadınlar, Avrupalı kadınlar başlığına girdiğiniz zaman gördüğünüz tek şey saçma sapan yorumlar oluyor.” (Kadın, 44, Sakarya).

“ Sözlük’de bol miktarda özellikle de bazı başlıklarda bu başlığa örnek vermem gerekirse mgtow, hipergami gibi erkeklerin egemenlik güçlerini öne süren başlıklarda sürekli olarak hiçbir bilimsel kaynak gösterilmeden erkeklerin çok iyi varlıklar olduğu kadınların ise onları tuzağa düşürmeye çalışan varlıklar olduğundan bahsediliyor. Bu başlıkları okuduğunuz zaman tam anlamıyla bilgi kirliliğine maruz kalmış oluyoruz. Sözlük bilgi kaynağı olması gereken bir yerken tam tersine kişisel yorumların hüküm sürdüğü bir yer oluyor.” (Kadın, 35, Ankara).

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de sürekli olarak bir bilgi paylaşımı ve üretimi yaparlar. Ekşi Sözlük yapısı itibari ile “kutsal bilgi kaynağı” olarak görülmektedir ve bu durumda da Ekşi Sözlüğü kullanan katılımcılar sürekli olarak Ekşi Sözlük’de üretilen bir bilgi bombardımanına maruz kalmaktadırlar. Bu aşırı bilgi paylaşımı ise bir süre sonra katılımcıların neyin doğru ya da neyin gerçek olduğunu anlamasını zorlaştırmaya başlar ve katılımcılar gerçek anlamını yitirmiş bilgiler arasında kaybolurlar. Bir süre sonra ise artık neyin gerçek olduğunu önemli değildir, önemli olan katılımcılara sunulan ve onların ürettiği bilgilerdir.

Ortaya çıkan bu simülasyon evreninin (Ekşi Sözlük) en belirgin özelliği ise en basit ya da en önemsiz şeylerin bile gerçek anlamlarının içini boşaltıp yerini kopyaları ile dolduruyor olmasıdır. Bu nedenle de simülasyon dünyası kusursuz bir evren yarattığı için her zaman için gerçekten daha etkilidir. Simülasyon evreninin bu kadar etkili ve güçlü olmasını sağlayan şey ise gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları sayesinde gerçeğin altını boşaltan, anlamını kaybetmesine neden olan kopyaların kolaylıkla üretilebiliyor olmasıdır. Kitle iletişim araçları sanallığı daha da etkin hale getirerek simülasyon dünyasında gerçekliği yok etmek de ve aynı zamanda toplumsallığı da yok ederek kitlelerin oluşmasına neden olmaktadır. Özünü, gerçekliğini, anlamını ve değerlerini kaybeden toplum da farkında bile olmadan bir kopyalar yani simülasyon dünyası içinde yaşamaya devam etmektedir.(Baurillard, 2005,s. 87).

3.1.2. Toplumsallığın Yerini Alan Kitleleşme

Gerçeğin anlamını yitirmeye başlaması zaman içinde bireyleri bir kitle haline dönüştürmektedir. Yani kullanılan sosyal medya uygulaması bir süre sonra kendi gerçekliğini ortaya koyarak kullanıcılarını kendi gerçekliği içine hapsederek, kendi kuralları ile bir kitle haline getirmektedir. Yapılan araştırmada aynı durum Ekşi Sözlük’de de geçerli olduğuna yönelik çeşitli veriler elde edilmiştir. Ekşi Sözlük sanal dünyada üretilen bir platform olduğu için burada kendini ifade eden yazarlarında kitle iletişim araçları sayesinde bir kitleye dönüşmesine neden olmuştur.

“Sözlük birbirini tanıyan insanların oluşturduğu bir topluluk gibi geliyor bana. Yani verilen tepkiler, beğenilmeyen şeyler, beğenilen yorumların hepsi aynı oranda ilerliyor. Bir entriyi çoğu kişi beğenirse diğer kullanıcılar da beğenmeye başlıyor. Sanki hepimiz aynı şeyi beğeniyor ya da linç ediyoruz gibi geliyor bana.” (Erkek, 35, İstanbul)

“Sözlük’de favori butonu tam olarak sürü gibi davranmayı ifade ediyor bana göre. Yani bir entrinin fav oranı yüksekse herkes onu favlamaya başlıyor ve beğenilme oranı git gide artmaya başlıyor. Siz farklı bir fikir öne sürerseniz ya da karşı çıkan bir entri yazarsanız direkt olarak eksilenmeye başlıyorsunuz.” (Erkek, 33, Ankara)

Birbirini taklit etmeye başlayan kullanıcılar da artık kendi gerçeklerine göre değil de kitlelerin ortaya koyduğu gerçeklere göre hareket etmeye başlıyorlar. Önemli olan artık gerçeklerin özünden ziyade kitlelerin ortaya koyduğu gerçeklerin kopyası oluyor. Burada kendini ifade eden ve sanal kimlikler oluşturan katılımcılar kitle iletişim araçları sayesinde artık gerçekten değil de gerçeğin bir kopyasından bahsetmektedirler. Katılımcıların bu platformda verdiği mesajlar gerçekliğe ya da onun anlamına yönelik şeyler değil de bu platforma ait olan gerçekliğe yönelik verdiği mesajlardır. Çünkü kitle iletişim araçları gerçekliğin yok olmasına ve bu gerçekliği kendi istediği biçimde yeniden üretmektedir. Sanal dünya da kitle iletişim araçlarının bir eseri olduğu için bu platformda yazılan yazılar ya da üretilen bilgiler de simülasyon dünyasının yani sanal dünyanın istediği bilgiler ve anlamlar olmaktadır. Baudriillard’ın da belirttiği gibi artık simülasyon dünyasında sanal ve gerçek dünya iç içe geçmiş haldedir ve gerçeklik sürekli olarak yeniden üretilerek anlamını kaybedip yok olmaya zorlanmaktadır. Bu durum ise gerçek ile sanal kimliklerin arasındaki ayrımın giderek yok olduğunu ve katılımcıların sanal kimlikleri sayesinde istediği bilgileri üretebildiğini göstermektedir.

“Herkeste olduğu gibi daha çok insan beğendiğini belli ederse egom okşanıyor, ufak herkesin yaşadığı hazzardan yaşıyorum. Ama aksi durumda negatif duygular hissetmiyorum.”(Erkek, 30, Ankara)

“Sonuçta burada beğenilmek için yazmıyorum ben. Herkes farklı düşünür ve kimsenin kimseyi yargılama hakkı yoktur bana göre.” (Kadın, 35, Ankara)

Artık kitle iletişim araçları ile yönetilen toplumlar kendi düşünceleri ve yaşantıları olmayan birer mekanik insan kopyasına dönüşmüşlerdir (Baudrillard, 2001, s. 55). Toplumsallığın yerini kitle iletişim araçları ile manipüle edilmiş toplumsallığın anlamını yitirdiği ve toplum kavramının da ötesi olan kitleler almıştır. Baudrillard’a göre kitle; toplumsallığın anlamını emen, büyük bir güce ve tepkisizliğe sahip olan, sosyolojik bir anlama ya da gerçekliğe sahip olmayan, bütün yitirilmiş değerlerin bir simülasyonu olan, toplumun gerçekliğini yansıtmaktan aciz, anlamlar yerine görünen odaklanan, kültürü, bilgiyi ve bunların gerçek anlamlarını yok eden, toplumsallığın içinde kaybolduğu bir kara deliktir. (Baudrillard; 2003; 36) Simülasyon ve gerçekliğin anlamını yitirmesi toplumsallığın kitlelere dönüştüğü oranda etkindir. Anlam toplumsalın kitleye dönüşmesiyle gerçekliğini yitirmektedir. Artık kitleler arasında aşırı bir gerçeklik ve bu gerçekliğin içinde anlamın algılanmasının yitirildiği bir toplumsallık söz konusudur.

3.1.3. İmaj ve Görünüş

Günümüz dünyasında bireyler çok imaj, görünüş gibi kavramlara ihtiyaç duymaktadır. Bireyler artık anlamların içinin boşaldığı, sahtelerin çoğaldığı bir iletişim çağının içindedir. Bireylere görünüş ve imaj gücünü veren en önemli sistem ise medya organlarıdır. Teknolojinin gelişmesi ile medyanın gücünün artması ve sanal dünyanın gelişmesi doğru orantılıdır. Baudrillard’ın da belirttiği gibi gelişen iletişim teknolojileri bireyleri gerçeğin içinin boşaltıldığı sahte gerçekliklere mahkûm etmiştir. Bu gerçeklikte önemli olan tek şey imaj ve görünüştür. Artık önemli olan tek şey postmodern dünyada ve postmodern kimliklerde bu kimliklerin nasıl sunulduğu ve başkaları tarafından nasıl değerlendirildiğidir. Yani bir yerde paylaşılan herhangi bir şeyin nasıl olması gerektiği, hangi şartlarda beğenileceği ya da popüler hale geleceği önceden belirlenmiştir ve bireyler sanal kimliklerinin beğenilmesi için bunları yapmak zorundadır. Bu nedenle de katılımcılar aslında özgür olduklarını düşünürken sanal dünyanın gerçekliğine göre kimliklerini sunmaktadır. Katılımcılar bu nedenle sanal kimliklerini inşa ederken hem gerçek kimliklerinden yararlandıklarını hem de sanal kimliklerine istedikleri özellikleri yüklediklerini belirtmektedir. Ekşi Sözlük sanal dünyanın öne çıkardığı bütün

özellikleri taşıyan bir evrendir. Ekşi Sözlük’de de önemli olan fikirlerden ya da düşüncelerden yani sanal kimliklerden ziyade bu kimliklerin nasıl sunulduğu ve nasıl gösterildiğidir. Katılımcılar Ekşi Sözlük evrenine gönüllü olarak katılırlar ve burada sanal kimliklerini istedikleri şekilde ve biçimde inşa ederler. Katılımcıların bazıları anonim bir kimlik kullanmayı tercih ederken bazı katılımcılar ise gerçek kimliklerini sanal dünyaya taşımaktadırlar. Katılımcılar her ne kadar kendi istekleri doğrultusunda kimliklerini inşa edip düşüncelerini ifade ediyor olsalar bile aslında Ekşi Sözlüğün izin verdiği kadarını yapabilmektedirler. Katılımcılar Ekşi Sözlüğün kurallarını ihlal ettikleri zaman bir cezalandırma sistemiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

“Hiçbir kişisel bilgi yok. Profil fotoğrafı kullanmayı tercih etmiyorum. Dolayısıyla sosyal medya hesaplarımda bulunmuyor. Kendimi böyle bir ortamda herkese açmak istemiyorum.” (Erkek, 34, İzmir)

“Profil fotoğrafı kullanıyorum ama fotoğraf deniz manzarası. Ortada benlik bir durum yok yani. Sözlükte bu tarz kişisel bilgilere asla yer vermiyorum.” (Kadın, 34, İzmir)

“Kişisel bilgilerimi, diğer sosyal medya hesaplarımı ve profil fotoğrafımı kullanmayı tercih etmiyorum. Bunu gizlilik yüzünden değil buna gerek duymadığım için tercih ediyorum.” (Erkek, 38, İstanbul)

Artık sanal dünyada ortaya konulmuş her şey bir görünüş, görüntü yanılgısı ve anlam kaybıdır. Gerçeklik içinde bulunduğu bu koşullar nedeniyle artık ölmüştür ve bu gerçeklik yerini göstergelere, imajlara, imgelere ve simülasyon dünyasının sahteliklerine bırakmıştır. Katılımcılar sanal kimliklerini ifade ederken bu kimliklere gerçek kimliklerinde olduğu gibi çeşitli anlamlar ve sıfatlar yüklemektedirler.

“Muhالیf, doğru bildiğini savunan, feminist.” (Kadın, 44, Sakarya)

“Sanırım bunun cevabını verdim ama buradaki kimliğimi rahat, kolay kolay yazmayan, muhalif bir kimlik olarak tanımlayabilirim.” (Erkek, 30, Ankara)

“kısaca “ağır abla”. Bu istediğim bir şey değildi. Nasıl oldu anlamadım, böyle gelişti her şey.” (Kadın, 44, İzmir)

“akla hayale gelebilecek her türlü kavram üzerinde kendi tanımımızı ya da düşüncelerimizi yazabildiğimiz bir mecra ekşi sözlük. Bu sebepten kullanmayı tercih ediyorum. Günlük hayatımda sesimi çıkaramadığım, anlatamadığım şeyleri anlatmama yardımcı oluyor ya da bildiğim bazı konuları aktardığımda okuyacak birilerinin olması güzel, mesela kuantum

dolanıklık diye anlatsam (çok iyi bildiğimden değil, lakin bu konuda okuyup öğrendiğim bir şeyler var) dinleyecek kimse bulamam; ama sözlükte okuyan birileri illa ki var.”(Kadın,34, İzmir)

Katılımcıların da belirttiği gibi sanal kimlikler gerçek kimliklerin görünüş olarak gerçek dünyada tanımlandığı sıfatlar ile tanımlanmıştır. Katılımcılar sürekli olarak içerik ürettikleri ve düşüncelerini paylaştıkları için inşa edilen sanal kimlikler birer imaj ve gösterge haline gelmiştir. Bu imajlar ise sanal kimliklerin sanal dünyada gerçeğin yerini almasına sebep olmuş ve sanal kimlikler Baudrillard’ın da ifade ettiği gibi sürekli olarak bilgi üreten birer makine haline gelmiştir.

3.1.4. İkiz Kimlikler

Araştırmada anlam kaybına neden olan en önemli faktörlerden birisi de sanalın ve gerçeğin anlamını yitirmesinden dolayı ortaya çıkan sanal kimliklerin gerçek kimliklerin ikizi gibi görünmesidir. Baudrillard yaptığı çalışmalarda bilgi üretiminin fazla olması halinde anlamın gerçek değerini yitireceği sonucuna varır. Çünkü katılımcıların sanal gerçekliğe uyum sağlayabilmesi için bilginin verdiği mesajı içselleştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle katılımcılar, medya ve bilgi ve toplum birbirine bağımlıdır (Baudrillard, 2016, s114-115). Sanal dünyada sanal kimliklerin inşa edilmeye başlaması ile birlikte Baudrillard’ın da belirttiği gibi gerçek ile sanal olanın yani kopyanın anlamları birbirine karışmıştır. Sanal dünya gerçek dünyadan izler taşıyor olsa bile sanal dünya aslında gerçek dünyayı kopyalayan bir ikizidir. Gerçek dünyada bireylerin ortaya koyduğu duygu ve düşünceler sanal dünyada farklı şekillerde ifade edilerek gerçek anlamını kaybetmektedir. Bu nedenle de Ekşi Sözlük’de katılımcılar sanal kimliklerini içselleştirmiş ve sanal kimliklerine bağımlı hale gelmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı Ekşi Sözlük’de inşa ettikleri sanal kimliklerinin gerçek kimlikleri ile aynı anlama geldiğini hatta sanal kimliklerinin gerçek kimliklerinin ikizi olduğunu belirtmektedir. Bu durumda Baudrillard’ın belirttiği gibi Ekşi Sözlüğün, sanal kimliklerin ve katılımcıların birbirine bağımlı olduğunu göstermektedir. Çünkü sanal dünya ortaya çıkardığı anlam kaybı ve asıl gerçeğin yerini alması nedeniyle kavramların birbirinin yerine geçmesine neden olmuştur.

“Gerçek kimliğimin ikizi olarak tanımlarım. Ha gerçek hayatta ki ben ha buradaki ben ikimizde ayrılmaz bir parçayız ve bir bütünüz.”(Erkek, 29, Ankara).

“Gerçek kimliğimden ayrı bir kimlik yaratmadım. İkisi de aynı kimlik olduğu için aralarında bir fark görmüyorum.” (Kadın, 33, İstanbul).

“Burada herhangi bir kimlik yarattığımı söyleyemem, gerçek hayatta nasıl düşünüyor ve davranıyorsam, burada da öyleyim.”(Kadın, 24, İzmir).

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de kedilerini daha rahat ifade ettiklerini belirtmektedirler. Ekşi Sözlük’de inşa edilen sanal kimlikler sanal dünyanın ortaya koyduğu gibi bir görünüş ve görüntü yanılgısı olan kimliklerdir. Katılımcılar sanal kimliklerini gerçek kimliklerinin bir benzeri ya da kopyası olarak inşa ettiklerini belirtmektedir. İnşa edilen sanal kimlikler Baudrillard’ın da ifade ettiği gibi aslında anlamını yitirmiş kimliklerdir. Katılımcılar sanal kimliklerinin gerçek kimlikleri olduğunu ifade etseler bile aslında sanal dünyanın yani Ekşi Sözlüğün ortaya çıkardığı yoğun bilgi üretiminde katılımcıların sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasındaki bağlantının anlamını yitirmesine ve bu durumda katılımcıların gerçek kimlikleri ile sanal kimliklerini aynı düzlemde görmesine neden olmuştur.

“Evet, bazen gerçek hayatta para kazanma kaygısı yüzünden kendimizi çok ifade edemesek de burada böyle bir durumda olmadığı için savunduğum her şeyi yazıyorum.”
(Kadın, 40, Ankara)

“eskisi kadar özgür bir ortam olduğunu düşünmüyorum. Daha doğrusu insanlar başkalarının düşüncesine çok saygılı değiller. Çok yazan birisi değilim zaten, yazdığımda da insanlarla polemige girmeyecek şekilde yazmaya çalışıyorum.” (Kadın, 33, İstanbul)

“Kendimi daha özgüvenli ve özgür hissetmemi sağlıyor. Düşünsene gerçek hayatta bazen söylemekten çekindiğin şeyleri burada istediğin gibi ifade edebiliyorsun, kimsenin ne düşüneceğine aldırmadan. Burada hissettiğim özgürlük benim gerçek hayatta daha sakin ve pozitif olmama neden oluyor. Çünkü içimdeki zehri burada atma şansım oluyor.”
(Erkek, 34, İzmir)

“Şu an için hayır düşünmüyorum. Sözlük eskiden özgür bir ortamdı. Şu an siyasal kaygılar nedeniyle birçok yazar siyasi entry üretmiyor ki ben de dahil buna. Bu durumda ortamın özgürlüğünden bahsedemeyiz. Ki bu durumda düşüncelerin de saklı kaldığını söyleyebiliriz. Kimse net ifade etmiyor.” (Kadın, 34, İzmir)

3.1.5. Beğenilme isteği ve Kusursuz Kimlikler

Ekşi Sözlük bir sanal gerçeklik kavramı olduğu için Baudrillard’ında belirttiği gibi bu evrende artık toplumsal bir yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Ekşi Sözlük bir simülasyon evreni olarak içindeki kullanıcıları da kitleler haline getirmiştir. Bu kitleler yani katılımcılar kendi kararlarını vermek yerine Ekşi Sözlüğün yani simülasyon evreninin gerçekliği doğrultusunda

hareket etmektedir. Katılımcıların da belirttiği gibi Ekşi Sözlük’de artık önemli olan bilgi paylaşma değildir tam tersine katılımcıların düşüncelerinin beğenilmesi ve yazdıkları entrielerin aldığı beğeniler ve favlar ²daha önemlidir.

Araştırmada anlam kaybına neden olan faktörlerden bir diğeri de bireylerin beğenilme istekleridir. Bireyler sanal kimlikleri ile beğenilme isteği taşıdıkları için bu kimliklerine istedikleri özellikleri yükleyerek bu kimlikleri kusursuz hale getirmektedirler. Katılımcılar kitle iletişim araçlarının, medyanın ve sanal dünyanın ürettiği yoğun bilgi şiddetine karşı savunmasız durumdadır. Yoğun bir şekilde üretilen bilgi katılımcıların büyülenmesine yol açmaktadır. Büyülenme oranı arttıkça anlam kaybı daha da fazla olmak da ve yapaylık gitgide artmaktadır.

Büyülenme ve anlam kaybı arasında doğru bir orantı vardır. Büyülenmenin artması için daha çok bilgi üretilmesi ve bu bilgilerin gerçekliğinin arttırılması gerekmektedir. Bilgiler arttırılmaya başladıkça bilgilerin ya da olayların gerçekte var olması daha da imkânsız hale gelmektedir. Bu durum ise ortaya konulan bilgilerin daha da yapay hale gelerek anlamın tamamen ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu sayede katılımcılar içinde buldukları dünyaya simülarklar ve kandırmaca sayesinde katlanır hale gelirler. Kitle iletişim araçlarının temel amacı ürettiği bilgi ile insanları büyülemektir (Baudrillard, 2016, s.96-97).

“sözlük önceleri bir bilgi kaynağı iken artık yazarların beğenilmek ve fav almak için yazdığı yazılardan oluşuyor. Yazarlar saçma sapan bir şekilde bazen sırf espri yapma amacıyla entri yazıyorlar.” (Erkek, 29, Ankara)

“Sözlük’de yoğun bir bilgi kirliliği olduğunu düşünüyorum. Yazarlar saçam sapan başlıklar açarak sürekli olarak gündemi meşgul ediyorlar ve yazarların çoğu da bu duruma katılıyorlar.” (Kadın, 35, Ankara)

“Artık sözlükte önemli olan bilgi üretmek değil tam tersine daha çok beğenilmek. Özellikle bazı yazarlar ilk sayfanın yani ilk yazılan entrielerin daha çok beğeni aldığını ve dikkat çektiğini bildikleri için bu sayfalara yazı yazabilmek için bir yarış halindedir.” (Erkek, 34, İzmir)

“ Sözlük’de çoğu zaman bazı yazarlar olmayan şeyleri olmuş gibi yazarak ve kaynak göstermeden paylaşıyorlar. Bu durum bana göre tamamen ilgi çekmek için yapılan çok saçma işler” (Kadın, 26, Manisa)

² Ekşi Sözlük’de yazarların yazdığı entrielerin diğer yazarlar tarafından aldığı beğeni sayısını gösteren buton.

Katılımcıların da yukarıda belirttiği gibi artık önemli olan bilgi üretmekten ziyade yazılan yazıların ne kadar beğenildiğidir. Marshall Mc Luhan bu durumu “the medium is the message”(McLuhan, 2005, s. 10) olarak açıklar. Bu cümlenin anlamı ise “ortam mesajın kendisidir” anlamına gelmektedir. Kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle ortaya çıkan bu durum hem kitle iletişim araçlarını hem de bu araçların iletmeye çalıştığı mesajı yok etmiştir. Çünkü önemli olan mesajın (bilginin) kendisi olmaktan çıkmış ve nasıl iletildiği önemli hale gelmiştir. Katılımcılar o ekran üzerinde sadece bilgileri almaya ya da yeniden yaratmaya çalışan canlı organizmalar olarak görülmektedir. Katılımcı neyi izlerse izlesin, hangi bilgiyi alıyor olursa olsun merkezde artık sadece internet vardır. Yani asıl amaç o internet ekranına girmek ve o bilgileri almaktır (Baudrillard, 2011, s.88). İnternetin yaratmış olduğu diğer bir kavram olan sosyal medya siteleri de aynı mekanizma ile işlemektedir. Bireyler beğenilme isteği nedeniyle fikirlerini ya da fotoğraflarını bu sitelere yükleyerek paylaşma arzularını yerine getirmiş olurlar. Bireyi takip eden diğer kullanıcılar ise merak isteklerini gidermek için onu takip ederek paylaştığı şeyleri beğenirler. Bireyler kendi istedikleri için bu siteleri kullandıklarını söylüyor olsalar bile asıl amaç girdikleri sitenin ziyaret ediliyor olması, bu sitede yazdıkları ya da paylaştıkları şeylerin beğenilmesi yani sitenin kendisi bireyleri bu siteye girmeye itmektir. Bu durum Ekşi Sözlük üzerinden değerlendirildiği zaman ise önemli olan katılımcının ne yazdığının ya da bunu nasıl bir dille yazdığının önemli olmasından ziyade önemli olanın sadece o sitede yazmış olmasıdır. Yani Ekşi Sözlük’de bir entri kaleme alındığı zaman bunu katılımcı kendisi istediği için değil de yazı yazmak istediği için yazmış oluyor ve bu durum da özneyi pasif bir hale (figüran haline) getirmiş olmaktadır. Artık günümüzde katılımcılar yaptıkları her şeyi kaydetmek, göstermek ve okunur hale getirmek istemektedir. Aracının mesaj haline geliyor olması da gerçek bir iletişimin sonunu getirmiş olmaktadır. Yani süreci başlatan şey özne değil de nesne oluyor ve özne bir şekilde nesnenin yansıması haline gelmektedir.

“Kendimi iyi hissediyorum; çünkü anlatabiliyorum, aktarabiliyorum. Velakin burada anlatabildikçe de gerçek hayatta gitgide yalnızlaşıyorum”.(Kadın, 48, Sakarya)

“Açıkçası hayır. Gerçek hayatta bu kadar fazla paylaşmam içimdekileri. Özellikle yaşadığım şeyler konusunda daha titizim.” (Kadın, 48 Sakarya)

“Yorumlarımın beğenilmesinin beni bahtiyar kıldığını ifade edebilirim. Ancak, yorumlarımın beğenilmemesi, bende herhangi bir olumsuz duygu oluşturmuyor, bunu da ekleyeyim.” (Erkek, 29, Ankara)

“Benim için ekşi sözlükte yazmak demek beğenilmek anlamına geliyor. Önemli olan bilgi vermek değil de açılan başlıkların ilk sayfalarına entri girerek daha çok fav almak. Bazen bu nedenle bir başlığa entri girip siliyorum ve başlık tutarsa bunu revize edip görünür hale getiriyorum” (Erkek, 38, İstanbul)

“Girilen entrynin beğenilmesi herkesin hoşça gideceği bir durum, keza benim de. Ancak ben bu kaygılarla yazı yazmıyorum. Düşüncem ne ise ya da bilgi içinde ne varsa onu yazıyorum.” (Kadın, 34, İzmir)

Bu platformda yazılan yazılar katılımcıların beğenilme isteği ile ortaya çıkan ve istenildiği zaman değiştirilme imkânı olan yazılardır. Katılımcılar bu platformda bulunmalarını sağlayan en temel motivasyonları beğenilme ve bir şeyleri paylaşma istekleri olduğunu belirtmişlerdir. Ortaya çıkarılmış olan yazılar ve kimlikler sanal dünyanın kusursuz dünyası ile elde edilmiş olan kimliklerdir. Gerçekliğini yitirmiş olan bu kimliklerin katılımcılar ve sanal dünya tarafından kusursuz bir hale getirilmiş olması bu kimliklerin başka bir gerçeklikle yeniden ifade edilmesine neden olmuş ve gerçekliğin paralel evreninde yani sanal dünyada üretilen bu kimliklerin gerçek anlamını da kaybetmesine neden olmuştur. İmajların ve görünen şeyin daha önemli olduğu sanal dünyada kimlikler kişilerin üzerlerine giydikleri kusursuz birer elbise olarak vitrinde yerini almıştır ve istenildiği zaman da bu vitrine konulan kimliğin ve anlamının değişme imkânı var olmuştur.

Yapılan araştırmada postmodern dünyanın bireylere sunduğu teknolojik imkânlar sayesinde sanal kimlikler oluşturulmaya başlanmış ve bu sanal kimliklerle birlikte de gerçeğin içinin boşalmış olduğu görülmektedir. Sanal kimlikler buldukları sanal platformların şeklini almaya başlamış ve bu nedenle de gerçek anlamlarını kaybetmeye başlamışlardır. Baudrillard’ın da ifade ettiği gibi simülasyon dünyası kendi gerçekliğini oluşturmaya başlamış ve sanal kimlikleri de bu gerçekliğin içinde yeniden şekillendirmiştir. Sanal kimlikler sanal dünyadaki platformların kuralları ile oluşturulmaya başlanmış ve aynı zamanda bireylerin kendi kişisel istekleri ve duyguları ile de inşa edilmeye devam etmektedir.

3.2. ANONİMLİK

Anonimlik kelime tanımı ve en genel anlamıyla isimsiz olma durumu olarak tanımlanmaktadır. Birey anonim olmayı seçerek aslında kendini gizleyerek bir tanınmazlık evreninin içine koymaktadır. Birey anonim olarak kim olduğunu yani kendini gizlemeyi tercih eder ve bu durum ise aynı zamanda kimliğinin de bilinmiyor yani tanınmıyor olmasına yol açar. Birey anonim olmayı tercih ederek aslında bir nevi kimliksiz olmayı da tercih etmektedir. Anonimlik

ve kimlik kavramları tam olarak bu noktada birleşmektedir. Kimlik bireylerin gerçekte kim olduğunu ve onların tercihlerini, yaşam tarzlarını, kişisel özelliklerini tanımlayan bir kavramdır. Kimlik kavramı bireye “sen kimsin?” sorusunu sorduğumuz zaman bireyin verdiği cevapların toplamından oluşmaktadır. Aynı zamanda kimlik bireyin doğum yeribi, doğum tarihini, ismini, soy ismini, mesleğini, ailesini de içeren bir kavramdır (Aslan,2012, s. 3-5).

Gelişen teknoloji ile birlikte internet kullanımı yaygınlaşmış ve sosyal ağlar bireylerin hayatına girmeye başlamıştır. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması ise sanal kimlik kavramının oluşmasına neden olmuştur. Sosyal medya platformlarında sanal kimliklerini inşa eden bireyler bu kimlikleri içinde oldukları sosyal medya platformuna göre şekillendirmiş ve inşa etmişlerdir. Sosyal medya bireylere sanal kimlikleri ile anonim olma ya da görünür olma fırsatını vermiş ve bunun seçimini bireylere bırakmıştır. Bireyler sosyal medyada oluşturdukları sanal kimlikleri ile aynı gerçek dünyada olduğu gibi sosyal medyada da bir statü sahibidirler. Bireylerin görünür olmayı seçtikleri sosyal medya platformlarında (Facebook, Instagram gibi) sahip oldukları statüleri oldukça önemlidir. Çünkü bu platformlarda bireyler gerçek yaşamda sahip oldukları özellikleri ve yaşam tarzlarını sosyal medyada taşıyarak gerçek yaşamda sahip oldukları statülerini sanal dünyaya da taşımaktadırlar. Bireylerin görünür olmayı seçtiği sosyal medya platformlarında beğenilme istekleri oldukça fazladır ve bireyler zaten bu isteklerini karşılamak için görünür olmayı tercih ederek gerçek yaşamlarını diğer kullanıcıların beğenisine sunmaktadır (Barut, Dursun, 2016, s. 545)

Anonim kimliklerle kendini gizlemeyi tercih eden bireyler için bir sığınma ve istediği davranma özgürlüğünü vermiş olur. Birey gerçek kimliği ile yapamadığı şeyleri anonim kimliği ile yapma imkânına sahiptir. Timisi “*Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi (2005)*” isimli kitabında bu durumu şu şekilde açıklar:

Seçilmiş kimlikler aracılığı ile internet ortamında yüz yüze iletişimde varolanın tersine özel, mahrem, gizli ve kişisel olan yine bilinmeyen, anonim ötekilere açık kılınır. Gerçek dünyada bireylerin gündelik yaşamda yapamadıkları, ifade edemedikleri, açığa vurmaktan çekindikleri her türlü durum, tutum ve fikir bilgisayar klavyesinin olanakları içerisinde ifade edilir. Dünya bir bilgisayar ekranına dönüştüğünde özel ve kamusal arasında bir ayırmadan söz etmek olanak dışı olur... İnternet, içinde katılım, deneyim ve konuşmaların yer aldığı, kendi zamanını oluşturan bir anlatıdır... Özne bir yapboz oyunun parçasıdır. Kimlikler sabit ve değişmez olmaktan çıkmış, akışkan metinler içinde kurulmaya ve yeniden kurulmaya başlamıştır.... Bir kimlik mimarı olarak birey kendini yaratmanın ütöpik fantezileri içinde dolandır.... Elektronik ve organik beden arasındaki

ilişki dilin sınırları içinde dağılıp gider. Bir organik beden milyon tane elektronik bedene dönüşür (Timisi, 2005: 96-98).

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de anonim olmayı tercih ederek düşüncelerini ve sanal kimliklerini daha iyi ifade etmek şansına sahip olmaktadır. Ekşi sözlük bireylere yüz yüze iletişimden ziyade kimliklerini yaz dili ile sunma fırsatını sunmaktadır. Sanal kimlikler sayesinde artık kimlikler Timisi’nin de belirttiği gibi sabit ve değişmez kimlikler olmaktan çıkmış ve çoğulcu bir yapı kazanarak katılımcılara istedikleri kimliklere bürünme fırsatını vermiştir. Katılımcılar ise sanal kimliklerin anonimlik özelliğini getirerek sanal kimliğe istediği özellikler yüklemiş ve bu kimlikleri çoğu zaman için mükemmel bir şekilde inşa etmeye çalışmıştır. Anonim kimliklere gerçek kimliklerinin özelliklerini yüklemek zorunda kalmaya katılımcılar bu kimlikleri milyonlarca parçaya bölerek kullanma imkânına sahip olmuşlardır.

“Ekşide kişisel bilgilerimin hiçbirisi yok. Tamamen anonim olarak kullanıyorum bu platformu. Kendimle ilgili bilgileri verirsem bu kadar rahat olabileceğimi zannetmiyorum. Bazen yaptığım yorumlarda mesleğimi yazmayı tercih ediyorum ama daha ötesini yazmayı hiç düşünmedim. Burası benim özel alanım gibi bir şey ve kimsenin karışmasını istemiyorum. Herkesten de gizlemeyi tercih ediyorum.” (Kadın, 28, Ankara)

“kesinlikle kolaylaştırdı. Çok sık olmasa da arada yazdığım cinsel içerikli 1-2 cümle ya da ne bileyim halamla ilgili anılarım anonim kalmış oldu. Gerçi ailem tarafından ifşalandım; ama yine de olabildiğince rahat yazabiliyorum. Sadece istediğim her konuda çok daha rahat yazabildiğim 2. bir nickim var ve onu pek bilen yok, onunla daha rahatım açıkçası.” (Kadın, 46, İzmir)

“Daha özgürce fikir beyan etmemi sağladı. Sizi tanıyan bir insan olmadığı için istediğiniz gibi yazma şansınız oluyor. Kimseden çekinmeden, bu kişi benim hakkımda ne düşünür acaba demeden kafanıza göre yazıp döşüyorsunuz. Anonim olmanın benim açımdan en güzel etkisi bu galiba.” (Erkek, 34, İzmir)

“Anonim olmak hem bir özgürlük hem de bir görünmezlik sağlıyor. İkisi arasında çıldirtıcı bir çizgi var bence, dengeyi bulmak lazım. Eğer kendimi çok kaptırırsam deli mizacım ortaya çıkacak diye korkmuyor değilim. Fazlaca trollük yapma potansiyeline sahip bir insanım.” (Kadın,28, Manisa)

Bireylerin sanal ortamlarda oluşturdukları anonim kimlikleri ise görünür kimliklerinden farklı olarak bedensiz ve isimsiz sanal kimliklerdir. Bu nedenle bireyler anonim ortamlarda

istedikleri kimlikleri inşa edebilmekte ve bu kimliklere istedikleri özellikleri yükleyebilmektedirler. Bireylerin anonim ortamlarda istedikleri kimliklere bürünebiliyor olması ise daha fazla özgürlük alanı elde etmelerine neden olmaktadır.

Bireyler inşa ettikleri sanal kimliklerinin farkındadır ve ürettikleri içerikleri de her seferinde bu kimliklere göre değiştirmektedirler ya da istikrarlı bir şekilde sanal kimliklerinin özelliklerini korumaktadırlar. Bireylerin sosyal medyada ya da ekran karşısında inşa ettikleri sanal kimlikleri bireylerin farklı yönlerini ve özelliklerini sergilemektedir. Bireyler inşa ettikleri bu sanal kimlikler arasında rahatça seçim yapabilmektedirler. Yaptıkları seçimler ise bireyleri geleneksel kimlik anlayışının dışında bir kimlik anlayışına itmektir. Bireyler inşa ettikleri bu farklı kimlikleri ile olmadığı biri gibi davranma özgürlüğüne sahip olur ve kurguladığı gerçekleri anlatma ya da ifade etme imkânına sahip olur (Timisi, 2005: 99).

Timisi'nin de belirttiği gibi katılımcılar Ekşi Sözlük'de inşa ettikleri sanal kimlikleri ile olmadığı biri gibi davranma özgürlüğüne de sahip olmuştur. Katılımcılar aynı zamanda anonim kimlikleri ile beğenilme isteklerini de karşılamışlar ve bu istek nedeniyle kurguladıkları kimlikleri sanal dünyaya taşımışlardır. Anonim kimlikler katılımcılara sanal kimliklerine istedikleri özellikleri yükleme imkânı vermiştir ve bu bedensiz kimlikler katılımcıların tamamen kendi istekleri doğrultusunda inşa edilmiş kimliklerdir.

“Kesinlikle daha rahat olmamı sağlıyor. Kimsenin seni tanımadığı bir ortamda istediğin gibi yazma hakkına sahipsin. Evet, beni tanıyanlar var ama o insanlar zaten kafa yapısı olarak uyuştüğümüz insanlar ve bu yüzden birbirimizi tanımayı seçtiğimiz insanlar. Fakat gerçek yaşamım içerisinde benim buradaki kimliğimi bilen kimse olamadığı için kendimi çok rahat hissediyorum. Burada olan diğer insanlarda pek umurumda olmadığı için istediğim her şeyi kafama estiği gibi yazıyorum.” (Kadın, 28, Ankara)

“kendimi iyi hissediyorum; çünkü anlatabiliyorum, aktarabiliyorum. Velakin burada anlatabildikçe de gerçek hayatta gitgide yalnızlaşıyorum.” (Kadın, 46, İzmir)

“Kendimi daha özgüvenli ve özgür hissetmemi sağlıyor. Düşünsene gerçek hayatta bazen söylemekten çekindiğin şeyleri burada istediğin gibi ifade edebiliyorsun, kimsenin ne düşüneceğine aldırmadan. Burada hissettiğim özgürlük benim gerçek hayatta daha sakin ve pozitif olmama neden oluyor. Çünkü içimdeki zehri burada atma şansım oluyor.” (Erkek, 34, İzmir)

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de inşa ettikleri sanal kimlikleri ile birlikte postmodern dünyanın getirdiği kimlik anlayışının da içine girmişlerdir. Modern dünyada kimliklerin daha bireysel hale gelmesi kimlik kavramının önemini arttırmıştır. Aynı zamanda postmodern düşünce ile birlikte teknoloji daha da gelişmiş ve bireyler bu sayede sanal kimlikler inşa etmeye başlamışlardır. Sanal kimlikler ise bireylerin kendilerini istedikleri inşa ettikleri ve sadece istedikleri kadarını diğer bireylere gösterdikleri kimlikler olmuştur. Ekşi Sözlüğün katılımcılara sağladığı en önemli avantaj anonim kimlikleri ile istedikleri şekillere bürünme ya da gerçek kimliklerini bu platforma taşıma şansları olmuştur. Katılımcılar anonim kimlikleri ile içerikler üretmiş ve bu sayede Ekşi Sözlük’de sanal kimlikleri ile aktif bir şekilde var olmuşlardır. Var olmayı tercih etmeyen katılımcılar ise sanal dünyanın yoğun gündemi arasında unutulmuşlardır.

“Gerçek kimliğimle hemen hemen örtüştüğü için gerçek kimliğimi ifade etmektedir. Buradaki kimliğime bir ad koymak istemezdim çünkü buradaki insan da benim. Buraya ad koyarsam kendimi de gerçek hayatta bu isimle ifade etmem gerekir ki bunu yapmak istemem.”(Erkek, 34, İzmir)

“Daha alaycı ve eğlenceli tarafımı gösterdiğim şey. Burada hayata çok ciddi bakmıyorum. Hayatın o monotonluğundan ve ciddiliğinden kaçış yeri oluyor benim için anonim kimliğim. Çaylak bile olsam burada çok eğleniyorum.” (Kadın, 26, Manisa)

“Bireysel özgürlüğü ifade ediyor. Düşüncelerimi tam olarak olmasa da (siyasi kısım mevzubahis) ifade edebiliyorum. Özellikle akademik ortamda saklamak zorunda kaldığım ya da içime attığım şeyler burada açığa çıkıyor.” (Kadın, 34, İzmir)

Sanal kimlikler sanal dünyada üretilmiş olan kimliklerdir ve bu kimliklerin gerçek dünyada bir gerçekliği yoktur. Sanal dünya ve sanal kimlikler gerçek dünyanın bireyleri yoran zaman ve mekân özelliğinde yoksun bir dünyadır. Bu nedenle de sanal dünya ve sanal kimlikler bireylere oldukça çekici bir dünya olarak görünmektedir. Bireyler anonim kimliklerini inşa ederken bedensiz ve isimsiz kimliklere bürünürler. Anonim kimlikler sahip oldukları bu özellik sayesinde diğer anonim kimlikler ile karşılaştıkları zaman istedikleri gibi davranma hakkına sahip olurlar. Anonim kimliklerin dokunulmaz ve kurgusal kimlikler olması bireylerin bütün ilgilerini sanal dünyaya aktarmalarına sebep olmaktadır (Robins, akt. Subaşı, 2005, s. 110-111).

Sanal dünyada inşa edilen kimlikler çoğu zaman için belirsizdir. Sanal dünyada belki de hiçbir zaman yüz yüze gelme ihtimali olmayan ve birbirini görmesi mümkün olmayan bireyler sanal kimlikleri sayesinde iletişim kurabilmektedirler. Bu nedenle de bireyler sanal dünyadaki

iletişim sistemi değiştii için istedikleri kimliklere bürünebilirler. Bireyler anonim kimlikleri sayesinde ister genç, ister yaşlı, ister kadın, isterse erkek olabilmektedirler. Bireyler sanal kimlikleri sayesinde gerçek kimliklerinde bulunmayan birçok özelliği sanal kimliklerine yükleyebilirler. Bireyin sanal kimlikler söz konusu iken hangi kimliğe bürünmek istediği tamamen onun tercihine kalmıştır. Birey gerçek kimliğini gizleyerek ve anonim kalmayı tercih ederek istediği her kimliğe bürünebilmektedir. Anonim kimlikler istenildiği gibi üzerinde oynanabilen kimliklerdir. Fiziksel özelliklerinizin gizli olduğu bir ortamda istediğiniz özelliği anonim kimliklere yükleme imkânınız vardır.

Ekşi Sözlük’de sanal kimlikler inşa eden katılımcılar sanal kimliklerini gerçek kimliklerinden daha çekici kimlikler olarak düşünmektedirler. Çünkü sanal kimlikler gerçek kimliklerin bireylere vermiş olduğu zaman, mekân, aile ya da çevre gibi sıkıntılardan bireyleri muaf tutmaktadır. Anonim kimlikler katılımcıların istedikleri gibi inşa ettikleri kimlikler olduğu için katılımcıların bütün ilgilerinin sanal dünyaya kaymasına neden olmuştur. Çünkü Ekşi Sözlük’de inşa edilen sanal kimlikle beğenilmek ve takdir görmek aslında katılımcılar için oldukça önemlidir. Sanal dünyada inşa edilen kimlikler katılımcıların hayatları boyunca belki de hiç görmeyecekleri ve tanışmayacakları insanlara kendi düşüncelerini sunma fırsatı vermektedir. Bu nedenle de katılımcılar hiçbir şekilde yüz yüze gelmeyecekleri diğer bireyler için istedikleri kimliklere bürünebilmektedirler. Katılımcıların Ekşi Sözlük’de nasıl bir kimlik inşa edecekleri ve nasıl bir kimliğe bürünecekleri tamamen onların inisiyatifine kalmıştır. İsterlerse gerçek kimlikleri ile istemezlerse de anonim kimlikleri ile var olmaktadırlar.

“Sözlükte bu tarz kişisel bilgilere asla yer vermiyorum. Anonim kalmayı tercih ediyorum.” (Kadın, 24, İzmir)

“Kişisel bilgilerimi, diğer sosyal medya hesaplarımı ve profil fotoğrafımı kullanmayı tercih etmiyorum. Bunu gizlilik yüzünden değil buna gerek duymadığım için tercih ediyorum.” (Erkek, 38, İstanbul)

“Onaylanma, tebrik edilme, şükelanma ya da favlanmak beni mutlu ediyor. Yazabildiğim ve ulaştırabildiğim sürece gerisinin bir önemi yok.” (Kadın, 35, Ankara)

“Kişisel bilgilerimi açık şekilde paylaşmayı tercih etmiyorum. Bu ülkede bu kadar açık fikir beyan ettiğim bir yerde böyle bir şeye hiç gerek yok. Bu sadece ciddi kurumlardan korku şeklinde değil, şahıslardan ve onların psikolojik buhranlarından da çekinmeyle ilgili. En güzeli kimsenin bu kadar açıklığa ulaşmaması”. (Erkek, 30, Ankara)

İnternet ortamında yani sosyal medyada sanal kimlikler sürekli olarak bir yenilenme ve kendini yeniden inşa etme durumundadır. Bireyler içinde buldukları sanal gerçekliğe göre kendilerini istedikleri formlara sokabilirler. Birey anonim kimliği sayesinde kendini farklı birisi gibi göstererek düşüncelerini daha rahat ifade edebilir. Birey belki de gerçek kimliğinde ve yaşantısında asla söyleyemeyeceği şeyleri anonim kimliği sayesinde rahatlıkla söyleyebilir. Sanal dünyada oluşturulan kimlikler özellikle de anonim kimlikler oldukça belirsiz ve kaygan bir zemine sahip kimliklerdir. Rheingold anonim kimliklerin yaşadığı durumu şu şekilde açıklar:

Bir sanal mekânda diğerleriyle gevezelik yapıp, tartışabilir, sorunlarımızı konuşabilir, duygusal bir destek sağlayabilir, entelektüel bir fikir alışverişi içinde bulunabilir, oyun oynayabilir, ticari alışveriş yapabilir, hatta aşık olabilir, arkadaşlar bulup arkadaşları kaybedebiliriz. Kısaca insanların diğer gruplarda ya da topluluklarda yaptığı her şeyi yapabiliriz, ancak bu ortamın iletişim biçimi bedenlerimizi arkasında bıraktığımız bilgisayar ekranı karşısında kelimelerdir. Dünya üzerinde milyonlarca kişi hâlihazırda bir ya da birden fazla topluluğun elektronik üyesidir. Bu, yerelliğin zaman ve mekân sınırlılığını ortadan kaldıran ve bireylerin kendi topluluklarını diğerleri arasından kendilerinin seçtikleri bir topluluktur (Rheingold, 1993, akt. Timisi, 2003, s. 163-164).

Bireyler sosyal medyada sanal kimliklerini inşa ederken ilk olarak bir kimlik arayışı içine girerler. Bu aşamayı tamamladıktan sonra ise sanal kimliklerini inşa etmeye başlarlar ve son olarak ise inşa ettikleri kimliklerini sosyal medyada sunarlar. Yapılan araştırmaya göre sanal kimlikler bireyler tarafından iki şekilde inşa edilir. İlk olarak bireyler sanal kimlikleri inşa ederken gerçek kimliklerinden ve sosyal çevrelerinden yararlanarak sanal kimliklerini inşa ederler. Aynı zamanda bireyler inşa ettikleri sanal kimliklerinin gerçek kimliklerle bağlantısı olmayacak şekilde ya da bu sanal kimliklere istedikleri ve olmaya çalıştıkları o mükemmel kimlik özelliklerini yükleyerek sanal kimliklerini inşa edebilirler. Bireyler genellikle sanal kimlik inşası yaparken beğenilme ve diğer bireyler tarafından kabul görme isteği ile ilerlemektedirler. Bireyler sanal kimlik inşasını buldukları sosyal medya platformuna göre şekillendirmeyi tercih ederler. Bireyler için önemli olan sanal kimliklerinin diğer bireyler tarafından nasıl görüldüğü ve algılandığıdır. İnternet ortamı bireylere istenilen sayıda sanal kimlik üretebilmek için büyük bir olanak sağlamaktadır. Bireyler ideal bir sanal kimlik inşa etme isteğinde olduğu için bu kimliklere istedikleri özellikleri yükleyip istemedikleri özellikleri gizleyebilmektedirler. Bireylerin sanal kimliklerini inşa ederken aslında olmayı arzu ettikleri kimliklerini üretmektedirler.

“ Sözlük’ de ortaya koyduğum anonim kimlik genelde olmasını istediğim kimliğim oluyor.” (Erkek, 29, Ankara).

“ Sözlük’de sahip olduğum kimliği kullanmamı sağlayan en önemli faktör beğenilme oranım. Beğenilme sayım arttıkça bu hoşuma gidiyor.” (Kadın, 26, Ankara)

“Sözlük’de sahip olduğum kimliğim birçok kişi tarafından takip ediliyor. Açıkçası sözlüğün en çok okunan ve takip edilen yazarlarından birisi olmak gururumu okşuyor” (Erkek, 34, İzmir)

Katılımcılar Ekşi Sözlük’de içinde buldukları sanal ortama göre kimliklerini inşa etmişlerdir. Katılımcıların oluşturduğu anonim kimlikler oldukça hızlı değişen ve kaygan bir yapıya sahip olan kimliklerdir. Ekşi Sözlük’de katılımcılar sanal kimlikleri sayesinde sanal bir ortam oluşturup bu ortamda her türlü bilgi ve duygu alışverişi yapma imkânına sahip olurlar. Ekşi Sözlük’de sahip oldukları anonim kimlikleri ile katılımcılar başka bireylerle tanışma imkânı bulmuş ve bu bireyler ile arkadaşlık hatta aşk ilişkisi bile yaşamışlardır. Katılımcılar arkadaş olmak istedikleri bireyleri seçerken de kendi istedikleri bireylerle iletişim kurmuşlar ve istedikleri biçimde sanal dünyadaki gerçekliklerini gerçek dünyaya taşımışlardır. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de ideal bir sanal kimlik oluşturma güdüsü ile hareket etmiştir ve bu kimlikleri ile başka bireylerle tanışma imkânı da bulmuşlardır.

“Ekşiden tanıştığım arkadaşlarım var evet. Bu durum anonimliğimi etkiledi mi. E evet birisiyle tanışırsanız anonimliğiniz kalmaz. Doğal olarak ortadan kalkar. Ama anonim kalmak gibi önceliği olan bir durumum olmadığı için çokta önemli değil. Farkında bile değilim. Bunu önemsemiyorum.” (Erkek, 30, Ankara)

“Var, az da olsa var. daha önceki nickimle artık biraz boğulmuştum, kendimi emile ajar'vari bir görünürlük hissiyle darlamıştım. Şimdiki nickimi sözlükteki arkadaşlardan çok az kişi biliyor. Ama tanıştığım bütün arkadaşlarla görüşüyorum elbette.” (Kadın, 34, İzmir)

“Evet var. Tanıştığım insanın beni az çok analiz edebilmiş olması daha rahatlatıcı. Sıfırdan kendimi anlatmaktan daha kolay geliyor. Yani burada tanıştığım arkadaşlar yazılarımdan dolayı beni az çok çözmüş oluyorlar. Açıkçası bir bara gidip birisiyle tanışmak ve kendini anlatmak daha zor geliyor artık bana.” (Erkek, 35, Bursa)

“Evet, var anonim kaldığım arkadaşlarım da var, anonimliğimi kırdığım arkadaşlarım da. Anonimliği kırdığım arkadaşlarla acayip kaynatıyoruz zaten. Çoğu zaman özellikle

kadınlar arasında buna sende dahilsin canım tanıdığımız yazarlar hakkında bolca atıp tutuyoruz.”(Kadın, 34, İzmir)

Sosyal medya bireylere sonsuz bir sanal ortam sunmaktadır. Sosyal medya sürekli olarak yeni bilgiler üretilip, içerikler yayınlayıp, anlık olarak sürekli değişikliklere uğrar ve bireylerin hayatına art arda pencereler açarak bireyleri kendi gerçekliği içindeki simülasyon alanına taşır. Sanal dünya sanal kimliklerin sanal dünyada ihtiyacı olan duygularını gidermelerini sağlar. Sosyal medyada bireylerin sanal kimlikleri ile aldığı kararlar genellikle sabit değildir ve sürekli olarak değişkenlik gösterir (Armağan, 2013, s. 8-9). Sosyal ağlar özellikle de Ekşi sözlük kullanıcılarına sanal kimliklerini hem görünür hale getirme hem de anonim olma fırsatını vermektedir. Katılımcılar isterlerse sosyal medya profillerini ya da profil fotoğraflarını paylaşarak kimliklerini görünür hale getirme imkânına sahiptirler hem de takma bir isim (nick) kullanarak sanal kimliklerini gizleme hakkına sahiptirler. Bauman anonim kimliklerin postmodern dünyanın getirdiği teknolojik gelişmeler sayesinde oluştuğunu ve bu kimliklerin kuralsız, belirsiz gibi özelliklere sahip olmasına karşın artık imaj ve farklılık peşinde koşan simgesel kimliklere dönüştüğünü belirtmektedir (Bauman,1997, s. 60)

Ekşi Sözlük’de anonimliğin tercih edilme sebeplerinin başında ifade özgürlüğü, kişisel verileri gizleme, trollük gibi nedenler gelmektedir. Anonim kimlikler bireylerin gerçek kimliklerinin verdiği sınırlardan da kurtulmasını sağlar. Bu nedenle de Ekşi Sözlük’de anonim kimlikler katılımcılara gerçek kimliklere göre daha fazla özgürlük alanı sunmaktadır. Katılımcılar yaşadıkları çevreden ve içinde buldukları koşullardan dolayı düşüncelerini rahatlıkla dile getirememektedirler. Bazen ise katılımcılar gerçek kimliklerinin saklamak zorunda kaldıkları bazı marjinal özelliklerini (cinsel yönelim gibi) anonim kimlikleri ile ortaya çıkarmaktadırlar. Sanal dünya yani Ekşi Sözlük katılımcılara sınırsız bir özgürlük alanı sunarak katılımcıların kendilerini daha iyi ifade etmesini ve daha rahat olmalarını sağlamaktadır. Katılımcılar yaşadıkları ve içinde buldukları çevre nedeniyle kendilerini baskılanmış hissettikleri her an anonim kimlikleri ile görünmezlik zırhına bürünüp kendilerini Ekşi Sözlük’de ifade etmektedir.

“Anonim kimliğim, kendini ifade edebilen, yaratmak için çaba harcayan, paylaşmak için üreten bir kimlik olarak dizayn edildi. Şeffaf ve gerçekçi bir kimlik üzerinden Sözlük’ün (veya diğer platformların) sunduğu imkânları değerlendiren, etkileşime giren bir kimlikten başka bir şey değil.” (Erkek, 38, İstanbul)

“anonimlik gerçek beni etkilemiyor sadece sanal ortamda kendin olmayı kolaylaştırıyor.” (Kadın, 33, İstanbul)

“Anonim kimlik daha rahat yazmama olanak sağlıyor. Örnek verecek olursam: iş arkadaşlarımla seks hakkındaki fikirlerimi bu kadar açık okumasını istemiyorum, onlar daha detaysız bilgilere sahiptir. Aklıma gelen ilk örnek bu oldu, fazla açık olduysa kusura bakma.” (Kadın, 34, İzmir)

“çok sık olmasa da arada yazdığım cinsel içerikli 1-2 cümle ya da ne bileyim halamla ilgili anılarım anonim kalmış oldu. gerçi ailem tarafından ifşalandım; ama yine de olabildiğince rahat yazabiliyorum. Sadece istediğim her konuda çok daha rahat yazabildiğim 2. bir nickim var ve onu pek bilen yok, onunla daha rahatım açıkçası.” (Kadın, 46, İzmir)

Katılımcıların Ekşi Sözlüğe üye olmasının ve sanal kimlikler inşa ederek çeşitli bilgiler üretmesinin bazı sebepleri vardır. Bu sebepler bir gruba ait olma ya da düşüncelerini ifade etme isteği olduğu kadar aynı zamanda gerçek kimlikleri ile gerçek hayatta düşüncelerini ifade etme şansı bulamadıkları için anonim kimlikleri sayesinde düşüncelerini anlatabilmeleridir. Anonim kimlik Timisi'nin de ifade ettiği gibi bireylere bir özgürlük alanı sunmakta ve gerçek kimliklerinin zincirlerinden kurtulmalarını sağlamaktadır (Timisi, 2005, s.100). Katılımcılar anonim kimlikleri ile kendilerini daha özgür bir biçimde ifade etme şansına sahip olsalar bile nefret suçu ya da Ekşi Sözlüğün kurallarına uymamak gibi nedenlerle sözlükten atılmaktadırlar ya da ceza almaktadırlar. Ekşi Sözlük hafif suçlarda ceza olarak yazarları 1 ya da 2 ay gibi sürelerle “lanetleyerek” çaylak konumuna düşürmektedir. Nefret suçu gibi ağır suçlarda ise yazarlar sözlük hesapları tamamen silinerek, bütün entripleri yok edilerek “leyla” konumuna getirilip sözlükten atılmaktadırlar. Katılımcılar anonim kimlikleriyle bile olsalar da kurallara uymadıkları zaman cezalandırılmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda sanal dünyanın anonim kimlikler söz konusu olsa bile bireylere belli bir özgürlük alanı sunduğunu göstermektedir.

“Gerçek hayatta bu kadar fazla paylaşmam içimdekileri. Özellikle yaşadığım şeyler konusunda daha titizim.” (Kadın, 46, İzmir)

“Daha özgür konuşabilmek isterdim evet. Çünkü burada yazdığım çoğu şeyi gerçek hayatta bu kadar açık bir şekilde ifade etmem mümkün değil. Burada bile çoğu zaman yargılanırken gerçek hayatta bunları söylesem neler olur tahmin edemiyorum. Gerçi az çok tahmin ediyorum ama sanırım bunu dile getirmek istemiyorum.” (Kadın, 34, İzmir)

“eskisi kadar özgür bir ortam olduğunu düşünmüyorum. Daha doğrusu insanlar başkalarının düşüncesine çok saygılı değiller. Çok yazan birisi değilim zaten, yazdığımda da insanlarla polemige girmeyecek şekilde yazmaya çalışıyorum.” (Kadın,33, İstanbul)

“Özgür değil. İnternet yasası filan sıkıntılı durumlar elbet. İsim görünmeyince tüm sorunlar çözülmüyor ki hocam. Yanlış bir şey yapsan kendini mahkeme önünde bulabilirsin. Burada gerçekten manyak yazarlar var. Anonim olmak seni kurtarmıyor maalesef.” (Kadın, 26, Manisa)

Anonim kimlikler sayesinde bireyler kendilerini daha rahat ifade edebilme imkânı bulmaktadırlar. Günlük hayatlarında ifade etmeye çekindikleri düşüncelerini anonim kimlikleri sayesinde yargılanma düşüncesi ve korkusu olmadan başka insanlarla paylaşmaktadırlar. Anonim kimlikler katılımcıların gerçek kimliklerini saklamalarını sağladığı için katılımcılar anonim kimlikleri ile daha cesur olmakta ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu anonimlik katılımcıların sanal dünyada karşısındaki bireylere karşı daha dürüst ve korkusuz olmasına neden olmaktadır. Bu duruma örnek olarak Ekşi Sözlük’de yazar olan katılımcılar diğer katılımcılar ile iletişime geçerken ya da kendi düşüncelerine uymayan bir durumla karşılaştıkları zaman rahatlıkla küfür yoluna başvurmaktadırlar. Katılımcılar anonim kimliklerinin onları birçok şeyden koruyacağını ve bu düşünce ile de daha rahat hareket edeceklerine inanmaktadırlar.

“Evet, birkaç kez küfür yemişliğim var, tabii düşünceye saygı duymayanların hakaretlerine de maruz kaldım. Bu tarz şeylere asla cevap vermiyorum. Karşıdaki kişi hakaret ya da küfür ettiği ile kalıyor.” (Kadın, 34, İzmir)

“Bir defa aldım. O yazarı direkt olarak engelledim. Evet, iletişim kurdum ancak hiç hakaret etmedim. Sadece yazdığı entri üzerine tebrik mesajı attım ve hayır bunu yaparken karşımdaki kişiyle tanışma ya da ona yürüme amacı gütmедim. Tamamen masumane duygulara sahiptim.” (Erkek, 34, İzmir)

“Hakaret aldım, tehdit hiç olmadı. Bu durumda fiks bir cevabım vardır “şu an ne siz bana ne de ben size düşüncelerimizi ifade edebileceğiz. Bu sebeple tartışmak gereksiz. Bu minvalde yazdığımız hiçbir mesajınıza bundan böyle yanıt vermeyeceğim.” bu mesajdan sonra cevap gelmiyor ve orada kesiliyor iletişim genelde. Kimseye hakaret etmedim. Yorum değil, entry. Entry’sini çok beğenirsem favorilere alırım zaten. Ama çok azdır beğenip de yazdığım. Sadece anlamadığım ya da itiraz ettiğim bir şey olursa

yazarım.”(Kadın,46,İzmir)

“Hiç tehdit mesajı almadım. Bazen olumsuz mesajlar geliyor tabii ki. Haksız olduğunu düşündüğüm şeylere saygılı bir şekilde cevap veriyorum. Evet, iletişim kurdum ama hiç kimseye olumsuz bir yorumda ya da hakarete bulunmadım. Sadece beğendiğim bir entri üzerine tebrik mesajı attım ya da kendi düşüncelerimi dile getirdim.” (Kadın, 33, İstanbul)

3.3. HİPERGERÇEKLİK VE SİMÜLASYON

Baudrillard postmodern dönemde gerçekliğin anlamını yitirerek değiştiğini ve bu değişiminde gerçekliği yok ederek hipergerçek bir aşamaya taşıdığını belirtir. Baudrillard mutlak bir gerçekliğin mümkün olmadığını ve bu durumda gerçekliği istenilen şekle dönüştürmeye müsait bir hale getirdiğini açıklar. Gerçeklik ona göre simülasyon evreninde devamlı olarak üretebilen bir şeydir. Budrillard simülasyon evreninin sürekli üretim halinde olması nedeniyle artık hakikatin bile yeniden üretilebilir olduğunu anlatır. Baudrillard’ın düşüncelerinin temeline gerçeklik kavramını alır. Gerçeklik ona göre sürekli üretilerek yeniden icat edilir, anlamlandırılır ve icat edilen gerçekliğin varlığı sorgusuz sualsiz kabul edilerek ürettiği gerçekliğin dışında bir gerçekliğe izin vermez. Baudrillard yaşadığımız dönemi simülasyon çağı olarak adlandırır. Simülarklar artık gerçeğin yerini almış ve gerçek yerine geçen bir kavramdır. Simülasyon dünyasında artık mutlak bir gerçeğe ihtiyaç yoktur. Çünkü artık gerçek anlamını yitirmiş ve yapay bir şekilde kendini yeniden üretmektedir (Baudrillard, 2011, s. 15).

Baudrillard mutlak gerçekliğin yeniden üretilen yapay gerçeklikten ayırt edilebilir olduğunu belirtir. Çünkü yapay gerçeklik mutlak gerçekliğin sahip olduğu anlama ve mutlak gerçekliği ortaya çıkaran duygulara ve düşselliğe sahip değildir. Yapay gerçeklik ise kendini kabul ettirebilmek için kendini bir hakikat olarak üretir. Yapay gerçekliğin hakikat iddiası ise simülasyon evreninin içinde bulunduğu gerçekliği bile aşarak hipergerçekliğe dönüşür. Simülasyon evreninde üretilen yapay gerçekliğin iddiası sahip olmadığı bu gerçekliğe sahipmiş gibi yaparak kendini hakikat olarak kabul ettirmeye çalışır. Bu nedenle Baudrillard simülasyon dünyasını sürekli olarak üretim yapan bir fabrikaya benzetir. Baudrillard simülasyon dünyasının hakikat ilkesini de aşarak artık tanrısal bir güce kavuştuğunu belirtir. Ona göre artık Tanrı kavramı bile simüle edilebilir bir kavram haline gelmiştir. Yaşadığımız dünyada içinde bulunduğu simülasyon dünyasının kontrolü altında kalarak simülasyon dünyası içinde bir simülarka dönüşecektir (Baudrillard, 2011, s. 16-20).

Sanal dünyada gerçeklik kavramı değişikliğe uğramıştır. Sanal dünyada dijitalleşme ile birlikte gerçeğin sonsuz sayıda üretimi mümkün hale gelmiştir. Gerçeklik sürekli olarak üretildiği için artık rasyonel bir gerçekten bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu durum aynı zamanda düşselliği de yok etmektedir. Gerçeklik yerini gerçek olmayan ama gerçeğe çok benzeyen hipergerçekliğe bırakmıştır. Bu durum sana dünyada da kendini göstermiş; gerçeğin ve düşselliğin ayrımı ortadan kalkmıştır. Bu iki kavram birbirini ile aynı anlama gelmeye başlamıştır. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de kimliklerini ifade ederken sanal dünyanın ortaya koyduğu kurallar ve gerçekler üzerinden kimliklerini inşa ederler. Burada gerçeğe benzeyen yani gerçek kimliklerine benzeyen ama bir yanda da gerçek kimliklerinin kopyası olan ve bu kimliklerden farklı olan kimlikleri kullanırlar. Sanal kimlikler gerçek kimliklerine çok benzerken aynı zamanda gerçek kimliklerinden kopmuş kimliklerdir. Ekşi Sözlük’de inşa edilen sanal kimlikler gerçek kimliklerle bağlantısı olsa bile yapay bir şekilde inşa edilmiş kimliklerdir. Çünkü bu kimlikler gerçek kimliklerin sahip olduğu derinliğe sahip değildir ve sanal bir şekilde üretilmiş olan bedensiz kimliklerdir. Sanal kimlikler düşsel olarak üretilmiş kimliklerdir ve bu nedenle de gerçek kimlikler ile sanal kimliklerin ayrımı da ortadan kalkmıştır. Katılımcılar sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasında ufak farklar olduğunu kabul etseler bile çoğunlukla sanal kimliklerinin gerçek kimliklerinin bir parçası ya da yansıması olduğunu belirtmektedirler.

“İkisi arasında çok büyük bir fark olmadığı için, sanal kimliğim benim için reel kimliğimle aynı anlama geliyor. Çünkü ben genellikle düşüncelerimi her zaman açıkça ifade ediyorum. Evet, bazen daha cesur olduğum zamanlar oluyor ama bu durumlar benim gene kendi düşüncelerimin aynı olduğu fakat ifade ediş tarzım değiştiği zamanlar oluyor. Yani gene aynı benim ama belki daha sert cümlelerle ifade ediyorum kendimi. O yüzden başka insanların yaptığı gibi sanalda başka bir kimlik oluşturmam. Kendimle ve düşüncelerimle gurur duyuyorum.” (Kadın, 28, Ankara)

“sanal ortam ile gerçek hayattaki kimliğim arasında çok büyük fark yok. Gerçek hayatta ne hissediyor ya da düşünüyorsam onu paylaşıyorum zaten. Sadece dediğim gibi güvenliğim açısından bazı konularda gerçek hayatta bu kadar açık değilim.” (Kadın, 46, İzmir)

“burada herhangi bir kimlik yarattığımı söyleyemem, gerçek hayatta nasıl düşünüyor ve davranıyorsam, burada da öyleyim. İkisi de ben olduğum için taşımama ya da aralarında seçim yapmama gerek yok diye düşünüyorum.” (Erkek, 29, Ankara)

Katılımcılar yukarıda sanal dünyada inşa ettikleri kimliklerinin gerçek kimlikleri ile bir bağlantısı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlantı gerçeğin yeniden üretilmesi sonucu ortaya çıkan ve katılımcıların gerçek kimlikleri ile sanal kimlikleri arasındaki düşsel bağlantıyı kaybetmesiyle ortaya çıkan bir durumdur. Bu durum Baudrillard'ın simülasyon evreninde sanal dünyada ortaya konulan yapay gerçekliğin kendini hakikat haline getirerek mutlak gerçekliğin de yerini aldığı düşüncesini kanıtlamaktadır. Çünkü Ekşi Sözlük sürekli olarak bilgi üreten ve ürettiği bu bilgileri gerçek hale getirerek kendi gerçekliğini kanıtlamaya çalışan bir hipergerçekliktir. Ekşi Sözlük ve burada inşa edilen kimlikler artık büyük bir güce ulaşmıştır ve kimliklerin gerçekliği tartışmasız bir hale gelmiştir.

Baudrillard hakikat söyleminin üretimi ile doğru orantılı olarak üretilen gerçekliğin simülasyon dünyasında hakikatin yeniden inşa edilmesine sebep olduğunu belirtir. Baudrillard'a göre hipergerçeklik gerçeklikten daha üstündür ve daha fazla anlam içermektedir. Gelişen teknoloji, kitle iletişim araçları ve medya bireylerin hayatında gerçekliği aşan bir etkiye neden olmaktadır. Baudrillard hipergerçekliği Disneyland örneği ile açıklar. Disneyland' da ne bir gerçeklik ne bir sahtelik ne bir düşsellik söz konusudur. Disneyland gerçeğe özgü olan anlamı ve düşselliği, gerçeği yapay bir şekilde yeniden üretebilmek için tasarlanmış bir makinedir. Disneyland Boudrillard'a göre hipergerçek bir mekândır ve bu nedenle de hipergerçeklik gerçeği ve düşüncüyü kontrol edebilen bir üst gerçeklik haline gelmiştir. Baudrillard verdiği bu örnek ile aslında postmodern dönem bireyinin de özelliklerini anlatmış olur. Çünkü postmodern birey de hipergerçeklik kavramının çekici dünyasına kendini kaptırmış bir bireydir (Baudrillard, 2011, s. 30).

Ekşi Sözlük Budrillard'ın Disneyland örneğinde olduğu gibi ne somut yani gerçek bir mekândır ne de tam olarak yok denilebilecek ve sahte olduğunu iddia edilebilecek bir oluşumdur. Ekşi Sözlük sanal dünyada var olan ve gerçek dünyadan çeşitli izler taşıyan bir platformdur. Ekşi Sözlük gerçeğin asıl anlamını değiştirerek gerçeği yapay bir şekilde yeniden üreten bir makine sistemi ile çalışmaktadır. Ekşi Sözlüğü kullanan katılımcılar ise Ekşi Sözlüğün yaratmış olduğu sanal gerçekliğe kendilerini kaptırmış ve Ekşi Sözlük katılımcıların kimliklerini ve kendilerini ifade etme alanları olmuştur. Katılımcılar sözlüğü kendi gerçekliği içinde yorumlamaktadır. Çünkü sözlük gerçek dünyaya en yakın şekliyle kendini gerçeğin bir kopyası olarak ortaya koymuştur. Yani Ekşi Sözlük'de de gerçek dünyada var olan tanımlamalar geçerli bir haldedir. Fakat bu tanımlamalar gerçeğin tam anlamı değil de ona benzeyen kopyalarıdır. Bir katılımcı bir kütüphane nasıl bilgi yuvası olarak tanımlanırsa Ekşi Sözlüğü'de aynı şekilde bilgi yuvası

olarak tanımlamıştır. Çünkü Ekşi Sözlük gerçek hayatta olan bu kavramı kendi içinde yeniden inşa ederek yapay bir gerçekliğe dönüştürmüştür.

“benim için sosyalleşme ve kendimi ifade etme alanı.” (Kadın,40, Ankara)

“Ekşi sözlük kendi başına bir dünya. kendi düzeni ve kendi kuralları var. Kendine özgü bir dili ve kültürü var. Aslında türkiye'nin bir özeti. Sözlüğü daha çok okumak için kullanıyorum. Merak ettiğim bir şey hakkında yazılan yorumları okumak ya da bazen benzer şeyler düşünen insanlarla etkileşim kurmak için kullanıyorum.” (Kadın, 33, İstanbul)

“Ekşi sözlük'ü, fikirlerin özgürce tartışıldığı bir bilgi yuvası olarak tanımlıyorum. Ve sözlüğü, bilgiye ulaşmak ve fikirlerimi beyan etmek için kullanıyorum.”(Erkek, 29, Ankara)

Katılımcılar Ekşi Sözlüğü bir sanal gerçeklik olarak kabul etmekte ve bu platforma anlamlar yüklemektedirler. Çünkü Ekşi Sözlük katılımcıların kendilerini ve kimliklerini ifade edebildikleri ve kendi kuralları ile var olan bir simülasyon evrenidir. Katılımcılar kimlikleri ile birlikte Ekşi Sözlüğün sunduğu sanal dünyanın ve simülasyon evreninin büyümesine kapılmış bireylerdir. Ekşi Sözlük katılımcıların hayatında fazlasıyla yer işgal ettiği için Ekşi Sözlüğe katılımcıların tamamı anlamlar yüklemiştir. Ekşi Sözlük’de üretilen gerçekler ve kimlikler sadece görünüş itibari ile asıl gerçeğe benzemektedirler. Ekşi Sözlük’de yaratılmış olan kimlikler Baudrillard’ın da belirttiği gibi gerçeğin önüne geçerek gerçeğin asıl anlamını kaybetmesine neden olmuştur. Ekşi Sözlük’de katılımcılar inşa ettikleri kimliklerinin gerçek kimliklerinden bir farkı olmadığını belirtmektedir.

Sanal dünya gerçeğe benzeyebilmek için kendini gerçek dünyanın fiziksel kuralları ile inşa etmek zorundadır. Gerçekçilik sanal dünyanın gerçek dünyadaki nesnelere ne kadar benzediği ile doğru orantılı olarak gelişir. Gerçekçilik bireylerin sanal dünyadan aldığı algıların fiziksel dünyadaki algılara benzemesi ile ortaya çıkar. Yani fiziksel dünyadaki algılar ile sanal dünyadaki algılar ne kadar benzer ise gerçekçilik aynı oranda daha da gerçek hale gelir. Bu durum ise katılımcıların sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasındaki ayrımın yok olmasına neden olmaktadır. Yani katılımcıların sanal kimlik algısı sanal dünyadaki kimliklerinden aldıkları haz ile birlikte bu kimliklerini gerçek kimlikleri ile bir tutmalarına neden olmaktadır.

“İkisi de birbirine yakın olduğu için hayır. İkisi arasında seçim yapamam olsa olsa aralarında üslup farkı olabilir ve bu da seçim yapmamı gerektirmez. Zaten aynı benim neden birinden vazgeçmek zorunda kalayım ki?” (Erkek, 34, İzmir)

“Olduğumdan farklı bir kimlikle entry girmedığım için beni bağlamayan bir durum söz konusu burada. Yani ikisi arasında seçim yapmam. Çünkü ikisi de aynı ben. Aynadaki yansımanız iki yerde de aynı.” (Kadın, 34, İzmir)

“Benim için fark yok. Çünkü burada aynı kişiden bahsediyoruz. Buradaki kimliğimi gerçek hayatımda sahip olduğum kimlik zaten. Buradan gerçek benden farklı bir şey ortaya koymuyorum. Yani gerçek hayatta ak dediğime burada kara demiyorum. İkisinde de bakış açım ve olaylara olan yorumum aynı şekilde seyrediyor.”(Erkek, 35, Bursa)

“Faklı bir kimlik oluşturmadım. Burada zaten hayattan edindiğim bilgilerimi ve deneyimlerimi paylaşıyorum. Bunlardan pişman olmam mümkün değil benim açımdan.”(Erkek, 35, İstanbul)

Katılımcılarında ifade etmiş olduğu gibi Ekşi Sözlük’de inşa edilen sanal kimlikler simülasyon dünyasının kendi gerçeklerini üretmesi ve asıl gerçekliği yok ederek kendi hakikatini oluşturması nedeniyle bu sanal kimlikler gerçek kimliklerin bir parçası olarak görülmektedir. Katılımcılar sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasında bir ayrım yapmadan sanal kimliklerini gerçek kimliklerinin birer ikizi olarak görmektedir. Baudrillard’ın da belirttiği gibi bireyler sanal dünyanın kendi gerçekleri içinde sanal kimlikler inşa ederek bu kimliklerin asıl kimliklerinin birer kopyası olduğunu düşünmüşlerdir. Fakat bu kimlikler aslında sadece görünüş olarak gerçek kimliklerine benzemektedir ve gerçek anlamlarını kaybetmişlerdir.

Medyada oluşturulan anlamlar hakikatin anlamını yok edip onu yeniden düzenleyen, üreten ve istediği şekle getiren anlamlardır. Oluşturulan gerçeklikler asıl gerçekliğin yerine geçerek onu anlamsız hale getirip simüle ederek bu gerçeklikleri hipergerçek bir hale getirmektedir. Medyanın ürettiği hipergerçek bir süre sonra gerçeğin de kendisine benzemesine neden olmaktadır. Çünkü yoğun bir şekilde üretilen yapay gerçek bir süre sonra gerçek olanın ne olduğunu bireylere unutturmaktadır. Baudrillard medyayı gerçeğin tüm özelliklerini barındıran, yapay gerçekliği inşa ederken asıl gerçeğin tüm aşamalarını bozan, istenildiği gibi kullanılabilen, anlamdan çok gerçeğin nasıl görüldüğüne önem veren ve bu ürettiği yapay gerçekliği tüm evrene yaymayı başarabilen bir makine olarak tanımlar. Medya gerçekliğin sahip olduğu anlamı yok etmekte ve ortaya çıkarılan bu yeni yapay gerçeklik bireylerin ve kitlelerin çevresinde olup bitenleri ya da dünyayı algılama biçimini değiştirmektedir. Oluşturulan sanal

gerçeklik sadece görünüş olarak asıl gerçekliğe benzemekte ve bu yapay gerçeklik kendi gerçekliğini kanıtlamak için kendini defalarca kez yeniden üretmektedir. Bunun sonucunda da asıl gerçeklikten daha gerçek bir hale gelmekte ve gerçekliğin anlamı tamamen ortadan kaybolmaktadır (Baudrillard, 2014, s.44).

Bir sosyal ağ ve medya organı olan Ekşi Sözlük’de her saniye yeni bir içerik üretilmektedir. Katılımcılar açılan başlıklara kendi düşüncelerini yazmakta ve bu sayede sanal kimliklerini ifade etmektedirler. Katılımcılar Baudrillard’ın da belirttiği gibi sanal kimliklerinin gerçekliğini ispat edebilmek için Ekşi Sözlük’de sürekli olarak içerik üretmektedirler. Üretilen her yeni içerikte ve katılımcıların sanal kimliklerini her ifade edişinde sanal kimliklerini yeniden inşa etmiş ve üretmiş olurlar. Sanal dünyanın kendi gerçekliğini üretmesini sağlayan en önemli etmenlerden birisi de inandırıcılıktır. Yani bazı şeyler ne kadar hayal ürünü olarak görünse bile katılımcılar sanal kimliklerini tanımlamalarını sağlayan kavramlara bir inanış geliştirmiş durumdadırlar. Bu durum ise katılımcıların sanal kimliklerinin inandırıcı bir hale gelmesine neden olmaktadır. Katılımcılar sanal kimliklerini ifade ederken bu kimliklere gerçek kimliklerinde olduğu gibi çeşitli anlamlar ve sıfatlar yüklemektedirler.

“Muhaliif, doğru bildiğini savunan, feminist.”(Kadın,44, Sakarya)

“Sanırım bunun cevabını verdim ama buradaki kimliğimi rahat, kolay kolay yazmayan, muhalif bir kimlik olarak tanımlayabilirim.” (Erkek, 30, Ankara)

“Kısaca “ağır abla”. Bu istediğim bir şey değildi. Nasıl oldu anlamadım, böyle gelişti her şey.”(Kadın, 44, İzmir)

“Akla hayale gelebilecek her türlü kavram üzerinde kendi tanımımızı ya da düşüncelerimizi yazabildiğimiz bir mecra ekşi sözlük. Bu sebepten kullanmayı tercih ediyorum. Günlük hayatımda sesimi çıkaramadığım, anlatamadığım şeyleri anlatmama yardımcı oluyor ya da bildiğim bazı konuları aktardığımda okuyacak birilerinin olması güzel, mesela kuantum dolanıklık diye anlatsam (çok iyi bildiğimden değil, lakin bu konuda okuyup öğrendiğim bir şeyler var) dinleyecek kimse bulamam; ama sözlükde okuyan birileri illa ki var.”(Kadın, 34, İzmir)

Katılımcılarında belirttiği gibi sanal kimlikler gerçekte kimliklerin görünüş olarak gerçek dünyada tanımlandığı sıfatlar ile tanımlanmıştır. Katılımcılar sürekli olarak içerik ürettikleri ve düşüncelerini paylaştıkları için inşa edilen sanal kimlikler birer imaj ve gösterge haline gelmiştir. Bu imajlar ise sanal kimliklerin sanal dünyada gerçeğin yerini almasına sebep olmuş

ve sanal kimlikler Baudrillard'ın da ifade ettiği gibi sürekli olarak bilgi üreten birer makine haline gelmiştir. Katılımcılar sanal kimliklerine inanarak onları birer gerçeklik olarak görmeye başlamışlardır.

Baudrillard'a göre sosyal medya gerçek dünyadaki tüm gerçekleri yeniden üreterek onları yapay bir hale getirerek bir simülasyon dünyası yaratmaktadır. Sanal dünya bireylere fotoğraflarını, videolarını, deneyimlerini, yaşam tarzlarını, duygularını ve yazılarını başka insanlarla paylaşma imkânını vermektedir. Sosyal medya kullanan her birey her gün kendi gerçekliğini yeniden üretmektedir. Bireyler kendi gerçeklerini yeniden üretirken bu üretimden de büyük bir haz duymaktadır. Çünkü bireyler kendi istekleri ile kendi yaşamlarını başkaları ile paylaşmaktadır. Her gün milyonlarca bireyin kendi gerçekliğini oluşturduğu bu simülasyon dünyasında Baudrillard'ın da belirttiği gibi; gerçeklik yapay bir şekilde üretilerek hakikat anlamını kaybettiği için de asıl gerçekliği kanıtlayabilmek imkânsız hale gelmektedir (Baudrillard, 2014, s.39).

Katılımcılar Ekşi Sözlük'de sanal kimliklerini, duygularını, düşüncelerini, yaşam tarzlarını yazı dili ile ifade etmektedir. Katılımcılar sanal kimlikleri ile kendilerini ifade ettikleri her saniye aslında kendi gerçekliklerini de yeniden üretmektedir. Katılımcılar sanal kimliklerini inşa ederken ve bu kimlikleri ile kendilerini ifade ederken bundan bir mutluluk duymaktadırlar. Çünkü sanal dünya katılımcıların kendilerinin daha rahat ifade ettiği bir yapay gerçekliktir. Katılımcılar sanal kimliklerini gerçek kimlikleri ile tamamen aynı olduğunu belirtirken burada Baudrillard'ın gerçeklik yapay bir şekilde üretildiği için hakikatin anlamını kaybettiği ve asıl gerçekliği de kanıtlayamaz hale geldiği için katılımcıların sanal dünyada ürettikleri kimliklerinin de gerçek bir anlam taşıdığı ve gerçek kimliklerinin yerine kullanılabildiği tartışmalı bir hale gelmektedir. Çünkü katılımcılar inşa ettikleri sanal kimliklerine gerçek kimliklerinden belli özellikler ve sıfatlar yükledikleri için sanal kimliklerini gerçek kimliklerinin bir kopyası olarak görmektedirler.

“hayır. Gerçek kimliğimden ayrı bir kimlik yaratmadım. Olduğum gibi ve hissettiğim gibi yazmayı tercih ediyorum. İkisi de aynı kimlik olduğu için aralarında bir fark görmüyorum. Bu yüzden bu soruya nasıl cevap vereceğimi de pek bilemedim açıkçası. Sonuçta aynı olan iki yapıdan bahsediyoruz. Aynı olduğu için tercih yapmama da gerek kalmaz bence.” (Kadın, 33, İstanbul)

“evet, öyledir. Zaten benziyoruz da kendisiyle. Birkaç konuda daha kapalı olmam haricinde, sanal kimlikle aynıyız. İkimizin birbirinden kopması ve ayrılması mümkün

değil. Farklılıklar yok denecek kadar az ama benzerlikler çok daha fazla. Al birimizi vur ötekine yani.” (Kadın, 34, İzmir)

Katılımcılar inşa ettikleri sanal kimlikleri ile kendilerini daha rahat ifade etmektedir. Aynı zamanda katılımcıların da belirttiği gibi sanal kimlikler gerçek kimliklerden farklı olarak katılımcıların kendilerini daha rahat hissettiği kimliklerdir. Bu nedenle de sanal dünyaya ait olan bu kimlikler gerçek kimliklerle farkını da ortaya koymaktadır. Katılımcılar gerçek kimliklerinde kendilerini daha sıkışmış hissederken sanal kimlikleri ile özgür hissetmektedirler. Baudrillard’ın da belirttiği gibi sanal kimlikler gerçek kimliklerin yerini aldığı iddia ederken aslında sanal kimlikler sadece görünüş olarak gerçek kimliklere benzemektedir ve sanal kimlikler gerçek bir anlama sahip değildir.

“çok sık olmasa da, bazen kendimi iyi hissettiğimi söyleyebilirim. Çünkü bazen gerçek hayatta karşılaştığın sorunları burada yazmak kendini daha iyi hissetmeni sağlıyor. Bazen ise yaşadığınız mutlu olayları anlatıyorsunuz. Hayatta kimseyle paylaşamadığınız ya da içinize atmak zorunda kaldığınız şeyler burada açığa çıkıyor. Terapi gibi geliyor bana bazen.”(Erkek, 29, Ankara)

“Kendimi daha özgüvenli ve özgür hissetmemi sağlıyor. Düşünsene gerçek hayatta bazen söylemekten çekindiğin şeyleri burada istediğin gibi ifade edebiliyorsun, kimsenin ne düşüneceğine aldırmadan. Burada hissettiğim özgürlük benim gerçek hayatta daha sakin ve pozitif olmama neden oluyor. Çünkü içimdeki zehri burada atma şansım oluyor.” (Erkek, 34, İzmir)

“Açıkçası çok etkilemiyor, çünkü olduğum gibi yazıyorum. Ama yazdığım bir girinin okunması beni mutlu ediyor. Bu konuda mesajlar gelirse de çok mutlu oluyorum.” (Kadın, 34, İzmir)

Sosyal medya yapısı itibari ile kendine bir bakıma gerçek dünyayı örnek almıştır. Sanal dünya gerçek dünyayı kendi gerçekliğine göre yeniden oluşturmuş ve bu gerçekliği sanal dünyada yeniden düzenleyerek gerçeğin sanallaşmasına ve gerçekliğin asıl anlamını yitirmesine sebep olmuştur. Sosyal medya sanal bir dünyada var olduğu için sanal dünyada gerçek bir anlamdan ve deneyimden bahsedilemez. Çünkü her şey gerçeğin kopyası olarak ve gerçeğe benzetilecek şekilde oluşturulmuştur. Sosyal medya platformlarında Instagram, Facebook, Youtube gibi bireylerin ürettiği her içerik yeni bir gerçekliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Sosyal medyada ortaya konulan her fotoğraf, her video, her yazı aslında gerçekliğin yani gerçek dünyanın sadece görünüş olarak benzeridir. Tüm sosyal medya paylaşımları bireyler ve

platformlar sayesinde yayılır. Bu durum ise bireyleri Baudrillard'ın da belirttiği gibi sanal dünyada hem nesne hem de özne durumuna düşürmektedir (Baudrillard, 2002, s.166).

Sanal dünyada yaratılan gerçeklikler görüntü olarak bu dünyada kendilerine yer bulmaktadırlar. Sanal gerçeklik asıl gerçekliğin yerini görüntüler sayesinde almaktadır ve görünüş olarak asıl gerçekliğe benzediği için de onun sanal bir ikizi ya da kopyası olmaktadır. Gerçeklik sanal dünyada göstergeler haline gelmekte ve bu göstergeler de hakikatin yerine geçerek hipergerçek halini almaktadır. Sosyal medya kullanan bireyler kullandıkları ağlarda sanal kimlikler oluştururlar. Oluşturulan bu sanal kimlikler bazen gerçek hayatta oluşturdukları kimlikleri ile paralel olarak inşa edilirken bazen ise gerçek kimliklerinden tam anlamıyla farklı olabilmektedir. İnşa edilen sanal kimlikler sosyal medyada bireylerin gerçeği istedikleri biçimde değiştirerek oluşturdukları hipergerçek kimliklerdir. Bireylerin istedikleri şekilde kimliklerini kurgulayabildikleri sosyal medya Baudrillard'ın ifade ettiği biçimiyle gerçekliğin sürekli olarak yeniden üretildiği ve gerçeğin anlamını kaybettiği bir simülasyon dünyasıdır (Baudrillard, 2002, s.164). Sosyal medyanın kendi gerçekliği içinde gerçek kimlikler ile bağlantılı bir şekilde oluşturulan sanal kimlikler gerçeğin biçim değiştirmesi ile hipergerçek bir hale gelmektedir. Sosyal medyada oluşturulan kimlikler genellikle soyut, bedensiz ve anonim kimliklerdir. Sanal dünyada oluşturulan sanal kimlikler fotoğraflar, yazılar ve düşünceler üzerinden inşa edilir. Bu durum ise kendini Ekşi Sözlük'de yazılar üzerinden göstermektedir. Çünkü Ekşi Sözlük'de sanal kimlikler yazı dili ile üretilen ve genellikle anonim olan kimliklerdir.

Ekşi Sözlük'de inşa edilen kimlikler bedensiz, soyut ve anonim kimliklerdir. Sanal dünya kendine gerçek dünyayı örnek alarak ve onun bazı özelliklerini kopyalayarak yeni bir gerçeklik yaratmaya çalışmıştır. Ekşi Sözlük'de inşa edilen kimlikler katılımcıların bu kimliklere istedikleri özellikleri yüklemesini sağlamıştır. Çünkü Ekşi Sözlük anonim bir platformdur ve bedensiz ve görüntüsüz kimliklerden bahsedildiği için de katılımcılar bu kimliklere gerçek kimliklerinden sadece belli başlı özellikler yüklemeyi tercih etmişlerdir. Aynı zamanda Baudrillard'ın da belirttiği gibi Ekşi sözlüğü sanal bir gerçeklik haline getirenler de aslında katılımcılardır. Katılımcılar sürekli olarak bu platformda bilgi ürettikleri için Ekşi Sözlük kendi gerçekliğini katılımcılar üzerinden oluşturmayı başarmıştır. Ekşi Sözlük bedensiz kimliklere sahip olduğu için Baudrillard'ın da ifade ettiği gibi kimlikler istenildiği gibi kurgulanabilir ve gerçeklik yeniden inşa edilebilir. Katılımcılar sanal kimliklerini yazı dili ile ifade ettikleri için memnun olmadığı yazıları silme yani yok etme imkânına da sahiptirler. Bu durum da sanal kimliklerin sadece katılımcıların istediği özelliklerini yansıttığı kimlikler olduğunu ortaya

koymaktadır. Katılımcılar kendi kimliklerini belirleyen yazılarını zaman içerisinde istedikleri gibi değiştirmiş ve kimliklerini yeniden üretmiştir.

“Silmişimdir. Bunun en başında yazdığım yazıyı beğenmeyişim gelir. Ya da güncel önemini yitirdiği içindir. Bazen de bunları yazmak ne kadar amaçsız bir şeymiş diyerek sildiğim olmuştur.” (Erkek, 38, İstanbul)

“Oldu. Sözlüğün yorum platformu değil bilgi kaynağı olması gerektiğine hala inananlardan olduğum için. Bilgi vermediğim her entriyi sildim ve bunun böyle olması gerektiğini düşünüyorum.” (Erkek, 35, Bursa)

Ekşi Sözlük gerçek hayattaki imgeleri sanal gerçeklikte yeniden yorumlamıştır ve kendi gerçekliğini oluşturmuştur. Katılımcıların gerçek dünyada da var olan beğenilme isteklerini sanal dünyanın gerçekleri ile yeniden inşa etmiştir. Ekşi Sözlük katılımcıların yazdığı entriyer nedeniyle hangi oranda beğenildiklerini anlamalarını sağlayan bir karma sistemine sahiptir. Bu karma sistemi katılımcıların entriyeri beğenildikçe artarken katılımcıların entriyeri beğenilmezse aynı oranda düşmektedir. Katılımcıların ne kadar ve hangi oranda takip edildiklerini anlamalarını sağlayan bir takip sayısı mekanizmasına da sahiptir. Sözlük uygulaması cep telefonuna indirildiği zaman katılımcılar takipçi sayılarını görebilmektedirler. Katılımcıların sahip oldukları karma puanı ve takipçi sayısı ise kimliklerinin sözlükteki yerlerini ve değerlerini belirlemektedir.

“Sadece yazılarım ve entri sayım yazıyor. Fazla entrim olmadığı için karma bölümünde bir şey yazmıyor. Onun için 500’den fazla entri yazmış olmak lazım ve ben daha o kadar yazmadım. . Kişisel hiçbir bilgim sözlük hesabıma bağlı değildir, profil fotoğrafı kullanmıyorum.” (Kadın, 34, İzmir)

“genel geçer bilgiler var. Yazdığım entriyer, onların sayısı ve karma durumum bulunuyor. Başka insanların yaptığı gibi sosyal medya hesaplarımı burada paylaşmadım ve paylaşmayı asla düşünmem. Sözlükde kişisel bilgilerimi ve fotoğrafımı kullanmayı tercih etmiyorum. Ancak, genel bilgilerimi paylaşmakta bir beis görmüyorum.”(Erkek, 29, Ankara)

Simülasyon kavramı Baudrillard’ın çalışmalarında kullandığı en önemli anahtar kavramdır. Baudrillard 1970’li yıllardan sonra modernizmin içine düştüğü sıkıntıları ve bu dönemlerde postmodernizmin gittikçe yükselmeye başlayan etkisini simülasyon kavramını kullanarak açıklamıştır. Baudrillard simülasyonu gerçeğin bir benzeri ya da kopyası olarak tanımlamaz ve

simülasyon “mış gibi” yapan bir sistem de değildir. Simülasyon kendi gerçekliğini üreterek ve asıl gerçekliğin anlamını yok ederek gerçekliğin yerine kendini koyan bir kavramdır. Bu nedenle de simülasyon aslında gerçeğin hipergerçekleşmiş halidir. Baudrillard bir şeye sahip değilmiş gibi yapmayı gizlemek olarak açıklarken, sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi davranmayı yani mış gibi yapmayı ise simüle etmek olarak tanımlamaktadır. İlk durumda özne bir şeye sahiptir ve o şey onda vardır. İkinci durumda ise özne o şeye sahip değildir ve bir yokluk halindedir. Baudrillard simülasyonu aynı zamanda hasta kavramı ile açıklar. Ona göre kendini hasta olarak gösteren özne yatağa yatar ve kendini hasta olduğuna inandırır. Simülasyon da ise hasta da hastalığa dair belirtiler görülür. Yani simülasyon evreni “mış gibi” yapan bir evren değildir. Simülasyon gerçeğin yerini gerçeğin bazı özelliklerini taklit ederek almaya çalışan bir gerçekliktir (Baudrillard, 2003, s. 16-17)

Simülasyon dünyasında simülarklar gerçeğin yerine geçtiği için gerçek ancak modelin kopyası olabilmektedir. Gerçek modelin bir kopyası haline geldiği için artık gerçeğin modelin yerini alabilmesine imkân kalmamıştır. Simülasyon dünyasında hiçbir kavramın kökeni belli değildir. Zaman, mekân, geçmiş, gelecek gibi kavramlardan simülasyon evreninde söz etmek mümkün değildir. Her şey içiçe geçmiştir ve simülasyon evreni hem gerçek hem de gerçek dışı hipergerçek bir evrendir. Baudrillard Aydınlanma çağının sona ermesi ve modernizmin sosyal ve ekonomik alanda yaşadığı sıkıntılardan sonra toplumlar gerçeklik kavramının artık kendilerini koruyamadığını fark ettiğini belirtir. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan simülasyon evreni ise hakikatin yerini alarak kendi gerçekliğini oluşturmaya başlamıştır. Simülasyon dünyası ile birlikte her şey aslından ve anlamından koparılarak bir bozulma sürecine girmiştir. Simülasyon evreni yok olmaya başlamış gerçekliği kendine göre yeniden inşa etmeye çalışırken gerçekliğini ve anlamını yitirmiş sahte ve bir evrende simülasyon düzeninde kitleler yaşamlarını sürdürmektedir. Simülasyon evreninde artık önemli olan şey bilginin içeriği değil de ne kadar üretildiği olmuştur. Sürekli üretim yapılan simülasyon evreninde ise gerçek hipergerçek bir şekle bürünmüş bu durum da gerçek ile sahte arasındaki yani simülasyon arasındaki farkın tamamen ortadan kalmasına neden olmuştur (Baudrillard, 2005, s.39).

Ekşi Sözlük Baudrillard’ın da belirttiği gibi zihinsel olarak tasarlanan, zamandan ve mekândan bağımsız olan ve katılımcıların kullanması ve içerikler üretmesi ile kendini var eden bir platformdur. Ekşi Sözlük Baudrillard’ın düşünce sisteminde hipergerçek kavramını tam olarak karşılamaktadır. Ekşi Sözlük’de üretilen içerikler ile Ekşi Sözlük kendi gerçekliğini oluşturmaktadır. Katılımcıların sonsuz sayıda bilgi üretmesine izin vererek kendi gerçekliğini tartışmasız bir hale getirmektedir. Katılımcıların sanal dünyada inşa ettikleri kimlikleri

anlamalarını yitirmiş ve gerçekle bağını koparmış kimliklerdir. Katılımcıların Ekşi Sözlük’de paylaştıkları entrielerde zaman kavramı yani geçmiş ve gelecek kavramı yoktur. Yıllar öncesinde yazılan entrieler bile hala güncelliğini korumakta ve bu yazılardan diğer katılımcılar yararlanmaktadır.

“Burası benim için düşüncelerimi yazılar aracılığıyla paylaştığım bir platform sadece. Aklımdan geçenleri istediğim zaman girip yazabileceğim bir yer işte.” (Erkek, 35, Bursa)

“Maalesef eski yıllardaki kalitesi artık yok ancak benim için az da olsa hâlâ bir bilgi kaynağı. Tercih sebeplerim: Hem yazarların bilgilerinden faydalanmak; hem de yazarların düşüncelerini merak etmek.” (Erkek, 34, İzmir)

“Ekşi sözlük kendi başına bir dünya. Kendi düzeni ve kendi kuralları var. Kendine özgü bir dili ve kültürü var. Aslında Türkiye’nin bir özeti. Sözlüğü daha çok okumak için kullanıyorum. Merak ettiğim bir şey hakkında yazılan yorumları okumak ya da bazen benzer şeyler düşünen insanlarla etkileşim kurmak için kullanıyorum.”(Kadın, 33, İstanbul)

Katılımcılarında belirttiği gibi Ekşi Sözlük zamandan ve mekândan bağımsız olarak katılımcıların düşüncelerini ifade ettikleri bir platformdur. Ekşi Sözlük’de paylaşılan entrielerin belli bir zaman ya da geleceğe ve geçmişe hitap etmesine gerek yoktur. Entrieler zaman içinde asıl anlamalarını yitirmiş olsalar bile hala var olmaya devam etmektedirler. Bu durum ise Ekşi Sözlüğün kendi gerçekliğini yaratarak katılımcılar tarafından “kutsal bir bilgi kaynağı” olarak tanımlanmasına neden olmaktadır.

Ekşi Sözlük’de devamlı üretilen bilgiler bir süre sonra katılımcıların sanal kimlikleri ile kendilerini, duygularını ve düşüncelerini daha kolay ifade edebilir hale getirir. Çünkü sanal kimlikleri ile katılımcılar kendilerini ifade ederken gerçek kimlikleri ile ifade ettikleri zaman hissettikleri korkuyu ve çekinmeyi hissetmezler. Sanal kimlikler katılımcılara bir büyülenme alanı sunarlar. İnşa edilen sanal kimlikler katılımcıların gerçek kimlikleri ile ifade etmekten çekindikleri şeyleri ortaya koymalarını sağladığı için katılımcılar bir süre sonra inşa ettikleri sanal kimliklerinin büyüme kapılırlar. Ekşi Sözlük bu sayede Baudrillard’ın da ifade ettiği gibi sanal dünyanın kitleleri büyüleme ve baştan çıkarma özelliğini yerine getirir.

“Günlük hayatta sosyal ilişki dengesini daha fazla gözetiyoruz, sanal platformun biraz rahatlığı oluyor. Burada bozmaktan koktuğun ilişkilere sahip değilsin. Gerçek hayatta ise çoğu zaman kaybetme korkusu oluyor ve davranışlarını bu şekilde düzenlemen

gerekiyor. O yüzden burada korkularından arınmış bir halde daha rahat oluyorsun.”
(Erkek, 35, Bursa)

“Temas kurduğum kişiliklerin farklılığı yüzünden günlük hayattaki ifadelerim biraz daha radikal ya da temkinli olabiliyor. Temkinliden kastım karşıdakilere anlatmak istediklerimin biçimi değişiyor sadece. Anonim kimlikte ise, tarzımın dışına çıkacak biçimleri ya da aykırı fikirleri tercih etmem. Yazı yazmanın imkânları ve engellerini göz önüne alırsak konuşma ve yazı yazma arasındaki fark kadar bir fark vardır.”(Erkek, 38, İstanbul)

“İfade ediş tarzımda da çok bir farklılık olduğunu sanmıyorum. Her yerde aynı şekiller ile ifade ederim kendimi. Böyle bir farklılık geliştirmişsem bile farkında bile değilim.”
(Erkek, 35, İstanbul)

“Yazı dili konuşma dilinden farklı olduğundan ve forum vb. mecralarda çok tecrübeli olduğumdan yazılarımı aptala anlatır gibi yazmaya çalışıyorum.” (Kadın, 44, Sakarya)

Katılımcıların da belirttiği gibi sanal kimlikleri kendilerini ifade etmeleri konusunda daha rahat olmalarını sağlamaktadır. Çünkü sanal dünya (Ekşi Sözlük) yarattığı özgürlük alanıyla katılımcıların kendilerini korkmadan daha rahat ifade etmelerini sağlamış ve bu nedenle de katılımcılar sanal dünyanın özgürlük söylemi ile büyülenmiş ve Baudrillard’ında dediği gibi sanal dünyanın kitleleri büyüleme ve baştan çıkarma şartı yerine getirilmiş olur.

Katılımcılar inşa ettikleri sanal kimlikleri ile Ekşi Sözlük’de sürekli olarak üretilen içeriklere katkı yapmaktadırlar. Katılımcılar sanal kimlikleri ve bu kimliklerin beğenilme oranı ile bu platformda var olmaktadır. Katılımcıların karma seviyeleri ve takipçi sayıları ne kadar yüksek olursa Ekşi Sözlük’e katkı yapma oranları da aynı şekilde artmaktadır. Ekşi Sözlük’de üretilen sanal kimlikler sanal dünyanın katılımcıları büyülemesi ile birlikte daha da önem kazanmış ve gerçeğin yerine geçmeye başlamıştır. Ekşi Sözlük’ de önemli olan katılımcıların sanal kimliklerinin anlamından çok onların nasıl görüldüğü ve bu kimliklerin nasıl bir imaja sahip olduğudur. Çünkü sanal dünyada artık imajlar gerçeklerin yerini almaya başlamış ve daha önemli hale gelmiştir. Katılımcılar sanal kimliklerini üreterek aslında kendi gerçek kimliklerinden ve bu kimliklerin anlamlarından da vazgeçmektedirler. Katılımcılar sanal kimliklerin büyümesine kapılarak özne durumundan nesne konumuna geçmektedirler.

“Sosyal medyada tavrım biraz daha ciddi. gerçek hayatta bu kadar ciddi biri değilim, hiç değilim hatta. Yaptığım yorumlara bu sebeple arada mizahi bir iki bir şeyler yazarım, ciddi olsa bile konular. Bu açıdan etkiledi sadece.” (Kadın, 46, İzmir)

“Burada nasıl yazıyorsam gerçek hayatta da öyle konuşuyorum. Belki gerçek hayatta daha samimi bir ortam olduğu için bazen daha lakayt davranıyor olabilirim ama burada daha ciddi olduğumu düşünüyorum.” (Kadın, 40, Ankara)

“Her yerde olduğum gibi davranmayı seviyorum. Tek farkı bu ortamda kendini yazılarla ifade ederken günlük hayatta sözel olarak ve beden dilini kullanarak ifade ediyorsun. Vermek istediğin mesaj aynı oluyor çoğu zaman sadece kullandığın araçlar farklı farklı oluyor.” (Erkek, 29, Ankara)

“Sanal hayatta kendimi daha rahat ve daha özgürce ifade edebiliyorum. Yani küfür etmem gerekirse gerçek hayatta bazen çekinirken burada istediğim gibi edebiliyorum. Yani satır aralarına çok kaba olmayan belli başlı kelimeler koyabiliyorum. Gerçek hayatta bu durum belki ayıplanır ama burada normal karşılanıyor nedense. Belki de erkek bir yazar olmamın etkisidir kim bilir.” (Erkek, 34, İzmir)

Sanal dünyada birçok gerçeklik üst üste bir şekilde sürekli olarak üretildiği için artık saf bir gerçeklikten söz etmek mümkün değildir. Gerçeklik asıl anlamını yitirmiş ve kitlelere kabul ettirilmek istenen sahte bir gerçeklik halini almıştır. Postmodern dönemde teknolojinin gelişmesi ve internet kavramının gelişmesiyle birlikte bireyler sosyal medya kavramı ile tanışmış ve bu platformlarda sanal kimliklerini inşa etmeye başlamışlardır. Bireyler internet öncesinde üretilen bilgiler karşısında sadece nesne konumunda iken internetin etkisi ile birlikte bireyler bilgi üzerinde kendi yorumunu yaparak bunu sanal kimlikleri üzerinden değerlendirme ve paylaşma imkânını bulmuşlardır. Bireyler sanal kimlikleri ile bilgiler üzerinde güç sahibi oldukları için bu durumdan da haz almaya başlamışlardır. Sosyal medya ve sanal kimlikler bireylerin beğenilme güdüsünü açığa çıkararak onların istekli bir biçimde sanal dünyaya katılmaya ve sanal kimlikler oluşturmaya itmiştir (Öngen, 2017, s.5-7).

“Evet, etkiledi. Cinsiyetçi, ırkçı, homofobik, aşağılayıcı yorumlarda bulunmuyorum.” (Erkek, 38, İstanbul)

“burada sadece bilgi paylaştığımı düşürsek burada inşa ettiğim kimlik bilgi veren bir insan oluyor ama diğer sosyal mecralarda bunu yapmama imkân yok. Diğer yerlerde

görsellikle öne çıkarken burada bilgimle ortaya çıkmaya çalışıyorum.”(Erkek, 35, İstanbul)

“Herkeste olduğu gibi daha çok insan beğendiğini belli ederse egom okşanıyor, ufak herkesin yaşadığı hazzardan yaşıyorum. Ama aksi durumda negatif duygular hissetmiyorum.” (Erkek, 30, Ankara)

Katılımcıların da ifade ettiği gibi sanal kimliklerinin beğenilme isteği ve güdüsü onların Ekşi Sözlük’de aktif bir şekilde bulunma ve düşüncelerini paylaşma konusunda onların arzularını yerine getirmektedir. Katılımcılar yazdıkları entriyer beğenildiği zaman kendilerini daha iyi hissetmektedirler. Aynı zamanda Ekşi Sözlüğün “kutsal bir bilgi kaynağı” olarak görülmesi ise katılımcıların sanal kimliklerini bu şekilde inşa etmesine neden olmuştur. Katılımcılar bilgi veren entriyer girerek Ekşi Sözlüğün kendini tanımladığı sanal gerçekliğe uygun bir şekilde sanal kimlikler inşa etmişlerdir.

Ekşi Sözlük katılımcıların gündemi takip etmek ve meydana gelen olaylarla ilgili ya da üretilen içeriklerle ilgili kendi düşüncelerini yazı diliyle ifade ettikleri bir platformdur. Ekşi Sözlük yapısı itibari ile aslında bir enformasyon ortamıdır ve iletişim aracı değildir. Ekşi Sözlük’de katılımcılar sanal kimlikler inşa ederler ve bu kimlikleri ile hesaplar oluştururlar. Katılımcıların oluşturdukları bu hesaplar genellikle anonim hesaplardır ve bir kullanıcı adı (nick) ile birlikte kullanılmaktadır. Katılımcılar bu şekilde kendilerine bir sanal kimlik oluşturmuş olurlar. Ekşi Sözlük Baudrillard’ın da ifade ettiği gibi gerçek dünyayı belli özellikleri ile kopyalayan bir simülasyon dünyasıdır yani sanal bir gerçekliktir. Bu sanal gerçeklikte katılımcılar inşa ettikleri sanal kimlikleri ile üretilen içeriklere ulaşabilir, bu içerikler hakkında yorumlar yapıp, düşüncelerini paylaşabilir ve bu sayede kendilerini bu platformda görünür hale getirirler. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de sanal kimliklerini görünür kılarak bu platformda var olmaya çalışırlar. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de daha çok görünür hale gelerek bu platformda neyin değer kazanıp neyin değer kaybedeceği konusunda söz sahibi olurlar. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Ekşi Sözlük’de bilgiler kullanıcılar tarafından üretilir ve hangi bilginin yani hangi başlığın gündemde kalacağı ya da unutulacağı kullanıcılar tarafından belirlenir. Bu durum Ekşi Sözlük’de güçlü olan kullanıcıların sanal gerçekliği kolaylıkla manipüle edilebilir hale getirmesine de bir örnek teşkil eder.

“En başından beri muhalif bir kimlik çizdim. İşin aslına bakarsanız ben her şeye muhalif bir insanım. Genel geçer doğrulara inanmam ve her duruma itiraz ederim. Burada en

başından beri katı bir duruş gösterdim her konuda. Nerede bir ağlak durum varsa ben orada karşı çıkmak için varım demektir.” (Kadın, 28, Ankara)

“Sosyal medyada tavrım biraz daha ciddi. gerçek hayatta bu kadar ciddi biri değilim, hiç değilim hatta. Yaptığım yorumlara bu sebeple arada mizahi bir iki bir şeyler yazarım, ciddi olsa bile konular. Bu açıdan etkiledi sadece.” (Kadın, 46, İzmir)

“Burada inşa ettiğim kimliğe uygun yazılar yazmaya çalışıyorum. Yani söyle bir örnek vermem gerekirse feminist kadınları sevmiyorum ve yazılarımda onları eleştiriyorum. En başından beri öyleydim ve bir süre sonra çıkıp feminist sevici olmam çok saçma olurdu. Kendimi inkâr edemem yani.” (Erkek, 34, İzmir)

Katılımcılar sanal dünyanın insana vaat ettiği keyfi ve doyumunu almak için Ekşi Sözlüğü kullanırlar. Burada inşa ettikleri sanal kimlikleri onların gerçek dünyadan kaçışını sağlayan ve onlara keyif veren kimlikleridir. Ekşi Sözlük bilginin üretimi ve yayılması bakımından gazete, dergi, televizyon gibi diğer iletişim araçlarından çok daha hızlı bir yapıya sahiptir. Ekşi Sözlüğü kullanan katılımcılar çevrelerinde ya da başka yerlerde meydana gelen olayları saniyesinde Ekşi Sözlük’de paylaşma ve yayma imkânına sahiptirler. Bilginin bu kadar hızlı paylaşılması ise aynı zamanda üretilen içeriğin doğruluğu konusunda da sıkıntılara yol açmaktadır. Katılımcılar Ekşi Sözlük’de sahip oldukları sanal kimlikleri ile düşüncelerini daha rahat ifade edebilmektedirler. Bu durum ise katılımcıların sahip oldukları gerçek kimliklerden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Sanal dünya ile birlikte mekân ve zaman kavramı ortadan kalktığı için gerçek kimliğinden kaçmaya çalışan katılımcılar sanal kimliği ile gerçek dünyada sahip olamadığı bir doyum ve tatmin sağlar. Sanal kimliği üzerinden duygularını tatmin eden katılımcılar artık gerçek kimlikleri üzerinden doyum sağlamak yerine sanal kimliklerine yönelirler.

“Dünya özgür bir yer değil. Özgürlükle neyi kastettiğinizle ilgili bu durum. İsteddiğini yazmaktan bahsediyorsanız kanunların el verdiği kadar özgür bir ortam. Beğenilme korkusu güdüyorsunuz, başkalarının gözünde olabileceğiniz sınırlar dâhilinde özgürsünüz. Ben kanunlar dahilinde bulunduğum her ortamda izole sınırlarımı çizebilen, istediğim kadarını yanıma yaklaştırabilen biriyim. Aklımdan geçeni dilimden esirgemem. Sadece eskisi kadar gereksiz konuşmuyorum. Duvara laf anlatmak yerine duvara yazı yazıyorum. Duvar anlayacağı yerde duvar konuşan oluyor. Böylesi daha az mazot yakıp daha çok kişiye ulaşmamı sağlıyor.” (Erkek, 33, İstanbul)

“Entry ye yapılan olumlu bir yorum tabii ki insanın hoşuna gidiyor. saygı çerçevesinde yapılan olumsuz yorumları ve eleştirileri de önemsiyorum.” (Kadın, 33, İstanbul)

“Evet, bana göre özgür bir ortam ve ben burada özgür hissediyorum. Bazı yazarlar artık eskisi gibi bir ortam olmadığını iddia etseler de bana göre bazı değerlerini kaybetmiş bile olsa ekşi yine de herkesin içine girmek için can attığı bir ortam. Böyle olmasa bir sürü çaylak yazar olmayı beklemezdi değil mi?” (Kadın, 40, Ankara)

“İnsanlar burada işine geldiği gibi davranıyor. Bazen yazdığınız bir entri aynı kişi tarafından çok beğenilirken bazen başka bir entriniz aynı kişi tarafından yerden yere vurulabiliyor.” (Kadın 40, Ankara)

IV. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kimlik kavramı günümüz dünyasında en çok tartışılan kavramların başında gelmektedir. Kimlik tanımlamasında önemli olan öznenin tanımlanması ve ortaya konulmasıdır. Kimlik kelime anlamı ile kim olduğumuzu, neye ait olduğumuzu, kendimizi kim olarak tanımladığımızı ve kim olmayı seçtiğimizi ifade eder. Kimlik bireylerin kendilerini ne olarak tanımladığını ortaya koyar. Kimlik tanımı yapılırken yani bireyler kendini tanımlarken ötekinin varlığına ihtiyaç duyarlar. Çünkü bireyin kimlik tanımının ortaya çıkmasını sağlayan şey diğeri ile kendini karşılaştırması sonucunda ortaya çıkan özellikleridir.

Geleneksel toplumlarda kimlik tanımından ya da bir kimlik krizinden söz edebilmek mümkün değildir. Çünkü geleneksel toplumlarda kimlikler çok daha geleneksel yöntemler kullanılarak tanımlanır. Geleneksel kimlikleri modern kimliklerden ayıran en önemli farklardan birisi geleneksel kimliklerin sabit ve değişmez olmaları ve bu kimliklerin nesilden nesile aktarılmasıdır. Modernizm kimliği tek bir tanımlamadan çıkarıp birçok etkenin bir araya gelmesiyle oluşan bir kavram olmasına neden olmuştur. Geleneksel toplumlarda kimlik doğumla verilen ve kan bağına dayanan bir kavramken modern dönemde ise bireylerin ileriki yaşamlarında kendilerini toplum içinde konumladıkları yere göre verilen bir kavram haline gelmiştir.

Modernizmin kimlik tanımında önemli olan şey gruplar ve öteki kavramı iken postmodern dönemde kimlikler daha da fazla bireysel bir hale gelmeye ve tanımlanmaya başlamıştır. postmodern dönem bireylere çok daha fazla özgürlük vaat etmiş ve bu durum da sınırsız özgürlükle karşılaşan bireylerin kimliklerinin çoğulcu bir yapıya kavuşmasına neden olmuştur. Postmodern dönemde kimlikler geleneksel ve modern dönemin sabit kimlik yapısından farklı olarak çok daha kaygan bir zemine oturmuştur. Postmodern dönemde kimlikler parçalanmış ve çoğulcu bir yapıya bürünerek bireylerin kendilerini birden fazla kimlikle ifade etme şansı ortaya çıkmıştır.

Modern dönemde kimlik kavramı modernizmin değerleri doğrultusunda inşa edilmesi gereken ve modernizmin istekleri doğrultusunda varılması gereken bir hedeftir. Postmodern dönem de ise kimlik artık bir hedef değil sadece bireylerin istediği kimliklere istediği zaman bürünmesini sağlayan ve istemediği zaman da bu kimliklerden vazgeçmesini sağlayan bir kavram haline gelmiştir. Postmodern kimlikler sabit kimlikler değildir tam tersine sürekli bir bilinmezlik içinde olan ve bireylerin istediği gibi şekil verebildiği kimliklerdir. Bu nedenle postmodern kimlikler bireyler tarafından kolaylıkla inşa edilen ve istemedikleri zaman da hızlıca

değiştirilen kimliklerdir. Posmodern kimlikler sayesinde bireyler kendilerini değişen şartlara göre sürekli olarak yeniden kurma imkânına sahiptirler. Postmodern dönemde bireylerin büründüğü kimliklerin hiç birisi bir diğer kimlikten daha üstün değildir. Çünkü bireyler bu kimlikleri istedikleri şartlara göre inşa etmekte ve istedikleri zaman da kolayca vazgeçebilmektedirler.

Postmodern dönemde bilginin hızlıca üretilmesi imkânı modernizmin ortaya attığı değerlerinde değişmesine neden olmuştur. Teknolojik gelişmeler sayesinde ve internetin yaygın kullanımı ile birlikte artık bireyler zaman ve mekân sınırlaması dışında da kendilerini ve kimliklerini ifade etme şansına sahiptirler. İnternet sayesinde artık iletişim de kimlikler de yeni bir boyut kazanmıştır. Bireylere kimliklerini istedikleri şekilde inşa etme fırsatı veren internet bireylerin zaman ve mekân kavramından bağımsız olarak sanal kimlikler inşa etmesini de sağlamıştır. Artık bireylerin kimliklerini inşa ettiği yerler çoğunlukla sanal ağlarda kurulan sosyal medya platformlarıdır. Sanal platformlar tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi bireylere kendi gerçekliği içinde yeni kimlikler inşa etme fırsatı sunmaktadır. Sanal platformlar da oluşturulan kimlikler tıpkı postmodern dünyada inşa edilen kimlikler gibi oldukça akışkan ve çoğulcu kimliklerdir. Postmodern dünyada birey kendini ve kimliğini nasıl tanımlayıp inşa ediyorsa sanal platformlarda da aynı şekilde inşa etmektedir.

Bireyler gerçek dünyada kimliklerini inşa ederken sosyal çevrelerinden, aile hayatlarından, iş yaşamlarından ve aldıkları eğitim gibi faktörlerden yararlanmaktadırlar. Bireyler gerçek kimliklerini inşa ederken sosyal hayatlarında buldukları konuma göre bu kimlikleri şekillendirmektedirler. Gerçek yaşam bireyleri sahip oldukları kimlikleri sergilemek zorunda bırakmaktadır. Gerçek kimlikler bireyler için içinde sıkışmış oldukları ve bu kimliklere uygun davranışlar sergilemek zorunda kaldıkları bir kimliktir. Bireyler gerçek kimliklerini inşa ederken hem kendi tercihlerini bu kimliklere yüklerler hem de aynı zamanda buldukları toplumun ve çevrenin sahip olduğu kuralları ve bakış açılarını da bu kimliklere yüklemek zorunda kalırlar. Sanal dünya ise bireylere gerçek kimliklerinden sıyrılarak kendilerini ifade etme şansı vermektedir. Bireyler sanal dünyada istedikleri kimliklere bürünerek gerçek kimliklerinin sahip olduğu değer yargısından uzak kimlikleri inşa etme fırsatını bulmaktadırlar. Birey sanal dünyada sanal bir kimlik inşa ederek kendini sanal dünyada görünür hale getirmeye çalışmaktadır.

Bireylerin kimliklerini sanal ortamlarda sergileme imkânı bulması ve sanal kimlikler üretmesi postmodern dünyanın ve gelişen teknolojinin getirdiği bir fırsat olmuştur. Bireyler sanal dünyada kurguladıkları ve inşa ettikleri kimlikleri ile kendilerini ifade etmek için yeni

platformlar bulmaya başlamışlardır. Birey bu platformlarda birden fazla kimliğe bürünme ve birden fazla kimlik inşa etme imkânına sahiptir. Sanal dünya tarafından bireylere sunulan ya da bireylerin sanal kimliklerini inşa etmesine izin veren bu platformlar kimlik inşasının geleneksel ve modern dönemden çok daha farklı bir şekilde inşa edilmesine sebep olmuştur. Bireyler sanal dünyada inşa ettikleri kimlikleri ile gerçek dünyada onlara sunulan şartlardan ve klasik yaşam stiline de vazgeçme imkânı bulmuşlardır. Sanal dünyada inşa edilen kimliklerde gerçek kimliklerin ve gerçek hayatın beklentileri yoktur. Bireyler gerçek dünyanın onları zorunlu kıldığı gerçeklerden kaçmak için sanal kimliklerini inşa etmiş ve bu kimliklere de istedikleri özellikleri yükleyip istemedikleri özelliklerden vazgeçerek beğenilme istediği ile bu kimliklerini inşa etmişlerdir. Bireyler sanal dünyada inşa ettikleri kimliklerine olumlu özellikler yükleyerek diğer bireylerin gözünde de değer kazanmak isterler. Sosyal platformlar ve sanal kimlikler bireylere inşa ettikleri kimliklerine istedikleri imajı verebilme fırsatını da sunmaktadır.

Araştırmanın da konusunu da bu nedenlerden dolayı postmodern dönemde değişen kimlik algısı ve kimlik inşası oluşturmaktadır. Postmodern dönemde değişime uğrayan kimliklerin değişen yapısını en iyi gözlemleyebileceğimiz yer ise sanal kimlikler ve sanal platformlardır. Sanal kimlikler zamandan ve mekândan bağımsız kimlikler olduğu için bireylerin kendilerini ifade etmelerini de çok daha kolay bir hale getirmiştir. Postmodern dönemde kimliklerin inşa edilmesi ve bireylerin kimliklerini ifade etme tarzları ciddi anlamda değişikliğe uğramıştır. Baudrillard, postmodern dünyada gerçeklik algısının kaybolmaya başladığını ifade eder (Baudrillard, 2003, s. 30). Kimlikler artık hem gerçek dünyada hem de sanal dünyada inşa edilmektedir. İnşa edilen kimlikler ise bireylerin bu kimlikler arasında kaybolmasına neden olmuş ve iki kimlik bireylerin hayatına her anlamda girmeye başlamıştır. Özellikle sanal kimlikler bireylerin kendilerini daha rahat ifade ettiği kimlikler haline gelmiş ve bu durumda bireylerin sanal dünyaya ve sanal kimliklere olan ilgisini arttırmıştır.

Postmodern dünyada artık her şey gerçek anlamını yitirmiş ve bu nedenle de tüm gerçeklerin yerini onların kopyaları almıştır. Ortaya çıkan bu kopyalar hipergerçek bir anlam kazanmış ve sonucunda gerçeğin bir ikizi yani kopyası olarak postmodern dünyada yerlerini almışlardır (Baudrillard, 2003, s.40-45). Bireyler postmodern dünyada hipergerçek bir evrende yaşadıklarının farkında değildirler. Bu durum sonucunda postmodern dünyanın hipergerçeklik olarak ortaya koyduğu sanal dünyada sanal kimlikler inşa ederek kendilerini bu kimlikler ile ifade etmektedirler. Postmodern dünya bireyler için bir kaçış noktası ve istedikleri özelliklerini sanal kimliklerine yükledikleri bir evren halini almıştır. Araştırmada hipergerçek evreni olarak

ve bireylerin sanal kimlik inşasının anlaşılmasını sağlamak adına örneklem evreni olarak Ekşi Sözlük seçilmiştir. Ekşi Sözlük’de bireyler sanal kimliklerini yazı dili ve anonim bir şekilde inşa etmişlerdir. Bireyler sanal kimlikleri ile simülasyon dünyasının getirmiş olduğu imajlar ve görünümeler önemlidir düşüncesi ile hareket ederek sanal kimliklerine olumlu özelliklerini yüklemeyi tercih etmişlerdir.

Araştırmada katılımcıların çoğunluğu sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasında bir fark olmadığını belirtmektedir. Sanal kimliklerini inşa ederken gerçek kimlikleri üzerinden yola çıktıklarını ifade etmişlerdir. Fakat aynı zamanda sanal kimliklerinin gerçek kimliklerine göre daha olumlu özellikler içerdiğini ve sanal kimliklerinin beğeniliyor olmasının onları mutlu ettiğini de belirtmişlerdir. Sanal kimlikleri katılımcılar için birer kaçış noktasıdır. Gerçek kimlikleri ile ifade etmeye çekindikleri düşüncelerini ve duygularını sanal kimlikleri ile daha iyi bir şekilde ifade etmektedirler. Bir bakıma Ekşi Sözlük’de üretilen kimlikler gerçek hayattaki kimliklerin bir yansımasıdır. Katılımcıların bu platformda öne sürdüğü fikirler bazı konularda gerçek yaşamdaki kimlikleri ve fikirleri ile örtüşmektedir. Fakat yapılan araştırmalar bireylerin sanal dünyada inşa ettikleri sanal kimliklerinin gerçek kimliklerinden farklı olduğunu da ortaya koymuştur. Uçar’ın “*Facebook’ta Benlik Sunumu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini*” (2015) isimli çalışmasında bireylerin Facebook’da inşa ettikleri sanal kimliklerine aslında olmasını istedikleri kimlik özelliklerini yükledikleri, bu kimliklerin diğer bireyler tarafından beğenilmesini istedikleri ve bu nedenle de bu kimliklere istemedikleri hiçbir özelliği yüklemedikleri görülmüştür (Uçar, 2015, s. 316). Aynı durum Ekşi sözlük platformunda da geçerlidir.

Katılımcılar sanal kimliklerine anonimlik durumu ile beraber istedikleri özellikleri yükleyerek kimliklerinin daha da beğenilir hale gelmesini arzu etmişlerdir. Katılımcılar sanal kimlikleri ile gerçek kimliklerinin onları mecbur kıldığı gerçekliklerden uzaklaşmak istediklerini belirtmişlerdir. Ekşi Sözlük’de katılımcılar sanal kimliklerini yazı dili ile ifade etmektedirler. Sanal kimliklerini inşa ederken gerçek kimliklerinden yola çıktıkları için Baudrillard’ın da belirttiği gibi artık Ekşi Sözlük sanal dünyada onlar için hipergerçekleşmiş bir evrendir. Bu nedenle de bireyler gerçek olan her şey simülasyon dünyasında anlamını yitirdiği için sanal kimlikleri ile gerçek kimliklerini aynı düzlemde görmeye başlayarak sanal kimliklerini gerçek kimliklerinin ikizi olarak ifade etmişlerdir. Simülasyon dünyasının amacı gerçeğin anlamını tamamen yok ederek kendini gerçeğin yerine koymak olduğu için katılımcılar artık sanal kimlikleri ile gerçek kimlikleri arasındaki ayrımı fark edemez hale gelmişlerdir. Araştırma bu yönü ile Baudrillard’ın “simülasyon dünyası gerçeğin yerini alarak bireyleri gerçek anlamını

yitirmiş bir kopyalar dünyasına mahkûm ettiği” (Baudrillard, 2003, s. 32) düşüncesini de kanıtlamaktadır.

Sanal kimlikler ile gerçek kimlikler inşa edilmesi bakımından hem benzerliklere sahiptir hem de ortaya çıktıkları farklı platformlar nedeniyle farklılıklara sahiptirler. Gerçek kimliklerin inşasında bireyler gerçek hayatlarında var oldukları sosyal çevreden, aileden ve buldukları konumdan yararlanmaktadırlar. Bireyler gerçek kimlikleri sayesinde toplumda bir yer kazanmak da ve bu şekilde kendilerini ifade etmektedirler. Gerçek kimlikler bireylerin kişisel özelliklerinden ayrı düşünülemeyen ve hiçbir şekilde yerine başka bir kimlik koyamadıkları bir kimliktir. Sanal kimlikler ise bireyler tarafından inşa edilmeye başladıkları ile aşamalarda gerçek hayattan ve kimliklerinden izler taşımaktadır. Bireyler ilk aşamada sanal kimliklerini ortaya koyarken gerçek dünyada inşa ettikleri kimliklerinin bazı özelliklerini bu kimliklere yüklemektedirler. Çünkü sanal kimlikler bir bakıma bireylerin de bir parçasıdır. Zaman içinde bireyler sanal dünyanın büyümesine kapılmaya başladıkları için sanal kimliklerine daha olumlu ve güzel özellikler yükleme eğilimi göstermektedirler (Uzundumlu, 2015, s.125-126). Araştırmada katılımcılar sanal kimliklerini inşa ederken gerçek kimliklerinden yararlandıklarını belirtmektedirler. Fakat zaman içinde sanal kimliklerinin gerçek kimlikleri ile ifade etmeye çekindikleri duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade ettikleri bir konuma geldiğini de belirtmektedirler. Sanal kimlikler zaman içinde bireylerin kendilerini daha rahat hissettiği kimlikler haline gelmektedir. Bu durum Marwick’in (2003) yılında yaptığı bir araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir. Marwick yaptığı araştırmada sanal dünyada sanal kimlikler inşa eden bireylerin her ne kadar yepyeni kimlikler inşa ettiğini belirtse de bu kimliklerin gerçek kimliklerden çok az bile olsa bir parça taşıdığını belirtmekte ve bireylerin sanal dünyada gerçeğin tam anlamıyla dışına çıkarak yepyeni bir kimlik inşa etmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir (Marwick, 2013, s. 360). Araştırmada katılımcılar da aynı şekilde inşa ettikleri sanal kimliklerinin gerçek kimliklerinden parçalar taşıdığını belirtmektedir.

Sanal kimlikler ile gerçek kimlikler birbiri ile etkileşim halindedir. Bunun en önemli nedeni ise bireylerin gerçek kimliklerinden az da olsa izler taşıyan sanal kimliklerini sanal dünyada kendilerini ifade etmek için inşa etmiş olmalarıdır. Gelişen teknoloji ve bu teknoloji sayesinde bireylerin hayatına sanal platformlar bireylerin gerçek kimliklerinin zincirlerinden de kurtulmalarını sağlamıştır. Bireyler sanal dünyada istedikleri kimliklere kolaylıkla bürünebilmektedirler. Sanal platformlarda inşa edilen sanal kimlikler gerçek kimlikler ile benzerlik gösteriyor olsalar bile aslında bireyler tarafından idealize edilmiş kimliklerdir. Bireyler sanal kimlikleri sayesinde gerçek dünyada saklamak zorunda kaldıkları özelliklerini

sergileme imkânı da bulmaktadırlar. Baudrillard simülasyon dünyasını bir vitrin dünyasına benzetir (Baudrillard, 2003, s. 40). Gerçeğin yerini alan simülasyon sayesinde bu dünyada üretilen her şey hızlı bir biçimde ortaya konulur ve ortaya konulan her şey gerçek anlamını yitirmiş olduğu için de bir vitrinde gerçeğin yerini alacak şekilde sergilenir. Bu vitrin anlam kaybının yaşandığı ve bireylerin bunun farkında olmadan yaşamak zorunda kaldıkları bir dünyadır. Gerçeğin yerini alan simülasyon dünyasında gerçeğin içinin boşaltılması için üretilen kopya vitrine konularak bireylerin ve toplumların beğenisini kazanarak gerçeğin yerini almak zorundadır. Sanal dünya ise simülasyon dünyasının gerçeğin yerini alması için ürettiği bir dünyadır ve bu dünya bireyler için birer vitrin olarak görülmektedir. Gerçeğin anlamını kaybettiğini ve gerçeğin bir kopyası olan sanal dünyada yaşadığının farkına varmayan birey ise vitrin yerine geçen sanal dünyada sanal kimlikler oluşturarak bunları sergileme ihtiyacı duyar.

Birey sanal kimliklerine olumlu özellikler yükleyerek koymuş olduğu bu vitrinde beğenilmesini arzu eder. Bu nedenle de sanal kimlikler bireylerin olmak istediği kimlikleri ifade eder. Araştırmada katılımcılar Ekşi Sözlük’de inşa ettikleri sanal kimlikleri ile daha cesur olduklarını belirtmişlerdir. Gerçek kimlikleri ile yapmaya cesaretleri olmayan şeyleri sanal dünyada kolaylıkla yapabilmektedirler. Ekşi Sözlük katılımcıların düşüncelerini anonim kimlikleri ile ifade ettikleri ve bunu da yazı dili ile gerçekleştirdikleri bir platformdur. Katılımcılar sanal kimlikleri ile Ekşi Sözlük’de yazdıkları yazıların beğenilmesini ve fav almasının onları mutlu ettiğini ifade etmektedir. Katılımcılar “ekşi itiraf” gibi başlıklara yazarak gerçek dünyada ifade edemedikleri duygularını ifade etmektedirler. Katılımcılar sanal kimlikleri ile kendilerini ifade ederken beğenilme arzusu da gidermek istemektedirler. Ortaya çıkan bu durum ise aslında sanal kimlikler ile gerçek kimlikler arasında bir geçişlilik olmadığını göstermektedir. Çünkü sanal dünyada inşa edilen kimlikler sanal platformun gerçekleri içinde üretilmiş yapay kimliklerdir. Bu kimlikler gerçek kimliklerden izler taşıyor olsa bile gerçek kimliklerin yerine kullanılmasına imkânı olmayan kimliklerdir. Çünkü bireyler sanal kimliklerini gerçek kimliklerinden bir kaçış yolu olarak görmektedirler. Bireyler gerçek dünyada gerçek kimliklerini oluştururken sosyal hayatlarının etkisi altında kalırken sanal dünyada ise istedikleri şekilde bu kimlikleri inşa edebilmekte ve bu kimliklerle büyük bir özgürlük alanına sahip olmaktadır. Bireyler bu özgürlük nedeniyle de istedikleri sanal kimlikleri oluşturmak ve bu kimliklerden vazgeçme hakkına sahiptirler. Bireyler gerçek dünyada sadece belli başlı gerçek kimliklerle kendilerini ifade edebilirken sanal dünyada bireylerin sınırsız bir kimlik seçme hakkı vardır. Bireyler istedikleri her türlü kimliği sanal dünyada inşa edebilirler ve istemedikleri anda da bu kimliklerden vazgeçebilirler. Bu durum Ekşi Sözlük’de de kendini göstermektedir.

Katılımcılar sanal kimliklerini inşa ederken sadece tek bir kimlikle yetinmek zorunda değildirler. Katılımcıların birçoğu yedek hesaplara sahip olduğunu ve istedikleri zaman bu hesaplardan birini seçerek kendilerini ifade ettiklerini belirtmektedirler. Bu durum Güzel'in (2016) yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir. Güzel yaptığı araştırmada bireylerin sanal kimliklerini istedikleri şekilde inşa ettiklerini, sadece bir sanal kimlikle yetinmediklerini ve istedikleri zaman da bu kimliklerden vazgeçebildiklerini belirtmiştir. Aynı durum Ekşi Sözlük'de geçerlidir ve katılımcılar istedikleri kadar sanal kimlik inşa edip bunları istedikleri zaman kullanmaktadırlar.

Ekşi Sözlük'de inşa edilen sanal kimlikler sonucunda katılımcılar kimliklerinin beğenilmesinin önemli olmadığını belirtmektedirler. Ekşi Sözlük diğer sosyal medya platformlarında farklı olarak katılımcıların kendilerini görsel olarak değil de düşünceleri yoluyla ifade ettiği bir platformdur. Bu nedenle de Ekşi Sözlük'de inşa edilen sanal kimlikler bireylerin gerçek kimliklerinden uzaklaşmasını sağlayan bir etkiye sahiptir. Katılımcıların bazıları beğenilme isteği ile kimliklerini inşa ettiklerini belirseler bile birçoğu sanal kimliklerinin kendilerini daha iyi ifade etmeye yarayan ve gerçek dünyada cesaret edemedikleri düşünceleri söylemeye yarayan kimlikler olduğunu belirtmektedir. Ekşi Sözlük'de yazarların profil sayfalarında bulunan "karma" durumları onların ne kadar beğenilen yazarlar olduğunu da ifade etmektedir. Katılımcılar ilk başlarda bu karma durumunu daha iyiye götürmek için uğraştıklarını belirseler bile zaman içinde bundan vazgeçtiklerini de ifade etmektedirler. Sanal kimlikler Ekşi Sözlük'de katılımcılar arasında bir tutum ve davranış farkına neden olmamaktadır. Çünkü Ekşi Sözlük'de sanal kimlikler anonimdir ve bu anonim olma durumu sanal kimliklerin görsellik özelliğini yok etmiştir. Katılımcılar sadece düşünceleri ile bu platformda var olmaktadır ve görsellik özelliği olmadığı için katılımcıların beğenilme istekleri diğer sosyal medya platformlarına göre çok daha düşüktür. Katılımcılar Ekşi Sözlük'de inşa ettikleri kimliklerini düşünceler yoluyla ifade ettikleri için bu kimlikleri içselleştirmişlerdir. Ekşi Sözlük'de inşa edilen kimlikler bu nedenle de katılımcılar için çoğu zaman gerçek kimlikleri ile aynı anlama gelmektedir. Fakat aynı zamanda gerçek kimliklerinden bir kaçış noktası olarak gördükleri sanal kimlikleri gerçek bir kimlik tanımı için kullanılamayan kimliklerdir.

Postmodern dünyada gelişen teknoloji ve internetin de etkisi ile birlikte sosyal medya platformları sayesinde bireyler birçok sanal kimlik inşa etmektedir. İnşa edilen bu kimlikler her platforma ve onun sunduğu gerçekliğe göre değişiklik göstermektedir. Görselliğin ön plana çıktığı sosyal medya platformlarında anonim bir kimlikten bahsetmek mümkün değilken bireylerin kimliklerini düşünceleri ile ifade ettikleri sosyal medya platformlarında ya da

forumlarda anonim kimlik inşasından ve tercihindən bahsetmek mümkündür. Anonim kimlikler bireylere kendini gizleme ve istediği gibi davranma hakkını verir. Anonim kimlikler bireylerin gerçek dünyada açığa vurmaya korktuğu her türlü duygularını, düşüncelerini, günlük hayatta yapamadıklarını ifade etmelerini sağlar. Anonim kimlikler Timisi'nin de ifade ettiği gibi bireyin sanal kimliği inşa ederken içinde bulunan ütöpic düşünceleri dışarıya çıkarmasını sağlar (Timisi,2005, s. 96). Anonim kimlikler sayesinde artık kimlikler daha kaygan ve kolaylıkla değiştirebilir kimlikler haline gelmişlerdir. Anonim kimlik yapısı sanal kimliklerin çoğulcu bir yapıya kavuşmasını sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Kişisel bilgilerin yer almadığı ve genellikle bir nick(takma isim) üzerinden kendini ifade etmeyi seçen bireyler bu nedenle çok daha kolaylıkla istedikleri kimlikleri inşa edebilmektedirler. Bireyler anonim kimlikleri ile cinsiyetlerini, yaşlarını, gerçekte kim olduklarını saklayabilme ve değiştirebilme imkânına sahiptirler. Anonim kimlikler aynı zamanda kimliklerin parçalanabilir olduğunun da en önemli göstergesidir. Bireyler bu kimlikler sayesinde inşa ettikleri her bir anonim kimliğe istedikleri özellikleri yükleyerek istedikleri kimliği kullanma fırsatına sahiptirler. Bireyler anonim kimlikleri sayesinde isimsiz ve bedensiz kimliklere sahip olarak sanal dünyada istedikleri özgürlük alanını da yaratmış olurlar.

Ekşi Sözlük katılımcıların sanal kimliklerini anonim kalma durumu ile ifade ettikleri bir sanal platformdur. Katılımcıların bazıları anonim kimliklerini istikrarlı bir şekilde ifade etmeye devam ederken bir kısmı ise anonimliğin verdiği özgürlüğe dayanarak istedikleri kimliklere bürünmektedirler. Anonim kimlikler katılımcıların farklı özelliklerini sergilemeyi tercih ettiği bir kimlik türüdür. Anonim kimlikler katılımcılar için sadece tek bir kimlik anlamına gelmemektedir. Katılımcılar inşa ettikleri anonim kimlikleri arasından istediklerini seçme imkânına sahiptirler. Anonim kimlikleri sayesinde katılımcılar daha özgür olduklarını ve kurguladıkları gerçeklikleri daha iyi ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum araştırmada öne sürülen anonim kimliklerin bireylerin daha rahat ve özgür olmasını sağladığı ve bireylerin bu kimlikleri ile kendilerini daha rahat ifade ettiklerini savını kanıtlamaktadır. Çünkü katılımcılar sanal kimliklerine istedikleri özellikleri yüklemiş ve sadece istedikleri kadarını diğer bireyle ile paylaşmışlardır. Anonim kimlikler bireylere çoğu zaman için gerçek kimlikleri ile yapamayacakları şeyleri yapma fırsatını vermiş ve bu sayede anonim kimlikler bireylerin kendi gerçekliklerine göre inşa edip kurguladıkları kimlikleri olmuştur.

Bauman anonim kimlikleri kuralsız ve belirsizlik gibi özelliklere sahip olan kimlikler olarak tanımlamaktadır(Bauman,1997, s. 60). Postmodern dünyada kimliklerin daha da bireysel hale gelmesi sanal kimliklerin ve bu kimliklerin bir parçası olan anonim kimliklerin önemini de

arttırmıştır. Postmodern dönemin getirdiği çoğulcu kimlik anlayışının gözlemlenebildiği en iyi kimlik ise anonim kimliklerdir. Bireyler anonim kimlikleri sayesinde kendilerini daha cesur ve özgür hissetme imkânına sahip olmuşlardır. Anonim kimliklerin gerçek kimliklerden en önemli farkı ise anonim kimliklerin sadece sanal dünyada var olan kimlikler olmasıdır. Sanal kimliklerin bir türü olan anonim kimliklerin gerçek hayata taşınma ve geçek kimlikler yerine kullanılmasının imkânı yoktur. Çünkü bireyler anonim kimliklerini kişisel özelliklerini ve gerçek kimliklerini gizlemek için kullanmayı tercih etmektedirler. Bireylere sanal dünyanın çekici gelmesini sağlayan en önemli faktörlerden birisi de gerçek kimliklerini saklama imkânı sunması ve bireylere büyük bir özgürlük alanı veriyor olmasıdır. Anonim kimlikler bireylerin en özel alanlarını ve en dokunulmaz kimliklerini ifade etmektedir. Bireyler istedikleri şekilde kurguladıkları anonim kimlikleri ile en özel duygularını ve en mahrem bilgilerini paylaşma imkânına sahiptirler.

Ekşi Sözlük’de katılımcılar anonim kimlikleri sayesinde kendilerini daha iyi ifade etmek imkânı bulmuşlardır. Anonim kimlikler katılımcıların gerçek kimliklerini sakladıkları bir kimlik olduğu için nasıl bir düşünceye sahip olurlarsa olsunlar düşüncelerini istedikleri gibi açıklama imkânına sahiptirler. Anonim kimlikler bireylere göre koruyucu bir zırh görevi görerek onları her şeyden korumaktadır. Katılımcılar bu düşünceler ile birlikte zaman zaman anonim kimliklerinin verdiği gizlenme imkânını kullanarak diğer bireylere hakaret edebilmekle özgürlüğüne sahip olduklarını düşünmektedirler. Gerçek kimlikleri ile yapmaya cesaretleri olmayan bu durumu anonim kimlikleri sayesinde rahatça yapabilmektedirler. Katılımcılar kendi düşünceleri uyuşmayan bir düşünce gördükleri zaman bu yolu kullanarak gerçek kimliklerinin anonim kimliklerinden olan farkını da belli etmektedirler. Çünkü anonim kimlikler kişilerin gerçek kimliklerinden izler taşıyor olsa bile onların yerine kullanılması mümkün olmayan kimliklerdir. Anonim kimlikler gerçek kimliklerin bireylerin hayatında yarattığı baskıyı kaldırmayı sağlayan ve sanal dünyada bireylerin yüzlerine taktıkları bir maskedir. Birey taktığı bu maske sayesinde istediği gibi davranma özgürlüğüne de sahip olmaktadır. Anonim kimlikler bu nedenle bireylerin gerçek kimliklerinden kaçmalarını sağlayan ve daha özgür yanlarını yansıtan kimlikle olmuşlardır.

Sonuç olarak kimlik hayatın her alanında inşa edilen bir yapıya sahiptir. Geleneksel dönemlerde kimlikler din, aile bağları, soy gibi kavramlar üzerinden inşa edilen tek boyutlu bir yapıya sahipken modern dönemle birlikte bireyselleşmenin artması, her şeyin temelinde aklın ve bilimin konulması ile birlikte bireysel uzmanlaşma artarak bireylerin kimlik inşası yeteneklerine ve kendi tercihlerine göre oluşan biraz daha karmaşık bir yapı haline gelmiştir. Modernizm

kimliklere kendi kuralları ve değerleri doğrultusunda anlamlar yüklemiş ve bireylerin kimliklerini modernizmin temel değerleri üzerinden inşa etmesini sağlamıştır. Postmodern dönemde ise kimlikler gelişen teknolojinin ve internetin etkisi ile daha da çoğulcu bir yapıya bürünmüş ve bireylere istedikleri kimlikleri seçme imkânını vermiştir. Postmodernizm sayesinde bireyler sanal kimlikler inşa etmeye başlamış ve sanal dünyanın gerçeklerine göre istedikleri biçimde bu kimliklere anlamlar yüklemişlerdir. Sanal kimlikler bireylerin gerçek kimliklerinden kaçmalarını sağlayan kimlikler haline gelmiş ve bireylerin gerçek kimlikleri ile ifade etmeye çekindiklerini duygularını ve düşüncelerini ifade ettikleri kimlikler haline almıştır. Sanal kimliklerin anonimlik özelliğine sahip olması ise bireylerin kendilerini daha özgür hissetmesine neden olmuş ve bu durum da sanal kimliklerin çekiciliğini arttırmıştır. Bireyler anonim kimlikleri ile gerçek kimlikleri ile olan bağlarını koparmış ve yeni bir gerçeklikle sanal kimliklerini inşa etmişlerdir. Araştırma da tüm bu sonuçları doğrulayarak bireylerin artık sanal dünyada gerçekliğin yerini alan yeni bir gerçeklik anlayışı ile kimliklerini inşa etmeye devam ettiklerini göstermiştir. Artık sanal dünya bireylerin hayatlarında vazgeçilemeyecek bir gerçeklik haline almıştır. Tüm bunlara karşın ise sanal kimlikler kolaylıkla vazgeçilebilen çoğulcu bir yapıya sahip kimlikler olarak bireylerin hayatlarındaki yerini almıştır. Sanal dünya ne kadar vazgeçilmez bir gerçeklik haline alsada da yarattığı sanal kimlikler kolaylıkla vazgeçilebilen ve istenilen özelliklerin yüklendiği kimlikler olmuşlardır. Postmodern dünyada sanal kimliklere yüklenen anlamların zaman içinde değişiklik gösterebileceği unutulmamalıdır. Fakat günümüzde sanal kimlikler ve sanal dünya bireyler hayatlarının önemli bir parçası haline gelmiştir ve bu kimlikler farklı anlamlar ya da gerçeklikler içerseler bile inşa edilmeye devam edilecektir.

KAYNAKÇA

- Adanır, O. (2008). *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*. İstanbul: Hayalet Kitap.
- Aktaş E., Çiydem, E. (2016). *Modernite ve kimlik. 21. Asrın Penceresinden Medeniyet ve Kimlik Uluslararası Sempozyum Malzemeleri*. Bakü, Azerbeycan, Mayıs 26- 28.
- Aktay, Y. (2008). Kavramsal açıdan modernizm ve postmodernizme bakmak. *Hece Dergisi*, (3), 8-10.
- Alkın, R. (2014). Postmodern sosyal teoride bilim felsefesinin izlekleri Foucault ve Derrida örneği. *Folklor/Ebebiyat Dergisi*, 20 (80), 193- 205.
- Anlı, Ö. (2010). Üst-anlatılara “inanmazlık” çağında bilimin olanağı. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 37- 62.
- Armağan, A. (2013). Kimlik yapılarında değişim ve sanallaşan kimlik sunumları: öğrenciler üzerine bir araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*, (37), 1-20.
- Arslan, C., Uysal, D. (2017). Sanal kimlik ve sanallaştırılmış beden kimliği sarmalında kadın: Olga Flor’un “Sarıya Bürünmüş Ben” adlı blog romanı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (48), 29- 42).
- Aslan, M. G. (2012). Anonimlik deneyimi ve sosyal medya etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel İncelemeler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aslan. S., Yılmaz, A. (2001). Modernizme bir başkaldırı projesi olarak postmodernizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (2), 93- 108.
- Atak, H., Çokluk, Ö., Kumar, R., Şekercioğlu, G. (2011). *Araştırma Yöntemleri: yeni başlayanlar için adım adım araştırma rehberi*. Ankara: Edge Akademi
- Avcı, N., Dalbay, R. (2018). Kimlik inşasına yönelik temel yaklaşımlar ve bu yaklaşımların Türkiye’ye yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve*

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23 (1), 17- 39.

Aydın, S. (1998). *Kimlik Sorunu, Ulusalçılık, Türk kimliği*. İstanbul: Öteki Matbaası.

Bal, H. (2015). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayınevi

Bal, M. (2015). Postmodernizmin düşünce ve sanat dünyasında tanımı. *Mavi Atlas Dergisi*, (4), 120-135.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda arnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231- 274.

Barut, E., Dursun, Ö, Ö. (2016). Sosyal medyanın yeni sorunsalı: sanal kimlikler. *Eğitimde Teknoloji Okumaları*, 1, 535- 552.

Baudrillard, J. (1991). *Sessiz yığınların gölgesinde ya da toplumsalın sonu*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2001). *Baştan çıkarma üzerine*. (Çev. A. Sönmezay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2002). *Tam Ekran*. (Çev. B. Gülmez). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Baudrillard, J. (2003). *Simülarklar ve Simülasyon*. (Çev. O. Adanır). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2005). *Bir Parçadan Diğetine- François ile Söyleşi*. (Çev. Y. Avunç). İstanbul: İnkilap Kitapevi.

Baudrillard, J. (2005). *İmkansız Takas*. (Çev. A.Sönmezay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Baudrillard, J. (2008). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Baudrillard, J. (2011). *Çaresiz Statejiler*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

- Baudrillard, J. (2012.) *Karnaval ve Yamyam*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2014). *Cool Anılar I-I*. (Çev. A. Sönmezay). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Baudrillard, J. (2014). *Nesneler Sistemi*, (Çev. O. Adanır). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2015). *Can Çekişen Küresel Güç*. (Çev. O. Adanır). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2016). *Kötülüğün Şeffaflığı*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (1997). *Modernite ve Holocaus*. (Çev. S. Sertabiboğlu). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2003a). *Modernlik ve Müphemlik*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2003b). *Yasa Koyucular ve Yorumcular*. (Çev. K. Atakay). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev. Y. Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). *Akışkan Aşk*. (çev. I. Ergüden). İstanbul: Versus Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. (Çev. S. Okan Çavuş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış Hayat*. (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bayar, I. (2004). Tarih anlayışları bakımından G.W.F. Hegel, F. Nietzsche ve M. Foucault. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 245- 252.
- Bayram, Y. (2007). Postmodernizm üzerine. *Baykara Dergisi*, 4 (2), 37-39.
- Bekiroğlu, H. A., Hülür, A. B. (2016). Üniversite öğrencilerinin Facebook kullanımını dijital şizofreni üzerine bir araştırma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, (6), 146- 175.
- Bilgin, N. (1999). *Kollektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayınevi.
- Birkök, M. C. (1998). Modernizmden postmodernizme yeni problemler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (19), 1- 16.
- Birkök, M. C. (1994). Bilgi sosyolojisi ışığında kimlik sorunu. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Değişme Bilim Dalı, İstanbul.
- Chua, T. H., Chang, L. (2016). Follow me and like my beautiful selfies: *Singapore teenage girls engagement in self presentation and peer comparison on social media*. *Computers in Human Behavior*, (55), 190- 197.
- Çaycı, B., Karagülle, A. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication Dergisi*, 4 (1), 1- 9.
- Dalbay, R. (2018). Kimlik ve toplumsal kimlik kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (31), 161- 176.
- Dikmen, M. (2016). Jean Baudrillard ve postmodernizm. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa.
- Dunn, G. R. (1998). *Identity Crises: A Social Critique of Postmodernity* (University of Minnesota Press Minneapolis, London).
- Durutürk, B. (2018). Michel Foucault'nun iktidar ve özne kavramlarına bir bakış: Gözetim toplumu. 3. *Sektör Sosyal Akademi Dergisi*, 53 (3), 959- 972.
- Eray, T. E., Ertürk, Y. D. (2016). Fenomenolojik bir kavram olarak kendilik ve sosyal ağlarda

- kendilik sunumu ile narsistik eğilimler ilişkisi: İletişim Fakültesi öğrencileri üzerine bir ön çalışma. *Intermedia International e-journal Dergisi*, 3(1), 12- 29.
- Erdoğan, İ. (2006). Kimlik sorunu: kendini sevmeyenin kimliğindeki kendi olmayan kendi. 3 *Aylık Fikir, Kültür, Sanat ve Araştırma Dergisi*, 2 (5), 1- 16.
- Faucault, M. (1994). *Dostluğa Dair*. (Çev. C. Ener). İstanbul: Hil Yayınları.
- Faucault, M. (2000a). *Özne ve İktidar*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Faucault, M. (2000b). *Psikoloji ve Ruhsal Hastalık*. (Çev. M. Hesapçioğlu). İstanbul: Birey Yayınları.
- Faucault, M. (2002). *Kliniğin Doğuşu*. (Çev. Ş. Ünsaldı). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Faucault, M. (2003a). *İktidarın Gözü Seçme Yazılar 4*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Faucault, M. (2003b). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (Çev. Ş. Aktaş). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Faucault, M. (2005a). *Büyük Kapatılma*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Faucault, M. (2005b). *Özne ve İktidar Seçme Yazılar 2*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2012a). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2012b). *Sosyoloji-Kısa ama Eleştirel Bir Giriş*. (Çev. Ü. Yıldız Battal). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A., Pierson, C. (2001). *Modernliği Anlamlandırmak*. (Çev. S. Uyurkulak ve M. Sağlam). İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Girgin, Ü. H. (2018). Gelenekten postmoderne kimlik inşa süreci ve yeni medya: Facebook örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3 (5), 202- 230.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. B. Cezar). İstanbul: Metis

Yayınları.

Güleç, C. (1992). *Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi*. Ankara: V Yayınları.

Güven, A. (2020). Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi. *İnsan ve İnsan*, 23 (7), 20-36.

Güven, S. (2015). Postmodern kimliklerin kurulumu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9 (1), 266- 286.

Güvenç, B. (1993). *Türk Kimliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Güzel, E. (2016). Dijital kültür ve çevrimiçi sosyal ağlarda rekabetin aktörü: Dijital habitus. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4 (1), 82- 103.

Habermas, J. (1996). "Modernity: An Unfinished Project", Habermas and the unfinished project of modernity: critical essays on the philosophical discourse of modernity (Der. Maurizio Passerin d'Entreves ve Seyla Benhabib). Cambridge: Polity Press.

Hall, S. (1995). *Yeni Zamanların Anlamı*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. (Çev. S. Savran). İstanbul: Metis Yayınları.

Hüseyin, A. (2004). Modern kimlikte öznenin ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 116-117.

İsmayılzade, L. (2017). Sanal dünyada sanal dönüşüm. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1 (3), 227- 236.

Jameson, F. (1994). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği*. (Çev. N. Pilmer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Jameson, F. (2004). *Biricik Modernite*. (Çev. S. Oğuz). İstanbul: Epos Yayınları.

Kahraman, H. B. (2007). *Postmodernite ve Modernite Arasında Türkiye*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Karaduman, S. (2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal*

- of Yasar University Dergisi*, 17 (5), 2886- 2899.
- Karapınar, A. (2017). Gerçeklik ve hipergerçeklik; Baudrillard ve G. Deborn anlatılarından hareketle “hakikatin yeniden inşası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (53), 513- 518.
- Kaya, M. (2019). Zygmunt Bauman ve akışkan modernite kuramına genel bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (62), 1450- 1455.
- Kellner, D. (2001). Popüler kültür ve postmodern kimliklerin inşası. (çev. Gülcan Seçkin). *Doğu Batı Düşüncesi Dergisi*, 4 (15), 187-219.
- Keyes, R. (2017), *Hakikat Sonrası Çağ*. (Çev. D. Özçetin). İzmir: Deli Dolu Yayınları.
- Kır, B. (2019). *Çevrimiçi İletişim ve Yansımaları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kızılçelik, S. (1994). *Postmodernizm Dedikleri*. İzmir: Saray Kitabevi.
- Koçakoğlu, B. (2012a). *Postmodernizm Dedikleri*. İzmir: Saray Kitabevi.
- Koçakoğlu, B. (2012b). *Anlamsızlığın Anlamı Postmodernizm*. Ankara: Hece Yayınları.
- Lyotard, J. F. (2000), *Postmodern Durum*. (Çev. A. Çiğdem). İstanbul: Vadi Yayınları.
- Lyotard, J.F. (2014). *Postmodern Durum*. (Çev. İ. Birkan). İstanbul: BilgeSu Yayıncılık.
- Marwick A (2013) Online identiy. *Companion to New Media Dynamics*, Malden, Ma, Blackwell, 355- 364.
- Marwick, A. (2013) “Online Identity.” In John Hartley, Jean Burgess, ve Axel Bruns (ed), *Companion to new media dynamics içinde* (s. 355-364). Malden, MA: Blackwell.
- Mora, N. (2011). *Medya Çalışmaları, Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Morresi, E. (2003). *Haber Etiği/ Ahlaki Gazeteciliğin Kuruluşu ve Eleştirisi*. (Çev. F. Genç). Ankara: Dost Kitabevi.
- Möngü, B. (2013). Postmodernizm ve postmodern kimlik anlayışı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 27-36.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. (Çev. S. Özge). İstanbul:

Yayınodası Yayıncılık.

Niedzevicki, H. (2011). *Ben Özelim: Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi.* (Çev. S. Erduman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Öngen, O. (2017). Sanal medya kullanıcılarının gerçeklik yanılgısı. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 1 (1), 1- 14.

Özdemir, B., Yıldırım, G. (2019). Dijitalleşen iletişim ortamlarında kimlik inşası ve benlik sunumu: iletişim fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3 (3), 178- 191.

Özdikmenli, İ. (2006). Jürgen Habermas'ın monernite savunusu üzerine bir değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özkök, Ö. (2019). Sosyal medyada sanal kimlikler; sosyal medya fenomenlerinin benlik sunumları üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Sanatları Anabilim Dalı, İstanbul.

Özsevgeç, Y. (2017). Postmodernizm üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 135- 142.

Pena Video (Yapımcı). (2019, 15 Şubat). *Ekşi Sözlük 20. Yıl Belgeseli* (Video). Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=tENkclsn4JY>

Saygın, A. U. (2016). Anthony Giddens'in sosyolojisinde modernliğin boyutları. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), 69- 80.

Subaşı, N. (2005). *İnternet ve Sanal Cemaat Tartışmaları*. M. Binark ve B. Kılıçbay (derl), Ankara: Epos Yayınları, 106-117.

Sütlüoğlu, T. (2015). Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin sosyalleşme ve kimlik inşası süreçleri: *Facebook örneği*. *Folklor/Ebebiyat Dergisi*, 21 (83), 125- 147.

- Şener, G. (2010). Sosyal Ağlarda Kimlik ve Cemaat. *Mostar Dergi*, (62)5, 1-20.
- Şimşek, F. (2017). Modernizm ve gelenek arasındaki bir ütopya: Maske ve ruh. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 161-178.
- Şimşek, V. (2018). Post-Truth ve Yeni Medya: Sosyal Medya Grupları Üzerinden Bir İnceleme. *Global Media Journal tr edition*, 8 (16), 1-14.
- Tamer, M. G. (2014). Kimliklerin seyrine bir keşif. *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 20 (77), 83- 99.
- Tekeli, İ. (2017). Postmodernizm tartışmaları üzerine düşünceler. *Düşünme Dergisi*, (10), 8- 19.
- Tekin, H. (2012). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (3), 101- 116.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Timisi, N. (2005). *Sanallığın Gerçekliği: internetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi*. Mutlu Binark ve Barış Kılıçbay (derl.). Ankara: Epos Yayınları.
- Uçar, F. (2015). Facebook'ta benlik sunumu ve toplumsal cinsiyet rolleri. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(1), 312-338.
- Uzundumlu, Ö. (2015). Bir iletişim formu olarak sosyal medyada fotoğraf paylaşımı: Selfie örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- William, E. C (1995). *Kimlik ve Farklılık -Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri*. (Çev. F. Lekesizalın). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yengin, D. (2014). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Yıldırım, M. (2009). Modernizm, postmodernizm ve kamu yönetimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 380- 397.

Zizek, S. (2004). *Yamuk Bakmak.* (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

EK 1: Görüşme Soruları

- 1) Cinsiyetiniz nedir?
- 2) Yaşınız nedir?
- 3) Eğitim durumunuz nedir?
- 4) Mesleğiniz nedir?
- 5) Medeni durumunuz nedir?
- 6) Sosyal medyada savunduğunuz görüşler ile gerçek hayatta savunduğunuz görüşler paralel midir?
- 7) Ekşi sözlükle nasıl tanıştınız?
- 8) Ekşi sözlüğü nasıl tanımlarsınız ve ekşi sözlüğü kullanmayı neden tercih ediyorsunuz? kişisel bilgilerinizi, sosyal medya hesaplarınızı ve bir profil fotoğrafı kullanmayı tercih ediyormusunuz?
- 9) Ekşi sözlükteki profilinizde neler var?
- 10) Anonim kimliğiniz sizin kendinizi ifade etmenizi nasıl etkiledi?
- 11) Anonim kimliğinizle içerik oluşturmak ve düşüncelerini ifade etmek, gerçek sizi nasıl etkiliyor?
- 12) Sanal ortamda yarattığınız kimlik gerçek hayatta da sahip olmak istediğiniz kimlik midir?
- 13) Günlük hayatındaki kendini ifade etme tarzıyla sanal hayatın arasında bir fark var mıdır?
- 14) Anonim kimliğiniz sizin için ne ifade etmektedir?
- 15) Ekşi sözlükte hangi kanallara üyesiniz? Bu kanalları seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?
- 16) Sosyal medyada inşa ettiğiniz bir kimliğiniz var. Bu durum sözlükte yaptığınız yorumları etkiledi mi?
- 17) Bu platform üzerinden tanıştığınız arkadaşlarınız var mı? Bu durum anonim kimliğinizi nasıl etkiledi?
- 18) Ekşi sözlüğün özgür bir ortam olduğunu düşünüyor musunuz? Bu durum düşüncelerinizi açıklamak konusunda sizi nasıl etkiliyor?
- 19) Bu ortamda yaratmış olduğun kimliği gerçek hayatına da taşımak ister miydiniz?
- 20) Çevrenizdeki insanlar ekşi sözlük yazarlığınızdan haberdar mıdır ve bu konuya yaklaşımları nedir?
- 21) Bu platformda oluşturduğunuz sanal kimliğinizi nasıl tanımlarsınız?
- 22) Bu platformda yazdığınız yazıları gerçek hayatınızda sahip olduğunuz bir arkadaşınız okusa, burada yarattığınız sanal kimliğin size ait olduğunu anlayabilir mi?

- 23) Bu platformun gerçek hayatınız üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkisi oldu mu?
- 24) Bu platformda yazdığınız yazıların onaylanıp onaylanmaması gerçek hayattaki düşüncelerinizi etkiliyor mu?
- 25) Ekşi sözlükte inŒa ettiğiniz kimliğin ve yorumların beğenilip beğenilmemesi sizin için ne ifade ediyor?
- 26) Ekşi sözlüğün özel mesaj özelliğini kullanıyor musunuz? Yoksa bu özelliği kapadınız mı?
- 27) Ekşi sözlükte yazdığınız yorumlar üzerine hiç hakaret ya da tehdit mesajları aldınız mı? Böyle bir durumda ne yapmayı tercih ettiniz?
- 28) Siz zel mesaj yoluyla yorumunu beğendiğiniz birisi ile iletiŒim kurdunuz mu veya sınırlı bir anınızda hakaret ettiniz mi?
- 29) Ekşi sözlükte oluŒturduğunuz kimlikten hiç piŒmanlık duydunuz mu?
- 30) Ekşi sözlükte yorum yaptığınız ve sonrasında piŒmanlık duyup sildiğiniz yorumlar oldu mu? Bunu yapmanızın en büyük nedeni neydi?

